

FORENINGEN AF FABRIKANTER
I JERNINDUSTRIEN I KØBENHAVN
GENNEM 50 AAR

FORENINGEN AF FABRIKANTER
I JERNINDUSTRIEN I KØBENHAVN
GENNEM 50 AAR

1885 – 15. JANUAR – 1935

KØBENHAVN
LANGKJÆRS BOGTRYKKERI
1935

Den 15. Januar 1935 har Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i København bestaaet i 50 Aar, og Bestyrelsen har i den Anledning vedtaget at udsende til Medlemmerne et Festskrift indeholdende en Oversigt over Foreningens Historie gennem den forløbne Tid.

For det første Tidsrum foreligger Direktør S. C. Haubergs ypperlige Fremstilling af »De første 19 Aar indenfor Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i København«, som udkom 1904 ved Foreningens Indflytning i Ejendommen, Nørrevoldgade 30. Denne Bog, der er trykt som Manuskript, er antagelig nu kun kendt af forholdsvis faa af Foreningens Medlemmer, og det er da ganske naturligt, at Bestyrelsen har ladet den optrykke som den første Del af Foreningens Historie. Det siger sig selv, at dette Afsnit af Foreningens Jubilæumsskrift er den interessanteste Del af Bogen, dels fordi Fabrikantforeningen den Gang beskæftigede sig med alle faglige Forhold, Overenskomstforhold, Konflikter m. m., og dels fordi Direktør Hauberg selv har levet med i Foreningens Historie i den Tid, ja for en væsentlig Del har været med til at skabe den.

Perioden fra 1904 indtil vor Tid er efter Bestyrelsens Opfordring skrevet af undertegnede paa Grundlag af de Oplysninger, som findes i Foreningens Arkiv, og som væsentligt omhandler de Begivenheder, der har præget det indre Arbejde gennem Aarene. Da Foreningen som saadan — i Modsætning til de første 19 Aar — ikke direkte har deltaget i Overenskomstforhandlingerne med Arbejderne siden Sammenslutningens Dannelse, og da de Begivenheder, som knytter sig hertil, udførligt er omtalt i Sammenslutningens Festskrift, der udkom ved dennes Jubilæum i 1927, er Skildringen heraf i Fabrikantforeningens Festskrift indskrænket til at omfatte de vigtigste Konflikter og Forhandlinger og Resultaterne heraf.

Sophus Agerholm.

DE FØRSTE 19 AAR

INDENFOR

FORENINGEN AF FABRIKANTER I JERNINDUSTRIEN I KØBENHAVN

FORENINGENS VIRKSOMHED

INDTIL INDFLYTNINGEN I DENS FORENINGSBYGNING

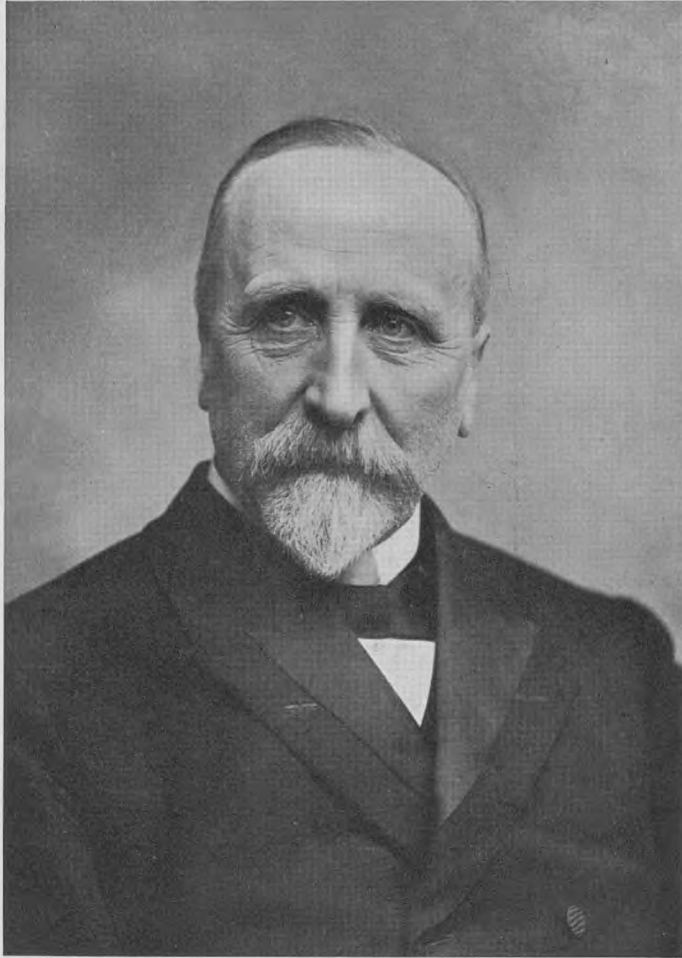
JANUAR 1904

AF

S. C. HAUBERG

TRYKT SOM MANUSKRIFT 1904

S. C. Hauberg, Formand 1900—1902.

*Man skal vise Maadehold i Kravene
men ogsaa Maadehold i Eftergivenhed*

TIDEN INDTIL FORENINGENS STIFTELSE

Allerede i Begyndelsen af Halvfjerserne blev der gjort et Forsøg paa at danne en Sammenslutning af Arbejdsgivere indenfor Jærnindustrien, idet en Del Jærnstøbere i December 1871 stiftede Foreningen af Jærnstøberiejere i København og Omegn med det Formaal at give Fagets Udøvere Lejlighed til at lære hinanden at kende, for at man i paakommende Tilfælde kunde støtte hinanden ved fælles Optræden.

Jærnstøberiejerforeningen kom aldrig til at spille nogen Rolle i Kampen mod Fagforeningerne; den var for svagt sammentømret, Medlemmerne stod den Gang ikke hinanden tilstrækkeligt nær til at kunne danne en Armé af brugelige Soldater. Men fik Jærnstøberiejerforeningen ingen Betydning som Kampforening, saa fik den overordentlig stor Betydning ved som selskabelig Forening at »sammenspise« Medlemmerne med hinanden, saaledes at de efterhaanden opdroges til at se paa hinanden ikke alene som Konkurrenter, men ogsaa som Fagfæller og Venner. Igennem Udviklingen af Kollegialitets- og Venskabsfølelsen voksede Solidariteten, saaledes at, da endelig Kravet stilledes til Medlemmerne om at gaa i en Fælleskamp imod Fagforeningerne, var ogsaa alle Belingelser til Stede for at kunne optage Krigserklæringen med Udsigt til at gaa sejrrigt ud af Striden.

Derfor har Jærnstøberiejerforeningen haft sin store Betydning i Tiden fra 1871 til 1885 som Forløber for Dannelsen af »Foreningen af Fabrikanter i Jærnindustrien i København«, og fra den stammer da ogsaa det første Forsøg paa i 1883 at danne en Fabrikantforening.

Herom hedder det i Protokollen, at den til Grund for »Foreningen af Fabrikanter i Jærnindustrien« liggende Tanke kom til Orde i Jærnstøberiejerforeningen allerede 1883 og foranledigede der Nedsættelse af et Udvalg til videre Behandling af Sagen. Udvalget afgav sin Betænkning; men forinden man fandt Lejlighed til at gaa videre, indtraf der Begivenheder, som bragte Foreningen til i alt Fald foreløbigt at indtage en afventende Holdning. Hermed forholdt det sig saaledes.

Den 31. Maj 1883 havde Smede- og Maskinarbejdernes Fagforening henvendt sig til Smedemesterforeningen med en motiveret Anmodning om »at tage de uheldige Lønningsforhold under Overvejelse for om muligt ved Samarbejde at faa en gennemgribende Regulering af Arbejdslønnen iværksat«. Henvendelsen foranledigede Nedsættelsen af et Fællesudvalg, som dog ikke førte til noget Resultat. *Fagforeningens* Delegerede forlangte en Minimums-Timeløn af 30 Øre, samt at Natarbejde skulde regnes fra Kl. 9 Aften, medens *Mestrenes* Delegerede kun vilde indrømme en Minimums-Timeløn af 25 Øre »for saavidt det var en nogenlunde brugbar Arbejder«, ligesom de kun vilde gaa med til at regne Natarbejde fra Kl. 10 Aften.

Den 19. Januar 1884 kom Sagen for Smedemestrenes Generalforsamling, som imidlertid »i Betragtning af, at Fabrikkerne beskæftige Størstedelen af de i Staden arbejdende Smedesvende« indskrænkede sig til at udtale det Ønske, at Fagforeningen, forinden man gik videre, ogsaa vilde henvende sig til Fabrikterne angaaende Arbejdslønnens Regulering. Fagforeningen indbød derefter samtlige Mestre og Fabrikanter til et Møde den 12. Marts. Mestrene mødte nogenlunde talrigt, idet 50 havde efterkommet Indbydelsen,

men af Fabrikanterne mødte kun 2. Da det navnlig var Fabrikker-
nes Arbejds- og Lønningsforhold, Fagforeningen havde for Øje, og
det derfor vilde være af Betydning at faa Fabrikanterne til at give
Møde, hvilket formentlig lettere vilde opnaas, naar Indbydelsen
kom fra Smedemesterforeningen, opfordrede Fagforeningen denne
til at søge tilvejebragt et Møde med dem. Et saadant Møde kom
da ogsaa i Stand den 15. April, og det blev der enstemmigt ved-
taget, at man skulde søge dannet en Forening af Fabrikanter og
Smedemestre med det Formaal »at varetage saavel Arbejdsgiver-
nes som Arbejdernes almindelige Interesser«. Til at foranstalte
det fornødne i saa Henseende blev der paa Mødet nedsat et Ud-
valg, bestaaende af 5 Fabrikanter og 4 Mestre, og Resultatet af
dette Udvalgs Arbejde var et »Udkast til Love for Arbejdsgivere
i Jærindustrien«, som forelagdes paa et nyt almindeligt Møde
den 6. Juni. Der var til dette Møde udstedt henvend 250 Ind-
bydelser, men der kom kun 80—90 af de indbudte, og blandt
disse var igen den større Fabriksvirksomhed kun temmelig svagt
repræsenteret. Udkastet blev vel vedtaget og *Foreningen stiftet*; men
da der kun indmeldte sig 15 Fabrikantfirmaer og 24 Smedemestre,
kunde Foreningen kun meget uegentlig siges at repræsentere den
samlede københavnsk-frederiksbergske Jærindustri. Senere ind-
meldte sig endnu nogle Fabrikanter, hvorved altsaa Misforholdet
mellem Foreningens to Bestanddele yderligere blev forstærket.

Under saadanne Forhold ansaa den midlertidig valgte Bestyrelse
det for utilraadeligt at lade Foreningen træde i Virksomhed, og
den udsendte da den 5. December til samtlige Medlemmer et Cir-
kulære, hvori den, efter i Korthed at have gjort Rede, dels for
hvad der var gaaet forud for Foreningens Tilblivelse, dels for
Foreningens Tilstand i Øjeblikket, stillede Forslag i Overensstem-
melse med sin Opfattelse af Situationen. At saa faa Smedemestre
havde indmeldt sig i Foreningen, kunde efter Bestyrelsens Over-
bevisning kun være begrundet deri, at Flertallet af dem mente
i den allerede nu bestaaende Smedemesterforening at have til-

strækkelig Støtte ogsaa for Opnaaelsen af de Formaal, som skulde fyldestgøres gennem den ny Forening; men var *det* Tilfældet, saa var dermed ogsaa de Forudsætninger, hvorunder denne tænktes at skulle virke, saa grundigt bristede, at den i Virkeligheden svævede i Luften. Det maatte da ligge nær for Fabrikanterne at søge dannet en *særlig* Forening, der var afpasset efter deres *særlige* Forhold og som *kunde træde i Forbindelse med Smedemesterforeningen* i alle saadanne Tilfælde, hvor der maatte være Tale om Varetagelsen af *fælles* Interesser. Om end ad anden, men utvivlsomt mere praktisk Vej end oprindeligt paatænkt vilde man saa derved have opnaaet den tilsigtede Samvirken mellem de 2 Grupper af Arbejdsgivere indenfor Jærindustrien.

Med denne Begrundelse foreslog Bestyrelsen da, »at Foreningen af 6. Juni ikke skulde træde i Virksomhed«, og den vilde betragte sit Forslag som *vedtaget*, saafremt ikke i Løbet af 8 Dage et større Antal Medlemmer maatte forlange sammenkaldt et Møde til Behandling og Afgørelse af Forslaget.

Der indkom ingen saadan Begæring, og med den 14. December ansaas Foreningen for *ophævet*.

Naar det gik saaledes med det første Forsøg paa at danne en Mesterforening i Jærindustrien, laa det vistnok deri, at man allerede paa det Tidspunkt søgte at koble Fabrikanter og Smedemestre sammen til én Forening. Dette var naturligvis et Fejlgreb, som man rettede i Aarenes Løb ved at danne hver sin Forening og derefter optræde i Fællesskab.

Men iøvrigt var det en bydende Nødvendighed for Fabrikanterne at slutte sig sammen, thi man følte, at Arbejdernes Bestræbelser for at falde over den enkelte Arbejdsgiver og tvinge ham til at give efter for deres Krav var saa sikre paa at krones med Held, at kun Fællesoptræden kunde redde Situationen, og i den Henseende havde en Episode hos Borch & Henriksen givet en Lære saa skarp, at den ikke kunde forblive virkningsløs. Hele denne Affære, hvori nævnte Firma ganske lodes i Stikken af de

øvrige Fabrikanter, giver et interessant Billede af den daværende Tingenes Tilstand og viser Forskellen imellem den Gang og nu i et saa stærkt Lys, at Firmaets Redegørelse sikkert vil læses med største Opmærksomhed og med den Trøst, at det blev sidste Gang, en københavnsk Maskinfabrikant udleveredes Fagforeningerne til frit Slag, og at hele Konfliktens Forløb utvivlsomt bidrog mægtigt til Dannelsen af Fabrikantforeningen.

Firmaet Borch & Henriksens Fremstilling er dateret den 16. Juli 1884 og lyder — med nogle foretagne Udhævelser — saaledes:

»Da Smede- og Maskinarbejdernes Fagforening erklærede Arbejdet for nedlagt den 28. Januar d. A., vare Forholdene paa Fabriken følgende: Den laveste Løn, der var givet nogen Smedesvend, var 23 Øre pr. Time (ikke 18 Øre, som Fagforeningen har paastaet), Gennemsnitslønnen var 27 à 28 Øre, og da en Del Arbejdere havde 30 Øre pr. Time, vil det forstaas, at de, der have faaet Minimumslønnen, kun have været Hjælpere, paa hvem Betegnelsen »Svende« maaske ikke burde anvendes. Arbejderne paa »Panoptikon«, over hvis Behandling der særlig klagedes, betaltes for fuld Dag (10½ Time), endskønt Arbejdsdagen paa Grund af Aarstiden kun var ca. 7 Timer.

Akkordarbejde anvendtes en Del og gav som Regel Overskud ud over Daglønnen, medens denne altid var Arbejderne sikret. Henvendte nogen Arbejder sig til os om Lønningsforhøjelse, blev det altid undersøgt, om han kunde fortjene det Forlangte, som saa i bekræftende Fald blev ham tilstaaet.

Saaledes vare Forholdene, da Hr. Hurop, som var os fuldstændig ubekendt, indfandt sig paa vort Kontor den 26. Januar d. A., fremstillede sig som Formand for Smede- og Maskinarbejdernes Forbund og erklærede, at Foreningen ikke længere kunde taale disse Tilstande, samt fremlagde følgende Forslag til en Kontrakt:

Imellem os undertegnede Fabrikanter Borch & Henriksen paa den ene Side og F. Hurop for Smede- og Maskinarbejdernes Forbund paa den anden Side er Dags Dato indgaaet følgende Overenskomst:

I. Der fastsættes en Minimums-Timeløn af 27 Øre for de i Arbejde værende Smede og Maskinarbejdere.

II. Søndagsarbejde fra Kl. 6 Morgen til Kl. 4 Eftermiddag betales med 1¼ Times Løn for Timen. Overarbejde om Søndagen fra Kl. 4 Eftermiddag til Kl. 9 Aften og om Søndage fra Kl. 6 til Kl. 9 Aften betales med 1½

Times Løn for Timen, Natarbejde fra Kl. 9 Aften til Kl. 6 Morgen betales med 2 Timers Løn for Timen.

III. Ved alle Akkorder skal Timelønnen garanteres udbetalt.

IV. Porten holdes aaben til Kl. 6¹⁰ Morgen og aabnes atter Kl. 7, Kl. 8 og fremdeles hver fulde Time for de Arbejdere, som muligt have forsinket sig, dog maa der ikke afdrages Arbejderne noget i deres Løn for den Tid, de arbejde.

V. Arbejde udenfor Fabriken Omraade betales med 3 Øre mere pr. Time.

Denne Kontrakt skulde vi underskrive, da i modsat Fald Arbejdet vilde blive nedlagt, og tillige erklærede Hr. Hurop det for Fagforeningens Plan, *efterhaanden at tvinge alle Fabrikkerne én efter én til at indgaa paa lignende Kontrakter, alt under Trusel med Arbejdsnedlæggelse.*

Da vi nægtede at underskrive Overenskomsten, erklærede Fagforeningen Arbejdet for nedlagt fra den 28. Januar om Middagen. Følgen heraf blev, at af de 33 Smede og Maskinarbejdere, som dengang arbejdede hos os, nedlagde 27 Mand Arbejdet, idet dog flere af dem erklærede, at det for deres Vedkommende kun skete af Frygt for voldeligt Overfald fra de Strikendes Side. Allerede den 5. Februar havde vi dog atter 22 Smede og Maskinarbejdere. Ved Politiets Hjælp søgtes disse sikrede mod Forulempelser paa Vejen til og fra deres Arbejde, og enkelte af Urostifterne bleve anholdte. Fagforeningen søgte da at faa indsmuglet en af sine Folk som Arbejder paa Fabriken for at lære de nye Arbejdere at kjende og formaa dem til, ved Løfter og Trusler, at forlade Arbejdet. Det lykkedes ogsaa for Fagforeningen, og Følgen blev, at 10 Mand nedlagde Arbejdet. Siden have vi været mere forsigtige, og da Efterspørgslen efter Arbejde har været stærk, har det heller ikke været vanskeligt at samle gode Kræfter igjen.

Det var imidlertid et meget naturligt Ønske fra vor Side at faa Sagen endelig ordnet, og da nu Fordringen om en Minimumsløn af 27 Øre pr. Time syntes at være den vigtigste Post, og da tilmed kun et Mindretal af vore Arbejdere havde ringere Løn, søgte vi at faa en Overenskomst i Stand. Det viste sig dog at være umuligt, idet Fagforeningen nu gennem Hr. Hurop forlangte, at *alle af Faget, som havde arbejdet hos os under Striken, skulde afskediges*, hvilket vi bestemt afslog. Hr. Hurop antydede da, *at vi jo altid siden kunde antage dem igen*, men heller ikke dette mente vi at kunne gaa ind paa.

Imidlertid maa Arbejderne paa Fabriken have faaet at vide, hvorom det drejede sig, thi den 24. Marts om Middagen kom de alle og forlangte at forlade Arbejdet; men idet de gik, lode de nogle Ord falde om at komme og høre om Arbejde om nogle Dage.

Da nu saaledes Maskinværksted og Smedie stode tomme, genoptoges

Underhandlingerne med Hr. Hurop, efter at denne med egne Øjne havde overbevist sig om, at Arbejderne vare borte. Vi maa her udtrykkeligt bemærke, at det paa Forhaand blev sagt Hr. Hurop, at det var Arbejderne selv, som vare gaaede, vi havde ikke afskediget dem, og at hvis de kom igen om nogle Dage, vilde vi antage dem paany fremfor saadanne, som vi ikke kendte. Hertil svarede Hr. Hurop, at *naar først Striken var endt, kunde vi antage, hvem vi vilde*. Det var først efter nogen Betænkning, at han gav dette Svar, men han gentog det paany, da vi yderligere pointerede, at det var rimeligt, at de vilde komme.

Vi overgave ham derefter en Afskrift af vort Værkstedtsreglement saalydende:

Regler for Svende i Smede- og Maskinfaget i Borch & Henriksens Maskinfabrik:

1. Minimumsløn er 27 Øre pr. Time.
2. Søndagsarbejde fra Kl. 6—4 betales med $1\frac{1}{4}$ Times Løn pr. Time. Natarbejde fra 10 Aften til 6 Morgen betales med 2 Timers Løn pr. Time.
3. Ved alle Akkorder garanteres Timelønnen.
4. Porten holdes aaben indtil Kl. 6 og 5 Minutter om Morgenen. Endvidere fra Kl. 7 til 7 og 5 Minutter, fra Kl. 8 til $8\frac{1}{2}$ og fra Kl. $12\frac{1}{2}$ til $1\frac{1}{2}$. Der afdrages ikke Arbejderne noget i den Tid, de arbejder.
5. Arbejde udenfor Fabrikens Omraade betales med 3 Øre mere pr. Time.

Vi gik endvidere ind paa at genoptage i vort Arbejde forskellige navngivne Svende af dem, der fra Begyndelsen deltog i Striken, og som endnu vare ledige.

Med disse Folk begyndte Arbejdet den næste Dag, den 25de, og de paafølgende Dage antoges flere, hovedsagelig af dem, der havde arbejdet hos os under Striken, og som nu atter indfandt sig. Nogle Dage efter modtog vi et Brev fra Hr. Hurop, hvori han skrev, *at da mange af Fagforeningens Medlemmer gik ledige og havde søgt Arbejde hos os, men vare blevne afviste, medens vi havde antaget flere af dem, som havde været hos os under Striken, saa maatte han forlange, at disse Folk for bestandig afskedigedes*. Dette Brev sendte vi ham tilbage med Paaskrift: »Deres nye Betingelser antages ikke«, hvorefter Striken atter blev erklæret. Strikerne forlod Arbejdet, og Tilstanden blev som tidligere.

Der hengik nu en lang Tid, hvori vi intet hørte fra Fagforeningen og ingen væsentlige Ulemper havde af Striken; men i den senere Tid ere Angrebene paa vore Folk atter begyndte, og tillige have vi modtaget følgende Brev fra Hr. Hurop:

»Kjøbenhavn den 9. Juli 1884.

D'Hrr. Borch & Henriksen.

Da jeg antager, at d'Hrr. saavel som Forbundet ønske en endelig Ordning paa den hos Dem stedfindende Arbejdsnedlæggelse, tillader jeg mig herved at foreslaa d'Hrr. at fortsætte Forhandlingerne om Overenskomst.

Det er min Overbevisning, at d'Hrr. ved en Forstaaelse ville kunne faa langt bedre Kræfter at arbejde med end under de nuværende Forhold. Det kan jo ikke nægtes, at, naar Fabriken har noget at bestille, ville d'Hrr. være nødte til at arbejde med de Folk, som tilbyde sig, og dog betale en god Løn, og faar da som oftest slet udført Arbejde, t. Eks. det i Kjæden og paa Amagertorv 25 udførte. Hvis d'Hrr. ønske en Overenskomst med Forbundet, tror jeg at kunne forsyne Dem med Svende, efterhaanden som De afskediger de Kræfter, som De arbejder med for Øjeblikket.

Som første Betingelse maa jeg tillade mig at bemærke, at Krum først maa afskediges, fordi han er den egentlige Aarsag til Strikens Langvarighed. Det er en Selvfølge, at jeg skaffer Dem en duelig og paalidelig Kjedelmed istedetfor.

Med Hensyn til de øvrige maa de ligeledes afskediges og erstattes af flinke, paalidelige Folk. Naar Ombytningen er sket, vil Striken selvfølgelig blive hævet.

Disse Linier ere fremkomne ved eget Initiativ, og udbeder jeg mig Deres ærede Svar, hvilket jeg da vil forelægge Bestyrelsen, og et for alle Parter tilfredsstillende Resultat vil da forhaabentlig kunne naas.«

Da det tillige, som vi underhaanden have erfaret, er Fagforeningens Plan *just nu* at opbyde alle Midler for at føre Striken igennem til det Resultat, som den ønsker, for at kunne begynde andetsteds;

Da disse Fordringer, som ovenfor citerede Brev tydelig viser, faktisk gaar ud paa, at Fagforeningen faar Ret til at antage og afskedige Arbejderne i vor Fabrik;

Da vi, uden Hjælp fra vore Kolleger, ikke ville kunne sætte en tilstrækkelig kraftig Modstand herimod; og

Da det tillige forekommer os, at det maa være af Betydning for Maskinfabrikkerne i Almindelighed, at Striken hos os endes, uden at Hr. Hurops Fordringer i et og alt indrømmes,

saa tillader vi os at foreslaa d'Hrr. at vælge nogle af Deres Midte til, sammen med et lignende Udvalg af Smede- og Maskinarbejdernes Forbund, at danne en Voldgift til at afgøre Sagen, idet vi paa Forhaand forpligte os til at underkaste os den saaledes truffne Afgørelse.

Kjøbenhavn den 16. Juli 1884.

Ærbødigst

Borch & Henriksen.«

Paa dette Tidspunkt fandtes ingen anden Sammenslutning indenfor Jærnindustrien end Jærnstøberiejerforeningen, der, som allerede omtalt, jo ikke var af nogen faglig Art. Følgen af Borch & Henriksens Redegørelse og Forslag blev da ogsaa kun dette, at Jærnstøberiejerforeningens Medlemmer indkaldtes til et Møde paa Skydebanen Fredag den 18. Juli 1884 for at drøfte en eventuel Nedsættelse af et Udvalg, og Referatet om Mødet lyder i al sin Sørgelighed saaledes:

»I Mødet mellem Medlemmer af Jærnstøberiejerforeningen opnaaedes ikke Enighed om at optræde samlet med d'Hrr. Borch & Henriksen. Disse nødsagedes derfor til at indgaa paa de af Forbundet opstillede Fordringer, og en skriftlig Erklæring gaves derefter fra Arbejdernes Udvalg, lydende paa, at saalænge d'Hrr. Borch & Henriksen opretholdt den trufne Overenskomst, samt straks afskedigede 5 navngivne Svende, der havde arbejdet hos dem under Strejken, og ikke antog disse til Arbejde igen i Løbet af et Aar, skulde d'Hrr. B. & H. være fritagne for Arbejdsnedlæggelse.«

Saaledes endte denne Konflikt med et ydmygende Nederlag for Fabrikanterne, hvoraf udviklede sig en ganske naturlig Misstemning fra Borch og Henriksens Side, som det krævede Aar at faa fjærnet. Men en af dens indirekte Følger blev Dannelsen af Fabrikantforeningen. Thi vel blev det som ovenfor omtalt ikke til noget i 1884, idet den forsøgte Dannelselse strandede og opgaves den 14. December, men Tiden var saa moden til en kampdygtig Sammenslutning mellem Fabrikanterne, at det ikke varede mange Dage, førend Arbejdet atter toges op, og allerede den 27. December 1884 — altsaa 14 Dage efter, at det gjorte Forsøg var bristet — kunde 4 Medlemmer af den opløste Forenings Bestyrelse, nemlig P. Hansen, P. Lindegaard, P. Marstrand og J. Chr. Mygind, udsende følgende Rundskrivelse til samtlige i København og paa Frederiksberg boende Jærnstøbere og Maskinfabrikanter:

»Som tilstrækkeligt bekendt have de københavnske Smede og Maskinarbejdere forlængst sluttet sig sammen for at værne om deres egne Interesser. Det vil derfor, foruden af andre Grunde, findes naturligt, at Fabri-

kanterne gjøre det samme for deres Vedkommende, og det saa meget mere, som Arbejderne ved flere Lejligheder have udtalt Ønsket om at komme til at staa ligeoverfor en Repræsentation, til hvem de kunde henvende sig med deres Ønsker og Besværinger.

Hovedopgaven for en »Forening af Fabrikanter i Jærnindustrien« skulde — fremsat i al Korthed — være denne at søge at forhindre, eventuelt bilægge, Uenighed mellem Medlemmerne og deres Arbejdere samt at søge at skaffe sidstnævnte saa gode økonomiske og sociale Vilkaar, som Konjunkturer og øvrige Forhold tillade.

For de nærmere Bestemmelser i saa Henseende turde det vel imidlertid være rigtigst at lade Erfaringen raade, saa at man altsaa *foreløbigt* indskrænkede sig til at vælge en Bestyrelse og fastsætte Indtrædelsesindskud og Medlemsbidrag til Dækning af Udgifterne ved Administrationen.

Der vil nu en af de nærmeste Dage blive præsenteret Dem en Liste med Anmodning om paa samme at tegne Deres ærede *Firma* som Medlem af en saadan Forening. Paa det konstituerende Møde, der med fornødent Varsel vil blive sammenkaldt straks i Begyndelsen af det nye Aar, vil da foreligge til Behandling følgende Forslag til Beslutninger:

1. »Foreningen af Fabrikanter i Jærnindustrien« skal anses som traadt i Virksomhed den 1. Januar 1885.

2. Bestyrelsen skal bestaa af 5 Medlemmer, der efter eget Valg fordele Forretningerne imellem sig. Den kan antage en lønnet Sekretær.

3. Ved Indtrædelsen i Foreningen skal betales som Indskud 20 Kr. pr. Firma. Kontingentet opkræves 4 Gange aarligt, nemlig ved Slutningen af hvert Kvartal. Det kan i 1885 opkræves med indtil 10 Kr. Kvartalet pr. Firma.

Endelig vil paa samme Møde være at foretage Valg af Bestyrelse for 1885.«

Paa Listerne tegnede sig 21 Firmaer, senere kom Smedemester P. W. Høst til.

FRA STIFTELSEN TIL INDMELDELSEN I DANSK ARBEJDSGIVER- OG MESTERFORENING

Torsdag den 15. Januar 1885 afholdtes det konstituerende Møde;
denne Dag er altsaa Foreningens Stiftelsesdag.

Man vedtog det til Medlemmerne omsendte Forslag som foreløbigt Grundlag og valgte som første Bestyrelse Peter Hansen (D. Løwener & Co.), Th. Hüttemeier, Formand, Peter Lindegaard (Riedel & Lindegaard), Poul Marstrand (Schmith & Marstrand) og J. Chr. Mygind (Smith & Mygind).

Og hermed var da *Foreningen af Fabrikanter i Jærnindustrien i København* dannet, denne Forening, der skulde gennemgaa saa mange Kampe og udholde saa mange Angreb fra Fagforeningernes Side, og i dem ingensinde svigtede de kollegiale Forpligtelser, som Medlemmerne havde paataget sig ligeoverfor hverandre.

Den første Medlemsliste fra Maj 1885 saa saaledes ud:

1. P. Andersen, Svanholm, 2. Bonnesen & Danstrup, 3. Borch & Henriksen, 4. Dahlstrøm & Lohmann, 5. Dall & Lund, 6. M. C. Dreyer, 7. I. G. A. Eickhoff, 8. Frederiksberg Jærnstøberi, 9. Hassel & Teudt, 10. S. C. Hauberg, 11. Anker Heegaard, 12. I. H. Hellerung, 13. Brødrene Henze, 14. Th. Hüttemeier, 15. P. W. Høst, 16. H. Rudolph Koefoed & Co., 17. Ludvigsen & Hermann, 18. Løwener & Co., 19. I. F. Mogensen, 20. Nielsen & Winther, 21. Riedel & Lindegaard, 22. Schmith & Marstrand, 23. Smith & Mygind, 24. Jærnstøberiet Tagensvej, 25. Julius Winther.

Cand. polit. Salmonsens blev Foreningens Sekretær.

Aaret 1885 blev et *alvorligt Kampaar*, kendetegnet ved den efter Forholdene betydelige Smede Lock-out.

Allerede længe havde der været Gæring blandt Smedene og

P. Hansen.

P. Lindegaard.

P. Marstrand.

J. Chr. Mygind.

Th. Hüttemeier, Formand fra 1885—87.

Maskinarbejderne, som gentagne Gange havde rejst Kravet om at faa en Minimalløn; saaledes havde der, som ovenfor berørt, i 1883 været forhandlet mellem Smede- og Maskinarbejdernes Fagforening af 1873 og Smedemestrene om at faa fastsat en Minimal-løn paa 25 Øre, men man udsatte Sagen for at se, om det kunde lykkes at faa Fabrikanterne med.

Under 1. September 1884 ønskede Grovsmedenes Fagforening at faa en Forhandling i Gang med Fabrikanterne om 26 Øres Minimalløn, men man vilde intet vide af en Minimalløn.

Endelig kom Eksplosionen i Juni-Juli 1885.

Firmaet I. G. A. Eickhoffs Arbejdere stillede Krav om 27 Øre Minimalløn samt om andre uvigtige Punkter, som man iøvrigt væsentligt var villig til at gaa ind paa.

Minimallønnen vilde man derimod modsætte sig til det yderste. Man frygtede for det »faste Punkt«, som let kunde bruges til Udgangspunkt for en stadig tilbagevendende Løftestangs-Bevægelse paa en Øre om Aaret, og afslog kategorisk enhver Forhandling derom. Efter at Eickhoffs Forhold havde været til Behandling paa en Generalforsamling den 20. Juni, gik Folkenes Krav til Voldgift, som afholdt Møde den 7. Juli uden dog at komme til noget Resultat. Voldgiften bestod af Hüttemeier, Nielsen (Nielsen & Winther) og Marstrand kontra Hurop, Nielsen og Vald. Olsen. Da man var gaaet fra hinanden uden at opnaa Enighed, nedlagde Arbejderne hos Eickhoff Arbejdet den næste Dag den 8. Juli.

Den 9. Juli afholdtes i den Anledning paa Skydebanen en Generalforsamling, hvorpaa alle Medlemmerne var repræsenterede, og Etatsraad Burmeister for Aktieselskabet Burmeister & Wain var til Stede efter Indbydelse. Man vedtog følgende Resolution:

»Saafremt ikke Arbejdet hos Firmaet I. G. A. Eickhoff genoptages paa de hidtidige Betingelser i Løbet af førstkommende Mandag den 13. ds., ville alle de hos os beskæftigede Smede og Maskinarbejdere, forsaavidt de ere Medlemmer af Smede- og Maskinarbejdernes Forbund, altsaa maa antages at fastholde de opstillede Fordringer, blive afskedigede senest Tirsdag Aften.«

Resolutionen tiltraadtes af alle de tilstedeværende, med Undtagelse af Etatsraad Burmeister, der ikke ansaa sig for bemyndiget til at handle paa det Aktieselskabs Vegne, han var Direktør for, samt af Borch & Henriksen, der ansaa sig for bundne ved den Overenskomst om Minimalløn, som de havde sluttet Aaret før med Fagforeningen.

Hermed var Krigen erklæret, og den begyndte til det bebudede Tidspunkt, Tirsdagden 14. Juli om Aftenen, efter at det havde vist sig, at Arbejdet ikke var bleven optaget hos Eickhoff om Mandagen.

Denne første Smede-Lock-out var forsaavidt forskellig fra de senere Lock-outer, som man den Gang kun førte Kampen imod Fagforeningen, idet det var dens Medlemmer, som havde givet Anledningen til Krigen; for alle Ikke-Fagforeningsfolk forblev Værkstederne aabne, og en ikke ubetydelig Arbejdskraft var beskæftiget under hele Lock-outeren. Dels var Antallet af Folk udenfor Fagforeningen den Gang endnu forholdsvis stort, dels havde Fagforeningsledelsen endnu ikke tilstrækkeligt Tag i Arbejderne til at kunne skræmme dem fra Arbejdet. Men ved denne Sondring mellem Folk i og udenfor Fagforeningen klæbede den Ulempe, at man i mange Aar efter fik den ene lille Rivning efter den anden, fordi Arbejderne ikke vilde arbejde sammen med dem, der havde arbejdet under Lock-outeren i 1885.

Krigen blev lang og haardnakket. Den nydannede Fabrikantforening holdt godt sammen, naar undtages, at Aktieselskabet H. Rudolph Koefoed & Co. meget hurtigt traadte ud og genoptog Arbejdet, hvilket vistnok ikke var uden politisk Aarsag — Bølgerne gik den Gang meget højt, saa højt, at man offentlig paastod, at Fabrikanterne havde lavet hele denne Lock-out for at støtte Estrup ved Efteraarsvalgene til Folketinget.

Men iøvrigt stod Aktieselskabet H. Rudolph Koefoed & Co.s Udtrædelse i Forbindelse med en Formerkonflikt, som allerede var kommet til Udbrud, førend Smede-Lock-outeren blev erklæret, paa Grund af, at en Former var bleven afskediget hos Aktiesel-

skabet, hvilket havde foranlediget, at alle Formerne nedlagde Arbejdet. Der blev sendt Meddelelse rundt til alle de øvrige Medlemmer af Fabrikantforeningen om ikke at tage de strejkende Formere i Arbejde, ligesom man ogsaa efter bedste Evne søgte at støbe for Aktieselskabet. Man var imidlertid indenfor dettes Bestyrelse aldeles ikke tilfreds med at være bleven blandet ind i Lock-ouden, og ved Skrivelse af 31. Juli 1885 meldte Aktieselskabet sig ud af Foreningen, hvilket medførte en fleraarig Misstemning ligeoverfor det.

Omtrent samtidig med Lock-ouden dannedes »Smede- og Maskinarbejdernes Forening af 1885« og »Arbejdernes Værn«.

Om den første Forenings Dannelse gaves en udførlig Meddelelse paa et Møde i Fabrikantforeningen den 29. Juli 1885, og Formanden fik Bemyndigelse til at meddele officielt til den nydannede Forening, at dens Medlemskort af Fabrikantforeningens Medlemmer vilde blive betragtet som særlig anbefaling for Vedkommende. Endvidere blev der stillet et Pengebeløb til Disposition for dermed at refundere Understøttelser, som under Arbejdsstandsningen maatte være tilflydte nogle af den nye Forenings Medlemmer fra Forbundets Kasse.

»Arbejdernes Værn« stiftedes ogsaa i Juli 1885 paa antisocialistisk Grundlag, men dog med ganske bestemt Højrefarve, hvilket bl. a. fremgaar deraf, at Indmeldelse modtoges paa »Avisen«s Kontor og iøvrigt kun hos Bestyrelsens Medlemmer.

Fagligt set kom disse Foreninger aldrig til at spille nogen stor Rolle; der var Politik i dem begge fra første Færd af, og de benyttedes begge i politiske Øjemed, uden at dette dog havde noget som helst at gøre med Fabrikantforeningen og Lock-ouden. Fabrikanterne saa i de nye Foreninger kun deres naturlige allierede, og da »Smede- og Maskinarbejderforeningen af 1885« havde besluttet sig til at lade sine Medlemmer optage Arbejdet den 6. August, afgav Fabrikantforeningen følgende Løfte, der var mere præget af Taknemmelighed end af grundig Overvejelse:

» . . . at vi ingensinde paa Grund af Tryk fra nogen som helst Forenings Side skulle lade os bevæge til at afskedige de Arbejdere, som under de nuværende Forhold arbejde eller ville optage Arbejdet hos os.«

Følgen af dette Samarbejde mellem Fabrikantforeningen og de to nye Foreninger var, at en Del Arbejdere efterhaanden meldte sig paa Fabrikkerne og derved bidrog mægtigt til at forkorte hele Kampen. Men det er et Spørgsmaal, om ikke den Fordel, man havde af at faa en Splittelse ind blandt Arbejderne, alligevel var temmelig dyrekøbt, naar der ses hen til alle de Rivninger, der i mere end den næste halve Snes Aar fremkom i Forbindelse med, at enkelte Arbejdere fra den Tid stod som »ukollegiale«, med hvem de andre ikke vilde arbejde sammen.

Allerede nu fik Arbejdsstandsningen paa Grund af denne Arbejdsoptagelse en Udvidelse gennem en Formerstrejke, der iværksattes i Begyndelsen af August, fordi Formerne ikke vilde arbejde sammen med Medlemmer af de to nye Foreninger. Disse voksede hurtigt saa meget, at Formændene for Smedeforbundet og Formerforbundet allerede midt i August finder sig foranledigede til at optræde i Fællesskab og henvende sig til Fabrikantforeningens Formand, Fabrikant Th. Hüttemeier, for at søge at faa Forhandlinger i Gang. Formerstrejken synes ikke at have generet i nogen høj Grad; dels kunde man undvære Støbegodset, da man ikke havde Arbejdskraft nok til at forarbejde det, dels hjalp man hinanden, saalænge der endnu var Støberier i Gang i København, og endelig fik man Hjælp fra Provinserne. Senere hen søgte man at faa Formere fra Sverrig, hvor en udsendt Fabrikant havde fundet en Del Folk, der gerne vilde til Danmark; men det var først umiddelbart før Lock-outens Slutning, og Forsøget fik derfor ingen praktisk Betydning.

I Begyndelsen af August forsøgte Etatsraad Tietgen en Mægling, men da hans Forslag bl. a. indeholdt, at Minimallønnen skulde fastsættes gennem en Voldgift, og dette Punkt mødte en bestemt Modstand hos Fabrikanterne, førte dette Mæglingsforsøg ikke til

noget. Samme Skæbne havde et Mæglingsforslag fra Borch & Henriksen, hovedsagelig af samme Grund, Stillingen til Minimal-lønnen.

En Indblanding — det kan ikke kaldes Mægling, snarere en Trusel — af kuriøs Natur fra en bekendt højst ekscentrisk Greve er af en vis Interesse, navnlig fordi det viser, hvorledes alt den Gang var gennemsyret af Politik. Henvendelsen er dateret den 16. September 1885 og lyder saaledes:

Hr. Maskinfabrikant, Jærnstøber Hüttemeier!

Tiden for Rigsdagens Indkaldelse nærmer sig, og Højre har intet vundet ved Provisoriet, idet Oppositionen er bleven stærkere og mere enig, end den før var. Hele Landet staar bagved Smedene og Maskinarbejderne, og der er ingen Udsigt til Forandring for Fabrikanterne. Under disse Omstændigheder var det godt for det samlede Højre at kende et probat Middel til at berolige det oprørte Hav og det uden at maatte ofre Estrup. Jeg tillader mig at anmode Dem, Hr. Fabrikant, om at meddele Højres ledende Mænd, at der er to Smede, som kende dette probate Middel, men at de selvfølgelig ville have det opvejet med Guld. Det er paa deres Vegne, at jeg skriver dette Brev, og Deres mulige Svar med Tilbud maatte De da venligst sende mig.

Skulde Højre foretrække at ignorere denne Meddelelse, saa ville de To berette deres Middel til d'Hrr. Hurop og Hørup, og Striden vil da blive endnu værre end før, fordi enhver rigtig Tanke har et Janushoved.

Imødesende deres ærede Svar paa Nærværende, forbliver jeg, Hr. Fabrikant,

Deres ærbødige
N. N.

Desværre synes det aldrig at være bleven oplyst, hvori det omtalte »probate Middel« bestod.

Tiden gik, Efteraaret kom og de mørkere Dage. Bitterheden voksede, og den gav sig Udslag i Anfald paa dem, der var i Arbejde. Politiet tog sig af dem paa bedste Maade, og store Politistyrker var paa Benene, naar man troede, der var større Aktioner at vente. Arbejdet standsede ved Fyraften til vekslende Tider, og mange Steder kørtes Folkene til deres Hjem. Sammen-

holdet mellem Fabrikanterne var usvækket, medens der blandt Arbejderne for hver Dag, der gik, var nogle, der optog Arbejdet. Lock-ouden, der havde varet i over 4 Maaneder, var moden til Afslutning.

Efter en Del forgæves Forhandlinger lykkedes det at ende Striden midt i November Maaned, og Arbejdet optoges den 20. November, uden at Arbejderne havde opnaaet det allermindste ud over, hvad man havde anbefalet Firmaet Eickhoff at indrømme dem, da de i Juli Maaned nedlagde Arbejdet der.

Man faar et udmærket Billede af hele denne Arbejdsstandsningens Omfang og Forløb og navnlig af Fagforeningernes den Gang mangelfulde Organisation ved følgende Oversigt over strejkende og arbejdende Folk. Listen viser Antallet af beskæftigede Arbejdere før, under og efter Lock-ouden.:

	11. Juli.	15. Novbr.	20. Novbr.
Smede og Maskinarbejdere	612	308	446
Formere	193	25	111
	805	333	557

Men alligevel havde man ikke ventet, at Konflikten vilde trække saa længe ud. Der fremkom derfor ogsaa midt under Lock-ouden Forslag om at slutte flere Fag, og da navnlig Bygningsfagene, sammen i en større Forening, der skulde kunne optræde endnu stærkere i fremtidige Kampe. Forhandlingerne om denne Sag førte til, at man den 29. August 1885 paa et Møde i Haandværkerforeningen stiftede den saakaldte »Fællesforening af Arbejdsgivere« — det første Tilløb til Dannelsen af en almindelig Arbejdsgiverforening med Front mod Fagforeningerne. Medlemmer af den var Københavns Murermestre, Tømrermestre, Snedkermestre, Malermestre, Smedemestre, Jærnstøbere, Blikkenslagermestre og Glarmestre.

Den kom aldrig til at spille nogen Rolle; den første Gang (i 1889) den skulde træde i Aktion, revnede den og opløstes.

Endnu bør det nævnes, at den første Begyndelse til de senere

»Fælles Værkstedesregler« skabtes igennem et Arbejdsreglement, som vedtoges den 16. December 1885 under Navn af »Vedtægter af 1. Januar 1886«.

Efter Lock-ouden i 1885 kom der en Række stille, gærende Aar, i hvilke Fagforeningerne kun ganske undtagelsesvis gik angrebsvis til Værks. Indenfor Fabrikantforeningen levede der megen Bitterhed imod Arbejdernes Fagforeningsdannelser, og man modarbejdede dem saa godt, man kunde i den Tro, at man kunde løse den Opgave at sprænge dem. En Tid lang saa det virkelig ud, som om det skulde lykkes, idet Fagforeningerne i flere Aar gik tilbage og selv indenfor Arbejdernes egen Kreds forspildte den naturlige Sympathi, som Organisationsbestræbelserne burde kunne gøre Regning paa. Men denne Stagnation skyldtes vist i første Linje Manglen paa organisatoriske Kræfter indenfor Arbejderne; da den rette Mand kom til, gik Fagforeningerne frem med rivende Fart. Men — med Troen paa, at Fagforeningsbestræbelserne burde bekæmpes af bedste Evne, og at det kunde lykkes at komme tilbage til de »patriarkalske« Tilstande, hvor Arbejderne holdt med deres Mestre, og i Følelsen af, at Arbejdsgiverne havde Forpligtelser ud over det rent forretningsmæssige Forhold, at de købte Arbejdernes Arbejdskraft saa billigt som muligt, kom Bestræbelser frem i Retning af at pensionere Arbejderne, at skaffe dem Sygekasser, Laanekasser etc., altsaa at ordne adskillige af de Spørgsmaal privat, som senere ganske naturligt er bleven ordnede ved Lov.

Som et Eksempel paa disse Bestræbelser kan nævnes Jærnstøber V. Løweners Forslag til Oprettelsen af »den københavnske Jærnindustries Alderdomsforsørgelses- og Laanefond« for, som det hedder, at »sikre vore Arbejdere Pension i deres Alderdom, Erstatning i Ulykkestilfælde, forarsagede i Fabrikens Tjeneste, samt yde dem Laan i adskillige mindre Bekneb og i Tilfælde af individuel Arbejdsløshed«.

Som man ser, var man ikke bange for at tage Alderdoms-

forsørgelse, Ulykkesforsikring, Laanekasse og Understøttelse i Tilfælde af Arbejdsløshed op paa en Gang. Til Dækning af Udgifterne hertil foresloges det at yde 2½ pCt. af Arbejdslønnen, og pensionsberettiget var en Arbejder, der havde arbejdet uafbrudt i mindst 10 Aar paa samme Sted og var fyldt 65 Aar.

Forslaget kom til Behandling i et Bestyrelsesmøde i Begyndelsen af 1886; der blev derefter afgivet en Betænkning i Sagen, og i Oktober Maaned s. A. udsendtes det til Foreningens Medlemmer, forat man senere kunde drøfte det paa en Generalforsamling. Bestyrelsen mente ikke at kunne anbefale Forslaget til videre Fremme, thi »dels formaaede man ikke at indse Muligheden af at bygge en sikret Arbejder-Alderdomsforsørgelse af nogen Betydning paa saa usikkert et Grundlag som Bidrag fra Privatpersoner i disses

P. W. Høst.

omskiftelige Egenskab af Arbejdsgivere, dels ansaa man det overhovedet ikke for ønskeligt at binde sig til faste aarlige Bidrag«.

Sagen kom, saavidt vides, ikke frem til senere Behandling, hvad der vist var meget heldigt, thi den laa ganske sikkert langt over Foreningens Kræfter.

Fra Aaret 1887 er ikke bevaret Optegnelser om andet end en Række Forhandlinger indenfor Foreningen om Lærlingeforhold og Arbejdsreglementer. Der indkaldtes Eksemplarer af Lærlingekontrakter, og et ret stort Arbejde synes at være blevet udført, dog uden at sætte sig det ringeste Spor.

Paa den aarlige Generalforsamling den 1. Marts afløstes P. Hansen af P. W. Høst.

Den 18. September blev Sekretæren, Cand. polit. Salmonsens, dræbt ved et Ulykkestilfælde ved Strandvejens Dampsporvogn. Han efterfulgtes af Cand. polit. Schovelin.

Udstillingsaaret 1888 blev som saadant et ganske indholdsrigt Aar for Fabrikantforeningen, som paa forskellig Maade blev Deltager i Møder og Sammenkomster, der afholdtes i Forbindelse med Udstillingen. Intet heraf satte imidlertid saa meget Spor i Foreningens Liv som den Forandring, der fandt Sted ved, at Foreningen fik ny Formand.

Som tidligere berørt hævdede Foreningen, at den var en aldeles upolitisk Forening, og at dens Medlemmer baade hørte til Højre og Venstre. Det var nødvendigt at hævde dette saa stærkt og ofte som muligt, idet der var en Tendens hos Venstrepressen og endnu mere hos den socialdemokratiske Presse til ved alle Lejligheder at stemple Foreningen som en Højreforening. Hertil bidrog naturligvis i første Linje Minderne fra Lock-ouden i 1885, hvor Foreningen fik hele den allierede Opposition imod sig, men Forholdet blev jo ikke bedre ved, at Foreningens Formand, Th. Hüttemeier, var en udpræget Højremand, som ikke altid lagde saa meget Baand paa sine politiske Anskuelse, som det kunde ønskes, saavel udadtil som lige overfor de Medlemmer af Bestyrelsen og Foreningen, der stod paa den anden politiske Side. Der skal navnlig have været en lille Divergens om en Fane, som »Smede- og Maskinarbejdernes Forening af 1885« vilde anskaffe, og hvortil Formanden ønskede, at Foreningen skulde bidrage 40 Kr. Bestyrelsens øvrige Medlemmer var imod dette. Bidraget blev vistnok ikke desto mindre ydet, men i hvert Fald ikke af Foreningens Midler, da der ingen saadan Post findes paa Regnskabet. Denne Affære blev maaske den Draabe, der fik Utilfredshedens Bæger til at flyde over og lod Arbejdet for at faa en ny Formand antage bestemte Former.

E. P. Bonnesen, Formand fra 1888—89.

Vejen man gik, var den ganske lige, men unødvendigt brutale, at man paa Generalforsamlingen den 22. Februar stemte den herpaa ganske uforberedte Formand ud af Bestyrelsen uden Spor af forudgaaende Motivering. Dagen før Generalforsamlingen samledes nogle faa Medlemmer af Foreningen paa Kafé Bernina, og der enedes man om en ny Bestyrelsesliste; derpaa agiteredes der lidt om Eftermiddagen for den iøvrigt ganske modne Forandring, og dermed var den Ting afgjort. Formanden fik ikke Stemmer nok til at blive i Bestyrelsen, men afløstes af E. P. Bonnesen (Bonnesen & Danstrup).

Dette Resultat af Afstemningen gav Anledning til voldsomme Udtalelser fra de Medlemmer, der ikke havde været med i Konspirationen og maaske heller ikke billigede den, og først efter en Del Besvær lykkedes det at formaa Bonnesen til at være Formand.

Af faglige Stridigheder møder Aaret med Formerstrejken hos Hellerung. Den iværksattes den 27. August, idet 9 Formere nedlagde Arbejdet efter forgæves at have forlangt Støbemesteren afskediget, om hvem de gjorde gældende, at han optraadte paa en upassende Maade ligeoverfor dem. Støbemesterforeningen anmodede om kraftig Optræden, da dens Medlemmers Stilling ellers vilde blive ganske usikker. Der udsendtes Lister over de strejkende Arbejdere, men de tilbagekaldtes allerede den 7. September i Forventning om, »at det tilsvarende Skridt, nemlig Strejkens Ophævelse, snarest vil blive foretaget« fra Formernes Side. Denne Forventning slog ikke til, idet Formerne erklærede, at Sagen kun kunde bringes i Orden ved, at Støbemesteren blev afskediget. Der veksles derefter nogle Breve; den 20. September afholdes Generalforsamling, som foreslaar, at Formerne skal anlægge Sag mod Støbemesteren, der skal suspenderes, indtil Dommen falder — men det vil Formerne ikke. Endelig enes man om at lade Sagen afgøre af en Voldgift. Denne vælger Borgmester H. N. Hansen til Opmand, der imidlertid ikke kommer i Funktion, idet Voldgiften enstemmigt vedtager en Kendelse, der misbilliger saa-

Bjørn Stephensen, Formand 1890—92.

vel Principalens som Formernes og Støbemesterens Optræden, op-
hæver Strejken og paalægger alle Parter at forliges for Fremtiden.

Et af de sidste »bitre Minder« fra 1885 blev i Aarets Løb bragt
ud af Verden, idet Aktieselskabet H. Rudolph Koefoed & Co., som
den Gang traadte ud af Foreningen paa Grund af Lock-ouden,
sammen med Firmaet S. C. Hauberg dannede Aktieselskabet
Koefoed & Hauberg, der indmeldte sig i Foreningen.

1889 afholdtes den aarlige Generalforsamling den 27. Februar,
hvor man behandlede et allerede 2 Aar tidligere til Bestyrelsen
indsendt Forslag om at danne et Kartel mellem Landets Maskin-
fabrikker med det Formaal for Øje, for et vist Tidsrum at skaffe
»den private Eneret« respekteret paa saadanne nye Fabrikations-
brancher, som Medlemmerne efter Henvendelse til Kartellets Be-
styrelse havde faaet Tilsagn om at maatte have for sig selv. Man
mente derigennem at kunne opmuntre Medlemmerne til at søge
at finde Specialiteter, som de kunde dyrke og udvikle mere tillids-
fuldt, naar de vidste, at de for en bestemt Periode var fri for den
Konkurrence, der altid stikker Hovedet frem, naar en god Ide
slaar an, og efter denne Periodes Udløb laa inde med det Aktiv,
som et Forspring og et oparbejdet Marked er.

Tanken vandt en Del Bifald; der nedsattes et Udvalg, bestaaende
af Danstrup, G. Eickhoff, Hauberg, Marstrand og Stephensen —
som aldrig har holdt Møde!

Til Bestyrelsen valgtes: E. P. Bonnesen (Formand), S. C. Hau-
berg, P. W. Høst, P. Marstrand, B. Stephensen.

Den tidligere omtalte »Fællesforeningen af Arbejdsgivere«, der
var det første Forsøg herhjemme paa at danne en større Arbejds-
giverforening af forskellige Fag, traadte i 1889 for første Gang i
Aktion — og gik itu. Anledningen var en Konflikt i Bygnings-
snedkerfaget, hvor Svendene den 1. Januar 1889 havde opsagt
Priskuranten, idet der krævedes en gennemgaaende Forhøjelse

af Akkordpriserne. Forsøgene paa at undgaa Konflikten strandede ganske paa Svendenes Afvisning; i Maj Maaned nedlagdes Arbejdet hos 7 Mestre, og i Slutningen af Juni naaede man til det Punkt, at Fællesforeningen holdt Møde og vedtog en Opfordring til de andre Fag indenfor den om at gøre sig klar til med kort Varsel at træde til for at støtte Bygningssnedkerne.

Møbelsnedkerne havde allerede vedtaget at lukke deres Værksteder den 1. Juli. Fabrikantforeningen holdt Generalforsamling den 2. Juli, hvor det vedtoges at svare Fællesforeningen, at man var rede til at yde sin Støtte, men at man ventede senere at faa en fornyet og bestemtere Afæskning, samt nærmere Præcisering af Tidspunktet for Foreningens eventuelle Lock-out-Erklæring. Allerede den 9. Juli holdt man atter Generalforsamling og vedtog uden Slinger at yde Bygningssnedkerne al den Støtte, man kunde, ogsaa ved at erklære Lock-out.

Derpaa afholdtes der en Generalforsamling i Fællesforeningen, sandsynligvis bestaaende af de forskellige Fags Bestyrelser, for at vedtage Lukning over hele Linjen. Efter lang Diskussion viste det sig, at Fabrikantforeningen og Møbelsnedkerne var de eneste, der var villige til at gaa med til Arbejdsstandsningen; alle de andre — herunder vist ogsaa Bygningssnedkerne — stemte derimod, og dermed faldt Spørgsmaalet bort, og Bygningssnedkerne overlodes til deres Skæbne.

Hele Huset var bygget for usolidt, derfor ramlede det sammen ved det første Stormløb. Intet Under, at Fabrikantforeningens Bestyrelse paa dens Generalforsamling den 11. Oktober 1889 søgte og fik Bemyndigelse til snarest muligt at melde Foreningen ud.

Lige i Slutningen af Aaret udtraadte E. P. Bonnesen af Bestyrelsen, da han den 1. Januar agtede at gaa ud af sit Firma. Paa Bestyrelsesmødet den 30. December meddeltes dette til den øvrige Bestyrelse, der paa Bonnesens Forslag valgte Stephensen til Formand indtil den kommende aarlige Generalforsamling.

Aaret 1890 indeholdt overordentlig lidt af Interesse for Efterverdenen.

Den aarlige Generalforsamling afholdtes den 27. Februar; til Bestyrelse valgtes G. Eickhoff, S. C. Hauberg, P. W. Høst, P. Marstrand, B. Stephensen (Formand).

Der førtes langvarige Forhandlinger Landet over om Forhøjelse af Priserne paa Støbegods, og for første Gang ses et virkeligt indgaaende Samarbejde at have fundet Sted mellem København og Provinserne. Hos Smith & Mygind var der en 7 Dages Strejke blandt Kedelsmedene, som bilagdes, uden at Foreningen, hvis Assistance var paakaldt, kom i Funktion.

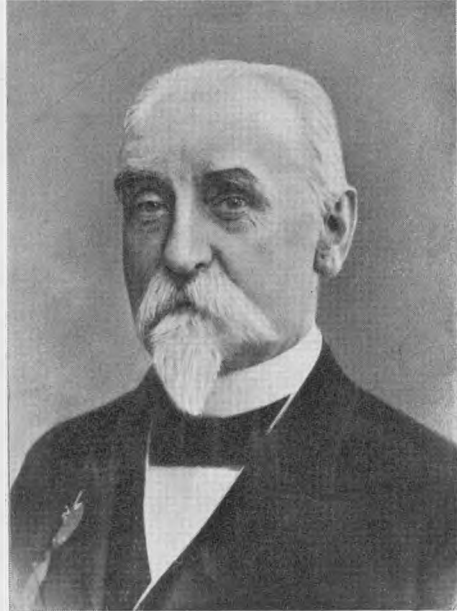
For første Gang afholdtes 1. Maj-Demonstration; Arbejderne — i ethvert Fald Formerne — henvendte sig til Foreningen med Ønsket om, at denne Dag maatte betragtes som Fridag, hvortil der blev svaret, at man ikke kunde indlade sig paa at betragte den 1. Maj som en Fridag, men at man ikke skulde lægge de Arbejdere, der ønskede at holde fri, Hindringer i Vejen derfor.

Paa Generalforsamlingen den 27. Februar 1891, hvor den gamle Bestyrelse genvalgtes med Stephensen som Formand, kunde det meddeles, at Firmaet Borch & Henriksen, der var udtraadt i Slutningen af 1885, atter var indtraadt i Foreningen. Hermed bragtes det sidste bitre Efterslæt fra 1884 og Lock-ouden 1885 ud af Verden.

I Begyndelsen af Aaret udarbejdedes nye Love, der kom til at gælde fra 1. April. Kort Tid derefter ophængtes »Fælles Værkstedregler« paa Værkstederne. Aaret fik en særlig Interesse ved, at det blev et Prøveaar for disse Love og da navnlig for de nye Bestemmelser om, at enhver Sag af faglig Art skulde henvises til Foreningens Bestyrelse, saa snart den var bleven gjort til en Foreningssag fra Arbejdernes Side. Og det maa siges, at Foreningen bestod Prøven fuldt ud og med Fasthed hævdede de vedtagne Standpunkter.

Ophængningen af »Fælles Værkstedregler« var Anledningen til det første Angreb fra Smedeforbundets Side, som under 22.

Maj i en længere Skrivelse klagede over det formentlige Indgreb i Lønforholdene og derefter rykkede frem med Krav om 30 Øre Minimalløn og garanteret Timeløn ved Akkordarbejde. I en indgaaende Skrivelse af 8. Juni hævdedes der fra Foreningens Side, at det var en Misforstaaelse, naar det opfattedes, som om »Fælles Værkstedsregler« indeholdt noget nyt; det var kun den bestaaende Praksis, der her var sat paa Papiret. Tillige henleddes Opmærksomheden paa Indholdet af de nye Love, som henviste opstaaende Strids-spørgsmaal, der ikke afgjordes mellem Arbejdsgiver og Arbejder, til Afgørelse imellem Organisationernes Bestyrelser, og endelig afviste man høfligt, men ganske bestemt, de gamle Krav.

Gottfried Eickhoff.

I Begyndelsen gik Bølgerne højt, der truedes med Strejke, og Fagbladet havde voldsomme Artikler, hvoraf navnlig en med Overskrift: »Vi vil ikke«, var særlig krigerisk.

Men alt jævnedes paa bedste Maade, Krigen blev blot Indledningen til den Forhandlingstaktik, som, trods alt, dog har vist sig i Aarenes Løb at være den rette Vej.

Man foreslog at komme sammen og tale om Tingene, og ved Forhandlinger, som fra Fabrikantforeningens Side førtes af Stephensen, Marstrand og Hauberg, lykkedes det at faa Forbundets Repræsentanter, hvoriblandt Hurop, til at forstaa, at Foreningen ikke havde tilsigtet at forrykke noget af det bestaaende, men tillige, at ligeoverfor de atter opstillede gamle Krav var den ikke til at

rokke. Forhandlingerne førte endvidere til det Resultat, at man anerkendte det berettigede i Forbundets Anskuelse, at begge Bestyrelser var for stort et Apparat at sætte i Bevægelse ved ethvert lille Stridspunkt, og foreslog Etableringen af den »hurtigt virkende Voldgift«, der skulde træde til, saa snart et Divergenspunkt dukkede op — navnlig da i Tilfælde af Spørgsmaal om Akkorder — og søge det afgjort.

Hele denne Institution, der dog ikke ofte kom til at træde i Funktion, var i Virkeligheden Forløberen for den senere »Mægling« i Reglerne for Behandling af faglig Strid. De første »hurtige Voldgiftsmænd« var Stephensen og Helweg.

Omtrent samtidig med, at disse Forhandlinger med Smedeforbundet tog deres Begyndelse, gik Formerne aggressivt til Værks hos Borch & Henriksen og strejkede den 29. Maj paa Forlangendet om Afskaffelse af Akkordarbejde, som det synes, fordi en Del Arbejde, som efter deres Mening ikke passede for de lokale Forhold i Støberiet, mislykkedes for dem. Bestyrelsen tog straks fat og fik en Forhandling i Gang med Formerforbundets Hovedbestyrelse paa selve Fabrikken, som endte med, at Strejken hævedes den 9. Juni, efter at Fabrikantforeningens Bestyrelse ganske bestemt havde modsat sig Afskaffelsen af Akkordarbejdet, og Borch & Henriksen havde givet Formerne Tilsagn om garanteret Timeløn ved alle saadanne Akkorder, hvor lokale Forhold i Støberiet maatte kunne foranledige Underskud.

Paa Christianshavns Jærnstøberi og Maskinværksteder var der en lille rask Strejke den 1. September. Kedelsmedene nedlagde udenvidere Arbejdet, idet de forlangte Timelønnen forhøjet fra 27 Øre til 30 Øre. Bestyrelsen fik ikke Lejlighed til at tage Affære, da Aktieselskabets Direktion gav efter, og den 5. September — 4 Dage efter Strejkens Udbrud — tog Folkene i Arbejde paa de forlangte Betingelser.

Endelig bør det noteres, at der den 9. Maj afholdtes en Generalforsamling om den fra 1889 kendte Kartelsag. Generalforsam-

lings-Protokollen oplyser kun, at Forslaget fik 18 Stemmer for sig, men med den for nævnte Protokol — gælder iøvrigt ogsaa Bestyrelses-Protokollen — paa den Tid gennemførte Kortfattethed og Ufuldstændighed faar man intet at vide om, hvad der iøvrigt besluttedes i denne Sag, som derefter foreløbig ganske døde hen.

Aar 1892 var et stille Aar, kun meget lidt er overleveret fra det, og som betegnende for det kan anføres, at alle Foreningens Udgifter, foruden Sekretærens Honorar og et Bidrag til Svendehjemmet, var — 49 Kr. 70 Øre.

Der blev heller ikke skrevet meget.

Den aarlige Generalforsamling afholdtes den 27. Februar, og paa den genvalgtes den gamle Bestyrelse.

Støberiarbejdsmændene begyndte at røre sig. I Skrivelse af 15. April forlangte de 28 Øre Minimalløn og iøvrigt Over- og Udearbejde betalt efter »Fælles Værkstedesregler«. Under 21. samme Maaned afslog man ganske bestemt at gaa til nogen Minimalløn og at udvide Værkstedesreglerne, »Reglementet«, til ogsaa at omfatte Arbejdsmændene, men iøvrigt erklærede man sig rede til at forhandle om ensartede Lønbestemmelser for dem. Saadan Forhandling har rimeligvis fundet Sted, eftersom man den 7. Juni afholdt Generalforsamling, der udtalte, at den ansaa en Timeløn af 25 Øre plus 25 pCt. for Overarbejde for et passende Grundlag for Regulering af Arbejdsmændenes Lønningsforhold. Disse var ikke tilfredse hermed og forsøgte en ny Henvendelse, men Bestyrelsen afslog at gaa til en ny Generalforsamling, og Sindene synes derefter at være faldne til Ro.

Aar 1893 et Mærkeaar!

Aarets første Begivenhed var den aarlige Generalforsamling, der afholdtes som sædvanlig paa Skydebanen — for sidste Gang. Formanden, B. Stephensen, ønskede at trække sig ud af Bestyrelsen; til hans Eftermand havde Folkestemningen udpeget

R. Helweg, den Gang Medlem af Firmaet Marstrand, Helweg & Co. For at han kunde faa Sæde i Bestyrelsen, trak hans Kompagnon, P. Marstrand, sig tilbage; i hans Sted valgtes Mygind, saaledes at Bestyrelsen kom til at bestaa af: G. Eickhoff, S. C. Hauberg, R. Helweg, Formand, P. W. Høst, J. C. Mygind.

Hertil kom endnu et andet meget vigtigt Personskifte, idet Cand. polit. Schovelin paa det sidste Bestyrelsesmøde før Generalforsamlingen havde nedlagt sit Hverv som Foreningens Sekretær, og Bestyrelsen kort Tid efter paa P. W. Høst's Anbefaling valgte Cand. polit. V. Helsing, Assistent i Landbygningernes Brandforsikring, til at overtage den ledige Stilling. Fra at være en Bibeskæftigelse for ham voksede den efterhaanden op til at blive hans Livsgerning, som han udførte med stor Dygtighed og viede sine bedste Kræfter til Gavn og Fremme for Foreningen.

Det blev et relativt livligt Aar, — men Stridighederne var kun smaa.

Frederiksberg Jærnstøberi var saaledes lige ved at faa Strejke, fordi en Formand havde kaldt nogle Folk for »Driverter«. Der blev holdt Møde mellem Organisationerne om denne ubetydelige Sag, som en Stund saa ud til at kunne føre til Konflikt — men det gik dog i Ro, og Formanden blev.

Hos Koefoed & Hauberg, paa hvis Fabrik i Meinungsgade man vel endnu som Efterslæt fra 1885 havde den rødeste Befolkning, havde man nogle Mulkter gældende, bl. a. 10 Øre for at komme for sent — til Fordel for Fabrikkens Sygekasse. Dem forlangte Formerne afskaffede, og Direktionen erklærede, at i saa Fald vilde den paa flere andre Fabrikker gældende Regel, at Fabrikporten kun var aaben hvert fulde Klokkeslet, blive indført — og det kunde Arbejderne vælge imellem. Det gik til en meget højtidelig Afstemning — hemmelig naturligvis efter Direktionens Forlangende — og den gav den bestaaende Mulkt Medhold.

Hos Caroc & Schiemann forlangte Formerne i Juni Maaned en Mand fra 1885 afskediget og nedlagde Arbejdet; da de imidlertid

R. Helweg, Formand fra 1893—98 og 1919.

ganske desavoueredes af Formerforbundets Bestyrelse, der lovede at skaffe andre Formere, bragtes denne Strid ved Organisationernes Mellemløst hurtigt til Afslutning. Ligesom Arbejdet skulde genoptages, krævede de Strejkende som ny Betingelse, at en Mand, der var antaget under Strejken, skulde afskediges, fordi han havde opført sig uhæderligt mod Forbundet. Ved Undersøgelsen af Forholdet maatte der gives Formerne Ret paa dette Punkt. Den »ukollegiale« Mand gik ud og de andre gik ind.

Ved Siden af denne stadige lille Krig gik efterhaanden det egentlige disciplinerende og opdragende Organisationsarbejde sin rolige, støtte Gang.

For at begynde med den indvendige Gerning: Bestyrelsen indførte resolut Mulkter for sine Medlemmer, 1 Kr. for at komme for sent, Respit fandtes ikke. Det hjalp mægtigt paa Præcisionen, skønt det jo ikke kunde undgaas, at Mulktkassen saa jævnlige maatte bedrøve en og anden for en Krone, eller at en Droske i sidste Øjeblik svingede op for Døren.

I Efteraaret 1893 forlagdes Residensen fra Skydebanen til Jærnbangegade 5, hvor Fabrikantforeningen holdt sit første Møde den 30. Oktober — og ingen Leje betalte. Den lagdes loyalt over paa den mere velstaaende Jærnstøberierforening.

Man fik udarbejdet Lærebeviser, som forelagdes paa Generalforsamlingen 1894, og man begyndte, belært af Aarets Erfaringer, at præcisere Regler for Forholdet ved Afskedigelser af Arbejdere, der stod i Enkelt-Akkord; ogsaa herfor fastsattes efter Forhandlinger med Forbundet forskellige Bestemmelser, der vedtoges paa Generalforsamlingen 1894.

Lige overfor Smedene og Maskinarbejderne, hvis Formand nu var H. P. Hansen, gik det endnu ganske fredeligt. Reglerne for Voldgift, der hidtil kun havde omfattet »Smede- og Maskinarbejdernes Forbund«, som det den Gang hed, kom efter Forbundets Anmodning til ogsaa at omfatte »Kedelsmedeforeningen af 1890«.

1894 afholdtes Generalforsamlingen den 28. Februar, denne Gang i Jærnbanegade 5, og for første Gang foretager man Valg af Revisorer. Den gamle Bestyrelse genvalgte. Til Revisorer valgtes Chr. Danstrup og Anker Heegaard.

Fra Slutningen af 1893 arvede Aaret en Konflikt hos F. A. H. Petersen & Ludv. Christensen — Bracker-Konflikten — som førte til stærke Skrivelser mellem Firmaet og Bestyrelsen. Manden, der arbejdede i Enkelt-Akkord, var bleven afskediget paa Grund af Forsømmelse. Der veksledes nogle Skrivelser med Forbundet, som ikke førte til Enighed i Synspunkterne, men der blev ingen Strejke, og man troede, at Sagen var forbi. Saa anlagde Manden Sag, og henimod Slutningen af Aaret faldt der Dom, og han tabte — men Firmaet maatte naturligvis betale sin Sagfører, og dette blev mere end hele det omstridte Beløb. Hvilket altsammen blev taget Bestyrelsen meget unaadigt op.

Kort efter denne Sags Afslutning fik Petersen & Christensen Strejke den 4. December, idet der stilledes Forlangende om 3 Maskinarbejders Afskedigelse, hvilket blev afslaaet. Fordringen var vedtaget paa et Klubmøde, og Arbejdsstandsningen iværksattes med faa Timers Varsel og uden Forhandling med Forbundets Hovedbestyrelse. Efter at et Forslag om at afgøre Sagen ved Voldgift var bleven bestemt afslaaet, tog derefter Hovedbestyrelsen det fornuftige Parti at ordne Striden ved at lade Arbejderne optage Arbejdet Mandag Morgen den 10. December, efter at der den foregaaende Dag havde været indrykket følgende korrekte Erklæring i »Social-Demokraten«:

»Den hos Firmaet F. A. H. Petersen & Ludv. Christensen stedfundne Arbejdsnedlæggelse, som er sket uden foregaaende Forhandling med os, betragtes som Forbundet uvedkommende og billiges ikke.

Arbejdet vil blive genoptaget førstkommande Mandag Morgen.

Hovedbestyrelsen for

Dansk Smede- og Maskinarbejder Forbund.«

Denne resolute Maade at tage Sagen paa — uden Slinger at rette den begaaede Forsyndelse og kommandere Arbejderne tilbage til deres Arbejde — staar i grel Modstrid med Behandlingen af senere Konflikter af samme Art og tyder paa, at Arbejderne den Gang lystrede deres Ledelse mere, end det senere var Tilfældet. Paa den Tid havde Klubberne ikke saa meget at sige, som de fik i de følgende Aar.

Støberiarbejdsmændene rykkede atter frem, denne Gang med Fordring om 30 Øres Minimalløn. Uden paa noget Punkt at opgive Foreningens principielle Modstand mod en Minimalløn, stillede man sig dog ganske villigt til Spørgsmaalet om at forbedre deres Lønforhold, idet man paa Generalforsamlingen den 21. Juli 1894 vedtog at henstille til Foreningens Medlemmer at foretage saadanne Forhøjelser for Støberiarbejdsmændene, som Forholdene tillod.

Smedene hos Borch & Henriksen stillede den samme Fordring om 30 Øre Minimalløn, og fik den *faktisk* sat igennem ved Trusel om Strejke, idet der hverken hos Borch & Henriksen, der foreløbig gav efter, eller hos Bestyrelsen var synderligt Mod paa en Lock-out.

Hos Koefoed & Hauberg var der dels en ganske kortvarig Konflikt i Anledning af en Maskinarbejder Tønnesens Afskedigelse, medens han stod i Enkelt-Akkord, dels en lang, nogenlunde fredelig Forhandling om Overarbejde i Akkord. Den første Konflikt endte med, at der anlagdes Sag mod Koefoed & Hauberg, som vandt den, navnlig under Henvisning til, at en Arbejder var undergivet det ophængte Arbejdsreglements Bestemmelser. Den anden fremkom ved, at Arbejderne paa Grund af Fabrikkens meget Overarbejde forlangte Ekstrabetaling for dette, baade naar der arbejdedes i Akkord og i Dagløn. Under Henvisning til, at Time-lønnen for Dagløns-Overarbejde forhøjedes med 50 %, forlangte nu Arbejderne »50 % til Akkorderne« og erklærede, at hvis de ikke fik det i Løbet af 14 Dage, vilde alt Overarbejde ophøre. Lange Forhandlinger førtes herom, som det synes med nogen manglende Forstaaelse fra Foreningens Side. Da Forhandlingerne

i nogen Tid havde drejet sig om, at det hele jo var en frivillig Sag uden nogen bestemt Fordring fra Aktieselskabets Side, og man havde diskuteret sig til, at Arbejderne ikke forlangte »50 % til Akkordpriserne«, men et Tillæg af 50 % af Timelønnen, fik den Betragtning hurtigt Overhaand, at der i Grunden var god Mening i Arbejdernes Forlangende, og paa Generalforsamlingen den 21. Juli 1894 indførtes den senere uforandrede Regel, at »naar Akkordarbejde af Arbejdsgiveren *fordres* udført udenfor den normale Arbejdstid«, betales der samme Tillæg som for almindeligt Overarbejde.

Voldgiftsreglerne fik mange og lange Behandlinger. Sekretæren udarbejdede et Forslag paa Grundlag dels af Forbundets Udtalelser om denne Sag, dels af Erfaringer fra andre Fag, og det endte med en Vedtagelse paa et Fællesmøde den 20. December, hvorefter de endeligt vedtoges paa den ordinære Generalforsamling 1895.

Den 6. November afgik J. C. Mygind ved Døden efter lang Tids Sygdom, og efter at han den 30. Juni havde deltaget for sidste Gang i Bestyrelsens Møder; han var født den 6. Januar 1846. Bestyrelsen supplerede sig med Ludvig Christensen.

Skulde man med 2 Ord kendetegne 1895, maatte det være med Ordene »Uro og Arbejde«. Bestandig var der Kamp af forskellig Art paa samme Tid, som det organisatoriske Arbejde gik sin Gang og satte vigtige Frugter.

Den aarlige Generalforsamling afholdtes den 21. Februar i Jærnbangsgade 5 for sidste Gang. I Løbet af Foraaret flyttede Jernstøberiejer-Foreningen til Ny Rosenborg 5, i hvis Lokale Fabrikantforeningens første Bestyrelsesmøde afholdtes den 18. April.

Generalforsamlingen godkendte, at Bestyrelsen i Slutningen af 1894 havde suppleret sig med Ludv. Christensen efter Myginds Død.

For Høst's Vedkommende traf man kort før Generalforsamlingen indenfor Bestyrelsen den Aftale, at han vel vedblev at være Medlem af Foreningen, idet man gjerne vilde bevare ham som

Medlem af Bestyrelsen og som Mellemed mellem Foreningen og Smedemesterforeningen, i hvis Bestyrelse han ogsaa havde Sæde, men at han fritoges for Forpligtelsen til at deltage i eventuelle Lock-outer indenfor Fabrikantforeningen. Paa den anden Side kunde han ikke kræve nogen Bistand fra denne i Tilfælde af Arbejdsstandsninger indenfor Smedemesterforeningen; altsaa i alle Konfliktsforhold stod han som Medlem af Smedemesterforeningen, med hvem Fabrikantforeningen paa det Tidspunkt kun havde den Aftale, at man skulde yde hinanden »kollegial« Støtte under Arbejdsstandsninger.

Med Smedeforbundet bragte Aaret ingen Divergenser, der førte til aaben Konflikt. Men bestandig var der Krudt til Stede, som kunde have tændt, og navnlig gav Fortolkningen af »FællesVærkstedetsregler« Anledning til Udveksling af en Del Skrivelser, som gav Forbundets Formand, H. P. Hansen, Lejlighed til at bruge sin bitre Pen.

Men desto mere var der af Sammenstød med Formerne og Støberiarbejdsmændene.

Fra 1894 havde Aaret faaet overleveret Formernes Fordringer om 40 Øres Minimalløn, Akkordbog, Spiselokale etc., og disse kom frem paany i Slutningen af Januar 1895. Formerne ønskede et Fællesmøde om alle disse Sager, og Bestyrelsen erklærede sig ogsaa villig hertil. Men imidlertid indtraf der akutte Begivenheder, der foreløbig bragte Forhandlingsønskerne ud af Verden, nemlig Formerstrejken hos Koefoed & Hauberg, den Gang almindeligvis kaldet »Ole Nielsen Affæren«.

Den var i sit Udgangspunkt foranlediget ved en Protest imod, at Formerne ikke tillod en Mand at tjene saa meget, han kunde. Det drejede sig om nogle Centrifugestativer à Kr. 2,25 pr. Stk., hvoraf Formerne præsterede 3 Stkr. om Dagen; da dette ikke slog til, og der ikke var Tid til at lave flere Modeller, forsøgte Aktieselskabet at sætte Akkorden ned til Kr. 1,75 for at faa Formerne til at forme 4 Stkr. om Dagen. Dette tog Formerne meget unaa-

digt op og ønskede en Forhandling derom. Efter at en saadan havde fundet Sted og en Fortsættelse var forlangt i et Øjeblik, da Direktøren ikke kunde, havde man holdt Generalforsamling og vedtaget, at man ikke vilde finde sig i nogen Akkordnedsættelse. Saa kom der en uopklaret Misforstaaelse. Støbemesteren spurgte Former Ole Nielsen, om han vilde tage Stativerne til 2 Kr., hvilket han kunde faa, naar han vilde lave 4 om Dagen — hvortil Ole Nielsen svarede ja. Det førte til Slagsmaal efter Fyraften paa et Værtshus. Den næste Morgen, den 13. Marts, forlangte Formerne ham afskediget, og da dette blev nægtet, forlod de Arbejdet i Henhold til den uheldige Bestemmelse i Formernes Love, at de havde Lov til at strejke, saa snart en Akkordpris blev nedsat. Forhandlingerne om at optage Arbejdet var som altid vanskelige; en Stund drejede det sig om, hvorvidt Formerne havde banket Ole Nielsen, eller han dem, men saa fik Formanden for De samvirkende Fagforeninger, J. Jensen, fat i dem; Strejken hævedes den 18. s. M., og Ole Nielsen beholdt sin Akkord.

At det virkelig havde drejet sig om »Bremsning« af Arbejdet, saa man bedst deraf, at Ole Nielsen derefter i over Aar og Dag, uforstyrret af Fagforeningen, hvoraf han var ekskluderet, lavede sine 4 Stativer om Dagen og regelmæssigt gik hjem om Lørdagen med 48 Kroner i Lommen — og senere, da han blev taget til Naade igen, øjeblikkelig gik ned til 3 Stkr. om Dagen. Det kostede ham og Familien ligefrem 600 Kr. om Aaret at være i Fagforeningen.

Efter denne Afbrydelse tog Formerne fat igen paa deres Fordringer, og den 26. April afholdtes et Fællesmøde mellem Bestyrelserne paa Hotel National, hvor man drøftede alle Formernes Besværinger og Ønsker vedrørende Minimalløn paa 40 Øre, Medbestemmelsesret ved Fastsættelse af Akkorder, Kontrabøger, Adgang til Priskurantfortegnelsen, Spiselokale etc. Man stillede sig som sædvanlig imødekommende paa alle de Punkter, hvor man fandt, at der kunde være noget i Formernes Anskuelser; kun paa Minimallønsspørgsmaalet var Stillingen uforandret afvisende. I

Løbet af Maj Maaned udsendtes saa en Rundskrivelse til Medlemmerne med Henstillinger af forskellig Art.

Med Arbejdsmændene kom det først til Konflikt efter en Del Forhandlinger og Korrespondance.

Den første Henvendelse fandt Sted i April ved en Skrivelse fra Støberiarbejdsmændene, hvori de klagede over, at de i 1894 lovede Forhøjelser ikke havde givet det ønskede Resultat; nu vilde man gerne have fastslaaet 30 Øre Minimalløn. Under 31. Maj svarede Bestyrelsen, at den ikke kunde se nogen Anledning til atter at indkalde en Generalforsamling om denne Sag. Støberiarbejdsmændene tog da i August det Parti at henvende sig til en Del Fabrikanter med deres Anmodning om at forhøje alle Lønningerne under 30 Øre saa meget, at dette blev Minimallønnen. Bestyrelsen tog heraf Anledning til at indkalde Lønningslister for Arbejdsmændene.

Støberiarbejdsmændene henvendte sig derefter til De samvirkende Fagforeninger, med hvem Fabrikantforeningen vekslede et Par Skrivelser, og i en af dem af 31. August meddeltes det, at Foreningen vilde anbefale sine Medlemmer at sørge for, at Ugefortjenesten blev »omkring 18 Kroner«, hvilket var Indholdet af en Rundskrivelse af 3. September.

Støberiarbejdsmændene viste sig ved den første Aflønning derefter meget utilfredse med dette Resultat, og et Par Dage efter strejkede de paa Frederiksberg Jærnstøberi. Den 10. September afholdtes en Generalforsamling, som fastholdt Standpunktet »omkring 18 Kr.«, hvorefter fulgte Strejke af alle Støberiarbejdsmændene samt endvidere en ny Generalforsamlingsbeslutning af 11. September om en Maksimal-Timeløn af 28 Øre, suppleret opefter ved Akkord, Ducører etc. til »omkring 18 Kr.« I de derpaa følgende Forhandlinger med de samvirkende Fagforeninger fastholdtes dette Standpunkt urokkeligt.

Faa Dage efter standsede Formerne, da de ingen Arbejdsmænd havde, men de var misfornøjede med denne Tingenes Gang, og

i et Fællesmøde med Formerne den 24. September naaede man til en Overenskomst, som Arbejdsmændene skulde gaa ind paa. Ellers vilde Formerne optage Arbejdet og klare sig indbyrdes eller med nye Arbejdsfolk. Herefter hævedes Strejken den 26. September paa følgende Grundlag:

»Arbejdsmændene i og ved Støberiet lønnes med omkring 18 Kr. om Ugen for en normal Arbejdstid paa 63 Timer, for saa vidt Støbemesteren kender den paagældende Arbejder som indøvet i Arbejdet, eller denne har været beskæftiget paa vedkommende Fabrik mindst et halvt Aar.«

Midt i Juli Maaned strejkede Arbejdsmændene hos Petersen & Christensen. Dels havde et Par Folk opført sig upassende, dels forlangtes mere Mandskab i Støberiet. Strejken meldtes i »Social-Demokraten«, og Tilgang frabades. Ved De samvirkende Fagforeningers Mellemskomst kuldkaستes den paa en Generalforsamling vedtagne Strejke, og Forbundet gik ind paa at betale Firmaet nogle Udgifter, som det havde haft for at faa nedlagt Forbud imod Strejkeerklæringen i »Social-Demokraten«. Ved et Skæbnens Spil fandtes Arbejdsmandsforbundets Formand, Næstformand og Kasserer alle tre blandt de strejkende!

Toldspørgsmaalet, som i 1888—89 havde sat Sindene saa stærkt i Bevægelse og derefter hvilet i mange Aar, viste sig endnu at være i Besiddelse af Evne til at splitte Foreningen i to ganske uenige Lejre.

I Juni Maaned udsendte »Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk« og »Det nationale Arbejde« igennem et af dem nedsat »Haandværkets og Industriens Toldudvalg« en Del Spørgeskemaer, hvis Besvarelse skulde danne Grundlaget for en systematisk Fremstilling af dansk Haandværks og Industris Stilling og Vilkaar under den bestaaende Toldlov. Der var nemlig af Regeringen nedsat en Toldkommission paa 17 Medlemmer, 7 fra hvert af Tingene og 3 af Toldetatens Spidser, og Industri og Haandværk havde sat sig i stærk Bevægelse for i de forskellige

Fag at faa Særinteresserne førte frem. Det var denne Bevægelse, som »Haandværkets og Industriens Toldudvalg« søgte at ordne og regulere, men denne Bestræbelse fandt aldeles ingen Tilslutning hos Foreningen, og da Udvalgets »Sektion for Metal-Industri« sammenkaldte et Møde den 8. Oktober i Industriforeningen, skete Henvendelsen ikke til Foreningen men til enkelte Medlemmer. Ved denne Henvendelse begik man den Fejl kun at henvende sig til de Medlemmer, hvem man troede at kunne regne for beskyttelsesvenlige; man udelukkede dem, om hvem man vidste, at de sad i den modsatte Lejr, og hvis Mening man dog burde have hørt, naar det drejede sig om et rent sagligt Spørgsmaal af stor Vigtighed. Resultatet af Mødet, som ikke var stærkt besøgt, blev, at et protektionistisk Forslag fik en Del Stemmer og Underskrifter, hvoraf adskillige dog afgaves med det Forbehold, at man kunde faa sin Underskrift tilbage, hvis der senere skulde komme noget frem, man syntes bedre om.

Herefter satte den reformvenlige Del af Foreningen sig i Arbejde for at kunne fremkomme med et Forslag, der gik i mere liberal Retning. Den Anskuelse, der navnlig kæmpedes for, var, at man skulde gøre et energisk Forsøg paa at faa al Raastoftold afskaffet og faa Værditold indført i Stedet for Vægttold i saa vid Udstrækning som muligt. Man naaede til dette Resultat, efter at man forgæves havde anstrengt sig for at finde Maader, hvorpaa man kunde klassificere »Overfladebehandlingen«. Den 22. Oktober afholdtes et Medlemsmøde, hvor Stillingen til Toldsagen drøftedes, og efter at man fra den ene Side havde anbefalet at skrive under paa Forslaget fra »Haandværkets og Industriens Toldudvalg«, fremlagdes det liberalere Forslag om Værditold. Efter en lang og indgaaende Diskussion viste det sig, at adskillige af dem, der havde underskrevet det første Forslag, tog deres Underskrifter tilbage til Fordel for det sidste, der derefter paa Underskrivernes Vegne tilstilledes Toldkommissionen af Ludv. Christensen. Desværre gik Toldsagen ogsaa den Gang i Staa uden noget som helst Resultat.

Aarets vigtigste Begivenhed var dog Dannelsen af »Foreningen af Fabrikanter i Jærindustrien i Provinserne«.

I Aarhus havde der længe været vanskelige Arbejderforhold. Paa enkelte af Fabrikerne arbejdede Fagforeningerne paa at faa Akkordarbejdet afskaffet og greb i det hele paa forskellig Maade saaledes ind i Arbejdet, at Aarhus-Fabrikanterne efterhaanden fandt Stillingen utaalelig og besluttede at erklære Fagforeningerne aaben Krig. Der bestod den Gang ikke Spor af Organisation mellem Fabrikanterne i Provinserne, og Krigen i Aarhus var derfor ganske lokal; den var erklæret uden Føling med det øvrige Land, og den maatte tabes, da Aarhus-Fabrikanterne kom til at staa ganske alene.

Konflikten begyndte, da der krævedes af Arbejderne, at de skulde underskrive en Arbejdskontrakt, hvis første Punkt lød saaledes:

»Arbejderen er forbunden til ikke at være Medlem af nogen socialistisk Fagforening samt til iøvrigt at holde sig udenfor enhver socialistisk Bevægelse og ikke støtte en saadan med Penge eller paa anden Maade.«

Da dette naturligvis nægtedes, erklæredes der Lockout paa alle Fabrikerne i Aarhus, hvor Fabrikanterne dannede en Forening, som de ønskede, at Landets øvrige Fabrikanter skulde træde ind i.

Fabrikantforeningen i København kunde naturligvis ikke gaa med til noget Samarbejde med Aarhus paa det givne Grundlag, da Aarsagen til Lock-ouden og Betingelserne for at slutte den var ganske i Strid med Foreningens 10 Aars Erfaringer og Resultater. Man gav derfor under 4. Juni Henvendelsen et ganske afvisende Svar, men iøvrigt var Aarhus-Fabrikanterne slet ikke ivrige efter at faa Hjælp, da de mente nok at kunne klare Konflikten selv.

Det var Provinsfabrikanterne udenfor Aarhus, som gav Bevægelsen en anden Retning. Ogsaa de havde en levende Fornemmelse af, at Aarhus-Fabrikanterne havde slaaet et større Brød op, end de kunde bage, medens de paa den anden Side fandt, at Øjeblikket var kommet til at slutte Provinsfabrikanterne sammen i

en Organisation til Varetagelse af fælles Interesser. Trangen til en saadan Sammenslutning var saa stærk og Tanken saa moden, at ledende Firmaer i Provinserne allerede den 4. Juni — maaske en Uge efter Konfliktens Begyndelse — indbød til et Møde i Odense den 8. s. M. Der skete ogsaa Henvendelse til Foreningen i København, som sendte Helweg og Hauberg samt Sekretæren derover. Hvorvel man stod tvivlende lige overfor Fastheden i hele Bevægelsen og frygtede for, at Provinsfabrikanterne stod hinanden for fjernt og ubekendt til, at man kunde vente noget stærkt Sammenhold imellem dem, var man paa den anden Side klar over, hvilken uhyre Fordel et Samarbejde paa fælles Grundlag kunde have for begge Foreninger.

Og der er heller ingen Tvivl om, at de københavnske Deltagere i Mødet i Odense bidrog i høj Grad til at tilvejebringe et Fællesgrundlag for Opfattelserne af de forskellige Spørgsmaal, som drøftedes der den Dag. Thi fra Begyndelsen var der i visse Hovedpunkter stor Divergens. Aarhus-Fabrikanterne holdt saaledes stærkt paa at ville føre Krigen mod Fagforeningerne igennem og nærede den Overbevisning, at København nok kom med. Mødet endte med Nedsættelsen af et Udvalg til at foretage de foreløbige Skridt til Foreningens Dannelse — saa rejste man hver til sit; men faa Dage efter maatte Sekretæren til Aarhus, hvor man den 13. og 14. Juni forsøgte at faa Konflikten endt. Fra Arbejdernes Side mødte J. Jensen og H. P. Hansen, som sammen med J. Lange, Svendborg, og Helsing bestræbte sig for at faa en Overenskomst i Stand. Det strandede imidlertid paa, at nu vilde *Formerne* ikke gaa i Arbejde — og saa gik Konflikten sin Gang.

Imidlertid arbejdede det nedsatte Udvalg, og den 13. Juli kunde Provins-Fabrikantforeningen holde sin konstituerende Generalforsamling i Odense, ved hvilken Helweg og Helsing var til Stede. Omtrent samtidig kom der, mod Foreningens Ønsker, en ukaldet Mægling i Stand i Aarhus, som førte Konflikten til Afslutning ved en Overenskomst af 20. Juli, der indeholdt et kedeligt Punkt, nem-

lig at Akkordarbejde ikke maatte indføres paa de Støberier, hvor det ikke benyttedes før den 27. Maj s. A.

I Slutningen af Aaret, den 5. November, afholdtes det første Fællesmøde mellem Bestyrelserne i de to Fabrikantforeninger, hvor man enedes om Grundlaget for et Samarbejde, som navnlig gik ud paa, 1) Modstand imod Minimalløn og imod Afskaffelse af Akkordarbejde, 2) kollegial Støtte under Konflikter ved ikke at antage hinandens Arbejdere, 3) Bestræbelser for at hidføre fælles Værkstedesregler og 4) aarlige Fællesmøder.

Hermed var Vejen aabnet for et mangeaarigt Samarbejde til stor Gavn for de to Foreninger.

I Aarets Løb gik Hüttemeiers Eftfl. og Smith & Mygind sammen i Aktieselskabet Smith, Mygind & Hüttemeier, og Firmaet Dahlstrøm & Lohmann blev ophævet. Medlemsantallet gik derved ned fra 25 til 23.

J. Caroc.

1896 blev et af de rolige Aar i Forholdet lige overfor Fagforeningerne, men det var »Stille før Storm«. Paa samme Tid gik det organiserende og konsoliderende Arbejde sin støtte og sikre Gang, og vigtige Resultater opnaaedes, der blev af den allerstørste Betydning i de kommende vanskelige Aar.

Den aarlige Generalforsamling afholdtes den 27. Februar, som saa mange Gange før. P. W. Høst ønskede at nedlægge sit Mandat som Medlem af Bestyrelsen; i hans Sted valgtes J. Caroc.

Aarets eneste store Konflikt var en Kedelsmedestrejke hos

Smith, Mygind & Hüttemeier, som blev sat i Scene for at faa en Formand, Harald Olsen, fjærnet.

Den ydre Anledning var et Ulykkestilfælde paa Fabrikken, hvorved en Arbejder blev dræbt. Man beskyldte Harald Olsen for ved denne Lejlighed at være kommen med en utilbørlig Bemærkning til den forulykkede Arbejders Kammerater, da de efter Ulykkestilfældet ønskede at afbryde Arbejdet. Man fik aldrig konstateret, til hvem han skulde være fremkommen med den upassende Ytring, om hvilken iøvrigt ogsaa Referaterne var divergerende, og det blev snart klart, at det kun var gamle Mellemværønder, man benyttede Lejligheden til at faa opgjorte, da man krævede hans Afskedigelse. Da denne blev nægtet, nedlagde Kedelsmedene, ialt 53 Mand, Arbejdet den 11. Oktober.

Organisationerne tog straks fat for at faa Striden bilagt. Hovedbestyrelsen for Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund erklærede Kedelsmedenes Optræden for uberettiget og forlangte, at de skulde optage Arbejdet, samtidig med at Hovedbestyrelsen i »Social-Demokraten« for den 15. Oktober indrykkede følgende Meddelelse:

»Den hos Firmaet Smith, Mygind & Hüttemeier stedfundne Arbejdsnedlæggelse, som er sket uden foregaaende Forhandling med os, betragtes som Organisationen uvedkommende og billiges ikke. Tilgang er tilladt.«

Derefter skulde Sagen gaa til voldgiftsretlig Behandling for at faa afgjort, om H. Olsens Forseelser var af den Art, at det var berettiget, naar Arbejderne forlangte ham afskediget.

Men der kom ingen Kedelsmede hos Smith, Mygind & Hüttemeier, og Fabrikantforeningens Bestyrelse henvendte sig da til De samvirkende Fagforeninger med Beklagelse over saavel Kedelsmedene som Forbundets Hovedbestyrelse. Forretningsudvalget for De samvirkende Fagforeninger foranledigede, at Arbejderne sammenkaldtes til et Møde den 22. Oktober, paa hvilket de — om end med lidt Besvær — bevægedes til at optage Arbejdet den 24. Oktober.

Sagen gik derefter til Paadømmelse efter Reglerne for Behandling af faglig Strid med Borgerrepræsentant Gustav Philipsen som Opmand. Da Voldgiftsretten ikke kunde enes om en Kendelse, afgjordes Sagen af Opmanden, som i sin Kendelse af 20. November 1896 erklærede Arbejderne uberettigede til at forlange H. Olsen fjærnet, men mente, at paa et enkelt af de mange Klagepunkter havde han baaret sig ukorrekt ad, og at han derfor skulde have en Advarsel.

Desværre fik denne Sag alligevel en meget trist Slutning, idet Harald Olsen, der havde taget sig Klagen meget nær og i det hele følte sig ganske forurettet, efterhaanden gled ud i en saa nedtrykt Sindsstemning, at han tog Livet af sig.

Medens Aaret ikke bragte nogen Udvikling af Forholdet til Provinserne, og der ikke afholdtes et eneste af de i Overenskomsten af 1895 omtalte Fællesmøder, bragte 1896 en vigtig Alliance i Stand med Kleinsmedemestrene og Vogn- og Beslagsmedemestrene.

I Skrivelse af 28. Januar 1896 opsagde Fagforeningen til Ophør den 1. April en Overenskomst, den i Marts 1894 havde sluttet med Smedemesterforeningen, og foreslog denne Forening eller maaske nærmest den ca. $\frac{1}{2}$ Aar tidligere dannede Vogn- og Beslagsmedemesterforening en ny Overenskomst, hvis Hovedpunkter var 35 Øres Minimalløn samt Fordring om, at paa Værksteder, hvor man til Hestebeslag brugte fabriksmedede Hestesko, skulde der kun arbejdes 8 Timer med en Minimalløn af 50 Øre.

Smedemesterforeningerne henvendte sig under 11. Februar til Fabrikantforeningen, meddelte denne Fagforeningens Fordringer og spurgte, om de kunde paaregne Støtte under en eventuel Konflikt, hvortil knyttedes bl. a. følgende Udtalelse:

»Denne Gang gælder Sagen Vogn- og Beslagsmedene, næste Gang bliver Turen maaske til Maskinfabrikkerne. Vil derfor Deres Forening ved denne Lejlighed staa os bi, stiller vi os selvfølgelig til Deres Disposition, naar Konflikt maatte opstaa mellem Maskinfabrikkerne og Svendene.«

Denne Appel til Fabrikantforeningen kom ikke til at lyde for-gæves. Bestyrelsen tog fat med Hurtighed og Energi og kom snart til det Resultat, at her var Mulighed for en Alliance af største Værdi. Det gjaldt blot om at faa Grundlaget for den fremtidige Stilling fælles for Fabrikantforeningen og Mesterforeningerne. I Løbet af et Par Møder var der fuld Enighed om bestemt Modstand mod Kravet om Minimalløn, ligesom Smedemesterforeningerne straks erklærede sig villige til at indføre de samme »Fælles Værk-stedsregler«, dergjaldt paa Maskinfabrikkerne, og hvoraf adskillige Bestemmelser allerede var faktisk gældende hos Smedemestrene.

Om det nu end maa siges, at hvad Fabrikantforeningen gjorde, gjorde den for sin egen Skyld, maa det paa den anden Side ind-rømmes, at resolut og loyalt blev der handlet.

Allerede i et Bestyrelsesmøde den 5. Marts var der fuld Enighed om at gøre fælles Sag med Smedemestrene og at forlange, at Generalforsamlingen eventuelt skulde gaa med til en Lock-out for at støtte Smedemesterforeningerne. Bestyrelsen sad inde med en sand Tyrketro paa, at her var intet andet at gøre; den vedtog at ville gøre Sagen til et Kabinetsspørgsmaal, hvis en kommende Generalforsamling ikke vilde godkende dens Handlemaade — og førte hele Kampagnen igennem uden at indkalde en eneste Gene-ralforsamling.

Det var Modstanden mod Minimallønnen, der var Løsenet i hele Aktionen.

Minimalløn havde været gældende for Vogn- og Beslagsmedene efter en Overenskomst af 1885, altsaa i over 10 Aar. Man maatte derfor være forberedt paa, at Fagforeningen vilde sætte alt ind paa at hævde den en Gang indtagne Stilling, som den temmelig uover-lagt havde forladt ved at opsigte den bestaaende Overenskomst. Paa den anden Side maatte det for Fabrikantforeningen med dens bestemte Modstand mod Minimallønnen være af den største Betydning at faa denne afskaffet paa de eneste jærindustrielle Værksteder, hvor den hidtil havde været anerkendt.

Ganske naturligt henvendte man sig under disse Omstændigheder til Provinsfabrikanterne, som tilsagde København deres kollegiale Støtte, saaledes som aftalt imellem Fabrikantforeningerne i Slutningen af 1895.

I Begyndelsen af April optoges de mundtlige Forhandlinger, og efter et Par til sine Tider meget stormende Møder paa Hotel National den 7. og 15. April mellem Fabrikantforeningen, Smedemesterforeningerne og Grovsmedenes Fagforening bøjede denne sig lige overfor den aldeles uventede Sammenslutning i den københavnske Jærnindustri og slog af paa sine Fordringer.

Den 15. April vedtog Fagforeningen at acceptere Vogn- og Beslagsmedenes Generalforsamlings-Beslutning, der gik ud paa:

1. Arbejdstid i Lighed med Fabrikantforeningernes.
2. Betaling for Overarbejde og Søndagsarbejde ligesaa.
3. Ingen Minimalløn.
4. Et Tillæg af 3 Øre til alle Lønninger op til 35 Øre inkl. og 2 Øre Tillæg for Lønninger derover, herfra dog undtaget Udlær-linge i de første 2 Aar.

Fordelene ved denne heldige Afslutning af Konflikten var ganske indlysende: Vogn- og Beslagsmedene blev fri for en generende Overenskomst, Jærnindustrien i København havde endnu en Gang kraftigt tilbagevist Kravet om Minimalløn og arbejdede nu under ensartede Værkstedesregler.

Alle var glade, ikke mindst Vogn- og Beslagsmedene, der i stærke Ord takkede Fabrikantforeningen for den gode Støtte, der var blevet ydet dem, og fra den Tid bestandigt har staaet ved deres Tilsagn om at være til Disposition, naar nye Kampe skulde kræve deres Hjælp. Og samtidig foreslog de at oprette en Overenskomst om Stillingen under Konfliktsforhold, et Forslag, der førte til et afsluttende Fællesmøde i Ny Rosenborg den 7. Maj 1896, imellem Bestyrelserne for »Fabrikantforeningen i København«, »Smedemesterforeningen i København« og »Vogn- og Beslagsmedemester-

foreningen for København og Omegn«. Her enedes man om følgende Fælles-Udtalelse:

at Foreningerne ikke bør give efter for Arbejdernes Krav om Minimalløn eller om Akkordarbejdets Afskaffelse,

at Bestyrelserne i Tilfælde af, at der mellem Arbejdsgivere indenfor en af de tre Foreninger og deres Arbejdere enten paa Grundlag af de nævnte Krav eller af anden Grund opstaar Stridigheder, som af Bestyrelserne skønnes at kunne føre til Strejke eller Lock-out, bør holde hverandre underrettede om Udviklingen af disse Stridigheder,

at der, for saa vidt der maatte opstaa Strejke eller erklæres Lock-out, partiel eller total, i en af Foreningerne, og for saa vidt Modtagelsen af Strejken eller Erklæringen af Lock-outen er godkendt af de øvrige Foreningers Bestyrelser, bør fastslaas en Forpligtelse for disse Foreningers Medlemmer til

1) ikke at antage de strejkende eller udelukkede Arbejdere, over hvilke der tilstilles dem en fuldstændig Navnefortegnelse,

2) ikke at paatage sig saadanne Arbejder, som *enten* er paabegyndte af Medlemmer af den paagældende Forening, men ikke kan fuldføres paa Grund af Strejken eller Lock-outen, *eller* om hvis Overtagelse der har været forhandlet med Medlemmer af den paagældende Forening, men som disse ikke har kunnet overtage paa Grund af Strejken eller Lock-outen, medmindre skriftlig Aftale træffes med vedkommende Medlem eller Medlemmer,

at mulige Ændringer eller Tilføjelser i de »Fælles Værkstedregler«, som nu er fastsatte for alle 3 Foreninger, fremtidig ikke bør finde Sted uden forudgaaende Forhandling imellem de tre Bestyrelser og Vedtagelse paa Foreningernes Generalforsamlinger.

Denne Beslutning var i væsentlig Overensstemmelse med den Overenskomst, der var sluttet med Provinsfabrikantforeningen

November 1895. »Fælles Værkstedesregler«, gældende for de tre Foreninger i København, ophængtes den 28. Maj — som det allersidste Led i denne vigtige Sammenslutning.

En anden betydningsfuld Arbejdsgiverforening dannedes samtidig hermed, nemlig »Arbejdsgiverforeningen af 1896«, som paa forskellig Maade kom til at gribe ind i Fabrikantforeningens Liv, selv om denne ikke blev Medlem af den førend paa et senere Tidspunkt, nemlig efter Lock-ouden i Aaret 1897. At Fabrikantforeningen ikke straks blev Medlem af »Arbejdsgiverforeningen af 1896«, skyldtes nærmest en Misforstaaelse.

Efter at der den 6. Marts var blevet afholdt et Møde paa Murerlaugets Kontor i Studiestræde 7, hvori Fabrikantforeningens Formand deltog efter Indbydelse fra Murermester Vilhelm Köhler, der vel nærmest var Fader til »Arbejdsgiverforeningen af 1896«, og det var besluttet, at man skulde skride til dens Dannelse og nedsætte Udvalg til Sagens Fremme, drøftede Bestyrelsen Spørgsmaalet i et Møde den 10. Marts. Man stillede sig tvivlende til Betydeligheden af allerede nu at gaa til en saa stor Sammenslutning, der skulde omfatte Entreprenører, Teglværker, Murer- og Tømmermestre, Brolægningsentreprenører, Maskinsnedkerier, Vognmænd, Kalkværker, Mørtelfabrikker etc., da man havde tidligere sørgelige Erfaringer in mente. Dette udvikledes i en Skrivelse af 27. Marts, idet man iøvrigt fuldt ud godkendte Tanken og i Slutningen udtalte, at man gjerne vilde arbejde med i det nedsatte Udvalg for derved at faa et Forslag frem, der kunde finde Tilslutning i Fabrikantforeningen. Herpaa kom aldrig noget Svar, og nogen Tid efter erfarede det, at »Arbejdsgiverforeningen af 1896« var dannet uden Fabrikantforeningen, nærmest paa samme Grundlag som Sammenslutningen mellem Mesterforeningerne i Jærindustrien, saaledes som den den Gang bestod, altsaa kun med kollegiale Forpligtelser lige overfor hinanden.

Aarets mest vidtrækkende Begivenhed var dog Oprettelsen af Bureauet, denne Institution, til hvilken senere Aar har henlagt

saa mange store og vigtige Opgaver som Understøttelsesfonden og Ulykkesforsikringen.

Planen maa have været meget moden, dens Realisation skyldtes en forholdsvis lille Anledning og gik for sig med stor Hurtighed.

Det var i et Bestyrelsesmøde den 5. Maj 1896, at Tanken første Gang fremsattes — af hvem melder Optegnelserne ikke. Man sad og drøftede nogle Vanskeligheder, som Firmaet F. A. H. Petersen & Ludvig Christensen havde med deres Kedelsmede. Arbejderne havde begyndt med en ny Trafik, nemlig at forlange en efter en, med en eller to Dages Mellemløn, en Lønforhøjelse og, naar de ikke fik 35 Øre, tage deres Afsked og gaa andetsteds hen, ofte til en lavere Løn, end de havde haft. Denne Taktik, mente man, skrev sig fra Hovedkvarteret, da man kunde paavise, at den var benyttet flere Steder, ogsaa i Provinserne.

Man stod i Grunden ganske magtesløs overfor denne Bevægelse. Paa enkelte Fabrikker fandt der en langsom Affolkning Sted, idet der samtidig med, at Folkene tog deres Afsked, var etableret en virksom skjult Blokade. Paa andre Fabrikker var der rigelig Tilgang af Folk til den almindelige Timeløn. Man imødesaa, at dette vilde føre til en Splittelse mellem Medlemmerne, da de Fabrikker, der endnu ikke var komne for Tur, selvfølgelig intet mærkede til Bevægelsen.

Spørgsmaalet havde nogle Gange været for i Bestyrelsesmøderne, og man havde været enig om, at saadan en ganske stille, høflig og fredelig Affolkning var den mest generende Kampform, man endnu havde mødt, især da man ikke kunde paavise Forbindelsen med Hovedbestyrelsen og derfor ikke kunde komme den til Livs ved Modtræk.

Et Bureau! — lød det saa en Dag — hvor man kunde følge hver enkelt Arbejders Skiften Sted, undersøge hvilke Grunde der kunde være for den, og sætte en Stopper for hele Bevægelsen, navnlig hvor den var saa planlagt, som den havde vist sig flere Steder. Ved at forpligte Medlemmerne til at melde til et saadant

Bureau, hver Gang man antog eller afskedigede Folk, vilde man sætte dette i Stand til at dokumentere Vandringens Art fra Fabrik til Fabrik, og igennem de samtidige Meddelelser om Timelønnin-gerne, saavel ved Antagelsen som ved Afskedigelsen, vilde man kunne komme til Sikkerhed om, hvorvidt det var for at faa højere Timeløn, at Manden skiftede Sted; i modsat Fald maatte der være andre Grunde, og kunde de ikke paaavises at være af ren lokal Art, maatte man søge den i en almindelig Taktik. Disse Spørgs-maal kunde kun besvares af et Bureau, der førte Kontrol med Bevægelsen; heri saa man hurtigt det eneste Forsvarsmiddel, man havde, og da man var bleven klar herpaa, skred man resolut til Handling.

Allerede den 11. Juni kunde Bestyrelsen vedtage Indkaldelsen af en Generalforsamling den 19. s. M., hvor Planen skulde fore-lægges. En kort Tid havde man tænkt sig, at det ikke skulde være en Foreningssag; man vilde blot se at faa saa mange med som muligt, hvis Generalforsamlingen ikke skulde billige Tanken; men det opgav man saa grundigt, at man mente at maatte kræve $\frac{4}{5}$ af Medlemmernes Stemmer for den, nemlig hvad der krævedes til en Lock-out-Beslutning, idet man tænkte sig den om end fjerne Mulighed, at Bureauet skulde kunne føre til en Strejke paa et eller flere Værksteder, og man da vilde være sikker paa at kunne tage Kampen op med fuld Kraft. Paa Generalforsamlingen vandt Tan-ken imidlertid udelt Tilslutning, og Bureauets Oprettelse vedtoges enstemmigt, saaledes at det allerede den 11. Juli kunde begynde sin Virksomhed med 1504 Arbejdere og med et aarligt Budget paa 1200 Kr., der skulde fordeles paa Medlemmerne efter den beskæftigede Arbejdsstyrke.

Der gjordes et Forsøg paa at faa Burmeister & Wain med, men Direktionen kunde aldeles ikke slutte sig til Tanken, hvorimod Provinsfabrikantforeningen paa en Generalforsamling i Septem-ber vedtog at gaa med, saaledes at fuldt Samarbejde paa dette Punkt kunde begynde den 1. Februar 1897.

Allerede da den aarlige Generalforsamling afholdtes den 27. Februar 1897, var den store Smede-Lock-out under fuld Opsejling, ihvorvel ingen den Gang troede, at det vilde gaa saa vidt. Generalforsamlingen genvalgte den gamle Bestyrelse.

At skrive Lock-outens Historie er at skrive Aarets Historie, thi saa godt som alt, hvad der foretoges af organisatorisk Art, havde direkte eller indirekte sit Udspring fra den.

Lock-outen begyndte med Vanskeligheder i Aalborg, hvor Arbejderne paa 3 Fabrikker havde forlangt Lønforhøjelser m. m.; da dette var blevet nægtet i den Udstrækning, det forlangtes, affolkedes Fabrikkerne efterhaanden. Paa Henvendelser til den lokale Fagforening henvistes Provinsfabrikantforeningen til Hovedbestyrelsen for Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund, der imidlertid erklærede, at den aldeles intet havde med Sagen at gøre, skønt det paastodes, at det kunde konstateres, at der sendtes Penge fra København til Understøttelse for de strejkende Svende.

Provinsfabrikanterne henvendte sig da til den københavnske Forening, og et Fællesmøde imellem Bestyrelserne kom i Stand den 8. Februar, hvor man diskuterede, hvad man kunde gøre for at komme den nye Façon, Affolkningen, til Livs. Man var ikke længe om at blive klar over, at denne Sag var af saa stor Betydning, at man ikke burde lade den ene Forening staa alene, thi fra den vilde Krigen senere komme til den anden. I denne Drøftelse kom Grundlaget for hele Samarbejdet, nemlig ensartede Værkstedesregler, snart til at spille en stor og fortjent Rolle, og medens Røster fra Provinserne gik i Retning af først at samle saa mange Medlemmer som muligt og dernæst bringe dem ind under én Hat, holdt navnlig den københavnske Bestyrelse paa, at man først skulde have det nødvendige ensartede Grundlag at staa paa og saa optage Medlemmer paa det, trøstende sig med, at de Fabrikanter, der ikke vilde med paa saadan Ensartethed, fordi de ikke vilde ofre smaa Særinteresser for Hensynet til det fælles Formaal, maatte man hellere lade blive udenfor Foreningen. Arbejderne

vilde nok drive dem ind senere. Den københavnske Bestyrelse fik det Indtryk — og ganske bestemte Udtalelser fra Provinsfabrikanter gik i den Retning — at Provinsfabrikantforeningen var meget uensartet sammensat, og at Stillingen i Grunden derved var noget trøstesløs med Hensyn til et kraftigt Samarbejde.

Men inden man gik fra hinanden, var man bleven ganske enig om, at Betingelsen for et intimt fælles Forsvar, en offensiv og defensiv Alliance, var, at man paa en eller anden Maade fik aldeles fælles Bund under Fødderne gennem fælles Krav og fælles Imødekommenhed.

Paa Provinsfabrikanternes indtrængende Opfordring modtog den københavnske Bestyrelse deres Indbydelse til en Generalforsamling, der skulde afholdes i Aarhus, og som i Løbet af Maanedens sammenkaldtes til den 1. Marts, Fastelavnsmandag. Søndag Aften, den 28. Februar, Dagen efter den aarlige Generalforsamling i den københavnske Forening, afgik da ogsaa Bestyrelsen tilligemed Sekretæren til Aarhus, ikke just besjælede af Tro til, at der vilde komme synderligt ud af Turen, navnlig paa Grund af det forventede ringe Sammenhold og de store Meningsforskelligheder, som Provinsfabrikanterne saa tit havde talt om som den største Hindring for en fast Sammenslutning imellem dem.

Ingen anede, at hin Fastelavnsmandag skulde blive Dagen for Afslutningen af en virkelig Alliance mellem de to Fabrikantforeninger og Indledningen til et Samarbejde, som i det store og hele har været af største Betydning for den danske Jærindustri. Men uden at den københavnske Fabrikantforening behøver at rødme over Rosen, skal det ogsaa siges, at Resultatet i høj Grad skyldtes dens raske, resolute og loyale Optræden ved denne Lejlighed, revet med som den blev ved Provinsfabrikanternes ganske uventede Fasthed og Sammenhold.

Kl. 10 tog man fat, og efter en forholdsvis kort Diskussion om Affolkningen af Værkstederne i Aalborg og om en Resolution, gaaende ud paa at lukke i Provinserne, hvis Fagforeningen ikke

lod Arbejdet optage snarest, kom man over til Spørgsmaalet om den københavnske Forenings Stilling til Konflikten. Det viste sig da, at man var ganske enig i Provinserne om Nødvendigheden af at have fælles Værkstedsregler, hvilket den københavnske Bestyrelse med stor Styrke hævdede som uundgaaeligt, naar der skulde være Tale om fælles Aktion. Hertil sluttede Provinserne sig hurtigt. Tid til at drøfte Ændringer i de københavnske »Fælles Værkstedsregler« var der under de foreliggende Omstændigheder ikke, derfor vedtoges de pure og ganske enstemmigt — hvorefter de københavnske Medlemmer bad om at maatte træde af til en lille Raadslagning.

Den varede ikke længe; i Løbet af en halv Time var man enig om, at her havde man kun et at gøre, nemlig tilbyde at staa Last og Brast med Provinserne og om fornødent at kæmpe sammen med dem, og da Generalforsamlingen fortsattes, foresloges der fra den københavnske Bestyrelse, at man skulde indføre og snarest muligt ophænge »Fælles Værkstedsregler« paa alle Provinsværkstederne. Fremdeles skulde man henvende sig til den lokale Fagforening i Aalborg og meddele den, at Hovedbestyrelsen havde vist Konflikten tilbage til den lokale Afdeling, da Hovedbestyrelsen intet havde med den at gøre, samt endvidere kræve, at den indenfor en vis Frist skulde foranledige Arbejdet optaget, for at Forhandling kunde paabegyndes om Stridsspørgsmaalene. Hvis tilfredsstillende Svar ikke indløb herpaa, skulde der erklæres Lock-out for Halvdelen af Arbejderne. Hvis dette blev Enden paa Henvendelsen, vilde den københavnske Forening tilbyde sin Mægling, og hvis denne afvistes, skulde Lock-ouden gøres total i Provinserne. Skulde heller ikke dette kunne bringe Fagforeningen til at forstaa, at det var Alvor, vilde man foreslaa den københavnske Forening at gøre fælles Sag med Provinserne ved ogsaa at lukke i København.

Et Forslag af denne Art, tungt og alvorligt og snorlige, krævede ingen Diskussion; man følte paa begge Sider Situationens Alvor,

og Provinserne modtog med Tak den kraftige Hjælp, der tilbødes dem.

Nogle Dage ind i Marts Maaned ophængtes »Fælles Værksted-regler« i Provinsfabrikkerne, og samtidig blev der skrevet til den lokale Afdeling i Aalborg om at foranledige Arbejdet optaget, efter at Hovedbestyrelsen havde afvist Konflikten som den uvedkommende. Da der aldeles intet Svar kom herpaa, blev det meddelt Hovedbestyrelsen, at hvis Arbejdet ikke optoges i Aalborg senest den 15. Marts, vilde Fabrikkerne blive lukkede den 16. Marts, paa hvilken Dag da ogsaa Lock-ouden blev iværksat, foreløbig for Halvdelen af Arbejderne. Da imidlertid den anden Halvdel derefter forlod Arbejdet, var Arbejdsstandsningen straks total.

Et Par Dage efter tilbød den københavnske Fabrikantforening at gøre et Forsøg paa at mægle mellem de stridende Parter, og dens Forslag akcepteredes af Fagforeningen, saaledes at man den 23. Marts kunde mødes i Wivels Lokale. Efter at man havde forhandlet om et Kompromisforslag fra Provinsfabrikanterne, først om Formiddagen, dernæst om Aftenen, endte man med, at Hovedbestyrelsen akcepterede det noget ændrede Forslag, men beholdt sig at lade en Afstemning foretage Landet over den næste Dag.

Onsdag den 24. Marts Kl. 4 om Eftermiddagen samledes man atter hos Wivel og modtog da den forbavsende Meddelelse fra Hovedbestyrelsen, at de lokale Fagforeninger havde forkastet Forslaget. Heraf resulterede en stormende Slutning paa Mødet, idet man kraftigt bebrejdede Hovedbestyrelsen, at den saaledes var mødt uden Mandat, og det i saa »overbevisende« Udtryk, at Hovedbestyrelsen tog det Parti at forlade Mødet.

Fabrikanterne fortsatte saa Mødet alene; det blev et langt Møde, afbrudt af Middagsmad, af Konferencer med Kommandør Nielsen som Repræsentant for Burmeister & Wain og med andre Arbejdsgivere, af Referater til Bladene, Afsendelse af Telegrammer o. s. v. Der var Fart og Krigshumør over det hele.

Den næste Dag afholdt Fabrikantforeningen i København en

ekstraordinær Generalforsamling, hvor man vedtog at lukke alle Fabrikkerne den 1. April, hvis ikke Forholdene til den Tid var ordnede i Provinserne.

Det saa meget krigerisk ud, og Udsigter til Fred var ikke at øjne. Saa kom Affæren »de tre pæne Mænd«, saaledes som Københavnernes Trang til at finde smaa nemme Udtryk for Aktualiteter døbte tre nye Mæglere, der optraadte paa Arenaen, nemlig Borgmester H. N. Hansen, Nationalbankdirektør Strøm og Borgerrepræsentant Gustav Philipsen.

Søndag Formiddag den 28. Marts afholdtes et københavnsk Bestyrelsesmøde i Ny Rosenborg — her kom en saadan Mægling frem til Drøftelse. Resultatet var, at der den næste Dag fra de tre ovennævnte Mænd forelaa en Skrivelse til Fabrikantforeningerne, i hvilken der efter en længere Udvikling, hvori bl. a. stod: »Vi vil ikke bestride Fabrikanternes Ret til at bestemme Værstedsregler for de under dem hørende Fabrikker, navnlig naar der som hidtil bestandigt er givet Arbejderne Lejlighed til gennem Forhandlinger at faa Indflydelse paa deres Indhold«, henstilledes, at man skulde suspendere de i Provinserne ophængte »Fælles Værkstedsregler« og iøvrigt løse Konflikten paa følgende Maade:

a. Arbejdet i Aalborg og i Provinserne genoptages og Lock-ouden i Provinserne hæves den 31. Marts Kl. 12 Middag.

b. Lock-ouden i København aflyses.

c. De københavnske Voldgiftsregler erklæres gældende mellem Provinsforeningen og Forbundet.

d. Lønspørgsmaalet i Aalborg ordnes ved Mægling, eventuelt Voldgift med tilbagevirkende Kraft til det Tidspunkt, da Arbejdet er genoptaget.

Fagforeningen havde givet Tilsagn om at ville akceptere disse Betingelser, og da dette ogsaa var Tilfældet med Fabrikantforeningerne, sluttedes Forliget af 29. Marts. Arbejdet gik atter i Gang, og man skulde nu bl. a. til at forhandle »Fælles Værkstedsregler« ;

man havde lovet, at disse Forhandlinger skulde være tilendebragte inden den 1. Maj, idet Suspensionen i Provinserne af »Fælles Værkstedstedsregler« kun gjaldt til dette Tidspunkt.

Man tog snart fat paa Forhandlingerne om »Fælles Værkstedstedsregler«, og Lønspørgsmaalet i Aalborg kom hurtigt ud af Verden. Men man fik af den Façon, som Formanden for Forbundet straks anlagde, det bestemte Indtryk, at han kun ønskede Krig, og allerede midt i April kan det ved Udtalelser fra Arbejdere forudsiges, at Konflikten skal begynde i Odense. Kravene om Ændringer i »Fælles Værkstedstedsregler« gik nemlig ud paa at faa fastslaaet 10 Timers Arbejdsdag, endvidere, at naar man ikke enedes om en Akkordpris, kunde vedkommende Arbejder forlange at udføre Arbejdet paa Timeløn, og endelig, at »Afskedsbeviserne« skulde afskaffes. Det første gik man ind paa, det andet ikke, og Afskedsbeviserne vilde man kun stryge, naar der gaves Sikkerhed for, at der ved Forandringer i Klublove og Forbundslove tilvejebragtes Tilstande, der sikrede imod pludselige Fredsbrud og hemmelig Krig. Paa Forhandlingerne om disse Punkter sled Tiden hen til Slutningen af Maj; den 29. Maj vedtog de 4 Mesterforeninger »Fælles Værkstedstedsregler« med de Ændringer, som man vilde gaa ind paa, og i Begyndelsen af Juni Maaned ophængtes de.

Kort før denne Generalforsamling havde Smedene nedlagt Arbejdet i Odense og Aalborg. Man stillede Fordringer dels om forhøjet Løn, dels om Gennemførelsen af forskellige principielle Stridsspørgsmaal, som de enkelte Fabrikker slet ikke kunde forhandle om uden gennem deres Forening. Tilmed krævedes Svar med ganske kort Varsel, paa en af Fabrikkerne endog med 4 Timers Varsel. Da Fabrikanterne svarede, at de var villige til at forhandle om Lønfordringerne, men at de øvrige Fordringer var henviste til Provinsforeningens Bestyrelse, nedlagde Svendene Arbejdet uden at afvente Bestyrelsens Svar, og Hovedbestyrelsen godkendte dette Skridt ved officielt at erklære Strejken i »Social-Demokraten« og forbyde Tilgang til de paagældende Fabrikker.

Provinsforeningen foreslog derefter Hovedbestyrelsen at hæve Strejkerne, for at de gældende Voldgiftsregler kunde bringes i Anvendelse. Men under Paaskud af, at Provinsforeningens Bestyrelse, der havde hævdet, at der maatte foretages Ændringer i Voldgiftsreglerne, førend de kunde betragtes som endeligt vedtagne, herved havde erklæret dem for endnu ikke gældende for Provinserne, bestred H. P. Hansen, at de var traadte i Kraft, skønt det var vedtaget i Forliget af 29. Marts, og skønt de havde været benyttede ved Bilæggelsen af Konflikten i Aalborg.

Herefter forelagdes Sagen for den ekstraordinære Generalforsamling den 29. Maj, og begge Fabrikantforeningerne vedtog da at erklære Lock-out paa Værkstederne den 9. Juni, saafremt Arbejdet ikke inden denne Dag blev genoptaget i Odense og Slagelse. Denne Beslutning meddeltes til Forbundet under 31. Maj, og man forsøgte at faa Arbejdet optaget for at kunne begynde Forhandlinger; dette henstilledes ogsaa i en Skrivelse af 4. Juni, hvorpaa man fra Hovedbestyrelsen fik følgende kategoriske Svar af 8. s. M.; »I Anledning af Bestyrelsernes Skrivelse til os af 5. ds. om Arbejdets Genoptagelse i Odense og Slagelse, forinden Forhandlingerne om Stridspunkterne kunne foretages, skal man ikke undlade at meddele, at disse Fordringer ikke kunne efterkommes«.

Forbundet vilde Krig, og det blev Krig, idet alle Værkstederne lukkedes Onsdag den 9. Juni Kl. 12 Middag.

Aldrig saa snart var Arbejdsstandsningen iværksat, før Bestræbelserne for at gøre Skridtet ugjort begyndte. Paa Foranledning af en Henvendelse fra De samvirkende Fagforeningers Udvalg tog man den 23. Juni fat paa Møder med Fabrikantforeningernes Bestyrelser; disse sluttedes den 30. Juni, hvorefter et 8 Mands Udvalg — 2 Mand fra hver Fabrikantforening, 2 fra De samvirkende Fagforeninger og 2 fra Smedeforbundet — fortsatte Forhandlingerne fra den 1. til den 5. Juli. Saa gik man fra hinanden uden Resultat. Forbundet tilbød, at Arbejdsstandsningen skulde hæves og Lønspørgsmaalet i Odense og Slagelse skulde afgøres ved Vold-

gift, men fordrede tillige at der i »Fælles Værkstedesregler« skulde foretages nogle Ændringer, gaaende ud paa, 1) at, naar en Mand, der staar i Akkord, afskediges af ham utilregnelige Grunde, skal han have den fulde Akkordsum udbetalt, 2) at, naar der ikke opnaas Enighed om en Akkord, udføres Arbejdet i Timeløn, samt endelig 3) at Afskedsbeviserne skulde afskaffes.

Fabrikanterne opstillede herimod Fordringen om, at Fagforeningerne skulde forpligte deres Medlemmer til ikke at forlade Værkstedet, saalænge de stod i Akkord — ellers var Forholdet ganske ulige i Tilfælde af Strejke og Lock-out. Man kunde ogsaa gaa med til Punkt 2, naar man beholdt Retten til at sætte Svenden til andet Arbejde eller afskedige ham eller undlade at lade Arbejdet udføre. Afskaffelse af Afskedsbeviserne kunde man ogsaa gaa ind paa, naar Fagforeningen i de saakaldte Klublove vilde stryge Tendensen til at forulempe Folk udenfor Fagforeningen og i sine Love fjerne Retten for Arbejderne til at faa Understøttelse som arbejdsløse, naar de i Virkeligheden blokerede en Fabrik. Endvidere forlangte og fik man Fagforeningernes Misbilligelse af skjulte Blokader.

Da Smedeforbundet ved flere af Fabrikanternes Modfordringer erklærede, at det ikke kunde gaa ind paa dem, bl. a. fordi de nødvendiggjorde Ændringer i Forbundets Love, og da alle saadanne Forhold, der kunde blive Genstand for Behandling, saasom det gensidige Baand ved Akkorder, den af Fabrikanterne ønskede Ret til at slutte Arbejdskontrakter med gensidig Opsigelsesfrist, Forstaaelsen af gensidige Forpligtelser ved Akkord, Fordringerne om Minimalløn og garanteret Timeløn ved Akkord, Afskaffelse af Afskedsbeviserne, Regulering af Klubbernes og Understøttelseskassens Love, Ophævelse af Lovbestemmelsen om, at lokale Strejker og Blokader kunde foretages uden Hovedbestyrelsens Ansvar m. m. m. — efter Fabrikanternes Mening paa Grund af deres indgribende og indbyrdes forbundne Natur ikke egnede sig til Afgørelse under en staaende Strid, men kun efter indgaaende Drøf-

telse under rolige Forhold, saa formede Fabrikantforeningernes Standpunkt sig efterhaanden til følgende Forligsbasis:

Idet begge Parter udtaler, at der, saa længe de nu gældende Voldgiftsregler bestaar, ikke maa erklæres Blokade, Strejke eller Lock-out uden forudgaaende Forhandling, enes man om:

a) at Strejken og Lock-ouden hæves uden Forulempelse af de Folk, der har arbejdet under Arbejdsstandsningen,

b) at Lønspørgsmaalet afgøres ved Voldgift,

c) at der affattes en Protokol, indeholdende Forklaring af enkelte Punkter i Værkstedsreglerne, hvor der fra Forbundets Side var udtalt Frygt for en for Arbejderne ugunstig Fortolkning,

d) at der efter en nærmere fastsat Tid nedsættes et Udvalg, bestaaende af 3 Medlemmer fra hver Side og 1 à 2 Jurister, for at tage de forskellige Spørgsmaal vedrørende Fagets almindelige Forhold under Overvejelse og forsøge at naa til en tilfredsstillende Løsning,

e) at man skulde forsøge at faa oprettet en Domstol til at dømme i kommende Konflikter og være en Slags Garanti imod Brud paa Overenskomster.

Denne Domstol skal omtales nærmere nedenfor.

Resultatet af Forhandlingerne blev, som allerede sagt, intet som helst, da Smedeforbundets delegerede erklærede, at, selv om Bestyrelserne kunde blive enige om dette Forslag, vilde Arbejderne ikke kunne bringes til at gaa i Arbejde, naar ikke de ovenanførte 3 Fordringer (se Side 69) allerede nu indførtes i de nye »Fælles Værkstedsregler«. Da Fabrikanterne ikke vilde gaa ind herpaa uden tilsvarende Forandringer i Forbundets Love, hvad der bestemt afsloges fra Forbundets Side, opgav man videre Forhandlinger.

Lock-ouden udvidedes nu til ogsaa at omfatte Klejnsmedene og Vogn- og Beslagsmedene, hos hvem Arbejdet blev standset hen-

holdsvis den 10. og 9. Juli, efter at en til den 30. Juni vedtagen Lock-out var bleven udsat i 8 Dage af Hensyn til ovenomtalte Forhandlinger. Derefter standsede Fabrikkerne næsten ganske, idet ogsaa Formerne nedlagde Arbejdet eller afskedigedes af Mangel paa Arbejde til dem; og efterhaanden gik det ligesaa med Snedkerne og Arbejdsfolkene.

Gentofte-Ulykken Søndag den 11. Juli bragte for et Par Dage en Pause i Kampen; saa tog man fat igen, denne Gang i Anledning af, at de 3 Mæglere Borgmester Hansen, Bankdirektør Strøm og Borgerrepræsentant Philipsen tilbød at ville forsøge at mægle ligesom i Marts Maaned. Da deres Mæglingsforslag imidlertid gik ud paa, at alle Stridsspørgsmaalene skulde afgøres ved Voldgift, var paa Forhaand Forslaget uantageligt for Fabrikanterne, der under ingen Omstændigheder vilde tage Voldgift paa »Fælles Værkstedesregler«s Indhold, og efter nogle virkelig velmente Forsøg fra Fabrikanternes Side paa at faa Forslaget drejet bort fra Voldgift trak de 3 Mænd sig tilbage, vistnok under Følelsen af, at Arbejdsgiverforeningen af 1896, med hvem der var kommet et Samarbejde i Stand fra Jærnindustriens Side, bedre var i Stand til at løse denne ganske faglige Strid.

Tilnærmelsen til Arbejdsgiverforeningen af 1896 skyldtes et Forslag, der den 10. Juni, Dagen efter Lock-outens Begyndelse, fremsattes i et Bestyrelsesmøde i den københavnske Fabrikantforening, gaaende ud paa, at man skulde forsøge paa sammen med Arbejdsgiverforeningen at faa etableret en permanent Domstol til Afgørelse af, hvor Uretten laa ved indtrædende Arbejdsstandsninger, altsaa navnlig til Besvarelse af Spørgsmaalet: »Hvem har begaaet Brud paa Overenskomsterne?«

Bestyrelsen sluttede sig straks til Tanken, og den næste Morgen tidligt trillede 2 af Medlemmerne paa Cycle ude fra Landet ind til Titans Udsalg, hvor de havde en Konference med Murermester Vilh. Køhler. Han syntes ogsaa godt om Tanken og anbefalede dem at tage ud til Etatsraad N. Andersen paa Søholm for at tale

med ham om Tingene. Herude aftaltes da en Sammenkomst samme Aften i Murerlaugets Lokale, Studiestræde 7, hvortil kom til Stede: Etatsraad N. Andersen, Tømremester F. Hansen, Murermestrene Kruse, V. Köhler og N. Rasmussen samt de to Fabrikantforeningers omtrent fuldtallige Bestyrelser; og efterat Fabrikantforeningen havde fremsat sit Forslag, enedes man om at udtale sin Sympathi for en Sammenslutning af de repræsenterede Foreninger paa nedenstaaende Grundlag, og lovede at anbefale de respektive Bestyrelser og Foreninger at slutte sig hertil:

»Hensigten med Sammenslutningen er at skabe Garantier for, at Overenskomster og Aftaler, som træffes mellem os og de respektive Arbejderassociationer, overholdes, samt at skaffe Forhold til Stede, der saa vidt muligt fører til, at faglig Strid afgøres uden Arbejdsstandsninger.

Der etableres en permanent Ret paa 3 Medlemmer, en af Mesterassociationerne og en af Arbejderassociationerne valgt Mand, samt en tredie, valgt af Justitiarius i Højesteret. Denne Ret har den Opgave efter indgiven Klage fra en Mesterassociation eller fra en Arbejderassociation at besvare det Spørgsmaal, om der foreligger et Brud paa en truffen Overenskomst eller Forlig, og fra hvis Side Bruddet i bekræftende Fald er begaaet.

Af hver af de til Sammenslutningen hørende Mester- og Arbejderassociationer indsættes et Depositum af 5000 Kr. i rentebærende Papirer, noterede paa vedkommende Associations Navn. Renten udbetales eller Kupons udleveres terminsvis.

Den ovennævnte Ret skal, naar en af den afgiven Erklæring gaar ud paa, at et Brud paa en Overenskomst eller Forlig har fundet Sted, disponere over den Associations Depositum, som har begaaet Bruddet, og Beløbet, der fremkommer ved Obligationernes Realisation, udbetales snarest til en velgørende Forening.

Indenfor hver af de i Sammenslutningen interesserede Mesterforeninger vedtages Voldgiftsregler til Behandling af Uenigheder mellem Mestre og Arbejdere, og i den Henseende har de respektive Foreninger snarest muligt at foretage det fornødne. Disse Voldgiftsregler skal approberes af alle Bestyrelserne for de respektive Foreninger.

Mesterassociationerne forpligter sig til ved en fælles Optræden — eventuelt ved at erklære Lock-out — at støtte hinanden,

1) naar en Arbejderassociation begaar et Brud paa en Overenskomst eller Forlig, og Sagen ikke ordnes af fredelig Vej,

2) naar en Arbejderassociations Bestyrelse ikke efter bedste Evne loyalt søger at ordne Forligsbrud, foretagne af Arbejdere paa egen Haand, f. Eks. ved Eksklusion af Medlemmer eller Idømmelse af Bøder,

3) naar en Arbejderassociation, der har fortabt sit Depositum, nægter at indbetale et nyt eller at stille Sikkerhed for Indbetaling heraf,

4) naar en Arbejderassociation fordrer et Stridspunkt afgjort ved Voldgift og en saadan Fordring afvises af Bestyrelsen for de sammensluttede Mesterassociationer og deraf resulterer Strejke eller anden Konflikt.

Mellem Mesterassociationerne kan iøvrigt træffes Aftaler om fælles Optræden, bindende for dem alle eller Grupper af dem, dog skal saadanne Aftaler forelægges Bestyrelserne for Mesterassociationerne til Efterretning.

Om Ikrafttræden og Opsigelse af nærværende Sammenslutning samt dens Details træffes nærmere Bestemmelse paa Indstilling af et dertil nedsat Udvalg.«

Dette Forslag, løst skitseret og lidet gennemarbejdet som det var, fik større Betydning, end nogen den Gang tænkte. Det blev den umiddelbare Anledning til, at Arbejdsgiverforeningen af 1896 reviderede sine Love og for første Gang i dem optog Lock-out-Forpligtelser mellem de under Arbejdsgiverforeningen hørende Foreninger.

Endvidere indeholdt de nye Love Løfteparagraffer om Oprettelsen af en Domstol paa Grundlag af Fabrikantforeningens Forslag; herudaf udviklede sig i Tidens Løb den permanente Voldgiftsret, saaledes som den senere fremkom ved Lov. Men den aldeles umiddelbare Betydning af Forslaget var et begyndende Samarbejde mellem Arbejdsgiverforeningen af 1896 og Jærnindustrien, der førte til, at Lock-ouden under Arbejdsgiverforeningens Auspicier afsluttedes paa en for Jærnindustrien ærefuld og heldbringende Maade.

Efter at Forslaget var overgivet til Arbejdsgiverforeningen, tog

denne sig med stor Interesse af det, endog saa meget, at Fabrikantforeningen følte sig lidt tilsidesat ved, at der aldrig kom nogen Udvalgsbehandling, hvor den fik nogen afgørende Indflydelse paa Forslagets videre Skæbne. Arbejdsgiverforeningen, og da navnlig Murermester Køhler, var endnu lidt stødt over den Stilling, Jærnindustrien havde taget ved dens Dannelse. Under 23. Juni sendte Arbejdsgiverforeningen en Skrivelse med 3 Tillægsparagraffer til dens Love, indeholdende Regler for Domstolen og Lock-out-Forpligtelse imellem dens Medlemmer og med den Tilføjelse, at »de anførte Punkter selvfølgelig maa være Genstand for nærmere Forhandlinger med de Foreninger, der har sluttet sig til »Arbejdsgiverforeningen af 1896« — men Jærnindustrien blev ikke spurgt.

Imidlertid, en af de nævnte Tillægsparagraffer indeholdt en Bestemmelse om, at Uenighed mellem Arbejdsgiver og Arbejder »uden Undtagelse skulde afgøres ved Voldgift«; dette kunde Jærnindustriens Mesterforeninger ikke gaa med til, og da Fabrikantforeningerne fik Indbydelse til at deltage i et Møde i Arbejdsgiverforeningen den 15. Juli for, som det hedder i Skrivelsen, »eventuelt at slutte sig til, hvad der vedtages paa dette, og for om muligt at benytte det vedtagne som en af Betingelserne for Ophøret af den stedfindende Lock-out«, tog Jærnindustrien deraf Lejlighed til at gøre gældende, at man ikke burde have tvungen Voldgift. Denne Anskuelse gik Arbejdsgiverforeningen ind paa, og da Fabrikantforeningen under 28. Juli modtog de første trykte Udkast til Love, var den tvungne Voldgift bortfaldet. Der fandtes imidlertid en anden Bestemmelse, nemlig om Berettigelsen til at sidde en Voldgiftskendelse overhørig, som man ikke syntes om, og skønt Jærnindustrien ikke deltog i de Møder, der blev afholdt om disse Love, fik den dog gjort opmærksom herpaa, med det Resultat, at da Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling den 25. August vedtog sine første egentlige Love, var disse saaledes, at de i det hele var et brugeligt Grundlag for en videre erfaringsmæssig Udvikling.

Et lønligt Haab, som Jærnindustrien straks fra første Færd

nærede om, at Arbejdsgiverforeningen vilde slutte sig til Lock-outen, fik fornyet Næring, da Arbejdsgiverforeningen anmodede om at faa en Fremstilling af Lock-outens historiske Udvikling. Den modtog denne den 10. Juli — men der kom ingen Hjælp trods de Tilnærmelser, man forsøgte til Arbejdsgiverforeningens ledende Mænd. Først i sidste Halvdel af August, umiddelbart før Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling, satte dens Formand sig i Bevægelse, og sammen med Formanden for De samvirkende Fagforeninger tilbød han at forsøge en Mægling. Der blev arbejdet meget hurtigt, og allerede den 26. August forelaa Mæglingmændenes Forslag til Fredsbetingelser, som straks godkendtes af Fagforeningerne, medens derimod Mesterforeningerne var alt andet end tilfredse med dem, navnlig fordi de ikke indeholdt tilstrækkeligt Forbud mod at forulempe Ikke-Fagforeningsfolk, og fordi de ikke klarede Forholdet med Hensyn til Lærlinge, hvoraf flere havde forladt deres Pladser, da Fagforeningen dekreterede, at hvis de ikke gjorde det, vilde de ikke kunne blive Medlemmer af Fagforeningen, medens Mestrene erklærede, at saadanne Lærlinge, der løb af Læren, aldrig vilde blive antagne igen, samt endelig fordi Forslaget ikke tog Afstand fra, at Fagforeningen uden videre gav Lærlinge Svendebevis.

Det var en meget kedelig Situation for Mesterforeningerne at skulle vægre sig ved at acceptere de af begge Mæglingmændene vedtagne Betingelser, men i denne Nød kom »Social-Demokraten« dem til Hjælp med en Artikel af 27. August, hvori Bladet i høj Grad reducerede Betydningen af forskellige Punkter i Forligsforslaget og blandt andet udtalte, at Spørgsmaalet om en Domstol fik Lov til at staa aabent, idet denne kun kunde fremgaa af en fri Forhandling o. s. v.

I Stedet for at acceptere Forligsbetingelserne og hæve Lock-outen den 31. August henvendte Mesterforeningerne sig under disse Omstændigheder til Arbejdsgiverforeningens Bestyrelse med Anmodning om at ville tage Stilling til Forligsforslaget, navnlig

efter Fortolkningen i »Social-Demokraten«, og det kom den 1. September til et Fællesmøde mellem Arbejdsgiverforeningens og Mesterforeningernes Bestyrelser, hvori Jærnindustrien fik Lejlighed til at motivere den Utilfredshed, den nærrede overfor flere Punkter i Forligsforslaget, og iøvrigt forpligtede sig til at lægge Afgørelsen i Hænderne paa Arbejdsgiverforeningens Bestyrelse. Denne tog derefter fat, og efter nogle mange Timer lange Møder med De samvirkende Fagforeninger i Dagene 4.—6. September enedes man endelig om Forliget af 8. September, hvorefter Lock-outen hævedes Mandag den 13. September.

Det skyldtes utvivlsomt Arbejdsgiverforeningens energiske Optræden, at Forliget blev saa tilfredsstillende for Jærnindustrien.

Paa Generalforsamlingerne den 9. September i Smedemesterforeningerne og den 10. i Fabrikantforeningerne vedtoges Forliget. Paa den sidste faldt der fra en enkelt Side stærke Ord imod Bestyrelserne og Bebrejdelser for Svaghed — men dog ganske sikkert med Urette. Arbejderne havde ikke faaet andet end, hvad der var tilbudt før Lock-outen, medens Mestrene havde faaet de forlangte Ændringer i Forbundslovene, idet det at give Understøttelse til blokerende Arbejdere — altsaa ikke Strejkebidrag — blev lovet strøget, ligesom ogsaa Bestemmelsen om, at indtil 5% af en Afdelings Medlemsantal kunde strejke og faa Strejkebidrag uden Hovedbestyrelsens Tilladelse, skulde ophæves; endvidere fik man Klubberne sat under Kontrol og fik hemmelige Strejker (Affolkning uden officiel Strejkeerklæring) forbudt. Mestrene kom til at staa frit ligeoverfor Antagelsen af Lærlinge, der havde forladt deres Pladser, og Forbundet blev erklæret uberettiget til at give Svendebeviser. Endelig fik man Forbud mod Forulempelser af Ikke-Fagforeningsmedlemmer samt Domstolen. Mere kunde man dog ikke forlange.

Dette kommer ogsaa stærkt til Orde i Pressen: »Politiken skriver saaledes: »Skulde dette Forlig maales efter Spørgsmaalet, hvem har faaet de største Indrømmelser? — vil ingen kunne være i Tvivl

om Svaret . . . . . Arbejderne har ikke paa noget Punkt ydmyget sig ved at indgaa paa dette Forlig. Fabrikanterne har faaet de Fordringer opfyldte, som de oprindeligt stillede, og endda et Par yderligere Krav af mindre indgribende Betydning.«

Pressen i København var bestandig paa Mestrenes Side, undtagen »Social-Demokraten« og »Aftenbladet«, i hvis Spalter man stadig finder »Politiken« benævnt »Fabrikantorganet«. Udmærkede Artikler fandtes der mange af; der var en Saglighedens Aand over f. Eks. »Politiken«, som gjorde, at den af og til var utilfreds med Mestrene, saaledes da Mesterforeningerne var nødte til at stille sig afvisende lige overfor et Mæglingstilbud, fordi det bundede i, at alt skulde afgøres ved Voldgift. Men Façonen var aldrig anderledes end, at man maatte faa Fornemmelsen af, at den Gang var der endnu ikke gaaet Politik i enhver Ting mellem Himmel og Jord.

Den vel overstaaede Kamp afsluttedes med en Middag, som Mesterforeningerne gav paa Skydebanen den 11. September for at faa Lejlighed til at sige Arbejdsgiverforeningens Bestyrelse Tak for god Assistance.

En af de umiddelbare Følger af Lock-ouden var Oprettelsen af Understøttelsesfonden i Forbindelse med Vedtagelsen af nye Love. Man havde i Løbet af Lock-ouden ofte følt Manglen af disponible Midler for at kunne komme betrængte Kampfæller til Hjælp; man havde set Offervilligheden blandt Arbejderne manifestere sig gennem betydelig forhøjede Bidrag til Fagforeningen, og det faldt derfor ikke vanskeligt at finde Øre for det ønskelige i at oprette en Fond, der kunde tjene til Støtte for Medlemmerne under Arbejdsstandsninger. Tidligt paa Efteraaret begyndte man paa den nødvendige Lovrevision.

Man gjorde med Hensyn til Bestyrelsen den Ændring, at der aarligt skulde vælges en 1. og 2. Suppleant; disse skulde dels ved givne Lejligheder tilkaldes til Bestyrelsesmøder for at deltage i Forhandlingerne navnlig i vigtige Spørgsmaal og saaledes blive brugelige Kandidater til Pladser i Bestyrelsen, dels kunne træde

ind i den i Tilfælde af Vacance i Aarets Løb. Dernæst indførtes forskellig Stemmevægt ved Afstemninger om Love og Lovændringer, Optagelse eller Udslettelse af Medlemmer, samt saadanne Forslag, der kunde medføre eller tilsigtede at afslutte Arbejdsstandsninger. Stemmevægten stod i et vist Forhold til den udbetalte Arbejds løn, saaledes at 15,000 Kr. gav 4 Stemmer, derfra indtil 20,000 Kr. 5, og indtil 25,000 Kr. 6 Stemmer, hvorefter hver 25,000 Kr. mere Arbejds løn gav et Tillæg af 1 Stemme indtil 475.000 og derover, som gav ialt 25 Stemmer.

Men den vigtigste Paragraf var § 17, som ganske kort sagde:

»Foreningen opretter en Understøttelsesfond. Reglerne for dens Dannelse, Administration og Anvendelse fastsættes af Generalforsamlingen i særlige Vedtægter«.

Dette blev en Sag af indgribende Betydning for Foreningens hele Liv og Virksomhed, ganske specielt fordi man under Forhandlingerne om Oprettelsen af Understøttelsesfonden kom paa den Tanke at knytte den sammen med en Ulykkesforsikring for Jærnindustriens Arbejdere i Henhold til Loven af December 1897 om »Arbejdernes Forsikring mod Følger af Ulykkestilfælde i visse Virksomheder«, hvilken Lov skulde træde i Kraft den 15. Januar 1899.

Tanken om at faa en saadan Ulykkesforsikring begejstrede Bestyrelsen, ikke blot paa Grund af den forventede Besparelse, som Foreningens Medlemmer vilde faa ved saaledes at være deres egne Assurandører, men ogsaa fordi man i Forbindelse med den saa et langt Perspektiv af Statistik vedrørende Arbejds løn, Akkordfortjeneste, Aarsfortjeneste, Aarets Arbejdstimer for de forskellige Arbejdere o. s. v., som man vidste vilde være af uvurderlig Nytte for Foreningen.

Aldrig saa snart var Tanken fremsat, før Bestyrelsen tog fat paa at omredigere Lovudkastet og Vedtægterne til Understøttelsesfonden, som allerede forelaa trykte til Drøftelse, saaledes at Ulykkesforsikringen blev taget med.

Den 9. December vedtog en Generalforsamling de ændrede Love, og den 30. December vedtog man Vedtægterne for Understøttelsesfonden, hvori Ulykkesforsikringen indgik, saaledes at Understøttelsesfonden straks traadte i Kraft fra 1. Januar 1898, medens Ulykkesforsikringen først skulde begynde sin Virksomhed ved Lovens Ikrafttræden den 15. Januar 1899.

Omtrent paa samme Tid søgte de 4 Mesterforeninger ved Skrivelse af 17. December 1897 Optagelse i Arbejdsgiverforeningen af 1896. De var vistnok de første nye Medlemmer, som den optog, og det synes, som om deres Indtrædelse i Foreningen i Forbindelse med dens indgribende Virksomhed ved Lock-outs Afslutning har bidraget en Del til, at det følgende Aar viste en meget stærk Tilgang til den.

Som naturligt var, havde Aaret udover Lock-ouden ingen Kampe at opvise. Men Rivninger og Bitterhed var der nok af, og den Form og Tone, som Fagforeningen benyttede, viste mere end noget andet, at den opnaaede Fred ikke havde stemt Sindene blidere mod Arbejdsgiverne. De forskellige Skyer, der kunde have givet Anledning til Konflikt, saasom at Smith, Mygind & Hüttemeiers Formere forlanger en Kammerat »flyttet«, at Marstrand, Helweg & Co.'s Kedelsmede spadserer en halv Dag i Frihavnen, Gørtlernes Blokade hos Hornum & Co. — drev alle over. Ligeledes førte Smedeforbundets Krav om en almindelig Forhøjelse af Timelønnen, som stilledes umiddelbart efter Lock-outs Afslutning i Anledning af, at Arbejdstiden var gaaet ned fra $10\frac{1}{2}$ til 10 Timer, og som bestemt

Chr. F. Danstrup.

blev afvist fra Mesterforeningerne, kun til Meningsudvekslinger, og samme Skæbne havde Støberiarbejdsmændenes gamle Travers: Minimalløn, Spiselokale, Brusebade etc.

Endelig bør noteres, at Forhandlinger førtes med Burmeister & Wain om en nærmere Sammenslutning og Aktieselskabets Tilslutning til Bureauet, men da et Forslag fra Aktieselskabet ikke delte Sol og Vind synderligt lige, kom der ikke noget ud deraf.

Og endelig bør det maaske opfriskes, at i 1897 gik Toldbølgerne atter højt herhjemme, og at under denne Kampagne Fabrikantforeningerne, i Stedet for at slutte sig til den protektionistiske Lejr, i et Andragende til Landstinget i November 1897 bad om at maatte faa Tolden paa Maskiner sat til 5% med Udelukkelse af Retten til at fortolde dem efter Vægt.

Indenfor Bestyrelsen fandt der umiddelbart efter Lock-outens Slutning et Personskifte Sted, idet Ludvig Christensen i Slutningen af September nedlagde sit Mandat paa Grund af Mangel paa Tid. I hans Sted valgte en ekstraordinær Generalforsamling den 22. s. M. Fabrikant Danstrup.

FRA 1898 TIL INDFLYTNINGEN I FABRIKANT- FORENINGENS HUS

Den ordinære Generalforsamling afholdtes den 28. Februar, og man genvalgte den fungerende Bestyrelse.

Tillige valgtes i Henhold til de i December vedtagne Love 2 Suppleanter, nemlig 1. Suppleant: H. Haxthausen (af Firmaet C. F. Riedel & Lindegaard), 2. Suppleant: H. Neergaard.

Det blev et underligt uroligt og trættende Aar; navnlig gav de 4 Mesterforeningers Stilling som Medlemmer af Arbejdsgiverforeningen af 1896 Anledning til mange Sammenstød, mange Møder og mange Overvejelser. Arbejdsgiverforeningen og Jærnindustrien var ikke glade over hinanden, og ved mange Lejligheder maatte Fabrikantforeningernes Bestyrelser anvende al deres Indflydelse for at forhindre, at Stemningen blandt Medlemmerne skulde komme til det Punkt, da man ligefrem vilde forlange, at Foreningen skulde træde ud af Arbejdsgiverforeningen. Og naar en saadan Skilsmisse ikke fandt Sted, hidrørte det i første Linie fra, at man ved Lock-ouden i 1897 havde faaet Øjet klart aabnet for, at Arbejderne ved deres Solidaritet og Offervillighed sad inde med en uventet Modstandsevne, og at Arbejdsgiverne ligeoverfor denne Kendsgerning følte, at de kun havde den ene Vej at gaa, nemlig at styrke deres Foreninger *indadtil* gennem organisatoriske Bestemmelser, *udadtil* gennem Sammenslutninger med andre Fag, saaledes som sket var ved Arbejdsgiverforeningen af 1896.

Konsolideringen *indadtil* fik sit synlige Udtryk i, at der til Understøttelsesfonden i Aarets Løb kunde henlægges ca. 18,000 Kr., nemlig 1 % af den i 1897 — under Lock-ouden — udbetalte Arbejds-

løn. Endvidere var der en stærk Tilgang til Bureauet, som begyndte Aaret med ca. 4100 Arbejdere, i September omfattede 5200, hvilket Tal ved Kleinsmedemester- og Mekanikerforeningens og Cyclefabrikanternes Tilslutning ved Aarets Slutning steg til ca. 6000.

Ganske naturligt blev Følgen af denne Udvikling af Bureauets

H. Haxthausen.

Virksomhed, at den Tid, Sekretæren kunde ofre paa sin Hovedvirksomhed som Assistent i Landbygningernes Brandforsikring, blev kortere og kortere, tilsidst altfor generende kort, og at hans Lejlighed der hidtil ogsaa havde huset Foreningens Arkiv, blev for lille. Bestyrelsen gjorde da det første store Skridt i Retning af Evolution, idet den satte Cand. polit. Helsing i Stand til at opgive Brandforsikringen for helt at gaa over til Jærnindustrien og flytte hen i en større Lejlighed Sortedams-gade 5, 3. Sal, i hvis ene Værelse

Foreningen fik sit Bureau fra April 1898.

Derimod gik det som berørt ikke saa godt med Styrkelsen *udadtil* ved Samarbejdet med Arbejdsgiverforeningen. Det var jo det første Aar, man arbejdede sammen; der var meget, der skulde affiles paa begge Steder, mange nedarvede Overbevisninger maatte lutres, vejes og opgives, gensidig Tillid fandtes kun i ringe Grad, og navnlig var der en Opfattelse af Jærnindustrien, som bidrog til, at Maskineriet kun langsomt kom til at arbejde godt sammen, nemlig den, som fik sit Udtryk i Kælenavnet »det urolige Hjørne«, saaledes som navnlig Haandværkets Mænd havde døbt Jærnindustrien. Og dette Navn var ikke alene møntet paa dens Arbejder-

stab, men ogsaa, og maaske fortrinsvis, paa dens Ledere, der i Almindelighed ansaas for at være angrebne af en permanent Lock-out-Syge — en Anskuelse, der ganske sikkert i Tidernes Udvikling har givet Plads for blidere Følelser.

Men den Gang saa man ofte hellere Jærnindustriens Mænd ude af Døren, end man vilde tage dem med paa Raad, hvad der ogsaa kom stærkt frem ved de iøvrigt ganske ubetydelige Konflikter, som Aaret bragte med sig.

Saaledes f. Eks. ved Forhandlingerne med Støberiarbejderne og Modelsnedkerne, gamle Sager fra 1897.

Modelsnedkerne forlangte 40 Øre Minimalløn, og forskellige andre Krav opstilledes; senere omsattes Fordringen om Minimallønnen til et Krav om en almindelig Lønforhøjelse, og eventuelt forlangte Fagforeningen Spørgsmaalene afgjorte

ved Voldgift. Alt, lige fra Minimallønnen til Lønspørgsmaals Afgørelse ved Voldgift var imod Fabrikantforeningens hele Fortid, og den bragte derfor Sagen frem for Arbejdsgiverforeningen, som i sit Svar af 15. Marts hævdede, at Fabrikantforeningen burde »opgive sin Vægning ved at lade de paagældende Spørgsmaal afgøre ved Voldgift«, thi »efter Arbejdsgiverforeningens Vedtægter bør de foreliggende Spørgsmaal nemlig absolut underkastes en Voldgifts-afgørelse, naar mindelig Overenskomst ikke kan naas . . . « et Standpunkt, som faldt Fabrikantforeningen svært for Brystet, og som Arbejdsgiverforeningen nu forlængst har opgivet.

Der holdtes Generalforsamling derom; man drøftede, om man

Vald. Helsing.

ikke ved Arbejdsgiverforeningens Stilling blev nødt til enten at melde sig ud eller forlige sig med Minimallønnen — men saa fandt man paa den Udvej, at man ordnede sig i Mindelighed med Modelsnedkerne og saaledes hverken fik Minimalløn eller Voldgift.

Med Støberiarbejdsmændene gik det ikke saa godt. Her fandt man sig i sin Skæbne og gik til Voldgift, hvis Opmand blev daværende Direktør Bramsen. Voldgiftskendelsen faldt den 8. Juli, og den skulde staa ved Magt mindst et Aar. Det viste sig imidlertid hurtigt, at forskellige Punkter i Kendelsen fortolkedes forskelligt. Det naturligste havde nu været, at man havde vist den tilbage til Voldgiftsretten med Anmodning om at faa at vide, hvad der stod i den. Det foreslog Fabrikantforeningen, men det vilde Arbejdsmændene ikke; de paaberaabte sig, at Kendelsen var falden, og nu var det rimeligst, at Fortolkningen henvistes til det saakaldte »Fællesudvalg«, som under den 26. April 1898 var dannet ved Overenskomst mellem Arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund som en midlertidig Institution, indtil den i Forliget af September 1897 omhandlede Arbejdsdomstol kunde blive oprettet. Først hen i November kom Forbundets Indankning af de foreliggende Stridsspørgsmaal frem for Arbejdsgiverforeningens Bestyrelse, som spurgte, om Fabrikantforeningen havde noget at indvende imod at lade Fællesudvalget afgøre Sagen.

Fabrikantforeningen svarede imødekommende, men stillede paa direkte Foranledning fra Arbejdsgiverforeningens Bestyrelse den udtrykkelige Betingelse, at der skulde gives Fabrikanterne Adgang til mundtligt eller skriftligt at fremsætte Motivering af deres Fortolkning af de omstridte Punkter. Herefter ventede man taalmodigt paa at faa en Tilsigelse til et Møde; der kom ingen Forhandling, derimod fik man i Januar Maaned 1899 Fællesudvalgets Kendelse, som gik Fabrikanternes Opfattelse ganske imod, ja endog paalagde dem Sagens Omkostninger. Først længe efter fik man at vide, at Forklaringen paa denne Sags mærkelige Forløb

var den, at Arbejdsgiverforeningen i Skrivelsen til Fællesudvalget om, at Fabrikantforeningen vilde underkaste sig dens Kendelse, ikke med et Ord havde omtalt den opstillede Betingelse, nemlig en forudgaaende Forhandling.

Under den kombinerede Konflikt i Foraaret, som omfattede Arbejdsstandsningerne hos Malerne og Vognmændene i København, N. A. Christensen, Nykøbing paa Mors, Brandt i Odense, Skive Jærnstøberi og C. Wendt i København, kom det ogsaa til stærke Sammenstød mellem Arbejdsgiverforeningens og Jærnindustriens ledende Mænd, idet man aldeles ikke var tilfreds med Forliget, hvormed Strejkerne hævedes. Den menige Stemning indenfor Arbejdsgiverforeningen viste sig paa Generalforsamlingen den 13. April at være meget fast, og navnlig forlangte Jærnindustrien, at man ikke burde give efter for Kravet om 9 Timers Arbejdsdag i noget af Fagene, hvorfor ogsaa Bestyrelsen fik Bemyndigelse til paa Foreningens Vegne at anvende de yderste Midler, der stod til Arbejdsgiverforeningens Raadighed for hurtigst muligt at tilvejebringe ordnede Arbejdsforhold — med Fastholdelse af 10 Timers Arbejdstid hos Malerne.

Imidlertid — paa Grund af stor Ulyst til Konflikt — opgaves dette Standpunkt ganske af Bestyrelsen, som afsluttede et kombineret Forlig af 26. April, hvori ogsaa indgik Konstitueringen af Fællesudvalget, som nævnt ovenfor. Generalforsamlingen i Arbejdsgiverforeningen, som den 27. April skulde godkende dette Forlig, var derfor ikke blid. Der faldt haarde Ord og Bebrejdelser paa Grund af de skiftede Standpunkter, men Forliget maatte naturligvis akcepteres; at desavouere sin Bestyrelse faldt ingen ind. Herefter forlangte Bestyrelsen, at Generalforsamlingen med $\frac{2}{3}$ Flertal skulde udtale, at Forliget ikke var et Nederlag — ellers vilde Bestyrelsen trække sig tilbage. Et Forsøg paa at faa Bestyrelsen til at opgive dette uheldige Forlangende og nøjes med et Tillidsvotum fra Forsamlingen førte ikke til noget Resultat — saa maatte man bide i det sure Æble og stemme, og da Afstem-

ningen gav 36 for, at det ikke var Nederlag, medens 4 stemte imod og 15 Stemmesedler var blanke, blev Bestyrelsen.

Alt dette satte meget ondt Blod indenfor Jærnindustrien, men Besindigheden sejrede, og man fik bragt Forlangenderne om at udmelde Fabrikantforeningen til Tavshed. Man valgte den Vej at protestere ved givne Lejligheder og iøvrigt afvente Begivenhedernes Gang.

Konflikter var der mange af i Aarets Løb; de fleste var ganske ubetydelige og ordnedes nogenlunde ved Organisationernes Mellemkomst, saaledes f. Eks. Mogensens Smede- og Maskinarbejder-Strejke for at faa Maskinarbejder Eckfeldt fjernet, Formerstrejken hos C. Wendt og et Utal af Klager.

Kun en enkelt Konflikt fik større Dimensioner, nemlig Smedestrejken paa Københavns Flydedok. Det drejede sig om nogle Lønforhøjelser; Sagen gik til Mægling, derefter skulde den til Behandling mellem Bestyrelserne. Fra Fabrikantforeningen fremkom da et skriftligt Forslag, som besvaredes med, at ca. 100 Smede udeblev fra Arbejdet den 8. September med fuld Billigelse fra Hovedbestyrelsens Side. Strejkelister udsendtes og Sagen indberettedes til Arbejdsgiverforeningen, men da man paa Forbundets Foranledning kom sammen til Forhandling den 10. September, enedes man hurtigt om, at Arbejdet skulde genoptages den 13. s. M. og Stridspunkterne afgøres ved Forhandling.

Under denne Sag blev det oplyst, at Smede- og Maskinarbejdernes Forbund ikke hørte ind under De samvirkende Fagforbund og derfor intet havde at gøre med Arbejdsdomstolen, det saakaldte Fællesudvalg. Fabrikantforeningen gjorde Arbejdsgiverforeningen bekendt med dette Forhold og har ved andre Lejligheder mindet om, at det ved de Aftaler, der blev truffet ved Samtalerne forud for Forliget af September 1897, var Forudsætningen at Smedeforbundet skulde indmelde sig i De samvirkende Fagforbund. Ved at Smedeforbundet saaledes stod ganske frit ligeoverfor De samvirkende Fagforbund og Fællesudvalget, medens Fabri-

kantforeningen var undergivet Arbejdsgiverforeningens Kontrol, blev Forholdet ganske ulige og Fællesudvalget temmelig betydningsløst for Fabrikantforeningen. Arbejdsgiverforeningen gjorde imidlertid intet for at faa dette rettet, og med nogen Ret saa Fabrikanterne heri en Mangel paa Interesse for dem, der let nok forøgede den en Gang opstaaede Bitterhed.

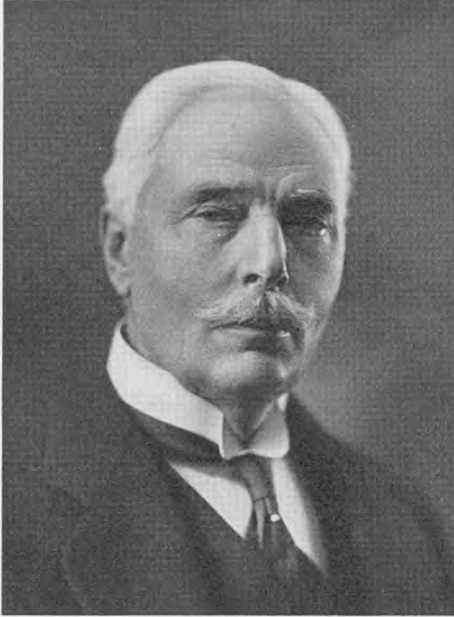
Endnu skal blot berøres, at Flydedokkens Arbejdsmænd efter nogle resultatløse Forhandlinger meddelte Værftet, at hvis det ikke vilde begynde Underhandlinger med deres Forbund den næste Dag, vilde Arbejdsmændene nedlægge Arbejdet Dagen derpaa, den 23. Juli. Flydedokken, der kort i Forvejen var traadt ind i Fabrikantforeningen, sendte Sagen til Bestyrelsen, men en Forhandling kunde ikke komme i Stand saa hurtigt, og Arbejdet blev nedlagt til den opgivne Tid. Da Forbundet dernæst hævdede, at det ingen Anelse havde om, at Flydedokken var Medlem af Fabrikantforeningen, kom Forhandling hurtigt i Gang, og Strejken hævedes i Løbet af faa Dage.

Aaret 1898 blev rigt paa Domme i Retssager fra Lock-ouden. Fabrikantforeningernes Formænd anlagde Sag imod Forbundets Formand, fordi han havde beskyldt dem for at have udsendt »bevidst usandfærdige Meddelelser«, hvilket kostede ham i hver Sag 100 Kr. i Bøde og 60 Kr. i Sagsomkostninger.

Mest Interesse havde dog en Masseproces fra en Del Arbejdere, der var nævnt i forskellige Blade, fordi de havde arbejdet under Lock-ouden, og derfor betittedes »de lock-outende Fabrikanters Hjælpere«. Den første Sag paadømtes den 7. Marts 1898, 30 Kr. Bøde og 60 Kr. Omkostninger. Dette gjorde, at Forbundet søgte at faa Forlig i Stand for at undgaa de øvrige Sagsanlæg, der jo alle vilde faa samme Udfald, og efter nogen Forhandling lykkedes det ogsaa den 12. Maj at afslutte en mindelig Overenskomst, som gik ud paa, at Forbundet skulde betale til Fabrikantforeningens Sagfører 1500 Kr., som med Fradrag af Sagsomkostningerne skulde gaa til Finsens Lysinstitut. Endvidere forpligtede det sig

til ikke direkte eller indirekte at nævne de i Fagbladene Aaret forud offentliggjorte Navne i Blade eller ved Opslag i Forsamlingslokaler eller paa andre Steder paa Grund af, at de havde arbejdet under Lock-ouden. Endelig skulde Forliget meddeles de interesserede Arbejdere og en Meddelelse gives derom gennem Ritzaus

Holger Neergaard.

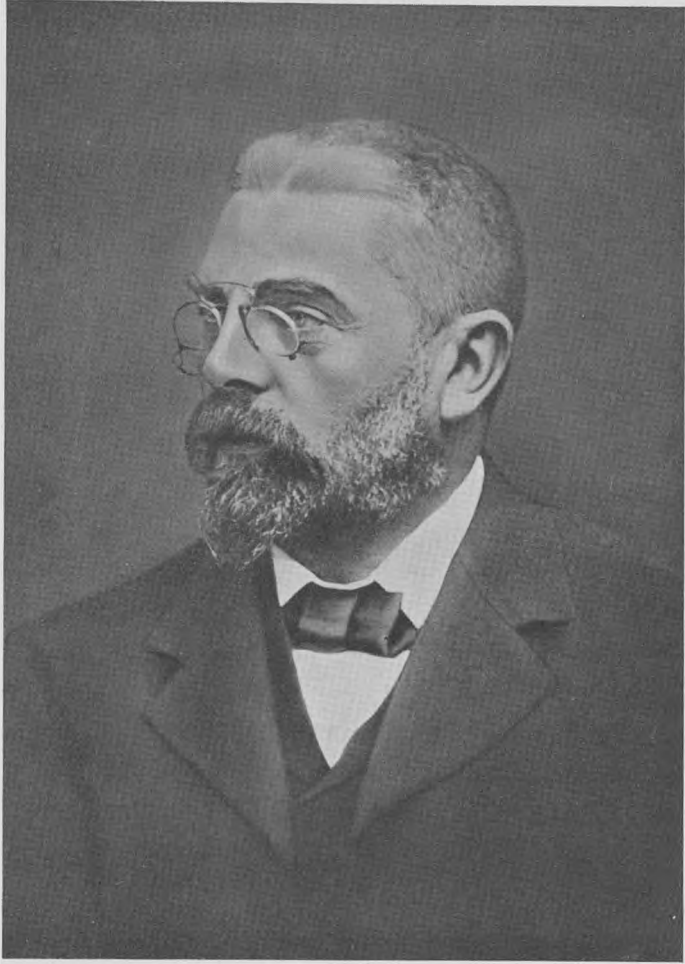
Bureau, hvilken Meddelelse i ethvert Fald skulde optages i »Social-Demokraten« i København, Odense og Aarhus samt i »Fagblad for Smede og Maskinarbejdere«, »i den almindelige Tekst og med almindelige Typer«, tilføjedes der.

Og den 29. August — saa lang Tid krævede Sagens definitive Ordning — kunde man til Finsens Lysinstitut indbetale 944,86 Kr.

Ganske usandsynligt er det ikke, at Forbundets Formand H. P. Hansens Fratræden den 1. Oktober 1898 staar i nogen

Forbindelse med alle disse Forhold. Formandspladsen besattes med Vald. Olsen indtil Kongressen Foraaret 1899.

Henimod Aarets Slutning fandt et Personskifte Sted indenfor Bestyrelsen, idet Direktør Helweg, der siden Februar 1893 havde været Foreningens Formand, nedlagde sit Mandat som Medlem af Bestyrelsen, efter at han i længere Tid havde følt, at han paa væsentlige Punkter var uenig med den øvrige Bestyrelse. Direktør Ludv. Christensen indtraadte i hans Sted; hans Valg godkendtes af Generalforsamlingen den 16. November, og han valgtes til Foreningens Formand.

Ludvig Christensen, Formand 1899.

1899 — den store Lock-out — det er Aarets Stempel.

Titan-Konflikten — Snedker-Lock-ouden — Den store Lock-out — Forhandlinger med dansk Smede- og Maskinarbejderforbund om Overenskomsten af Marts 1900 — det er Aarets Stadier i Forholdet mellem Arbejdsgivere og Arbejdere, bevægende sig fra vilde

H. H. Schou.

Forpostfægtninger gennem den store Krig til fredelig Gerning.

Paa Aarets Generalforsamling den 25. Februar kom Bestyrelsen til at bestaa af J. Caroc, Ludv. Christensen, Formand, S. C. Hauberg, N. P. Holst, H. Neergaard, samt H. H. Schou, 1. Suppleant, og Alex. Foss, 2. Suppleant.

Aarets første Uge bragte Titan-Konflikten.

Direktionen for Aktieselskabet Titan havde i Løbet af 1898 flere Gange forsøgt at faa Akkorderne i Selskabets Centrifugeafdeling nedsatte, da man vidste, at

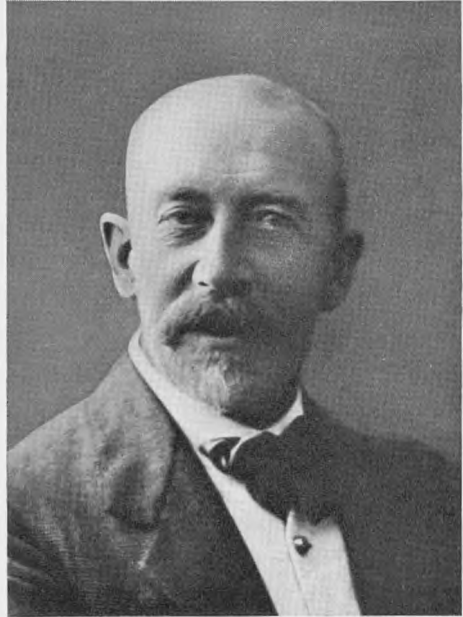
mange af dem var urimelig høje, hvad der bl. a. fremgik af den Præcision, hvormed Arbejderne holdt sig til den i Klubben aftalte Maksimalfortjeneste. Forsøgene var imidlertid strandede paa Klubvedtagelser om, at man ikke vilde indlade sig paa nogen Reduktion i de bestaaende Akkordpriser.

Direktionen gik da den Vej, at den den 4. Januar 1899 ved Opslag lod bekendtgøre for Centrifuge-Arbejderne, at da de nævnte Forsøg paa at faa Forhandlinger i Gang om Forandring i Priserne var strandede, og man ikke kunde vedblive at betale de bestaaende Priser for Akkordarbejdet, vilde man fremtidig afskaffe Akkordarbejde, efterhaanden som de i Arbejde værende Akkorder udløb,

og samtidig vilde en betydelig Forhøjelse i Timelønnen indtræde — hvilket blev fikseret til ca. 45 Øre pr. Time.

Dette erklærede Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund for et Brud paa Forliget af 1897 og forbeholdt sig at kræve Erstatning derfor.

Forbundets københavnske Afdeling vedtog da paa en Generalforsamling den 8. Januar »at standse alt Arbejde for Smede- og Maskinarbejdere paa nævnte Fabrik Onsdag den 11. Januar 1899 Kl. 6, for saa vidt der ikke til den Tid er opnaaet Enighed mellem Organisationerne om Arbejdets Fortsættelse under *de gamle Forhold*, saa længe Forhandlingerne om Lønvilkaarene paa Centrifugeværkstedet varer.

N. P. Holst.

Skulde saadan Enighed opnaas, bemyndiger Forsamlingen Bestyrelsen og Hovedbestyrelsen til paa Arbejdernes Vegne at føre de nødvendige Underhandlinger og eventuelt afslutte endelig Overenskomst.«

Det var jo ganske klart, at naar en Forandring i Akkordforholdene ikke kunde indtræde, saa længe Forhandlingerne førtes, saa vilde disse næppe have Udsigter til at føre til et Resultat — og Opslagene blev ikke tagne ned.

Fabrikantforeningens Bestyrelse gav Titan fuldt Medhold, og en Generalforsamling den 10. Januar udtalte, at den ansaa det for »nødvendigt at møde en eventuel Strejke med alle de Midler, der staar til Raadighed«.

Efter at Strejken var etableret til den fastslaaede Tid, blev Sagen indberettet til Arbejdsgiverforeningen, der den 16. Januar holdt

en meget vellykket Generalforsamling i Witmacks Lokale med klare og bestemte Beslutninger. Etatsraad Andersen meddelte en Brevveksling, han havde haft med Folketingsmand Jensen om denne Sag, og gav Titan fuldt ud Ret. Man vedtog at forlange Strejken hævet samt Svar senest den 21. Januar; hvis Svaret var utilfredsstillende, skulde der derefter meddeles De samvirkende Fagforbund, at hvis Strejken ikke var hævet inden den 25. skulde Jærnindustrien lukke den 26., og hvis dette ikke hjalp, og Arbejdet ikke genoptoges den 30., skulde Bygningsfagene lukke.

En Skrivelse afgik straks og fik under 21. Januar et afvisende Svar fra De samvirkende Fagforbund, hvorefter der samme Dag fra Arbejdsgiverforeningen afgik Skrivelse til Fabrikantforeningerne om at »træffe alle fornødne Foranstaltninger til, at samtlige under Deres Forening henhørende Fabrikker og Værksteder lukkes Onsdag den 25. ds. Kl. 6. Aften, saafremt Arbejdet i Titans Maskinfabrikker ikke bliver genoptaget senest samme Dags Morgen Kl. 6«.

Denne resolute Optræden, som intet lod tilbage at ønske i Tydelighed, gjorde et overordentlig gunstigt Indtryk, og paa et stort Møde af Fabrikantforeningernes Medlemmer i Wivels Lokale den 24. Januar var sikkert Arbejdsgiverforeningens ledende Mænd saa populære som ingensinde før. Ikke en Stemme rejste sig mod at gaa til Kamp; man fandt, at man ubetinget havde Retten paa sin Side, og alt var rede til at lukke over hele Linien.

Men, galt gik det dog, ganske uforskyldt fra Jærnindustriens Side. Samme Dag, altsaa den 24. Januar Kl. 1, var der indkaldt til et Forhandlingsmøde mellem Arbejdsgiverforeningens Bestyrelse og Udvalget for De samvirkende Fagforbund, hvori ogsaa Direktør Helweg deltog som Medlem af Arbejdsgiverforeningens Hovedbestyrelse.

Hen paa Eftermiddagen blev der telefoneret til Wivels Lokaler efter Ludvig Christensen som Foreningens Formand og S. C. Hauberg som den, der i Titan nærmest havde med de strej-

kende Arbejdere at gøre, om at komme til Møde i Arbejdsgiverforeningen.

Det blev et overordentlig ubehageligt Møde, som næppe vil glemmes af de to. For det første fandt de Repræsentanter fra Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund til Stede, som havde deltaget i Udarbejdelsen af et Forlig, der allerede forelaa i Udkast, uden at Fabrikantforeningerne havde været repræsenterede ved andre end Direktør Helweg, der deltog som Medlem af Hovedbestyrelsen. Men desuden var Forligsforslaget uantageligt, dels fordi det gav Smedeforbundets Bestyrelse Ret til at deltage i Forhandlingerne om ganske private Akkordpriser, hvilket Jærnindustrien aldrig nogensinde havde indladt sig paa, og dels fordi det var uklart affattet og kunde forstaas, som om Ar-

Ferd. Wienberg.

bejdet ikke skulde genoptages, førend man var enig om Akkordpriserne. Om disse to Punkter stod der en hidsig Kamp, hvor de to tilkaldte følte sig forladte af alle Mødets Deltagere.

Det gik saa varmt til, at det hele var lige ved at gaa i Stykker — saa gik man hen og spiste en trykket og uhyggelig Middag for atter at mødes om Aftenen.

Det første Divergenspunkt kom man over ved at vedtage, at Repræsentanterne for Forbundet kun skulde være til Stede ved det indledende og afsluttende Møde om Akkordpriserne, medmindre baade Titan og Arbejderne var enige om at tilkalde dem. Det andet Punkt blev et aabent, uafgjort Stridspunkt.

Der stod nemlig, at Arbejdet skulde genoptages den 26. Januar, men tillige, at til Udvalget om Akkordforhandlingerne skulde vælges 2 af de »Centrifugearbejdere, der have været beskæftigede paa Titan efter sidstnævnte Dato (den 4. Januar), og som meddeler Fabrikken, at de er villige til, naar der opnaas Enighed om de fremtidige Akkordpriser, atter at indtræde i deres Pladser«.

Fra Titans Side hævdedes nu, at heri stod, at Centrifugearbejderne først skulde gaa i Arbejde, naar man var enige om Akkordpriserne, altsaa Forhandlingerne skulde føres under en Strejke, der var gjort lovmedholdelig gennem Forliget; ja, den enkelte Arbejder var ikke en Gang pligtig at begynde, førend man var enig om *alle* Akkorderne. Efter et Sammenstød mellem Jærnindustriens Repræsentanter og Arbejdsgiverforeningens Bestyrelse om, hvad der stod i Forliget, indrømmedes det fra Smedeforbundets Side, at de ogsaa opfattede dette som Mening — og trods det, og trods stærke Protester fra Titan blev Forliget underskrevet hen paa Aftenen.

Og de to »tilkaldte«, Christensen og Hauberg, vendte tilbage til Wivel, hvor Jærnindustriens Medlemmer troligt ventede for at faa Udfaldet at vide.

Den Harme, som fyldte alle Mødets Deltagere, efter at den rene og usminkede Meddelelse om det uforstaaelige Nederlag var bleven givet, var ganske ubeskrivelig. Man krævede øjeblikkelig Udtrædelse af Arbejdsgiverforeningen, og havde ikke Titans Direktør, som jo fik de første egentlige Smerter at føle, tilligemed Bestyrelsen ganske bestemt fraraadet overilede Skridt, kunde Ophidselsen i den sene Nattetime let have draget kedelige Følger efter sig.

Længe efter Midnat vedtog man at fortsætte Generalforsamlingen den næste Dag, og her vandt da den Stemning efterhaanden Overhaand, at man burde finde sig i sin Skæbne og acceptere Forliget. Men inden man endnu var kommen til Afstemning, indløb der fra Arbejdsgiverforeningen en Skrivelse, hvorved den

til samme Aften bebudede Lock-out blev aflyst. Hermed var Sagen afgjort, og under umaadelig Bevægelse blandt de mange Mennesker, som den alvorlige Situation havde bragt sammen til Generalforsamlingen, vedtog man en Resolution, hvori man, næst efter at udtale, at man ikke turde paatage sig det Ansvar at nægte at akceptere det afsluttede Forlig, dybt beklagede, at Arbejdsgiverforeningen havde ført Forhandlingerne med De samvirkende Fagforbund i Nærværelse af Repræsentanter for Smedeforbundet saa vidt, at Drøftelsen af Sagens faktiske Forhold var afsluttet, og der allerede forelaa et Forligsudkast, førend Fabrikantforeningens Repræsentanter blev tilkaldte, samt yderligere beklagede, at dens Repræsentanter under disse Forhold overhovedet ikke havde afholdt sig fra at deltage i Forhandlingerne.

Kl. 1 samme Dag, altsaa inden denne Resolution kom Arbejdsgiverforeningen i Hænde, holdt dens københavnske Repræsentantskab Fællesmøde med Arbejdsgiverforeningens Bestyrelse, som her erklærede ikke at ville modtage Genvalg paa den til Mandag den 30. Januar indkaldte Generalforsamling.

Repræsentantskabet nedsatte et Udvalg for at tage under Overvejelse, hvad der var at gøre under den Eventualitet, at man skulde finde en ny Bestyrelse til Arbejdsgiverforeningen.

Lock-outen aflystes — men Enden var ikke endda.

I de faa Dage inden Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling den 30. Januar rejstes der den voldsomste Agitation imod dens Bestyrelse for at faa flere af dens ledende Mænd fjernede, nu da de havde erklæret ikke at ville modtage Genvalg, og man veg ikke tilbage for at rette Angrebet imod selve Olympens Top. Agitationen var saa energisk, baaret som den var af berettiget Harme, at Oppositionen om Morgenens, som Generalforsamlingen skulde afholdes Kl. 12, havde vundet en overvældende Majoritet for sine Anskuelser indenfor selve Repræsentantskabet, men i det givne Øjeblik viste det sig, at den manglede en Leder, der kunde tage Slagets Førelse op imod den erfarne General paa Modstandernes Side.

Og for anden Gang led Jærnindustrien et ydmygende Nederlag under Titan-Konfliktens Forløb.

Efter Aflæggelsen af Aarsberetningen, hvori det lempeligt og uden Understregninger berørtes, hvor mange af det foregaaende Aars Konflikter der skyldtes Jærnindustrien, »det urolige Hjørne«, rettedes et stærkt Angreb paa denne paa Grund af den efter Lock-outens Aflysning til Arbejdsgiverforeningen sendte Resolution. Jærnindustriens Talsmænd var absolut de smaa i den paafølgende Diskussion; dens Slutningskamp blev slet ført.

Slaget var tabt — Oppositionen i Repræsentantskabet var blæst væk, og en bestyrelsesvenlig Liste, hvorpaa Fabrikantforeningens Formand, Ludv. Christensen, fandtes, blev foreslaet.

Nu stillede Bestyrelsen imidlertid som Betingelse for at modtage Genvalg, at man skulde afstemme om, hvorvidt Forliget i Titan-Konflikten var godt eller ej. Dette burde ganske sikkert Generalforsamlingen og særlig Jærnindustrien have været forskaanet for.

Saa stemte man. Bestyrelsen havde forlangt, at Spørgsmaalet skulde besvares med $\frac{2}{3}$ Ja af de afgivne Stemmer. Arbejdsgiverforeningen lystrede; Forliget var godt, og Bestyrelsen blev genvalgt; Ludvig Christensen blev Næstformand.

Og imidlertid forhandlede Titans Direktion med Arbejderne om Akkordpriserne, og Forhandlingerne fandt Sted som forudset og forudsagt under ganske lovmedholdelige Strejkeforhold. Arbejderne tog det med stor Ro og viste et Minimum af Medgørlighed men et desto større Kvantum Taalmodighed, thi de vidste jo, at Titan var den lille efter et saadant Forlig og maatte give efter. Arbejdet blev først optaget paa Centrifugeværkstedet den 18. Februar, og Akkordpriserne, som i de næste 2—3 Aar nedsattes 20 à 50 %, fik denne Gang kun en Reduktion af 7—10 %.

Naar man nu ser tilbage til disse bevægede og vrede Dage, skal det indrømmes, at det var godt, at det gik, som det gik, og at det ikke lykkedes at vælte Arbejdsgiverforeningens Bestyrelse, og maaske var det ubevidst Ansvar for, hvad der vilde ske, der

bragte Oppositionen til at vakle, netop da Sejren syntes vis. Og dertil kom, at Arbejdsgiverforeningens Hovedkvarter umiddelbart efter disse Episoder forandrede Kulør lige overfor Jærindustrien.

Maaske havde man faaet et andet Syn paa Fabrikantforeningens ledende Mænd, maaske har Fabrikantforeningens Formand meget hurtigt faaet bibragt forskellige af Arbejdsgiverforeningens Spidser det Indtryk, at intet var Fabrikanterne kærere end at faa Lov til at arbejde i Fred, og at de saa Vejen dertil gennem en stærk Arbejdsgiverforening, der altid var rustet til at forsvare sig — nok er det, i Løbet af faa Uger havde Henvendelser bl. a. fra Murermester Vilh. Køhler, som i de følgende Aar kom til at staa i et varmt Venskabsforhold til flere af Jærindustriens ledende Mænd, faaet et vigtigt Samarbejde i Gang med dem, saaledes ved Udarbejdelsen af Arbejdsgiverforeningens nye Love, og efter det voldsomme Sammenstød under Titan-Konflikten udviklede der sig under et næsten uafbrudt fredeligt Forhold en Samvirken mellen Arbejdsgiverforeningen og Jærindustrien, der sikkert har baaret gode Frugter til begge Sider.

Foreløbig blev Freden indenfor Jærindustrien kun af kort Varighed. Et gammelt Divergenspunkt fra 1898 mellem Firmaet Smith, Mygind & Hüttemeier og dets Kedelsmede, som havde forlangt 35 Øre Minimalløn og 2 Øres Tillæg til alle Lønninger over 35 Øre, dukkede op paany. Der blev forhandlet, undersøgt Lønforhold paa andre Fabrikker, tilbudt mindre Lønforhøjelser for at faa Fred, Sagen kom til Forhandling mellem Fabrikantforeningen og Forbundets Bestyrelser — saa gik 72 Kedelsmede pludselig den 22. Februar. Efter den sædvanlige Udveksling af Beskyldninger for Kontraktbrud enedes man endelig om, at Arbejdet skulde genoptages den 11. Marts, for at Forhandlingerne kunde fortsættes. Dette skete ogsaa til Dels; man enedes om at lade Spørgsmaalet om, hvorvidt Kedelsmedenes Fordring om Lønforhøjelse var berettiget, gaa til Voldgift, men man forlangte, at Forbundet skulde

garantere, at Kedelsmedene blev i Arbejde saa længe, indtil Kendelsen forelaa. Dette vilde Forbundet ikke, saa meget mere som en planmæssig Affolkning var begyndt, og man nu paastod, at denne var berettiget, da Firmaet havde bragt et nyt Konfliktspunkt ind i Sagen, nemlig ved at sætte Arbejdsfolk til Maskinerne i Kedelsmedien. Endelig den 8. April forlangte Fabrikantforeningen, at Arbejdet skulde optages senest Onsdag den 11., man vilde da være villig til at gaa til Voldgift, hvad der imidlertid blev afslaaet af Forbundet i Skrivelse af 11. April.

Saa afholdtes en ekstraordinær Generalforsamling den 11. April om Aftenen i Ny Rosenborg, hvor Bestyrelsen forelagde Sagen og forlangte Bemyndigelse til om fornødent at gaa til en Lock-out. Men Generalforsamlingen stemte imod Bestyrelsen paa 2 Firmaer nær, nemlig Flydedokken og Atlas. Hele Manøvren kom ganske uventet, dens Udspring oplystes ikke, men Bestyrelsen havde da ikke andet at gøre end at nedlægge sine Mandater, og en ny Generalforsamling indkaldtes til Torsdag den 13. April. I Mellemtiden var det kommet til forskellige Drøftelser mellem Medlemmerne, og en anden Opfattelse af Bestyrelsens Optræden var bleven raadende. Efter en Art Mægling mellem de uenige Parter vedtoges Bestyrelsens Forslag med alle Stemmer mod 1 — og Bestyrelsen blev siddende efter denne eneste Mandatnedlæggelse fra en samlet Bestyrelse, som Foreningen nogensinde har oplevet.

Nu kunde Bestyrelsen atter tage fat; den 26. April kom et Fællesmøde i Stand mellem Organisationernes Bestyrelser, hvorved saadanne Aftaler blev truffene, at Arbejdet kunde optages den 2. Maj.

Da var »den store Lock-out« allerede i Udvikling.

Paa Generalforsamlingen den 15. Marts 1899 og Delegeretmødet den 20. Marts konstitueredes først endelig »Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening«, og Lovene vedtoges.

Den første Konflikt var Snedkerkonflikten i 7 jyske Byer — Indledningen til Aarets store Kamp. I Snedkerlauget havde der

i Vinterens Løb været ført Forhandlinger om opsagte Priskuranter Landet over. Da Forholdene i Jylland ikke kunde ordnes trods gentagne Forhandlinger mellem Snedkerorganisationerne først i Jylland, derefter for hele Landet, blev Sagen, efter at Svendene fra 1. April havde erklæret Strejke i de 7 Byer, indanket for de øverste Organisationer, nemlig Arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund. Den 13. April opnaaedes der Enighed om en Ordning, hvorefter Svendene skulde gaa i Arbejde i de 7 Byer, og den underskrevs den 15. April. Ved Overenskomsten ordnedes ogsaa Forholdene i Snedkerfaget i det øvrige Land, og blandt andet maatte Møbelsnedkerne i København vedtage en højere Timeløn som Betingelse for, at Jyderne skulde træde i Arbejde. Denne Overenskomst var som ved tidligere Lejligheder betinget af, at de stridende Parter tiltraadte den; erfaringsmæssigt betragtedes dette dog som noget formelt. Imidlertid, Mestrene tiltraadte den, Svendene forkastede den. Efter en ret betydelig Korrespondance mellem Hovedorganisationerne lod Forbundet foretage ny Afstemning i de 7 jydsk Byer, ved hvilken Overenskomsten atter forkastedes. De samvirkende Fagforbunds Formand bragte Meddelelsen personlig til Arbejdsgiverforeningens Formand den 28. April uden at give nogen Antydning af, at man vilde foretage yderligere Skridt. Da saaledes alle fredelige Midler var udtømte, gik Arbejdsgiverforeningen til det eneste Middel, den havde til sin Raadighed, nemlig at erklære Lock-out for alle Medlemmer af Snedkerforbundet den 2. Maj.

Paa denne Maade kom Fabrikantforeningerne straks ind i Konflikten, idet alle Modelsnedkerne blev udelukkede.

Nu gik Snedkerforbundet til den tredie Afstemning, og den 13. Maj meddeltes det Arbejdsgiverforeningen, at de jydsk Svende var villige til at optage Arbejdet, men at nu var de københavnske Bygningssnedkersvende traadte ud af Snedkerforbundet, og De samvirkende Fagforbund erklærede, at dem havde de nu ingen Myndighed over.

Der var under denne Situation intet andet at gøre end at udvide Lock-ouden, og paa Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling den 19. Maj vedtoges det, at alt Arbejde for Svende og Arbejds-mænd, for saa vidt disse hørte ind under Fagorganisationerne, skulde indstilles den 24. Maj i alle under Arbejdsgiverforeningen hørende Virksomheder i følgende Fag: Københavns Tømmerlaug, Københavns Murerlaug, De samvirkende Maskinsnedkerier og Savværker, Malerlauget i København, Foreningen af Fabrikanter i Jærnindustrien i København, Foreningen af Fabrikanter i Jærnindustrien i Provinserne, Klejnsmedemester- og Mekanikerforeningen for København og Omegn, Dansk Træhandlerforening, Foreningen af Arbejdsgivere i Stukkaturfaget, Københavns Blikkenslagerlaug, Foreningen af Provins savværker og Høvlerier, Centralforeningen af Murer- og Tømrmestre i Østifterne, Centralforeningen af Malermestre i Østifterne, Centralforeningen af Murer- og Tømrmestre i Jylland.

Lock-ouden blev iværksat med al mulig Præcision til den bestemte Tid. De samvirkende Fagforbund indankede derefter det Spørgsmaal for »Fællesudvalget til Afgørelse af Arbejdsstridigheder«, hvorvidt forskellige af de i Lock-ouden deltagende Foreninger havde begaaet Brud paa bestaaende Overenskomster. Paa Anklagebænken sad ogsaa Fabrikantforeningen, og den fik selv syvende den bekendte salomoniske Dom af 24. Juni:

»Den stedfindende Lock-out skønnes ikke at være et Retsbrud, som kan medføre Erstatning eller Bøde, men derimod for saa vidt at være i Modstrid med de mellem Parterne sluttede Overenskomster, som Lock-ouden skønnes at være i Uoverensstemmelse med de Forudsætninger, som Klagerne kunde have haft Føje til at gaa ud fra ved Overenskomstens Oprettelse«.

Udvalgets Medlemmer var Professor Deuntzer, Landstingsmand C. C. Andersen, Direktør Bramsen, Malermester Vilh. Hansen, Ingeniør N. C. Monberg, Borgerrepræsentant Gustav Philipsen og Forretningsfører for Murerforbundet H. Rasmussen.

Fællesudvalget konstituerede sig da som Enighedskammer.

Hver af Parterne, De samvirkende Fagforbund og Arbejdsgiverforeningen, valgte tre delegerede til at føre Ordet ved Forhandlingerne; disse tre fra hver Side valgte atter to til at indtræde i Enighedskammeret.

Enighedskammeret kom derefter til at bestaa af Professor Deuntzer, Formand, Direktør L. Bramsen, Overretssagfører I. L. Busch, Murermester H. N. Fusing, Malermester Vilh. Hansen, Ingeniør N. C. Monberg, Landstingsmand C. C. Andersen, Borgerrepræsentant From-Petersen, Folketingsmand Harald Jensen, Folketingsmand Gustav Philipsen, Forretningsfører for Murerforbundet H. Rasmussen, og som delegerede Direktør Ludv. Christensen, Snedkermester Haslund, Arkitekt Thomsen, Formanden for Smedeforbundet I. A. Hansen, Folketingsmand J. Jensen, Folketingsmand Lyngsie.

Der blev holdt en Række Møder i Enighedskammeret, men uden noget som helst Resultat. Kamret opløste sig den 15. Juli, og Professor Deuntzer nedlagde sit Mandat som Formand for Fællesudvalget. Saa begyndte Mæglerne at optræde; først Folketingsmand Trier og Borgerrepræsentant Marstrand. Derefter tog Veksellerer L. Bing, Direktør A. Heide og H. Trier fat, og en Forhandling kom i Gang mellem Formændene for Arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund under de tre Herrers Mægling, som endte med et Forligsforslag, der vedtoges af Arbejdsgiverforeningen den 5. August og af Fagforbundene den 7., dog af de sidste med en Tilføjelse, der til Nød kunde være akcepteret af Arbejdsgiverforeningen; men De samvirkende Fagforbund, der vistnok havde faaet det Indtryk, at Forliget, trods Vedtagelsen — med kneben Majoritet — i Fagforbundene, ikke kunde gennemføres, satte nogle Kommentarer til, der gjorde Forslaget aldeles umuligt for Arbejdsgiverforeningen.

Henimod Midten af August udvidedes Lock-ouden til at omfatte Skræddermestrene, Teglværkerne og Cementfabrikkerne, men det varede derefter kun kort, førend de tre Mæglere atter traadte frem

og tog Sagen op, og omsider endte »den store Lock-out« ved Forliget af 5. September 1899, hvorefter Arbejdet optoges den 9. September.

Forliget blev naturligvis fortolket til begge de stridende Parters Fordel, men Arbejdsgiverne tør dog vist med Rette hævde som noget, der var vundet, at de havde faaet anerkendt forskellige Krav, f. Eks. Retten til at lede og fordele Arbejdet; endvidere at det erklæredes for utilladeligt at lægge Hindringer i Vejen for saa stor en Arbejdsydelse fra en Arbejders Side, som hans Evner og Duelighed tillod; at man erkendte Retten for Arbejdsgivernes Tillidsmænd, f. Eks. Formænd, til at staa udenfor Fagforeningerne, og endelig, at man havde faaet faste Bestemmelser om Arbejdet for gennem Lovgivningsmagten at faa oprettet en permanent Voldgiftsdomstol til Bedømmelse af Brud paa Forliget, udrustet med Retten til at tilkalde Vidner.

For Arbejdsgiverforeningen betød hele denne store Lock-out en Styrkelse af Sammenholdet og en betydelig Tilgang af Medlemmer. For Jærindustriens Forhold til Arbejdsgiverforeningen var Lock-ouden Vejen til, at dens 4 Mesterforeninger fra at være Industriens »uroilige Hjørne« blev en af Arbejdsgiverforeningens sikreste og mest konsoliderede Afdelinger.

Og Forliget blev derfor ogsaa hilst med temmelig ublandet Glæde, ikke alene som en Udgang af en Konflikt, men ogsaa som en hæderlig Afslutning. Det vedtoges paa Fabrikantforeningernes Generalforsamling den 6. September, hvorefter Medlemmerne i stort Antal deltog i en nogenlunde improviseret Fællesspisning paa Hotel d'Angleterre.

Efter Lock-ouden fik Fabrikantforeningen endnu en Arbejdsstandsning, idet 19 Formere den 20. Oktober nedlagde Arbejdet hos Smith, Mygind & Hüttemeier, fordi de ikke vilde arbejde sammen med en Mand, der stod udenfor Fagforeningen. Formerforbundet erklærede sig villigt til at lade Arbejdet optage straks og lade Konflikten afgøre ved Voldgift, naar vedkommende Arbejder fjernedes, indtil Kendelsen faldt; dette blev afslaaet, hvor-

efter Sagen gik til Arbejdsgiverforeningen. Denne henvendte sig derefter til De samvirkende Fagforbund, der erklærede, at denne Strejke aldeles ikke havde deres Godkendelse, og derefter lagde et stærkt Pres paa Formerforbundet for at faa det til at optage Arbejdet og lade Sagen afgøre ved Voldgift, hvad Forbundet ogsaa gik ind paa skulde ske den 8. November. Men Formerne kom ikke, fordi Smith, Mygind & Hüttemeier under Formerstrejken havde antaget tre Formere udenfor Fagforeningen, skønt Aktieselskabet iøvrigt erklærede sig villig til at tage alle de strejkende Formere i Arbejde. Atter maatte Arbejdsgiverforeningen tage fat paa De samvirkende Fagforbund, som derefter foranledigede, at Formerne optog Arbejdet den 14. November.

Hermed var det forbi med Konflikterne, dernæst kom Forhandlingerne, *dels* med Støberiarbejdsmændene, med hvem man troede at have opnaaet Enighed, men som paa en Generalforsamling den 26. November forkastede Forslaget til Overenskomsten, *dels* med Smede- og Maskinarbejderforbundet, hvem man i Løbet af Efteraaret kom nærmere og nærmere. Forbundets bestemte Udtalelser om at ville stræbe efter at komme ind i roligere Forhold fandt ubetinget Sympati fra Fabrikantforeningens Side; gennem delegerede fra begge Parter førtes en Række Forhandlinger for at komme til Klarhed over, om det skulde være muligt at finde Former for en Overenskomst om de svævende Stridsspørgsmaal og gældende for nogle Aar. Medvirkende under disse Forhandlinger var ogsaa Bestræbelser for at knytte Burmeister & Wain og muligvis Helsingørs Skibsværft fastere sammen med Mesterforeningerne; thi man havde baade i 1897 og 1899 følt, hvilken Lammelse det var under en Konflikt, at disse to store Virksomheder ikke havde gjort fælles Sag med Mesterforeningerne. Da derfor Formanden i Aarets sidste Bestyrelsesmøde havde kunnet fremlægge nogle »Regler for Samarbejde paa Værkstedet«, som Kommandør Nielsen havde udarbejdet, fik disse langvarige Forhandlinger Vind i Sejlene, og man begyndte at forsone sig med

den Tanke at vedtage en Minimalløn med Smedeforbundet, naar det til Gengæld kunde føre til en større Sammenslutning indenfor Jærnindustrien — men endnu laa alt i det uvisse.

Under alt dette, Konflikter og Forhandlinger, voksede Bureauets Virksomhed. Ulykkesforsikringen var kommet til fra 15. Januar 1899, Foreningens Medlemsantal var steget, der krævedes mere Plads, end Sekretærens ene Værelse, hvor Bureauet boede til Leje, kunde yde. Foreningen var derfor gaaet til at leje Etagen under Sekretærens Lejlighed, Sortedamsgade 5, til udelukkende Brug for Bureauet, som flyttede derved ved April Flyttedag, altsaa kort før den store Lock-out, et betimeligt men ogsaa meget paatrængende Skridt.

Som Slut paa Lock-ouden, som Tak og Paaskønnelse for trofast Arbejde i Aarets Løb blev der den 5. December overrakt Foreningens Formand, Ludv. Christensen, en Hædersgave, en Pengesum til en Rekreatjonsrejse, hvortil han nok kunde trænge. For Bestyrelsen gav Foreningen derefter en Middag den 12. s. M. i Ny Rosenborg, hvor der var mere Hjerterum end Husrum til de mange Deltagere. Musikalske Medlemmer sang, komiske Medlemmer var morsomme, det var alt meget vellykket.

Marts-Overenskomsten er Hovedpunktet i Aaret 1900, Indledningen til en længere Overenskomst- og Forhandlingsperiode lige overfor Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund, hvori kun meget faa Konflikter fik Arbejdsstandsninger til Følge. Selv om dette stod i meget naturlig Forbindelse med de mindre gode Tider og Konjunkturer, skyldtes det dog ogsaa i høj Grad Trangen saavel hos Fabrikantforeningen som hos Forbundet til at komme ind i rolige og stabile Forhold, som fra begge Sider erkendtes at være den rigtige og eneste Vej til Jærnindustriens Fremme.

Overenskomsten, den første, der nogensinde sluttedes mellem de to Organisationer udelukkende som Resultat af fredeligt begyndte og afsluttede Forhandlinger, kostede stort Arbejde; derfor

ser det underligt ud, at Foreningens Medlemmer paa Aarets Generalforsamling den 26. Februar krævede Forandring i Bestyrelsens Sammensætning, ønskede den mindre »polyteknisk-akademisk«, mere værkstedskyndig og mere medgørlig ligeoverfor Arbejderne — og det netop i den Bestyrelse, som inaugurerede Overenskomstperioden.

Forandringen i Sammensætningen blev ikke saa stor, som enkelte Medlemmer havde ønsket. Bestyrelsen kom til at bestaa af J. Caroc, Ludv. Christensen, S. C. Hauberg, Formand, H. Neergaard, Ferd. Wienberg, med H. H. Schou som 1. Suppleant og Fr. Krog som 2. Suppleant, idet Alex. Foss havde frabedt sig Genvalg.

Da Ludv. Christensen ikke vilde modtage Valg til Formand, valgtes Hauberg, medens Christensen blev Næstformand.

Forhandlingerne med Smedeforbundet, der endte med Marts-Overenskomsten, omtaltes flygtigt ved Aarsberetningen for 1899. De var, som omtalt, bleven paabegyndte faa Dage efter Afslutningen af den store Lock-out med et Fællesmøde mellem Bestyrelserne for Forbundet og de to Fabrikantforeninger den 19. September 1899. Vel var det ikke udelukkende Fredens Aand, der kom til Orde den Dag fra Forbundets Side, men Fabrikanterne fik dog det ganske bestemte Førstehaandsindtryk, at naar Hovedbestyrelsens Formand, J. A. Hansen, der havde afløst Vald. Olsen om Foraaret, gjorde sig til Talsmand for hellere at tale sig til Rette end slaas, saa var det mere end blotte Ord — man følte straks her et Udslag af en Overbevisning.

Mødet, der bevægede sig i spredt Fægting om alt det, der laa Organisationerne imellem, endte med Nedsættelsen af et Udvalg, der skulde forhandle videre, og dette Udvalg, der fra Fabrikanternes Side bestod af Ludv. Christensen, Holst, Lange og C. F. L. Sørensen (De Smithske Jærnstøberier og Maskinfabrikker i Aalborg), tog straks fat. Fra Forbundets Side mødte I. A. Hansen, Vald. Olsen og Boesen.

Snart samlede Interessen ved disse Udvalgsforhandlinger sig om Minimallønnen og Klubberne. Der forelaa en Kongresbeslutning om, at Arbejderne ikke maatte tage Arbejde under 33 Øre; denne Beslutning søgte Klubberne rundt om i Landet at faa gennemført, dels ved at Arbejdere, der ikke havde saa meget, frivilligt eller tvungne dertil af Kammeraterne, tog deres Afsked, naar de forlangte denne Løn og ikke fik den, dels ved at paabyde arbejdsøgende ikke at tage Arbejde under 33 Øre.

Der var en Del Uro under Opsejling, Arbejdsgiverne i Udvalget fik da Forbundets Repræsentanter til at dele deres Opfattelse, at skulde en Overenskomst opnaas ad fredelig Vej, maatte Forholdene være rolige og ikke krydses af Forpostfægtninger, og i et sagligt og klart Cirkulære af 11. November 1899 paalagde Hovedbestyrelsen Klubberne Landet over at holde sig i Ro til Bedste for Forhandlingernes Fremme, hvilket ikke undlod at gøre et heldigt Indtryk paa Fabrikanterne.

Overfor Minimallønnen havde man dog vedblivende store Betæneligheder. Midt i November indtraadte imidlertid Forhandlingerne i en ny Fase, da man næsten tilfældigt kom paa Siden af Burmeister & Wain, som ikke var fri for at føle en Del Bekymringer for, at Aktieselskabet ikke i Længden skulde kunne magte Arbejderforholdene, naar det stod alene. Og navnlig maatte det jo være klart, at den Stilling, Aktieselskabet som Tilhænger af Overenskomsternes Vej indtog lige overfor Fagforeningerne, og som havde maaske sit stærkeste Rygstød i den Permanens af Krigstilstand, hvori den øvrige Jærnindustri levede, vilde blive stærkt rystet, hvis Fabrikantforeningerne sluttede en virkelig Fred med Forbundet, og Aktieselskabet stod udenfor denne. Der hørte derfor ikke meget til at faa Burmeister & Wain til at interessere sig for Forhandlingerne, navnlig hvis et eventuelt Forlig ikke kom til at gribe forstyrrende ind i de bestaaende Forhold hos Aktieselskabet, og hvis dets Levetid faldt sammen med dettes Overenskomster, og Enden paa det blev, at Kommandør Nielsen mod

Slutningen af Aaret gav Ludv. Christensen et bestemt Udkast til nogle »Regler om Samarbejdet paa Værkstedet«.

Fra Begyndelsen af Januar 1900 tog da Forhandlingerne med Forbundet bestemt Form med Kommandør Niensens Forslag som Udgangspunkt, og de gled over til den samlede Bestyrelse, hvor efterhaanden de nye Punkter i den eventuelle Overenskomst efter indgaaende Behandling vandt alle Medlemmerne. Minimallønnen var naturligvis det Punkt, man vanskeligst forsonede sig med; lettere gik det med Tillidsmandsinstitutionen, omend adskillige ikke rigtig havde Interesse for den. Ubetinget Bifald vandt Kontrollen med Klubberne, og man var tilfreds med Udtalelserne om Lærlingeforholdene, de faste Funktionærer og de almindelige Forhold om Samarbejdet; derimod var man ikke fornøjet med, at man efter et langt, brydsomt Arbejde for at finde en Løsning paa Spørgsmaalet om Anvendelse af ikke-faglært Arbejdskraft maatte opgive det, da det viste sig ugørligt at finde nogen som helst tilfredsstillende Ordning.

I det hele taget var det en meget omhyggelig Behandling, der blev Overenskomsten til Del, inden den forelaa færdig. En Mappe udviser saaledes 14 Udkast med stadigt udviklende Forandringer, dels maskinskrevne, dels trykte, og mange var de Svingninger, som Indholdet undergik. Fra først af havde man gjort Regning paa at faa Helsingørs Skibsværft med, men det opgaves, da Tiden ikke var moden endnu. Saa kom der midt i Januar en Konflikt

Frederik M. Krog.

hos Marius Knudsen i Odense, der nær havde bragt Forhandlingerne til at strande. Endelig midt i Februar, da man mente, at der var gode Udsigter til, at en virkelig brugelig Overenskomst kunde opnaas, henvendte Fabrikantforeningerne sig til Klejnsmedemestrene og Vogn- og Beslagsmedemestrene. Derved kom nye Vanskeligheder ind i Forhandlingerne, idet Fabrikanterne stillede sig paa det Standpunkt, at Overenskomsten skulde gælde alle 4 Mesterforeninger, og altsaa ikke maatte indeholde noget, der ikke kunde akcepteres af dem alle. Men nu stod man med Minimallønnen paa 32 Øre, som Forbundet vilde indgaa paa lige overfor Fabrikantforeningerne, medens det forlangte 35 Øre hos Smedemestrene. Efter langvarige Forhandlinger om dette Punkt, uden at Enighed var opnaaet, gled endelig Sagen i Orden den 8. og 9. Marts; den første Dags Møde vil Hoveddeltagerne, der var i Ilden fra om Morgenen Kl. 10¹/₂ til 3¹/₄ Nat, næppe have glemte.

Man begyndte i Hotel Dagmar — Mesterforeningernes og Burmeister & Wains Repræsentanter — hvor hele Forslaget blev gennemgaaet for sidste Gang. Endnu laa Konflikten hos Marius Knudsen uløst; den maatte endes før eller samtidigt med Overenskomstens Vedtagelse. Kl. 4 afbrødes Mødet, og nogle af Deltagerne gik til Mæglingsmøde om nævnte Konflikt, og da man atter samledes Kl. 7 i Wivels store Sal, kunde det meddeles, at Forbundets Hovedbestyrelse var gaaet med til at lade Arbejdet genoptage hos Marius Knudsen, naar Overenskomsten var sluttet.

Kl. 8 kom Hovedbestyrelsen for Smedeforbundet, og nu førtes der en meget varm Diskussion, navnlig om Smedemestrenes Minimalløn; det saa til Tider broget ud; midt under Mødet nedsattes et Udvalg, bestaaende af Smedemestre og Medlemmer af Hovedbestyrelsen, som traadte af og under Ledelse af et af Fabrikantforeningens Bestyrelsesmedlemmer søgte at komme over Spørgsmaalet — men forgæves. Kl. 3¹/₄ Nat opgav man Haabet om at blive enige med det samme; man lagde dette sidste og eneste

Divergenspunkt i Hænderne paa Smedemesterforeningernes og Forbundets Bestyrelser, der den næste Dag Kl. 1 sammen med Fabrikantforeningernes Formænd og Kommandør Nielsen skulde forsøge at komme til Enighed, og vedtog, at hvis Enighed opnaaedes, skulde Overenskomsten trykkes og anbefales af alle Forsamlingens Deltagere til Vedtagelse i de forskellige Foreninger. Og virkelig gik Tingene i Orden den næste Formiddag med samme Minimalløn for alle 4 Mesterforeninger.

I den københavnske Fabrikantforening vedtoges derefter Overenskomsten den 16. Marts paa en Generalforsamling i Ny Rosenborg.

Hovedpunkterne i Overenskomsten var Tillidsmandsinstitutionen, Kontrol fra Hovedbestyrelsens Side med Klubberne, Ordning af forskellige Lærlingeforhold, Akkordforhold, Udstrækning af Overarbejde, Formændenes Forhold til Fagforeningen etc.; endvidere en Minimalløn paa 32 Øre, hvorfra undtoges ældre og svagelige Svende samt undtagelsesvis Svende i det første Aar efter udstaaet Læretid, dog kun med Fagforeningens Billigelse.

Overenskomsten kunde opsiges med 3 Maaneders Varsel, dog ikke før til 1. April 1901.

I Arbejdsgiverforeningen vandt den fuldt Bifald, og det har sin Interesse at anføre, at den Skrivelse, hvori Arbejdsgiverforeningen giver Jærindustrien Approbation paa Overenskomsten, ender saaledes:

»Arbejdsgiverforeningen vilde anse det for at være af meget stor Betydning, at lignende Overenskomster til Fremme af et godt og tidssvarende Samarbejde mellem Arbejdsgivere og Arbejdere ogsaa blev vedtagne af Arbejdsgiverforeningens øvrige Medlemmer, og skål derfor udtale det Haab, at det maa lykkes Dem og Deres Arbejdere at gennemføre denne Overenskomst, idet vi mener, at dette vil have Betydning ogsaa langt ud over Fagets Grænser«.

Da man nu vel var kommen ud over Marts-Overenskomsten, gjordes der energiske Forsøg paa at udvide den til andre Fag, og

navnlig begyndtes der Forhandlinger med Arbejdsmændene om deres Forhold til Smedene og Formerne, altsaa om Anvendelsen af faglært og ikke-faglært Arbejdskraft — men de strandede fuldstændigt. Man forsøgte at gruppere Arbejdsmændene og specificere deres Forhold ved forskelligt Arbejde; man forsøgte at udarbejde Forslag i mere almindelige Udtryk, man drøftede Arbejdsmændenes Stilling lige overfor de faglærtes Akkorder osv. — ikke et Skridt kom man ud af Stedet, bl. a. ogsaa fordi man stod lige overfor 2 Fagforeninger, der kæmpede imod hinanden hver for sine Interesser.

Medens disse Forhandlinger endnu var i Gang, fremkom der under 8. Juni Forslag fra Støberiarbejdsmændene om at faa en Overenskomst med en Minimalløn paa 33 Øre, forskellige Specialtillæg og Udvidelse af »Fælles Værkstedregler« til Arbejdsmændene; det var altsaa væsentlig Fordringerne fra 1899, hvorom Forhandlingerne endte i November 1899, efter at Fabrikantforeningens Forslag om en Minimal-Ugeløn paa 17,50 Kr. var blevet forkastet. Fabrikantforeningen svarede paa den nu fornyede Fordring, at den fandt det ubejligt at forhandle om Minimalløn etc. i det Øjeblik, da man drøftede en Ordning af store Principspørgsmaal, vedrørende Anvendelsen af faglært og ikke-faglært Arbejdskraft, og da Støberiarbejdsmændene ikke var fornøjede med dette Standpunkt, besluttede de paa en Generalforsamling den 27. Juni at nedlægge Arbejdet i København. Sagen gik til De samvirkende Fagforbund og derfra til Arbejdsgiverforeningen, der gav Fabrikantforeningen Medhold, men foranledigede, at det kom til en Forhandling med Støberiarbejdsmændene den 7. og 10. Juli. Her tilbød Fabrikanterne at give dem 30 Øre Minimalløn og at udvide »Fælles Værkstedregler« til ogsaa at gælde for dem; dette Tilbud forkastedes imidlertid den næste Dag af Støberiarbejdsmændenes Generalforsamling, og den 12. Juli etableredes Strejke.

Man forberedte sig straks paa en lang Krig, især da man paa

Grund af alle foreliggende Omstændigheder ikke ønskede at faa den udvidet til andre Fag; derfor henvendte man sig ikke til Arbejdsgiverforeningen om anden Hjælp end den, der kunde ydes ved Forhandling og anden mundtlig Paavirkning. Men først maatte man have Klarhed over Arbejdsgiverforeningens Stilling til Spørgsmaalet, om Tiderne gjorde Kravet om højere Minimalløn end 30 Øre berettiget, og i den Henseende fik Fabrikantforeningen fuldt Medhold paa Møderne i Arbejdsgiverforeningens Hovedbestyrelse og Repræsentantskab.

Der nedsattes et Udvalg af Medlemmer af de to Fabrikantforeninger, som havde den Opgave at skaffe de københavnske Støberi-ers Arbejde udført enten i Provinserne eller i Udlandet; derved kom man ud over en Del Vanskeligheder.

Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund udsendte Dagen efter Strejkens Begyndelse et Cirkulære om, hvad Smedene havde Lov til at udføre af Arbejdsmandsarbejde, hvori Forbundet vistnok strakte sig saa langt, som det kunde, og som derfor ogsaa ganske naturligt ender saaledes: »Da det kan antages, at der angaaende dette Spørgsmaal jævnlige vil komme Klager til os fra Arbejds-mændene, forbeholder vi os o. s. v.«

Ulemperne ved Arbejdsmandsstrejken var ikke uoverkommelige, og Tiden sled ganske godt hen. Derimod var Stemningen meget forskellig indenfor Fabrikantforeningen, paa hvis Møder Forslag Gang efter Gang fremsattes, atter toges tilbage for derefter at optages af en anden æret Forslagsstiller, blot for at faa det forkastet. Og medens Møderne altid gav et bestemt Paalæg til Bestyrelsen om at holde ud, skete der dog mange private Henvendelser til Bestyrelsens Medlemmer om, at det vist vilde være bedst at fire lidt. Et Udslag af denne Tendens var et Mæglingsforslag fra Smede-forbundets Formand I. A. Hansen og Folketingsmand Herman Trier, gaaende ud paa, at Strejken skulde hæves, og Fabrikantforeningens Forslag fra umiddelbart før Strejken skulde akcepteres, dog med et Dyrtdstillæg af 2 Øre, gældende til 1. April 1901;

samtidig skulde alle Krav om Lønforhøjelser i Provinserne indstilles og maatte ikke rejses før 1. April 1901.

Mæglingsforslaget forkastedes af Generalforsamlingen, og Strejken gik atter sin rolige Gang indtil Slutningen af September, da Dansk Arbejdsmandsforbund faar Forhandlingerne genoptagne og derefter et Fællesmøde afholdt den 1. Oktober, som atter fører til Underhandling mellem Støberiarbejdsmændenes og Fabrikantforeningens Bestyrelser, hvorefter Strejken hævedes den 12. Oktober, efter akkurat at have været i 3 Maaneder, og uden at der var opnaaet noget som helst ud over, hvad der var tilbudt før Strejken.

Dette Resultat, der gennemførtes af Fabrikantforeningen i København uden Paakaldelse af anden Hjælp end loyal Støtte fra Provinserne, som ogsaa ydede den, vakte med Rette Tilfredshed andre Steder, bl. a. i Arbejdsgiverforeningen.

I nær Forbindelse med Arbejdsmandskonflikten staar Formerstrejken, som allerede begyndte saa smaat Dagen efter, at Arbejdsmændene nedlagde Arbejdet, med at Formerne gik paa Frederiksberg Jærnstøberi. Derefter breder den sig noget paa Grund af Mangel paa Arbejdsfolk, indtil endelig De samvirkende Fagforbund under 10. August meddeler Arbejdsgiverforeningen, at deres Forretningsudvalg samme Dag har besluttet at henstille til Dansk Formerforbund at standse Arbejdet den 24. s. M. I Fortsættelse af denne Meddelelse fremsender De samvirkende Fagforbund under 16. s. M. Underretning til Arbejdsgiverforeningen om, at Formerforbundets Hovedbestyrelse har erklæret, at Formerne »ere villige« til at standse alt Formerarbejde den 24. August. Hele denne Form for »Strejkevarsel« var imidlertid noget paa-faldende, og man troede bestemt at vide, at paa den Generalforsamling i Formerforbundet, der som »kompetent Forsamling« havde vedtaget Strejken, havde der ikke været den tilstrækkelige Majoritet for Strejken, som foreskrevet ved Forliget af 5. September 1899.

Arbejdsgiverforeningen meddelte allerede, inden Strejken blev iværksat, De samvirkende Fagforbund, at Fremgangsmaaden ikke havde været lovmedholdelig, hvortil der blev svaret, at det var De samvirkende Fagforbunds Forretningsudvalg, der havde taget Beslutningen om Strejken, at Udvalget var den »dertil kompetente« Forsamling, og at Beslutningen var tagen med den foreskrevne Majoritet.

Arbejdsgiverforeningen indankede Sagen for den permanente Voldgiftsdomstol, der var bleven oprettet i Henhold til Lov af 3. April 1900. Den 15. September faldt Kendelsen, som gik ud paa, at De samvirkende Fagforbund havde brudt Forliget af 5. September 1899 og dømtes til at betale Arbejdsgiverforeningen 500 Kr. samt Voldgiftsretten 50 Kr. i Sagsomkostninger.

Herefter hævedes Strejken, og Arbejdet genoptoges efterhaanden i Slutningen af Maanedens, dog gav Formerforbundet først under 10. Oktober Meddelelse om, at Strejken var hævet. Den varede endnu en Stund hos Smith, Mygind & Hüttemeier, fordi der under Strejken var antaget Formere, som man nu ikke vilde afskedige; efter et Par Forhandlingsmøder gik Tingene atter i Orden.

Med Modelsnedkerne førtes der lange Forhandlinger; de havde stillet Krav om 45 Øres Minimalløn, som afvistes, hvorimod man gik til en Del Forhøjelser rundt omkring for de enkelte Arbejdere.

Under Medvirkning fra Arbejdsgiverforeningens Side naaede man at faa en Overenskomst med Dansk Kedel- og Maskinpasserforbund afsluttet, der senere godkendtes paa Fabrikantforeningens Generalforsamling den 16. Juni.

Ved Generalforsamlingsbeslutning, ogsaa af 16. Juni oprettedes en Pensionskasse for Medlemmer af Værkstedsfunktionærforeningen med aarlige Tilskud fra Fabrikantforeningens Medlemmer. Den traadte i Kraft den 1. Maj 1901, men fik ikke den Tilslutning fra Funktionærernes Side, som den fortjente.

I Løbet af Aaret viste der sig hos flere af Foreningens Medlemmer en Tilbøjelighed til at søge Arbejdstiden omlagt, saaledes at Mid-

dagshvilen indskrænkedes fra 1½ til ½ Time, for at man kunde høre op med Arbejdet Kl. 5. Det skyldtes dels Hensynet til Lærlingenes Besøg i de tekniske Aftenskoler, dels Troen paa, at Arbejdernes Ønske om at høre op Kl. 5 for at gaa hjem og først da spise til Middag i mange Henseender gik i en fornuftig Retning. Den dertil fornødne Dispensation opnaaedes i Henhold til Skrivelse fra Indenrigsministeriet af 12. November 1900.

Som berørt ovenfor oprettedes den permanente Voldgiftsdomstol, efter at baade Arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund i Henhold til Septemberforliget havde faaet Forslag derom frem paa Rigsdagen. Dens første Kendelse faldt den 2. Juli og drejede sig om den i Efteraaret 1899 etablerede Formerstrejke hos Smith, Mygind og Hüttemeier, som gik ud paa at tvinge en Formers Afskedigelse igennem. Formerforbundet havde handlet paa egen Haand imod De samvirkende Fagforbunds Henstilling og idømtes en Bøde paa 300 Kr. samt 50 Kr. Sagsomkostninger.

Indenfor Bestyrelsen skete i Juli Maaned en Forandring, idet Neergaard traadte ud og erstattedes af 1. Suppleant Schou.

I 1901 afholdtes den aarlige Generalforsamling den 28. Februar. Da Ludvig Christensen og H. H. Schou, hvilken sidste i Løbet af 1900 var indtraadt i Stedet for Neergaard, ikke ønskede Genvalg til Bestyrelsen, skulde der vælges to nye Medlemmer i deres Sted. Bestyrelsen kom derefter til at bestaa af J. Caroc, S. C. Hauberg, Formand, N. P. Holst, Fr. Krog, Ferd. Wienberg, E. Vøhtz 1. Suppleant, H. Neergaard 2. Suppleant.

Ludvig Christensen nedlagde senere ligeledes sit Mandat som Medlem af Arbejdsgiverforeningens Hovedbestyrelse, og Neergaard indtraadte i hans Sted.

Paa Generalforsamlingen kunde Bestyrelsen forelægge Forslag til Sammenslutning indenfor Jærindustrien mellem de fire Mesterforeninger, Burmeister & Wain, Københavns Flydedok, Helsingørs Skibsværft og Vulkan i Maribo.

Denne Sammenslutning kom til at spille en betydelig Rolle indenfor Jærnindustrien, og ved den dannedes den største og stærkeste Koalition mellem nærbeslægtede Fag indenfor Landets Arbejdsgivere.

Under 28. December 1900 havde Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund opsagt Overenskomsten af Marts 1900 til Ophør den 1. April 1901. Forbundets Fordringer fremkom først ind i Februar Maaned, og den Gang forelaa der omtrent fra alle de Fagforeninger, som havde Medlemmer beskæftigede indenfor Jærnindustriens forskellige Brancher, Krav af yderliggaaende Art.

Smedeforbundets Fordringer gik navnlig ud paa 35 Øres Minimalløn og 9 Timers Arbejdsdag; hos Smedemesterforeningerne lød Fordringen paa 38 og 40 Øre 2 Aar efter udstaaet Læretid, Modelsnedkerne forlangte 50 Øre, Formerne krævede 52 Øre hos Burmeister & Wain, Kobbersmedene paa Helsingørs Skibsværft 50 Øre o. s. v. Løsenet var 9 Timers Arbejdsdag, betydelig Forhøjelse af Minimallønnen og desuden bl. a. stærk Indskrækning af Overarbejde paa Skibsværfterne.

Et saa voldsomt Angreb paa Jærnindustrien over hele Linjen, uden nogen Begrundelse i forhaandenværende Forhold og uden Hensyn til de vedvarende daarlige Konjunkturer, tvang alle Jærnindustriens Repræsentanter sammen i en sluttet Trop til fælles Forsvar.

Fabrikantforeningen i København tog fat umiddelbart efter

E. Vøltz.

Nytaar og søgte naturligvis straks Forbindelse med Provinsfabrikantforeningen, med hvem der den 28. Januar afholdtes et Fællesmøde i Wivels store Sal, hvortil ogsaa Repræsentanter for Smedemesterforeningerne kom til Stede. Endnu kendte man ikke Smedenes Fordringer, og Stemningen var derfor ganske rolig, overvejende i Retning af at faa en ny Overenskomst, helst paa nogle Aar.

Dagen efter, d. 29. Januar, begyndte i Hotel Dagmar de indledende Forhandlinger med Burmeister & Wain og Helsingørs Skibsværft, hvori delegerede fra de 4 Mesterforeninger deltog. Over hele Mødet hvilede en Duft af Mistillid fra Skibsværfternes Side, af hvilke navnlig Burmeister & Wain gennem Kommandør Nielsen tog afgjort Afstand fra den Tanke nogensinde at gaa med til en Lock-out. Mødet endte derfor ogsaa nogenlunde resultatløst. Man enedes dog om atter at komme sammen, naar Fordringerne fra Smedeforbundet forelaa, og man skulde da møde med Mandater fra de respektive Bestyrelser og Generalforsamlinger.

Med Arbejdsgiverforeningen traadte man ogsaa i Forbindelse, idet der paa et Møde den 31. Januar med Repræsentanter for andre Fag, hvem Fagforeningerne havde opsagt forskellige Overenskomster, fra Jærnindustriens Side fremlagdes Forslag om at gøre alle de af disse Opsigelser følgende Forhandlinger til en Fælles-Sag indenfor Arbejdsgiverforeningen. Forslaget gik ud paa ved jævnlige Sammenkomster at holde Fagenes Repræsentanter à jour med Forhandlingernes Gang og drage Omsorg for, at ingen enkelt Forening blev ladt i Stikken, idet saa vidt muligt alle eventuelle Overenskomster skulde afsluttes samtidigt. Dette sidste Punkt fik ingen Betydning for Jærnindustrien, idet det viste sig umuligt for den at gennemføre noget som helst paa det Tidspunkt, da de andre Fag var komne i Orden med Fagforeningerne. Og da Jærnindustrien ikke ønskede Krig og navnlig ikke vilde indlade sig paa at *fremtvinge* Overenskomster, havde den selvfølgelig heller ikke noget at indvende imod, at de andre Fag afsluttede deres Overenskomster uden Hensyn til den.

Efterhaanden kom nu Kravene frem fra Fagforeningerne, og Jærnindustrien kunde atter samles. Foruden de fire Mesterforeninger, Burmeister & Wain og Helsingørs Skibsværft var ogsaa Københavns Flydedok repræsenteret paa Mødet den 20. Februar i Hotel Dagmar. Nu var der i mange Henseender en anden Luftning over det hele, det var, som man nu mere følte, at man stod ligeoverfor en Krigserklæring fra en samlet Fjende, mod hvem indbyrdes Sammenhold var det eneste Vaaben.

Hovedemnet var Muligheden af at kunne samles om en Overenskomst mellem de repræsenterede Foreninger og Virksomheder, og Diskussionen endte med, at man vedtog Nedsættelsen af et Fællesudvalg, der skulde udarbejde et Program, som fastslog Stillingen og Taktikken overfor Fagforeningernes Fordringer, og forelægge dette Program paa et senere Møde. Og man var tilmed nu naaet saa vidt, at man forpligtede sig til, hvis Enighed om et saadant Program opnaaedes, da at staa solidarisk sammen for dets Gennemførelse.

Udvalget nedsattes bestaaende af indtil 2 Repræsentanter for hver Forening og Virksomhed og kom til at tælle ialt 15 Medlemmer, nemlig 2 fra hver af de 4 Mesterforeninger og de 3 Skibsværfter og 1 fra Vulkan i Maribo, der sluttede sig til paa et senere Møde. Forhandlingerne fremmedes af al Kraft, og den 9. Marts kunde Overenskomsten indenfor Jærnindustriens ovennævnte 8 Foreninger og Virksomheder underskrives.

Denne Haandfæstning indenfor, hvad man jo nok kan kalde den samlede Jærnindustri, er vistnok den stærkest bindende Kontrakt, der nogensinde er blevet sluttet imellem Arbejdsgivere i samme Fag, og ganske naturligt kom den til at give Forhandlingerne med Fagforeningerne den Fasthed og Sikkerhed, der var nødvendig for at hævde Jærnindustriens Stilling.

Programmet var i store Hovedtræk, at man skulde opretholde status quo med Hensyn til Lønninger, Arbejdstid, Overarbejde, Udearbejde, Lærlinge etc. og gaa samlet til Forhandlingerne om

eventuelle Overenskomster, saaledes at ingen af Deltagerne kom til at staa alene. Fremdeles havde Fællesudvalget Myndighed til om fornødent at erklære Lock-out, og Beslutning herom krævede $\frac{2}{3}$ af de afgivne Stemmer efter en nærmere aftalt Skala, der gav hver Forening og Virksomhed en vis Stemmevægt.

Overenskomsten gjaldt foreløbig kun til 1. April 1902.

Fællesudvalget indenfor Jærindustrien kom nu til at tage alle Sager, der berørte fælles Interesser, op til Behandling, og derved blev de enkelte Bestyrelser lettet for meget Arbejde. Dette førte ogsaa til, at en Mængde Smaasager, der blev behandlet under Fællesudvalget, aldrig kom frem for de enkelte Bestyrelser i en saadan Form, at de blev Led i deres Virksomhed. Derfor »passerer« der efter Sammenslutningen meget mindre i de forskellige Foreninger, og der bliver mindre at berette.

Om Fællesudvalget skal endnu tilføjes, at det forgæves anvendte megen Tid og meget Arbejde paa at faa ordnede Forhold med forskellige Fagforeninger. Aaret løb ud, uden at der var opnaaet andet end Afslutningen med Smedeforbundet af en Vaabenhvile af 11. December, gældende til 15. Januar 1902, hvori man skulde gøre densidste Kraftanstrængelse for at naa til en endelig Overenskomst, og hvori alle Konflikter midlertidigt stilledes i Bero.

I Forbindelse hermed bør det opfriskes i Erindringen, hvorledes Fabrikantforeningen ifølge Kendelse af 29. Oktober 1901 fra den permanente Voldgift fik Dom for at have begaaet Brud paa Forliget af 5. September 1899, og det gik ganske naturligt og uskyldigt til.

I Begyndelsen af Juni nedlagde Burmeister & Wains Elektrikere Arbejdet, og som gode Kammerater indenfor Sammenslutningen udsendte Mesterforeningerne Strejkelister over de strejkende Elektrikere, saaledes at disse ikke kunde faa Arbejde i de forskellige Virksomheder, der hørte ind under Arbejdsgiverforeningen. Da Burmeister & Wain ikke var Medlem af Arbejdsgiverforeningen, og Fabrikantforeningen saaledes gennem de udsendte Strejkelister

søgte at støtte en Virksomhed *udenfor* Arbejdsgiverforeningen, forelaa her et utvivlsomt Brud paa Forliget af 5. September 1899, men det var lige saa utvivlsomt begaaet ganske bona fide, idet Mesterforeningerne efterhaanden havde levet sig ind i den Forestilling, at Skibsværfterne gennem Sammenslutningen hørte til Arbejdsgiverforeningen, hvor Kommandør Nielsen flere Gange havde taget Del i Møderne med Fagforeningerne. Fagforeningerne synes at have levet i den samme Forestilling, thi først henimod Slutningen af September opdagede De samvirkende Fagforbund, at Mesterforeningerne havde forsyndet sig. De undgik da ikke deres Skæbne; den permanente Voldgift dømte dem skyldige ved Kendelse af 29. Oktober 1901, men under saa formildende Omstændigheder, at Bøden blev paa 150 Kr. plus 50 Kr. i Sagsomkostninger.

Af Konflikter af Interesse havde Aaret kun 2 at opvise.

Den ene fandt Sted i Juli Maaned mellem Aktieselskabet Vølund og dets Formere. Man havde afskediget en uefterrettelig Støbemester og kom derved under Vejr med, at Formerne i en utilladelig Grad havde, som det senere betegnedes med et bevinget Udtryk, »danderet« den derved, at de gjorde sig betalte for Arbejde, der var »gaaet i Brokkassen«, og det paa den Maade, at de fik Støbemesteren til i deres Arbejdsbøger at opføre Arbejde og Arbejdsløn derfor, uagtet dette Arbejde enten slet ikke var udført eller ikke udført i det paastaaede Omfang. Aktieselskabet Vølund gjorde først Forsøg paa at ramme Støbemesteren, som havde praktiseret disse Misligheder, men det lykkedes ikke at fremtvinge en Aktion imod ham, da det ved den foreløbige Undersøgelse for et af Kriminalkamrene oplystes, at han ikke selv havde haft nogen pekuniær Fordel af Trafikken.

Imidlertid havde Aktieselskabet Vølund faaet Mistro til de Dispositioner, som i det hele var trufne under den paagældende Støbemesters Ledelse, og da nogle Formere umiddelbart efter hans Fjernelse stillede Krav om en urimelig høj Betaling for Ud-

førelsen af 2 Klyds, hvilken Betaling Aktieselskabet nægtede at give, opstod der deraf en længere Konflikt, der forfulgtes gennem Mægling, Forhandling mellem Organisationerne og sluttelig Voldgift, hvilket gav Anledning til, at Sagen kom til at strække sig over et halvt Aar.

Midt under Sagens Gang nedlagde Vølunds Formere pludselig Arbejdet paa et helt andet Grundlag, idet de klagede over, at den nye Støbemester reducerede Akkordpriserne utilladeligt. Da Strejken var i fuldkommen Strid med de bestaaende Overenskomster, og da Formerforbundet ikke turde støtte Formerne, lykkedes det dog efter nogle Ugers Forløb at faa Arbejdet genoptaget, uden at Formernes Klager over de lave Akkordpriser havde ført til noget som helst Resultat for dem.

Voldgiftssagen om Klydsene, der var bleven standset ved denne Strejke, gik nu atter sin Gang, og da Voldgiftsretten ikke kunde enes om en Kendelse, afsagdes den af Opmanden, Overretssagfører Alf. Christensen. Kendelsen faldt den 5. December 1901 og gav i enhver Henseende Fabrikantforeningen og Aktieselskabet Vølund Ret, og det i saa uforbeholdne Udtryk, som sjældent anvendes i voldgiftsretlige Kendelser.

Den anden Konflikt var hos Firma J. H. Hellerung, hvor i August Maaned Antagelsen af en ny Kedelsmedeformand var Anledningen dertil. Denne Mand, som tidligere havde været beskæftiget som Kedelsmedeformand hos Aktieselskabet Konstantin Hansen & Schrøder i Kolding, havde i 1897 haft en Konflikt med den lokale Afdeling der i Byen i Anledning af, at han meldte sig ud af Forbundet, da han overtog Stillingen som Formand hos Aktieselskabet. Denne Sag troede man nu ude af Verden, og man støttede sig i saa Henseende til en skriftlig Udtalelse fra Bestyrelsen for den lokale Afdeling i Kolding. Det viste sig imidlertid, at da Manden tiltraadte sin Stilling hos Firma J. H. Hellerung, nægtede en Del af Arbejderne at arbejde under ham. Under Iagttagelse af Reglerne for Behandling af faglig Strid forlangte Fabrikantfor-

eningen et Mæglingsmøde afholdt i Sagen, og her hævdede Forbundets Formand, at der ikke fra Forbundets Side vilde blive lagt Hindring i Vejen for Antagelse af Kedelsmede hos Hellerung. Ikke desto mindre blev der af *Arbejderne* foranstaltet en fuldstændig Blokade af Fabrikkens Kedelsmede, som det syntes noget i Ledtog med Smedeforbundets Anvisningskontor.

Da imidlertid Forbundet bestandig officielt fastholdt, at der ingen Strid var hos Hellerung, lykkedes det Firmaet efterhaanden at faa antaget tilstrækkelig Arbejdskraft.

Mellem disse ny antagne Arbejdere og Forbundet opstod der derefter en ret ejendommelig Strid, idet Forbundet nægtede at modtage Kontingent fra dem og derved søgte at gøre dem til Restanter i saa høj Grad, at de kunde slettes som Medlemmer af Forbundet. Dette førte imidlertid til, at Kedelsmedene anlagde Sag mod Forbundet for derved at tvinge det til at modtage deres Medlemskontingent; flere af Sagerne vandtes, og Konflikten strakte sig herved helt ind i 1903, holdt gaaende ved en Optræden fra Smedeforbundets Hovedbestyrelses Side, som Fabrikantforeningens Bestyrelse ikke havde ventet og ikke paa nogen Maade har kunnet forsone sig med.

Af indre Sager skal blot nævnes, at fra Maj Maaned 1901 traadte Pensionskassen for Værkstedsfunktionærer i Jærindustrien ud i Livet, idet Opkrævningen af Kontingentet tog sin Begyndelse.

Derefter kom «Byggesagen» — Bestræbelserne for, at Fabrikantforeningen i København kunde faa sit eget Hus, samt denne Plans Realisation — der dukkede op i 1901 og med en Ihærdighed, der var Sagen værdig, førtes igennem, saaledes at Foreningen af Fabrikanter i Jærindustrien i København ved Udgangen af 1903 stod ved Maalet.

Det var den 26. Juni 1901, at der paa et Bestyrelsesmøde i Fabrikantforeningen drøftedes dels et Forslag om, at Foreningen skulde leje Lokaler i den nye Badeanstalt i Studiestrædes Forlængelse, dels en Plan om at købe en Del af Firmaet J. H. Helle-

rungs Grund, Vestervold 7, som var averteret til Salg, og som muligvis kunde anvendes saaledes, at Fabrikantforeningen atter kunde sælge Forgrunden fra og beholde Baggrunden næsten gratis til en Foreningsbygning. Hvorledes dette skulde kunne realiseres, overdroges det Arkitekterne Gottfr. Tvede og Fritz Koch at overveje. Senere gled man over til Spørgsmaalet om, at Foreningen skulde overtage hele Arealet og søge at faa et hensigtsmæssigt Lokale i Forhuset. Planerne strandede imidlertid alle, dels paa rent finansielle Skær, dels paa, at de opnaaelige Resultater ikke tilfredsstillede.

Aaret 1901 gav ingen Forandring i Medlemsantallet, der var 36.

Den aarlige Generalforsamling for 1902 afholdtes den 27. Februar.

J. Caroc nedlagde sit Mandat, og i hans Sted valgtes E. Vøhtz.

Alt hvad der foregik i 1902 saavel som senere i 1903, samlede sig om Fællesudvalgets Arbejde og Byggesagen. Af egentlige Konflikter havde Aaret ingen at opvise indenfor Fabrikantforeningen i København.

Blandt Fællesudvalgets Arbejder, saaledes som de arvedes fra 1901, var Forhandlingerne om en ny Overenskomst med Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund, som fremmedes med stor Kraft for at faa dem endte inden Udløbet af Vaabenhvilen den 15. Januar — den 3. Januar afholdtes saaledes et Firemands-Møde fra Kl. 10 Formiddag til Kl. 12 Nat, ved hvilket man ved stenografisk Hjælp naaede Formaalet, ikke at ende Dagen uden at enes om et Forslag til en Overenskomst.

Den 13. Januar vedtoges »Januar Overenskomsten af 1902« imellem Jærnindustriens Fællesudvalg og Smedeforbundets Hovedbestyrelse; den var overvejende bygget over den tidligere Overenskomst af 1900. Minimallønnen sattes til 32 Øre, dog for det første Aar efter Læretidens Udløb 30 Øre. Overenskomsten var uopsigelig til 1. Februar 1904, men Jærnindustriens Arbejds-

givere kunde kræve den forlænget til 1. Februar 1905 mod inden 1. Februar 1903 at forhøje Minimallønnen til 33 Øre.

Jærnindustrien var meget tilfreds med, at en ny Overenskomst med Smedeforbundet var blevet afsluttet, og der saaledes var forbedrede Udsigter til Ro og Fred i nogle Aar, hvilket ogsaa kom stærkt frem ved en Festmiddag, som blev given den 7. Februar paa Skydebanen for Hauberg som Formand for Fællesudvalget.

Da man kom henimod 1. Februar 1903, overvejede man indenfor Fællesudvalget, om man burde benytte sin Ret til at faa Overenskomsten af Januar 1902 forlænget indtil 1. Februar 1905 ved, som ovenfor nævnt, at forhøje Minimallønnen til 33 Øre. Tiderne og Stemningen var imidlertid den Gang saa trykkede, at Udvalget ikke mente at kunne fremkomme med noget Forslag derom. Men i god Forstaaelse med Forbundet udskød man dette Spørgsmaal til senere Behandling, som imidlertid blev opsat saa meget, at da den 1. November 1903 kom og dermed Tidspunktet for Forbundets Opsigelse af Overenskomsten til 1. Februar 1904, maatte man enes om for denne ene Gang at indskrænke Opsigelsesfristen til to Maaneder, saaledes at November Maaned blev til Disposition for Forhandlingerne.

Fællesudvalget sluttede sig enstemmigt til Forslaget om at forhøje Minimallønnen med 1 Øre, altsaa til 31 Øre for det første Aar efter udstaaet Læretid, derefter 33 Øre, imod at Januar Overenskomstens Varighed forlængedes 2 Aar, altsaa til 1. Februar 1906. I den københavnske Fabrikantforening vandt Forslaget enstemmig Tilslutning paa Generalforsamlingen den 18. November, og efter at det havde faaet samme Skæbne hos de andre Deltagere indenfor Jærnindustriens Sammenslutning og hos Forbundets Hovedbestyrelse, var Januar Overenskomsten af 1902 saaledes forlænget til 1. Februar 1906.

Overenskomsten mellem Foreningerne og Virksomhederne indenfor Jærnindustrien, som var afsluttet den 9. Marts 1901,

udløb den 1. April 1902. Den fornyedes i Løbet af Aaret, men det trak længe ud, ikke paa Grund af Uenighed om dens Indhold, men fordi andre Forhandlinger tog Tiden, og Deltagerne alligevel følte sig bundne til hinanden. Den blev først underskrevet den 22. September 1902 og var uopsigelig til 1. Januar 1904, til hvilket Tidspunkt og til ethvert senere Tidspunkt den kunde opsiges med 6 Maaneders Varsel. Efter at Burmeister & Wain og Helsingørs Skibsværft i Sommeren 1901 havde indmeldt sig i Arbejdsgiverforeningen, og alle Deltagerne i Jærnindustriens indbyrdes Overenskomst saaledes stod indenfor Arbejdsgiverforeningen, indførtes i denne nye Overenskomst den naturlige Bestemmelse, at Udtrædelse af Arbejdsgiverforeningen medførte samtidig Udtrædelse af Jærnindustriens Sammenslutning.

Januar Overenskomsten af 1902 med Smedeforbundet indeholdt en Bestemmelse om, at der skulde søges tilvejebragt nye Voldgiftsregler mellem Smedeforbundet og hele Jærnindustriens Sammenslutning. Thi vel fandtes der Voldgiftsregler gældende for Smedeforbundet og Mesterforeningerne, ligeledes mellem Forbundet og Skibsværfterne og Vulkan; men de sidstnævnte Regler var ikke udtømmende og heller ikke ensartede med de overfor Mesterforeningerne bestaaende Regler.

Man var baade i Forbundet og Jærnindustriens Fællesudvalg paa det rene med, at »Regler for Behandlingen af faglig Strid« maatte fastsættes snarest muligt, og man arbejdede trolig i denne Sag ved Siden af alle de øvrige. Paa Generalforsamlingen i den københavnske Fabrikantforening den 31. Juli 1902 kunde man give det udarbejdede Forslag sin Tilslutning, og den 1. November traadte Reglerne i Kraft.

Ved disse nye Regler og den senere Praksis lagdes i Grunden al Mægling, Forhandlingen mellem Bestyrelserne og Voldgiften ind under Fællesudvalget, og navnlig dettes Forretningsudvalg, da man ganske naturligt ønskede, at Sagernes Behandling i Konfliktstilfælde blev saa ensartet som mulig, og at Ansvar

fra først af kunde lægges der, hvor Ansvaret var, nemlig i Fællesudvalget.

»Fælles Værkstedesregler« maatte man gaa til at revidere for at faa et saa ensartet Grundlag som muligt for alle Deltagerne indenfor Jærnindustrien, og efter lange Forhandlinger med Smedeforbundet ophængtes nye Værkstedesregler i Marts 1903. For Fabrikantforeningerne var de derved indtraadte Forandringer uvæsentlige, men af overordentlig Betydning for Fremtiden var det, at den samlede Jærnindustri nu fik ganske det samme faste, ensartede Grundlag Landet over.

Med andre Fag førtes en Række Underhandlinger om at faa Forholdene ordnede paa lignende Maade som med Smedene.

Disse Forhandlinger førte ikke til noget undtagen lige overfor Arbejds mændene, med hvem det lykkedes at gennemføre en Lønoverenskomst, som blev underskrevet den 11. Marts 1903. Minimallønnen sattes til 30 Øre. Den skulde efter Dansk Arbejdsmandsforbunds Forlangende have været gældende for enhver Arbejdsmand over 18 Aar med den almindelige Undtagelse af ældre og mindre arbejdsdygtige, men dette mødte en saa skarp Protest fra forskellig Side indenfor Fabrikantforeningen, at det maatte ændres derhen, at »Arbejdsdrengene, som efter 18 Aars Alderen og indtil 20 Aars Alderen forbliver hos samme Arbejdsgiver og ved væsentlig samme Slags Arbejde som det, hvorved de har været beskæftigede før det fyldte 18de Aar«, kom til at danne en Undtagelse.

I denne Overenskomst, der dog ikke omfattede Provinsfabrikanterne og Vulkan, og som i Lighed med Overenskomsten af Januar 1902 med Smedene i hvert Fald skulde gælde indtil 1. Februar 1904, indgik ogsaa »Fælles Værkstedesregler« og »Regler for Behandlingen af faglig Strid.«

Efter at man var naaet saa vidt med Arbejds mændene, og en Lønoverenskomst var afsluttet, tog man hen paa Sommeren 1903 fat paa at forhandle om en Overenskomst om Samarbejdet paa

Værkstedet og nogle smaa Ændringer i Reglerne for Behandlingen af faglig Strid, og mange og lange Møder blev afholdte med Repræsentanter for Dansk Arbejdsmandsforbund. Saa havnede den i August Maaned hos Forbundets Hovedbestyrelse, og derfra kom den aldrig videre.

Og den er for saa vidt opgivet, som Dansk Arbejdsmandsforbund har opsagt Overenskomsten af 11. Marts 1903 til Ophør den 1. Februar 1904.

I 1903 afholdtes den aarlige Generalforsamling den 25. Februar. Hauberg ønskede at nedlægge sit Mandat; i hans Sted valgtes Alex. Foss.

Tilbage staar endnu kun at give en Oversigt over *Byggesagen*, som ganske naturligt mere end nogen anden har taget den københavnske Fabrikantforenings Medlemmers Interesse fangen i de to sidste Aar.

Som ovenfor berørt havde man i 1901 drøftet forskellige Planer om, hvorledes man skulde kunne skaffe Foreningen et passende Hjem, til Leje eller til Eje. Forhandlingerne herom fortsattes ind i 1902, hver Gang der var en Lejlighed dertil, men jo mere man talte derom, desto mere kom man til det Resultat, at man skulde vente, til man kunde finde noget, der »passede« — og saa købe det, og denne Tanke modnedes da saa hurtigt, at man i Marts 1902 udsendte en Plan til Indsamling af Penge, for at man ikke skulde staa ganske blank, naar det rette Øjeblik kom.

Allerede fra første Færd havde Planen for Foretagendets Finansiering formet sig saaledes, at det skulde være den københavnske Fabrikantforening, der skulde staa som Ejeren af Huset. Efter en 1. Prioritet saa stor, som man kunde faa den, og en forventet 2. Prioritet, f. Eks. Resten paa Købesummen for den Ejendom eller Grund, man købte, skulde Medlemmerne paa 3. Prioritets Partial-Obligationer indsætte saa stor en Kapital, at Foreningen kun behøvede at give et Tilskud af 10-20.000 Kr., for

Alex. Foss, Formand 1903—11.

at Foretagendet kunde føres igennem. Det syntes alt sammen let at kunne lade sig ordne, man manglede blot Objektet.

Saa var det en Dag i April Maaned 1902 — Datoen mangler desværre — at et lykkeligt Medlem af Foreningen fik den Ide at gaa til Stadens Økonomikontor for at forhøre, om der ikke var noget, der kunde bruges, og der erfarede, at »Frue Arbejdshus«, Nørrevold Nr. 30, kunde faas til Købs. Det passede saa godt, som man kunde vente overhovedet nogensinde at faa det. Løsenet havde været: En nogenlunde regulær Grund paa ca. 1000 Kvadratalen paa et smukt Sted i Byen.

»Frue Arbejdshus« betød en Grund paa 995 Kvadratalen, Beliggenheden udmærket. Der kom straks Fart i Tingene.

Paa et Bestyrelsesmøde den 3. Maj 1902 forelagdes Planen, og fra selve Mødet besørgede man pr. Telefon Grunden taget paa Haanden. Derefter fik man den 9. Maj ved en Generalforsamlingsbeslutning Bemyndigelse til at købe Ejendommen, og paa et Møde den 14. Maj mellem Fabrikantforeningens og Jærnstøberiejerforeningens Bestyrelser lagde man sammen med Arkitekterne G. Tvede og F. Koch Planerne for Husets Indretning ganske væsentlig saaledes, som det nu staar.

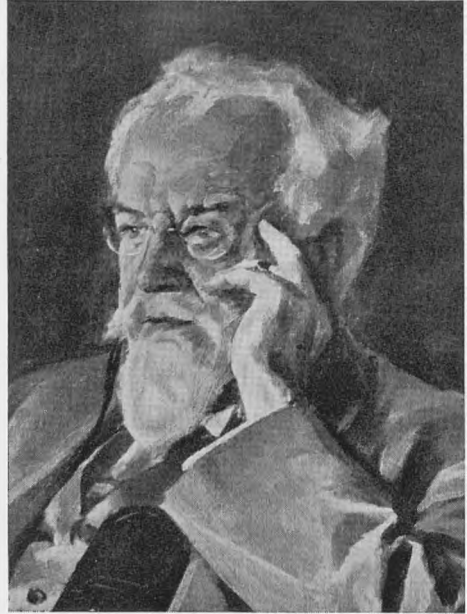
Forhandlingerne om Købet gik dog ret langsomt, og først den 25. September kunde man gaa til at forelægge Sagen endeligt for Generalforsamlingen, som gav Bestyrelsen Bemyndigelse til paa Foreningens Vegne at afslutte Handelen og underskrive de nødvendige Dokumenter. Samtidig nedsattes et Byggeudvalg, bestaaende af S. C. Hauberg, H. Neergaard og Ferd. Wienberg for Fabrikantforeningen, Carl Andersen, M. A. Heegaard og Vald. Ludvigsen for Jærnstøberiejerforeningen, og Foreningens Sekretær, Vald. Helsing, for Bureauet. Hen paa Efteraaret kunde man begynde at nedrive »Frue Arbejdshus« og grave Grunden ud. Arbejdet blev givet i væsentlig samlet Entreprise til Murermester Lyththans-Petersen. Saa kom Vinteren; den i Forbindelse med forskellige langtrukne Forhandlinger gjorde, at der først langt

hen paa Foraaret kunde tages fat med Kraft, og ved Aarets Slutning stod da Huset færdigt.

I umiddelbar Forbindelse med den nye Bygning var et af Bestyrelsen paa en Generalforsamling den 15. Maj 1903 fremsat Forslag til Oprettelsen af et Fælles-Salgskontor for Jærnindustrien i Ejendommens Stueetage. Paa Mødet forelaa et af den oprindelige Forslagsstiller, Foreningens Formand Alex. Foss, udarbejdet Diskussionsgrundlag, ifølge hvilket Kontoret tænktes bygget paa Andelsprincippet og Kapitalen foreløbig tilvejebragt af frivillige Garanter. Virksomheden skulde væsentlig begrænses til Specialmaskiner og f. Eks. ikke give sig af med Bygningsstøbegods.

Stemningen for Forslaget var noget delt, men der var dog afgjort Majoritet for at fremme Planerne, som imidlertid under Sagens videre Behandling modificeredes saaledes, at der foreløbig og forsøgsvis kun oprettedes en Fællesudstilling, »*Jærnindustriens Fællesudstilling*«, der ikke selv optraadte som Handelsvirksomhed, men henviste Købere til vedkommende Fabrikant.

Til denne begrænsede Plan paaregnede man at opnaa Tilslutning fra begge Fabrikantforeninger. Paa en Generalforsamling den 16. Juli blev det saaledes modificerede Forslag fremsat og vedtaget og fornødne Midler stillede til Raadighed til Sagens Gennemførelse. Det samme var Tilfældet i Provinsfabrikantforeningen, som paa en Generalforsamling i Aalborg den 25. August 1903 gav Planen sin Tilslutning. Udstillingen skulde træde i Kraft i Begyndelsen af 1904.

Poul Larsen.

Til Forretningsudvalget for »Jærnindustriens Fællesudstilling« valgtes for den københavnske Forening N. P. Holst og Ferd. Wienberg og for Provinsforeningen Direktør Charles Hansen, Odense, og Fabrikant Hans C. Petersen, Præstø.

Medens Stueetagen saaledes skal afgive Lokaler for Fællesudstillingen, udnyttes de øvrige Etager paa følgende Maade.

Paa 1. Sal findes Mødelokalerne, der ogsaa benyttes ved festlige Sammenkomster.

Paa 2. Sal findes Økonomilejligheden tilligemed flere Lokaler, der benyttes til Bestyrelsesmøder og iøvrigt er forbeholdte til eventuel Udvidelse af Bureauet.

Paa 3. Sal har Bureauet med sine forskellige Afdelinger sine Lokaler.

Den 3. Oktober 1903 flyttede Jærn- og Metalindustriens Fællesbureau ind paa 3. Sal, og den 4. Januar 1904 kunde Indflytningen finde Sted paa 1. og 2. Sal.

Fredag den 15. Januar 1904, 19 Aars Dagen efter Stiftelsen af Foreningen af Fabrikanter i Jærnindustrien i København, indviedes Huset, som Foreningen havde bygget, ved en festlig Sammenkomst, hvortil Foreningen havde indbudt Repræsentanter for Jærnindustriens øvrige Foreninger og Virksomheder og for Arbejdsgiverforeningen, Arkitekterne, Ingeniøren, Entreprenøren — saa mange, som Pladsen paa nogen Maade tillod.

For dem, der paa nært Hold har fulgt Jærnindustriens Udvikling, indadtil og udadtil, herhjemme, staar Huset som et Vidnesbyrd om Styrke, der er bygget paa Enighed, om Udvikling der bunder i Fremsyn.

Nogle faa Aar har samlet Jærnindustriens Udøvere fra spredte Afdelinger til et samlet Hele, der kan tage en Kamp op for sine

Fabrikantforeningens Hus. Nørrevold 30.

Interesser. Og denne Slutten sig sammen skyldes vel en Frygt for at staa alene, men tillige en Forstaaelse af, at i en Kamp bør det ikke alene være Magten, men ogsaa Retten, der er det afgørende, og at Kampen ikke bør føres med Sværdet, førend Ordet og Pennen er forsøgt, førend Paastand er vejjet mod Paastand, Krav mod Krav.

Men hertil hører det Fond af Viden, som det centrale i Huset, Jærn- og Metalindustriens Fællesbureau, sidder inde med.

Medens Bureauet for 10 Aar siden maatte nøjes med et Stykke af et Spisebord, et Arkiv under en Sofa og det Arbejde, som en enkelt Mand kunde magte i sin Fritid, er dets Virksomhed nu vokset op til at omfatte en Snes stadigt beskæftigede Personer og har i stor Udstrækning taget Stenografien og Maskinskrivnings-Teknikken til Hjælp.

Thi Statistiken over Arbejderforholdene, der følger 13—14.000 Personers Arbejdstid, Arbejdsløn, Akkordfortjeneste etc. — Ulykkesforsikringen, der omfatter 8—9000 Personer — Opsamlingen af Penge til trange Tider — Forhandlingerne med Fagforeningerne — alt dette betyder et omfattende og stadigt tiltagende Arbejde, der efterhaanden skaber og udvider det Arsenal, hvorfra de bedste Forsvarsvaaben hentes.

Derfor er Foreningens Hus vel at betragte som en Fæstning for Jærnindustrien, men denne Fæstnings Hovedopgave er at være en Garanti for Fredens Opretholdelse.

TIAARET FRA 1904 TIL KRIGENS UDBRUD

Ved Indvielsen af Fabrikantforeningens Hus skrev Direktør N. P. Holst i sin Festsang:

»Og smukt er Huset, ret en Pryd for Staden,
Højloftet, fornemt — stilfuldt, Udsigt prud«.

Og at Huset var smukt fik en vis officiel Bekræftelse derigennem, at Københavns Kommunalbestyrelse, der i 1902 forsøgsvis for 5 Aar havde bevilget et Beløb af 4000 Kr. aarlig til »Prisbelønninger for kunstneriske Løsninger af Byggeforetagender i København«, ved den i 1904 foretagne Fordeling af Prisbelønningerne uddelte den ene til Fabrikantforeningens Hus som Type paa en smuk og stilfuld Ejendom.

Ogsaa andetsteds finder Arkitekterne Anerkendelse for deres Værk. Saaledes skriver »Samfundet«, at Huset staar som »denne noble Bygning med sine smukke anselige Forhold og sin med original kunstnerisk Dygtighed udførte ydre og indre Udstyrelse«.

Huset stod altsaa færdigt som Hjem for Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i København, velbygget og velegnet hertil. Ogsaa det indre Udstyr af Huset var i Orden. Hertil bidrog Jernstøberiejerforeningen med et Beløb paa 5600 Kr. til Montering og Udsmykning af Festlokalerne paa 1. Sal og til Bord- og Køkken-service, imod at Jernstøberiejerforeningen skulde have Ret til paa visse bestemte Dage at benytte Festlokalerne paa 1. Sal til sine selskabelige Sammenkomster.

Som Formand for Fabrikantforeningen stod Ingeniør Alex. Foss med Direktør N. P. Holst som Næstformand, Direktør Fr. Krog, Direktør E. Vøhtz og Fabrikant Ferd. Wienberg som Bestyrelses-

medlemmer samt Direktør S. C. Hauberg og Ingeniør Poul Larsen som 1. og 2. Suppleant, en smuk og kraftig Repræsentation for Medlemmerne, og dertil kom et velindarbejdet Personale med Vald. Helsing i Spidsen til at gøre Dagens Gerning. Og denne var, som man naturligt saa paa det, at styrke og udbygge Orga-

M. Treschow.

nisationen baade ved at tilføre den københavnske Fabrikantforening nye Medlemmer og ved at centralisere hele Jernindustrien under den Sammenlutning, der under Navn af »Jernindustriens Sammenlutning« var stiftet den 22. September 1902 af Foreningerne af Fabrikanter i Jernindustrien i København og Provinsen, Klejnsmedemester- og Mekani-kerforeningen for København og Omegn, Vogn- og Beslag-smedemesterforeningen for Kø-benhavn og Omegn, ^{A/s} Burmeister & Wains Maskin- og Skibs-

byggeri, ^{A/s} Helsingørs Jernskibs- og Maskinbyggeri, ^{A/s} Københavns Flydedok og Skibsværft og ^{A/s} »Vulcan«, Maribo. Og det skal da ogsaa siges, at disse Bestræbelser fik en lykkelig Udgang.

Dannelsen af Sammenlutningen medførte naturligvis en stor Forandring i Foreningens og særlig i Bestyrelsens Arbejde med og Stilling til Forhandlingerne med Arbejderne, idet disse For-handlinger nu indskrænkedes til Mæglingssmøderne, som stadig lededes af Bestyrelsens Medlemmer, medens Timandsmøderne og Overenskomstforhandlingerne m. m. gled ind under Sammen-lutningens Ledelse. Naar man har læst Direktør Haubergs Skil-dring af Foreningens Stiftelse og Arbejdet i Foreningen, hvor

Forhandlingerne med Arbejderne og Kampen for Sammenholdet mellem Foreningens Medlemmer var det centrale og altovervejende, og hvor dette Arbejde blev udført af Bestyrelsen i snævert Samarbejde med Medlemmerne, vil man forstaa den meget betydelige Forandring, Sammenslutningens Dannelselse fik paa hele

Foreningens organisatoriske Stilling og Arbejde. Fra at være den førende i Kampen for de faglige Interesser gled den nu som Følge af Forholdenes Udvikling ind i et nødvendigt kollegialt fagligt Samarbejde med andre Arbejdsgiverorganisationer under fælles Ledelse. Det maa imidlertid ikke glemmes, at det var den københavnske Fabrikantforening, der afgav Mændene til de ledende Stillingen indenfor Sammenslutningen, og det var under disse Mænds Ledelse og gennem deres Erfaringer fra de Virksom-

Martin Jensen.

heder, de stod i Spidsen for, at Grundlaget for mange af de faglige Overenskomster, som der arbejdes efter den Dag i Dag, blev lagt. Efter at Direktør Hauberg i 1903 var traadt tilbage som Formand for Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien og i 1904 som Formand for Sammenslutningen, efterfulgtes han i Fabrikantforeningen af Ingeniør Alex. Foss, der tillige fra 1904—1912 sad som Formand i Sammenslutningen. Ogsaa paa et andet Omraade var det Fabrikantforeningens Mænd, som traadte til. I 1906 blev Direktør Hauberg Medlem af Arbejdsgiverforeningens Hovedbestyrelse og samtidig af Forretningsudvalget, i 1907 Næstformand og i 1910 efter Snedkermester Rostrups Død Formand i Arbejds-

giverforeningen indtil 1920. Og samtidig sad i Hovedbestyrelse og Forretningsudvalg Mænd som Ingeniør Alex. Foss, Ingeniør Otto Meyer, Direktør Moritz Heineke og Fabrikant Aage Hassel, der i denne Opgave lagde et stort Arbejde. Og endelig maa det ogsaa erindres, at det var det samme Personale, der i en Aarrække varetog Arbejdet indenfor Sammenslutningen og indenfor den københavnske Fabrikantforening.

Stueetagen i Fabrikantforeningens Hus var oprindeligt udlejet til »Jernindustriens Fællesudstilling«, men allerede paa en ekstraordinær Generalforsamling den 9. December 1904 kom det fra adskillige Sider frem, at Fællesudstillingen ikke havde svaret til Forventningerne og ikke havde betalt sig, og efter en længere Forhandling sattes følgende Spørgsmaal under Afstemning:

»Vil Generalforsamlingen kunne slutte sig til en Ordning, gaaende ud paa at udleje Lokalet i Stuen til en eller flere af Foreningens Medlemmer, som da vil forsøge for egen Regning at drive en Salgsforretning med deres egne Varer«, og dette Spørgsmaal besvaredes med Ja af 21 Stemmer imod 2. Spørgsmaalet blev derefter behandlet paa et Fællesmøde mellem de Firmaer, der havde udstillet i Fællesudstillingen, og der opnaaedes Enighed om følgende, der blev underskrevet af Hovedparten af de nævnte Firmaer:

»Der oprettes en Handelsforretning med Lokale i Fabrikantforeningens Hus, som beskæftiger sig med at købe og sælge Varer, der vedrører fortrinsvis den københavnske Jernindustri. Den fornødne Driftskapital tilvejebringes ved Garantisummer fra københavnske Fabrikanter. Udbyttet deles mellem Forretningens Leder, Garanterne og den københavnske Fabrikantforening«.

Til videre Udarbejdelse af Sagen nedsattes et Udvalg bestaaende af Direktør Hauberg, Fabrikant N. P. Holst, Ingeniør Alex. Foss og Fabrikant Ferd. Wienberg. Efter at Udvalget havde arbejdet videre med Sagen, dannedes ^{A/s} »Jærnkontoret«, og paa en ekstraordinær Generalforsamling i Fabrikantforeningen den 15. April 1905 vedtoges det at udleje Stuen og Kælderlokaler til dette Aktieselskab, som fremdeles er Lejer.

Umiddelbart efter Indvielsesfesten udsendte Fabrikantforeningen til sine Medlemmer og adskillige andre foranstaaende af Direktør S. C. Hauberg forfattede Festskrift »De første 19 Aar indenfor Foreningen af Fabrikanter i Jærnindustrien i København. Foreningens Virksomhed indtil Indflytningen i dens Foreningsbygning Januar 1904«, og dette værdifulde historiske Arbejde blev af Foreningens Medlemmer modtaget med den største Paaskønnelse og vakte ogsaa i vide Kredse udenfor Foreningen Interesse som et historisk Arbejde af betydelig Værdi. Af større historiske Skrifter om Arbejdsforhold forelaa før Direktør Haubergs Bog kun den af J. Jensen og C. M. Olsen i 1901 udgivne »Oversigt over Fagforeningsbevægelsen i Danmark i Tiden fra 1871 til 1900«, og naar bortses fra de forskellige Publikationer, der fremkom under Lockouten, var Direktør Haubergs Skrift det første, der fra Arbejdsgiverside belyser de deri omhandlede Forhold.

Som et naturligt Udtryk for den Erkendtlighed, som Foreningens Medlemmer følte overfor Direktør Hauberg ikke alene i Anledning af dette Arbejde, men ogsaa paa Grund af hans i en lang Aarrække fortsatte usvækkede Interesse for Foreningens Medlemmer og det store og nyttige Arbejde, som han havde udført for Foreningen, vedtoges det paa den ordentlige Generalforsamling den 5. Marts 1904 paa Forslag af Fabrikant Carl Andersen at anmode Direktør Hauberg om Tilladelse til at lade udføre et Maleri af ham til Ophængning i Festsalen i Fabrikantforeningens Hus som den første dekorative Udsmykning af denne. Efter Direktør Haubergs Ønske blev Billedet udført af Professor Otto Bache, men paa Grund af Professorens Bortrejse blev Portrættet først paabegyndt i Slutningen af September 1904 og fuldført ved Nytaarstid, hvorefter Billedet blev ophængt i Foreningens Lokaler.

Selv om Overenskomstforhandlinger og Spørgsmaal om faglige Uoverensstemmelser var overgaaet til Sammenslutningen, blev

der dog tilbage for den københavnske Fabrikantforening en Række Spørgsmaal, der i mange Tilfælde var af stor Betydning. Af disse kan nævnes Forholdet til Værkstedsfunktionærerne.

Allerede i 1897 holdt Bestyrelserne for Foreningerne af Fabrikanter i Jernindustrien i København og i Provinserne Møde med Bestyrelsen for Værkførerforeningen, som paa det Tidspunkt kun var en københavnsk Forening, og der var Enighed mellem Parterne om at optage et Samarbejde. Værkstedsfunktionærernes Stilling var ikke let, Arbejdsforholdene var ret urolige, og Værkstedsfunktionærerne trængte derfor i høj Grad til Arbejdsgivernes Støtte. I 1899 lykkedes det at samle de forskellige Værkstedsfunktionærforeninger til en Forening, der omfattede hele Landet: Foreningen af Værkstedsfunktionærer i Jernindustrien i Danmark, og hermed var Grundlaget lagt for bl. a. at faa dannet en Pensionskasse. Gennem et Udvalg fra begge Sider enedes man om Love for en Pensionskasse, hvorefter Funktionærerne skulde indskyde 2 % af deres som Værkstedsfunktionærer oppebaarne faste Indtægt, og et lignende Beløb tilskød de to Fabrikantforeninger. Dette Tilskud opsigde Fabrikantforeningen i 1904, idet man ønskede nogle Ændringer i Lovene, og Resultatet blev, at man vel vilde opretholde det hidtidige Tilskud paa 2 % af samtlige Funktionærers Gager i endnu et Aar, men kun under Forudsætning af, at der opnaaedes Enighed om at gøre Tilslutningen til Pensionskassen tvungen, i hvert Fald for saadanne Funktionærer, som fremtidig ansattes paa Fabrikker under de to Fabrikantforeninger. Der opnaaedes Enighed om de ønskede Ændringer, og Pensionskassen kunde saaledes fortsætte sin Virksomhed med stadigt Tilskud fra Arbejdsgivernes Side.

Iøvrigt var Forholdet det, at allerede før Oprettelsen af Pensionskassen havde Værkstedsfunktionærerne hos Virksomheder under de to Fabrikantforeninger oprettet en særlig Organisation, i hvis Love det bestemtes, at ingen Funktionær kan optages som Medlem, med mindre han staar udenfor Arbejdernes

faglige Organisation, og at ingen Funktionær kan optages i Pensionskassen, uden at han paa Forhaand er Medlem af Funktionærforeningen.

Forholdet til Værkstedsfunktionærene var iøvrigt i det hele tilfredsstillende. I Begyndelsen af 1907 henvendte Foreningen af Værkstedsfunktionærer i Jernindustrien i Danmark sig til de to Fabrikantforeninger med Anmodning om, at man »venligst vilde arbejde for at hæve Lønnen lidt især for de lavestlønnede«, og man føjede til, at man ansaa det for heldigere, at et saadant Tillæg kom fra de enkelte Fabrikanter uden officiel Henvendelse. Det oplystes ved denne Lejlighed, at Lønnen for de forskellige Mestre laa mellem 1680 — 2490 Kr. aarlig, et Gennemsnit paa ca. 2200 Kr. Fabrikantforeningerne lovede at henstille til Medlemmerne at efterkomme Foreningens Anmodning. Samtidig med, at Foreningen af Værkstedsfunktionærer takkede for Fabrikantforeningernes Tilsagn, anmodede man Foreningerne om ved Lejlighed at faa et Aftenmøde i Stand, ikke om noget bestemt Spørgsmaal, men for at forsøge, om et mere virksomt Samarbejde mellem de to Foreninger ikke vilde støtte og lette Arbejdet i det daglige, da Arbejdsforholdene jo syntes at antage andre og mere vanskelige Former end hidtil. Dette Møde blev holdt og er i Aarenes Løb blevet efterfulgt af mange andre lignende, hvor man i Fællesskab under venskabelige Former har drøftet og søgt at lette det Samarbejde, der er af saa stor Betydning for begge Parter.

I denne Forbindelse kan det nævnes, at baade Fabrikantforeningen og Værkstedsfunktionærene var stærkt interesseret i, at Lærlingene fik den bedst mulige Uddannelse. Der indrettedes paa Fabrikantforeningens Initiativ paa Teknisk Skole en Fagklasse for Formerlærlinge, og man stillede sig velvilligt overfor en i 1907 fra Maskinmestrenes Forening fremsat Opfordring til at faa indført ensartede Bestemmelser for Lærlinguddannelse gældende for hele Landet. Henstillingen gik ud paa følgende:

1. at Foreningens Medlemmer kun kan antage Lærlinge paa 5 Aars Lærekontrakt,
2. saa vidt muligt sørger for at afholde Lærlingene fra at forberede sig til nogen Eksamen i Læretiden,
3. ikke giver Frihed til Lærlingene i Anledning af disses Eksamensforberedelse.

I 1904 rejstes Spørgsmaalet om Udarbejdelse af en Bog om Kalkulationer i Maskinfabrikationen, og Sagen blev behandlet i en lang Række Møder. Baade Direktør Hauberg, Direktør Helweg og Direktør Fr. Krog udarbejdede foreløbige Manuskripter Sagen vedrørende, og man nedsatte et Udvalg bestaaende af de tre nævnte Herrer til at behandle Spørgsmaalet. Til en nærmere Drøftelse af Sagen holdt man den 5. November 1905 et Møde med en Række særligt indbudte, og dette Møde efterfulgtes iøvrigt af en lang Række Udvalgmøder, ligesom Sagen gentagne Gange behandlede i Bestyrelsen. Efter vidtløftige Forhandlinger enedes man sluttelig i 1915 om at anmode Ingeniør I. C. Spange (Firmaet Ludvigsen & Hermann, nu Indehaver af Firmaet) om paa Grundlag af de foreliggende Udkast at udarbejde en Bog om Kalkulationer, og i 1916 kom der da fra hans Haand til at foreligge »Haandbog i Fabriksbogholderi og Kalkulation«, udgivet af de to Fabrikantforeninger.

Et Problem, der ogsaa berørte den københavnske Fabrikantforening, var Dagbladet »Samfundet«s Stiftelse og Død. Spørgsmaalet om, at Arbejdsgiverforeningen skulde have sit eget Blad, var rejst allerede kort efter Lockouten i 1899, men det vandt ikke Etatsraad Niels Andersens Bifald, og for eventuelt at undgaa det blev Medlemsbladet »Arbejdsgiveren« stiftet i 1900. Tanken om et særligt Blad havde imidlertid bidt sig saa stærkt fast, at det trods al Modstand slog igennem, og en stor Mængde af Arbejdsgiverforeningens Medlemmer og mange Organisationer ydede Bidrag dertil. Det var ikke Smaabeløb, men det var Summer, der løb op i Hundrede Tusinder. To Gange skete der Henvendelse til Fabrikantforeningens Medlemmer om at yde Bidrag dertil, og der

agiteredes bl. a. for, at Fabrikanterne skulde tegne Abonnement paa Værkstedseksemplarer. Bladet kunde imidlertid ikke bære sig under de skiftende Redaktioner, og da det ogsaa kostede Arbejdsgiverforeningen en rund Sum, kom Spørgsmaalet om at lade Bladet falde stærkt frem. Der var imidlertid mange Tilhængere af, at Arbejdsgiverforeningen skulde have sit eget Blad, og deriblandt var Fabrikantforeningens Formand, Ingeniør Alex. Foss, der paa en ekstraordinær Generalforsamling i Fabrikantforeningen den 15. April 1905 udtalte, at Vejen til at redde »Samfundet« havde været den, at Arbejdsgiverforeningen havde gjort Skridtet fuldt ud og overtaget Bladet; han var da ikke i Tvivl om, at det vilde have vist sig at blive et lukrativt Foretagende. Han oplyste imidlertid, at han i Arbejdsgiverforeningen havde stillet et bestemt Forslag om, at denne Forening skulde overtage Bladets Aktiver og Passiver, men da Etatsraad Niels Andersen var en stærk Modstander heraf og ikke ønskede Bladet fortsat, havde det ikke været Foss muligt at gennemføre sit Forslag. Han udtalte iøvrigt som sin Mening, at Arbejdsgiverne ikke i Længden havde Raad til at undvære et Organ for deres Interesser, og det er der vel iøvrigt den Dag i Dag dem, der mener.

Af andre Problemer, som Fabrikantforeningen beskæftigede sig med, kan nævnes Spørgsmaalet om ulige Minimallønssatser for København og Provinserne, hvor Anskuelserne stod ret stærkt overfor hinanden. Endvidere Arbejdsraadets Udkast til »Regulativ for Jernstøberier og Maskinfabriker m. m.«. I Arbejdsraadet sad som Repræsentanter for Jernindustrien Fabrikant Svendsen, Odense, og Smedemester Carl Weitemeyer, men det var ikke lykkedes dem at faa nogen Indflydelse paa Regulativets Affattelse, idet Arbejdsraadets Formand ganske simpelt lod foretage Afstemning om alle Tvivlsspørgsmaal, og derved kom Fabrikantforeningens Repræsentanter i Mindretal, og de mente derfor, at man nu maatte forandre Taktik og søge at tale sig til Rette for derigennem dog at opnaa nogen Indflydelse.

Et Spørgsmaal der jævnlig drøftedes, var Regler for Beregning af Priser for Udearbejde. Allerede den 30. September 1898 var der vedtaget bindende Regler herfor, men det kneb med at overholde dem og Spørgsmaalet kom derfor stadig frem paa Dagsordenen.

I 1906 rejstes paa Foranledning af nogle udenforstaaende Forretningsmænd Spørgsmaalet om en fælles Brandforsikring for Jernindustrien, og der nedsattes til Behandling deraf et Udvalg bestaaende af Direktør R. Helweg og Fabrikant Ferd. Wienberg. Dette Udvalg kom imidlertid til det Resultat, at man ikke ansaa det for formaalstjenligt at foretage Skridt til Oprettelse af en ny særlig Brandforsikring for Maskinfabrikker og Jernstøberier.

Jærnindustriens Ulykkesforsikring er en naturlig Følge af Ulykkesforsikringsloven, der traadte i Kraft den 15. Januar 1899. Allerede forud havde Fabrikantforeningen oprettet en Understøttelsesfond, som Direktør Hauberg skildrer det i »De første 19 Aar indenfor Foreningen af Fabrikanter i Jærnindustrien i København«. I Lovens § 17 fastslaas det, at »Foreningen opretter en Understøttelsesfond, Reglerne for dens Dannelse, Administration og Anvendelse fastsættes af Generalforsamlingen i særlige Vedtægter«, og da nu Ulykkesforsikringsloven kom og dermed Tanken om Oprettelse af en Ulykkesforsikring for Jærnindustriens Arbejdere, fandt man paa at sætte denne i Forbindelse med Understøttelsesfonden, der benyttedes som økonomisk Basis, hvorved man kom udover Spørgsmaalet om Tilvejebringelse af Garantikapital. Man gik indenfor Jærnindustriens Ulykkesforsikring endnu videre, end Loven krævede, idet man gjorde Forsikringspligten obligatorisk for samtlige Medlemmer af de to Fabrikantforeninger. Som Følge af Forbindelsen mellem Understøttelsesfonden og Ulykkesforsikringen fik denne straks en solid Basis, og den er da ogsaa stadig gaaet fremad.

I Forbindelse med Ulykkesforsikringen begyndte man at indføre den første egentlige Statistik vedrørende Arbejdsløn, Akkord-

fortjeneste, Aarsfortjeneste o. s. v., som under Forhandlingerne med Arbejderne har vist sig at være af meget stor Betydning for Fabrikantforeningen og dens Medlemmer.

Ogsaa paa anden Maade drog man Nytte af Understøttelsesfonden, idet den traadte hjælpende til ved Opførelsen af og Prioriteringen af Fabrikantforeningens Hus. Ultimo 1903 indestod der paa Understøttelsesfonden 114.000 Kr., et for den Tid ikke ubetydeligt Beløb, og heraf disponerede man til Opførelsen af Fabrikantforeningens Hus over de 20.000 Kr.

I 1904 vedtog man visse Ændringer i Fondens Vedtægter, men de var nærmest af formel Art, i Anledning af de for Arbejdsgiverforeningens Medlemmer indførte Vedtægter for faglige Hjælpefonds og Arbejdsgiverforeningens Fællesfond.

Aaret 1905 bragte det første af Fællesmøderne mellem den københavnske Fabrikantforening og Provins-Fabrikantforeningen, hvor man drøftede de fælles Interesser og styrkede Baandet mellem de to Fabrikantforeningers Medlemmer ved efterfølgende selskabelige Sammenkomster. Det var naturligt, at dette Samarbejde fandt Sted; det var Direktør Hauberg og Direktør Helweg samt Sekretær Helsing, der havde staaet Faddere til Provins-Fabrikantforeningen, da den dannedes i Odense den 8. Juni 1895, og som fremhævet i Direktør Haubergs Bog havde man under de derefter følgende Konflikter ydet Provinskollegerne kollegial Støtte. Dette snævre Samarbejde er fortsat gennem Aarene, og det tør vel nok siges, at de to Fabrikantforeninger altid har udgjort Kernen i Sammenslutningen.

I 1907 fremkom der fra Firmaerne Atlas, Titan, Smith, Mygind & Hüttemeier og Vølund Forslag om Udarbejdelse af fælles Leveringsbetingelser for Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien, og der nedsattes til Behandling heraf et Udvalg bestaaende af Direktør Caroc, Direktør Ludvig Christensen, Direktør Helweg samt Ingeniør Poul Larsen og Direktør H. H. Schou. Udvalget indsamlede Oplysninger fra norske, svenske, finske og tyske

industrielle Organisationer og udarbejdede et Forslag. Da dette lige var færdigt, modtog Fabrikantforeningen fra Dansk Ingeniørforening en Meddelelse om, at denne ogsaa havde vedtaget at nedsætte et Udvalg til at udarbejde almindelige Betingelser for Arbejder og Leverancer i Maskindustrien og hertil havde valgt Direktør S. A. Faber, Afdelingsingeniør A. C. Karsten, Ingeniør Holger Neergaard, Direktør H. H. Schou og Direktør J. P. Spangenberg, og opfordrede Jernindustrien til et Samarbejde. Dette Samarbejde kom ogsaa i Stand, og det lykkedes i nogen Grad at præge Dansk Ingeniørforenings almindelige Bestemmelser for Arbejder og Leverancer i Maskinindustrien, men der var dog Enighed om, at der ved Siden deraf maatte være særlige Salgsbetingelser for Jernindustrien. Arbejdet hermed trak imidlertid længe ud; først i 1932 lykkedes det at komme til et Resultat i saa Henseende.

I 1906 skete der en meget betydningsfuld Begivenhed indenfor Organisationsomraadet, nemlig Dannelsen af Industrifagene. Industrifagernes Opstaaen og videre Udvikling er skildret udførligt i Kontorchef Hjalmar Elmquists Jubilæumsskrift fra 1931. Industrien var ikke tilfreds med den Repræsentation, den havde indenfor Arbejdsgiverforeningens Hovedbestyrelse, hvor Haandværket lige indtil 1906 besatte de 20 af Hovedbestyrelsens 27 Pladser. Stødet til Dannelsen af Industrifagene blev givet af Textilfabrikantforeningen, der i 1905 alene udkæmpede en større Konflikt med Textilarbejderforbundet, fordi Etatsraad Niels Andersen og Arbejdsgiverforeningens Hovedbestyrelse med ham ikke fandt, at det Grundlag, paa hvilket Konflikten var rejst, kunde berettige til Støtte fra Arbejdsgiverforeningen. Textilfabrikantforeningen henvendte sig da efter Konflikten til den største industrielle Sammenslutning, Jernindustrien, hvis Formand Ingeniør Alex. Foss indkaldte de under Arbejdsgiverforeningen organiserede industrielle Fag og Virksomheder til et Møde den 10. Oktober i den københavnske Fabrikantforenings Hus, og her vedtog man at nedsætte en Fælleskommission til at prøve Muligheden af et

nærmere Samarbejde mellem de industrielle Fag under Arbejdsgiverforeningen, og gennem Fælleskommissionens Arbejde naaede man til Dannelsen af Industrifagene. Tanken fandt vel fra Begyndelsen af ikke nogen helt gunstig Jordbund i Arbejdsgiverforeningens Ledelse, men Etatsraad Andersen lod sig dog hurtigt overbevise om, at man ikke tilsigtede nogen Sprængning af Arbejdsgiverforeningen, men tværtimod en Styrkelse ved at samle Industrien, og de gunstige Virkninger med Hensyn til Forholdet mellem Arbejdsgiverforeningen og Industrien viste sig meget snart. De Uoverensstemmelser, som Direktør Hauberg omtaler i »De første 19 Aar indenfor Foreningen af Fabrikanter i Jærnindustrien i København«, blev hurtigt glemte, og det var efter udtrykkeligt Ønske og Opfordring af Etatsraad Andersen, at Direktør Hauberg i 1906 gik ind i Hovedbestyrelsen og Forretningsudvalget.

Nægtes kan det ikke, at Forhandlingerne i Arbejdsgiverforeningens Hovedbestyrelse i Aarene 1906 og 1907 ikke var lutter Idyl. Industrien var utilfreds med de høje Timelønninger, som Bygningshaandværkerne betalte deres Folk, medens Haandværkerne paa deres Side hævdede, at Fortjenesten for Industriens Folk var langt større end Haandværkernes, dels fordi Haandværkets Arbejde var Sæsonarbejde, og dels fordi Industrien i langt højere Grad end Haandværket brugte Akkord. Industriens ledende Mænd mente, at en nærmere Sammenslutning indenfor de industrielle Virksomheder ogsaa vilde styrke Haandværkerne i Modstanden imod urimelige Krav fra Arbejderside, og i et Hovedbestyrelsesmøde i Arbejdsgiverforeningen den 8. Januar 1908, hvor Arbejderne havde opsagt en Del Overenskomster, indledede Ingeniør Foss en Forhandling om dette Spørgsmaal, og Hovedbestyrelsen sluttede sig til ham og vedtog følgende Udtalelse:

»Den økonomiske Krise og Udsigterne til vanskelige Tider særlig i Byggefagene gør det til en Pligt for Arbejdsgiverforeningen og dens Underafdelinger for Tiden at modsætte sig saavel Arbejdernes Lønforhøjelser af almindelig Karakter som Forkortelse af Arbejdstiden.«

Selv om nu denne Parole ikke blev fulgt helt af Haandværket, idet Centralforeningerne for Murermestre forhøjede Timelønnin-
gerne med fra 1 til 3 Øre udenfor de større Byer, fremhævede
Ingeniør Foss dog paa en Generalforsamling i Fabrikantfor-
eningen den 30. April 1909, at Jernindustrien ubestrideligt havde
paavirket Arbejdsgiverforeningen i høj Grad, og at der var sket
en stor Forandring i denne med Hensyn til det indbyrdes Sam-
menhold. Som Eksempel nævnede han, at Murer- og Tømrer-
fagene i Provinsen hidtil havde været de toneangivende med
Hensyn til Arbejdsmændenes Timeløn og tidligere altid havde
givet efter, naar der rejstes Krav om Forhøjelse, men at de nu
havde indtaget det Standpunkt ganske at afvise Krav om Løn-
forhøjelse. Det gode Forhold mellem Industri og Haandværk
styrkedes yderligere ved den Lovændring, der vedtoges paa en
Generalforsamling i Arbejdsgiverforeningen den 10. April 1907,
hvorved Hovedbestyrelsen udvidedes fra 27 til 35, og ved det
derefter følgende Valg besatte Industrien de 6 Pladser og valgte
blandt andre Ingeniør Alex. Foss og Direktør Ivar Knudsen ind i
Hovedbestyrelsen. I Aarenes Løb steg Industriens Representation
indenfor Hovedbestyrelse og Forretningsudvalg, og i 1914 var de
omtrent jævnbyrdige med Handelen som Tungen paa Vægtskaalen.
At Direktør Hauberg blev Arbejdsgiverforeningens Næstformand
under Snedkermester Rostrups Formandsskab og derefter dens
Formand, bidrog naturligvis ogsaa til at befæste det gode Forhold
mellem Arbejdsgiverforeningen og Industrien, ikke mindst Jern-
industrien.

Medens Dannelsen af Jernindustriens Sammenslutning dog
ikke betog den københavnske Fabrikantforening alt det faglige
Arbejde, gik hele dette Arbejde nu efter Industrifagenes Dannelselse
over til disse, og det var derfor ganske naturligt, at Industrifagene
maatte søge at skaffe Plads til den store Virksomhed, som var hen-
lagt under dem, og den 19. Juni 1908 vedtog Ledelsen af Industri-
fagene at købe Ejendommene Nørrevoldgade 32 og Larslejstræde

19. Paa en Generalforsamling i Fabrikantforeningen udtalte Formanden Ingeniør Alex. Foss, der var en varm Tilhænger af Dannelsen af Industrifagene, at Bestræbelserne i organisatorisk Henseende gik ud paa at skaffe de øvrige Industrifag en Administration med Sekretariater saa nær som muligt i Tilslutning til Jernindustriens Ordning og med den som Mønster, og at de forskellige industrielle Fags Sekretariater derfor vilde blive samlet under Industrifagenes Bureau. Det økonomiske Forhold vilde blive ordnet saaledes, at Industrifagene maatte leje hele den Del af Nr. 30, som Fællesbureauet nu var Lejer af, samt de Lokaler, som benyttedes til Køkken og til Økonoma Frøken Rasmussens Lejlighed. Endvidere skulde Industrifagene i det Omfang, som det maatte vise sig fornødent, have Adgang til at benytte Festsalen. Ved at faa Forbindelse

Sekretær Georg Hansen.

mellem denne og Førstesalen i Nr. 32 blev det muligt at lægge hele Økonomien ind i Nr. 32 og endda dér faa en meget stor Spisestue til Gaden og en mindre Spisestue til Gaarden. Ved et Arrangement af denne Art vilde Jernstøberiejerforeningen vinde derigennem, at den fik Adgang til de nye Lokaler, og Fabrikantforeningen som saadan vilde vinde ved den Udvidelse af Lokalerne, som fandt Sted, og som efterhaanden f. Eks. ved Fællesgeneralforsamlinger mellem de to Fabrikantforeninger havde vist sig i høj Grad nødvendig.

Paa en ekstraordinær Generalforsamling den 29. Oktober 1908 blev Spørgsmaalet om Lokaleforholdenes Ordning forelagt, og

Formanden udtalte bl. a., »at den voldsomme Stigning i det faglige organisatoriske Arbejde nøder Ledelsen til i stigende Grad at overlade Arbejdet til Embedsmænd, til Sekretariater, hvilket let kan ligesom fjerne Bestyrelsen fra selve Ledelsen«. Herpaa agtede man at bøde ved, efter at Industrifagene var dannet, at inddrage alle Bestyrelsens Medlemmer i Fælleskommissionen. Formanden udtalte videre, »at det ejendommelige ved den nuværende Situation er, at Bygningen Nørrevoldgade 30 vedblivende er Centrum for den faglige Bevægelse. Det er Jernindustrien, der har Industrifagene som Gæst og ikke omvendt«. Han fremhævede sluttelig, at de Planer, han her foreslog forelagt Generalforsamlingen, havde fuld Tilslutning fra Bestyrelsen, Formændene for Jernstøberiejerforeningen og »Jermer«.

Planerne vandt dog ikke udelt Bifald, og navnlig Direktør Ludvig Christensen var ikke tilfreds med, at Jernindustriens Bureau nu gik fuldstændig over til Industrifagene. Han fandt, at den paatænkte Ordning ligesom tog Hyggen bort fra Jernindustriens Bygning, som alle de københavnske Fabrikanter havde set hen til som noget, den københavnske Fabrikantforening havde for sig alene. Han vilde stemme for Forandringerne, men gjorde det ikke gerne. Direktør Christensens Udtalelser fik Tilslutning fra flere andre Sider. Man havde i og for sig intet imod, at »Festsalen« og Vestibulen paa 1. Sal benyttedes en Gang imellem af andre, men den dagligdags Benyttelse var man imod. Det vedtoges derefter at udsætte den endelige Afgørelse af Sagen, og denne fandt Sted paa en ekstraordinær Generalforsamling den 11. November 1908, og her var der opnaaet Enighed mellem Bestyrelsen og Oppositionen. Man var enedes om en Ordning, hvorefter Industrifagene ogsaa inddrog 2. Sal under sine Lokaler, og ved at gennemføre denne Ordning undgik man, at Industrifagene lagde saa stærkt Beslag paa Vestibulen til Gennemgang.

Samtidig hermed overtog Industrifagene hele Økonomien, derunder ogsaa Lønningen af den meget populære Økonoma Frøken

Rasmussen, som i en lang Aarrække sammen med den udmærkede Kogerske, Frøken Larsen, sørgede godt for Medlemmerne.

I 1909 opgav Kontorchef Helsing paa Grund af det store Arbejde med Industrifagene Hvervet som Sekretær i Fabrikantforeningen og efterfulgtes heri af cand. polit. Georg Hansen.

Arbejdsforholdene var i den her behandlede Tidsperiode ret urolige. I store Træk laa de saaledes for Jernindustrien:

1905 en truende Konflikt i Anledning af en Arbejdsmandsstrejke paa Maskinfabrikken »Phønix« og Firmaet H. Rasmussen & Co., Odense, hvor Jernindustrien bebudede Lock-out for samtlige paa Værksteder under Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i Provinsen beskæftigede organiserede Arbejds mænd, og for saa vidt dette ikke førte til et Resultat, en

Udvidelse til samtlige organiserede Arbejds mænd hos jernindustrielle Virksomheder i København og nogle Enkeltvirksomheder i Provinsen. Konflikten kom dog ikke til Udbrud, idet man efter adskilligt Besvær enedes om, at Strejkerne skulde hæves, og at der fastsattes en Minimalløn af 28 Øre for Arbejds mænd over 18 Aar paa Værksteder i Provinsen med Undtagelse af Helsingør Skibsværft, og paa dette og i København 30 Øre. Samtidig indførtes Fælles Værkstedstregler ogsaa for Arbejds mændene, dog med den Ændring, at Overarbejde i Provinsen kun betaltes med et Tillæg af 25 % og Natarbejde med 50 % imod 50 og 100 % i København og paa Helsingør Skibsværft. Foruden denne Konflikt bød Aaret

Økonoma Regine Rasmussen.

paa en langvarig Konflikt i Textilfaget, der imidlertid ikke berørte andre Fag. Aaret medførte ialt et Tab ved Arbejdsstandsninger af ca. $\frac{1}{2}$ Mill. Arbejdsdage.

1906 var der indenfor Jernindustrien en Formerstrejke samt en Strejke af Maskinarbejdere hos Thomas B. Thrige, en Malerkonflikt paa »Scandia«, en truende Skibssnedkerkonflikt og en Del mindre Konflikter, som ialt dog kun medførte et Tab af 68,000 Arbejdsdage.

1907 beherskedes særligt af Bygningssnedkerkonflikten, der ikke medførte nogen udvidet Arbejdsstandsning, men et Ekstrakontingent af 1 Kr. for voksne mandlige Arbejdere og $\frac{1}{2}$ Kr. for Kvinder, Lærlinge og Børn, ialt for 2 Uger. Konflikten, der varede $4\frac{1}{2}$ Maaned, og som sluttede med et slettere Resultat for Arbejderne, end de kunde have faaet ved Konfliktens Begyndelse, havde særlig lagt Beslag paa Direktør Hauberg, der sammen med Borgmester J. Jensen den 23. August stillede et Mæglingsforslag, som ganske vist forkastedes fra Fagforeningens Side med nogle faa Stemmers Majoritet, men som dog blev Grundlaget for Konfliktens Afslutning, efter at Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling havde bebudet Lockout. Indenfor Jernindustrien var der en kortvarig Skibstømmerkonflikt, men iøvrigt var Aaret forholdsvis roligt. Tabte Arbejdsdage 255.000.

1908 forelaa der dels i Begyndelsen af Aaret og dels senere en Mængde Opsigelser fra Arbejdernes Side, som imidlertid bragtes ud af Verden uden Arbejdsstandsning. Men derefter fulgte Litografstrejken, der medførte et 1. Lockoutvarsel for de grafiske Fag undtagen Dagspressen og Papirfabrikkerne, hvad der atter foranledigede Typografforbundet til at iværksætte Strejke paa Bladtrykkerierne den 10. August overfor hele den borgerlige Presse, hvis Trykkerier var organiseret under Arbejdsgiverforeningen, medens de socialdemokratiske Blade vedblev at udkomme. Heroverfor greb Indenrigsminister Berg ind, og det lykkedes ham ved sin energiske Mægling, der begyndte med et Nattemøde hos

Ingeniør Alex. Foss, at bringe Konflikten ud af Verden. Men til det Mæglingsforslag, hvorved Konflikten sluttedes, knyttede Indenrigsministeren Nedsættelsen af et Fællesudvalg af Delegerede for Arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund »for paa Grundlag af indvundne Erfaringer at forhandle saavel om foreliggende Forslag angaaende Voldgiftsdomstole, som om Bestemmelser til Forebyggelse af Lock-out eller Strejke, Mægling under Konflikter etc.«, Udvalgets Formand var Overretsassessor, Dr. jur. Carl Ussing, og Fællesudvalgets Resultater var for det første den Norm for Regler for Behandling af faglig Strid, der efterhaanden er indført for saa godt som alle Arbejdsgiverforeningens Medlemmer dog med visse Undtagelser indenfor Jernindustrien, dernæst Indførelsen af Den faste Voldgiftsret, der fik en betydelig større Rækkevidde, end Den permanente Voldgiftsret havde, idet den i Modsætning til denne tillige fik Brud paa Overenskomster ind under sit Omraade, og endelig — imod Arbejdsgivernes bestemte Modstand — Indførelsen af en Forligsinstitution. Tabte Arbejdsdage ca. 85.000.

C. E. Middelboe.

1909 medførte adskillig Uro indenfor Jernindustrien baade med Arbejdsmænd, Elektrikere, Formere, Gørtlere og Kobbersmede og foruden forskellig anden Uro Trusel om Sporvejsstrejke, som dog ikke medførte nogen Konflikt og endte — iøvrigt først i Begyndelsen af 1910 — med, at Arbejderne akcepterede det Standpunkt, som Selskaberne hele Tiden havde indtaget. Det var et forholdsvis roligt Aar med kun 58.000 tabte Arbejdsdage.

1910 forelaa der allerede i Begyndelsen af Januar Maaned 24 Overenskomststopsigelser fra Arbejdernes Side, og Tallet steg stadig. For at faa Arbejdsro bemyndigede en Generalforsamling i Arbejdsgiverforeningen den 11. Marts Hovedbestyrelsen til at foretage det videre fornødne, og ved 2. Lockoutvarsel den 22. Marts bebudedes en omfattende Lockout, bl. a. omfattende samtlige Virksomheder under Jernindustriens Sammenslutning med Undtagelse af ^{A/s} De københavnske Sporveje.

Skønt de givne Lockoutvarsler var i fuld Overensstemmelse med den Fremgangsmaade, der var brugt fra Arbejdsgiverforeningens første Tid, og med Septemberforliget, fik Dansk Arbejdsmandsforbunds Formand Hr. Lyngsie det Indfald at protestere imod deres Lovlighed, og hertil sluttede De samvirkende Fagforbund sig. Dette bevirkede, at Arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund mødtes for den permanente Voldgiftsret, hvis Formand Dr. Ussing stillede Forslag om, at Lockouten skulde udsættes i 8 Dage, og at der skulde optages Forhandlinger om de løbende Konflikter. Disse Forhandlinger tog deres Begyndelse den 4. April under Ledelse af Dr. Ussing og førtes i Haandværkerforeningen. I første Omgang lykkedes det ikke at komme til Enighed, men ved forsatte Forhandlinger naaede man et Resultat, hvorefter Strejkerne og Lockouterne blev taget tilbage. Dette Aar begyndte ogsaa den berømmelige Murarbejdsmandsstrejke paa Christiansborg Slot, som først afsluttedes et Stykke ind i 1911 efter flere Kendelser af Den faste Voldgiftsret. Antallet af tabte Arbejdsdage var godt 60.000.

1911 forelaa der Opsigelser af ca. 50 Hovedoverenskomster, bl. a. for Jernindustriens Arbejds mænd. Det lykkedes Direktør Hauberg at gennemføre sin Kongstanke om, at alle Overenskomster skulde udløbe i 1916, saaledes at man i 1911 sluttede 5-aarige Overenskomster, i 1912 4-aarige o. s. v. Det eneste Fag, som det blev særlig vanskeligt at komme i Orden med, var Blikkenslagerne, der iværksatte Arbejdsstandsning og iøvrigt forkastede alt, hvad

der kom frem, ogsaa det Forslag, som Departementschef Koefoed som Forligsmand for første Gang officielt i Henhold til Forligsmandsloven fremsatte. Det viste sig, at det eneste, der kunde bringe en Afslutning paa Konflikten, var det gamle Middel: en Lockout, og en saadan maatte Arbejdsgiverforeningen gaa til at iværksætte; den omfattede til Slut — men kun for en enkelt Dag — 60.000 Arbejdere, og saa bøjede Blikkenslagerne sig. Tabet af Arbejdsdage var dette Aar meget betydeligt, nemlig ca. 648,000, hvoraf den ganske overvejende Part faldt paa Blikkenslagerne.

1912 havde en Sporvejskonflikt og en Jord- og Betonarbejder-Konflikt foruden nogle mindre Konflikter, som dog gik i Orden uden større Arbejdsstandsninger. Antallet af tabte Arbejdsdage var forholdsvis ringe, nemlig knapt 50.000.

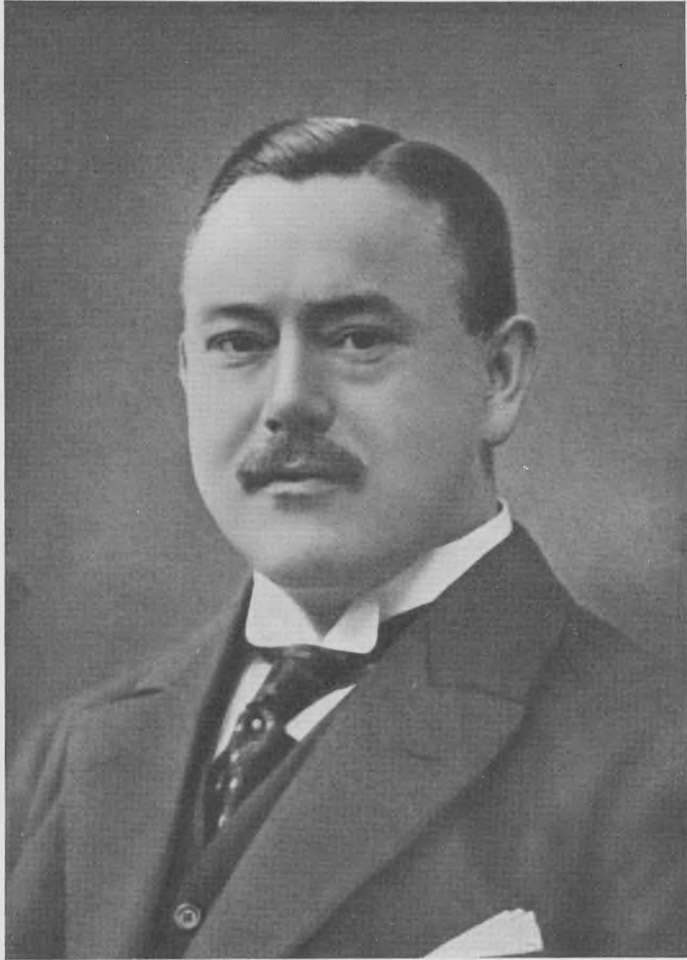
I 1913 forelaa der fra Arbejdernes Side Opsigelse af saa godt som alle de Overenskomster, der overhovedet kunde opsiges, og allerede den 14. Februar overdrog Generalforsamlingen i Arbejdsgiverforeningen sin Myndighed til Hovedbestyrelsen til Ordning bl. a. af truende Skibstømmerkonflikter og Konflikt med Malere paa Skibsværfterne, og herpaa svaredes med et Lockoutvarsel overfor Arbejderne i Jernindustrien og for Malerforbundets Medlemmer. Disse Konflikter bragtes ud af Verden ved et Mæglingforslag fra Forligsmanden, men hermed var Aarets Uro ikke forbi og som Følge af dets mange Arbejdskonflikter var Antallet af tabte Arbejdsdage over 381.000.

Paa Grund af den stærke Arbejdsuro, som Aarene i den her omhandlede Tidsperiode medførte, fremkom Spørgsmaalet om, dels hvorledes man skulde skaffe Erstatning til de Medlemmer, der led Tab ved Strejke og Lockout, og dels om hvorledes man skulde samle Penge til den Tid, da Overenskomsterne udløb, i 1916. Den 4. August 1911 opfordrede en Generalforsamling i Arbejdsgiverforeningen Hovedbestyrelsen til at anstille nærmere

Undersøgelse om Muligheden af at indføre en Strejkeforsikring og til eventuelt at fremkomme med Forslag i saa Henseende til en senere Generalforsamling. Denne Tanke vandt ikke udelt Tilslutning, og navnlig var der indenfor en Række Haandværksfag en stærk Modstand mod Forslaget. Det lykkedes dog efterhaanden at paavirke Stemningen saaledes, at en Generalforsamling i Arbejdsgiverforeningen den 27. Juni med ca. 115 Stemmer imod ca. 30 udtalte en Tilslutning til Strejkeforsikringsforslaget i den foreliggende Form, medens dog Halvdelen af Generalforsamlingen undlod at stemme. Men hermed var Modstanden imod Forslaget ogsaa brudt, og paa en ekstraordinær Generalforsamling 3 Maaneder efter vedtoges Forslaget enstemmigt med nogle Ændringer af formel Natur.

Til Strejkeforsikringen skulde der indbetales et Grundfond af 1 pCt. af den udbetalte Arbejds løn, og for den københavnske Fabrikantforenings Medlemmer laa Forholdene saa heldigt, at man kunde dække dette Beløb af Understøttelsesfonden for saa godt som alle Virksomhederne — Resten af Understøttelsesfonden vedtog man at lade blive staaende indtil 1. Oktober 1916.

I Begyndelsen af nærværende Oversigt er det meddelt, hvem der sad i Bestyrelsen i Aaret 1904, og den samme Bestyrelse genvalgtes i 1905. I 1906 afløstes Direktør Fr. Krog af Direktør M. Treschow og Ingeniør Poul Larsen som 2. Suppleant af Direktør Martin Jensen, og Bestyrelsen kom derefter til at bestaa af Ingeniør Alex. Foss, Formand, Fabrikant Ferd. Wienberg, Næstformand, Direktør R. Helweg, Direktør M. Treschow, Direktør E. Vøhtz, Direktør S. C. Hauberg, 1. Suppleant, og Direktør Martin Jensen, 2. Suppleant, og denne Bestyrelse vedblev at fungere i 1907, 1908 og 1909. I 1910 vedtoges det at ansætte Suppleantantallet til 3, og Fabrikant Ferd. Wienberg udtraadte af Bestyrelsen, der derefter kom til at bestaa af Ingeniør Alex. Foss, Formand, Direktør Moritz Heineke, Næstformand, Direktør R. Helweg, Direktør M. Tre-

Moritz Heineke, Formand 1912—1919.

schow, Direktør E. Vøhtz samt Direktør Axel Møller, Direktør C. E. Middelboe og Direktør S. C. Hauberg som 1., 2. og 3. Suppleant. I 1910 forberedte Ingeniør Alex. Foss Bestyrelsen paa, at han vilde trække sig tilbage. Hans store Virksomhed og hans Arbejde i det Offentliges Tjeneste og meget andet optog hans Tid,

Otto Meyer.

saaledes at han ikke længere kunde ofre den paa Jernindustrien. Han havde iøvrigt ogsaa nu været Formand for Fabrikantforeningen i 8 Aar og tillige for Sammenslutningen i 7 Aar. I 1911 erklærede han sig dog villig til at fungere endnu et Aar paa Grund af Kontorchef Helsing's alvorlige Sygdom og de særligt vanskelige Forhold, som derved opstod. Den 19. April trak han sig imidlertid tilbage som Formand, men vedblev dog at sidde i Bestyrelsen som Suppleant. Ved en Fællesspisning samme Dag takkede

Direktør Caroc ham for den udmærkede Maade, hvorpaa han i de mange Aar havde ledet Foreningen, og udtalte sin Beklagelse over, at han nu vilde trække sig tilbage; det vilde ikke blive let at finde nogen, der fuldt ud kunde erstatte ham. I sin Tak udtalte Ingeniør Foss, at naar han i det hele taget havde kunnet vedblive i saa mange Aar, skyldtes det den udmærkede Støtte, han havde haft i Kontorchef Helsing.

Som Formand afløstes Ingeniør Foss af Direktør Moritz Heineke, medens Direktør R. Helweg blev Næstformand, og Direktør E. Vøhtz udgik, hvorefter Bestyrelsen kom til at bestaa af Direktør Moritz Heineke, Formand, Direktør R. Helweg, Næstformand, Ingeniør

Otto Meyer, Direktør Axel Møller, Direktør C. E. Middelboe samt Direktør S. C. Hauberg, Ingeniør Alex. Foss og Direktør H. V. Schwartz som 1., 2. og 3. Suppleant. Ved en Lovændring afskaffedes Suppleantinstitutionen, og Bestyrelsens Medlemmer fastsattes til 7, og i 1913 blev Bestyrelsen den samme som Aaret forud kun med den Ændring, at Ingeniør Alex. Foss nu trak sig tilbage ogsaa fra Bestyrelsen.

Som allerede bemærket, havde Dannelsen af Jernindustriens Sammenslutning og Industrifagene efterhaanden taget mere og mere af det Arbejde, der hidtil havde været udført af den københavnske Fabrikantforening, ind under sig, men foruden de foran nævnte Omraader, hvor Fabrikantforeningen stadig var virksom, maa ogsaa nævnes, at den ved regelmæssige Sammenkomster, hvorman drøftede de fagtekniske, organisatoriske Spørgs-

maal, i høj Grad styrkede det kollegiale Sammenhold, ved at Medlemmerne lærte hinanden at kende og kom til at betragte hinanden som Kolleger, ikke som Konkurrenter. Til at knytte Medlemmerne nærmere sammen bidrog naturligvis ogsaa de selskabelige Sammenkomster, man afholdt indenfor den københavnske Fabrikantforening.

Ogsaa Provins-Fabrikantforeningens Medlemmer deltog til Tider heri og gjorde ogsaa Gengæld; saaledes afholdtes der i Anledning af 10 Aarsdagen for Mødet i Aarhus den 1. Marts 1897 mellem Bestyrelserne for København og Provinsen en festlig Sammenkomst paa Hotel Royal i Aarhus, hvor Provinsfabrikant-

H. V. Schwartz.

foreningen var Vært, og hvortil den københavnske Forenings Medlemmer var indbudt.

Af andre Sammenkomster skal kun et enkelt nævnes: Den 15. Januar 1910 fejrede den københavnske Fabrikantforening sit 25 Aars Jubilæum ved et beskedent Festmaaltid — And i Oliven, Smør og Ost og Is — der blev anrettet i »Festsalen« paa 1. Sal og sluttede med et animeret Panchesold. Til Festen var udover Formanden for Jernstøberiejerforeningen Direktør Ludvigsen, Kontorchef Vald. Helsing og Sekretær Georg Hansen kun indbudt Fabrikantforeningens Medlemmer.

Den københavnske Fabrikantforenings Fremgang i de her omtalte 10 Aar maales bedst ved følgende Tal: I 1904 talte Fabrikantforeningen 39 Medlemmer, og dens Medlemstal steg ganske vist til Begyndelsen af 1914 kun til 45, men Antallet af Arbejdere — mandlige og kvindelige Arbejdere, Lærlinge, Dreng og Funktionærer — talte den 28. Februar 1904 2838, men var til samme Dato i 1914 steget til 4197.

FORHOLDENE UNDER VERDENSKRIGEN OG TIDEN DEREFTER INDTIL 1923

Den 1. August 1914 udstedtes Østrigs Krigserklæring til Serbien, og derefter fulgte Begivenhederne Slag i Slag. I vort Land, hvis udsatte Beliggenhed naturligt maatte medføre en vis Risiko for at blive medinddraget i Krigen, var den øjeblikkelige Virkning: Et enigt Folk.

I »Arbejdsgiverforeningen gennem 25 Aar« staar der herom følgende:

»Ogsaa i de smaa Stater, hvor Bevidstheden om en overhængende Fare maatte trænge alle andre Indtryk i Baggrunden, finder vi, at Folket straks vendte sig indad imod sig selv for at finde Mod og Styrke til at tage imod det, der kunde komme. I vort eget Land oplevede vi nogle af de Stunder, der altid vil være et Folk uforglemmelige, men desværre ogsaa altid være sjældne Lyspunkter i dets Historie. Alle Kredse forenedes af en Samfølelse, der ligesom indkapslede det Konfliktstof, Nationen havde ført med sig ind i Krisen. Som paa det politiske Omraade, saaledes ogsaa i Arbejdsforholdene: et Lockoutvarsel for Dansk Arbejdsmandsforbund og for Jern- og Metalindustriens faglærte Arbejdere blev hævet, ligesom en Strejke hos Kulrederierne. Industriraadet opfordrede Industrien til at holde Virksomhederne i Gang i saa stort Omfang og saa længe som muligt, selv om det skulde kræve Ofre fra Virksomhedernes Side. Arbejdsgiverforeningen rettede samme Opfordring til sine Medlemmer, og til Gengæld tilraadede De samvirkende Fagforbund deres Organisationer at se bort fra Bestemmelserne om gensidige Opsigelsesfrister for Arbejdere og Arbejdsgivere. Kort sagt, et indbyrdes Tillidsforhold, en bevidst Solidaritet ytrede sig paa den smukkeste Maade. Ganske i samme Aand udsendte Industriraadet sin Opfordring til de Industridrivende om at lade Hensynet til Kunderne gaa forud for den Vinding, som kunde opnaas ved Kontraktannulleringer under Hensyn til Krigsforholdene«.

Men hvor længe varede Enigheden? Ikke stort længere, end til den første Frygt var forbi, og Folket havde vænnet sig til den ubehagelige Situation, som det nu en Gang var i, og for Arbejdsgiverne medførte det under alle Omstændigheder, at den smukke Bygning, Direktør Hauberg havde faaet opført med 5-aarige Overenskomster, med det samme sank i Grus, og afløstes af Overenskomster, der ikke en Gang holdt et Aar. Dette ramte ogsaa den københavnske Fabrikantforenings Virksomheder, der ved Siden deraf ligesom al anden Erhvervsvirksomhed blev stillet overfor en Mængde andre overmaade vanskelige Spørgsmaal som Følge af Krigen.

Den 1. August udstedtes det kgl. Budskab om Danmarks Neutralitet, og samme Dag vedtog Rigsdagen en Lov, hvorved det forbydes fra dansk Territorium at understøtte krigsførende Magter, og derefter fulgte Slag i Slag en Række Lovgivningsforanstaltninger: Lov om Tilsyn med Fremmede og Rejsende, Meddelelse om Udlægning af Miner i Sundet og Bælterne, Lov om Udførsel af visse Varer, deriblandt Ting som Staal og Jern, Vaaben, enhver Art elektriske Kabler, Motorkøretøjer, Raamaterialier til Bygning eller Reparation af Jern- eller Staalskibe og meget andet.

Den 7. August kom Loven om Regulering af Priser paa Levnedsmidler, og den 18. s. M. nedsattes den overordentlige Kommission, hvis virksomste Medlem uden Tvivl var Ingeniør Alex. Foss, som dels i denne Egenskab og dels i sin Egenskab af Industriraadets Formand gjorde Landet uvurderlige Tjenester under Krigen.

Det første Bestyrelsesmøde i Fabrikantforeningen i 1914 afholdtes — uvist hvorfor — først den 3. Juli, hvor Formanden, Direktør Moritz Heineke, gennemgik Referaterne af de forudgaaende Møder for at opfriske dem i Bestyrelsens Erindring, men efter Krigens Udbrud holdtes der i lange Tider Møder hver Uge.

Den 6. Oktober 1914 afholdt de to Fabrikantforeningers Bestyrelser Møde for at drøfte Spørgsmaalet om Afholdelse af Generalforsamlinger. Generalforsamlingerne skulde forlængst have været

afholdt, og der var megen Stemning for overhovedet at udsætte dem til Foraaret — enkelte Optimister mente, at saa var Krigen maaske forbi. Der var imidlertid to Spørgsmaal, som trængte til Afgørelse, nemlig Understøttelsesfonden og Ulykkesforsikringen, og efter en lang Forhandling fastsattes Dagen til den 14. November. Først holdt hver Forening Generalforsamling for sig og derefter sammen, og paa disse Generalforsamlinger vedtog man de af Bestyrelserne stillede Forslag vedrørende de to nævnte Institutioner.

Der var gaaet adskilligt forud, inden man var naaet saa vidt, men til Slut var der indenfor Bestyrelsen opnaaet Enighed om en Ordning paa Grundlag af, at begge disse Fond var Medlemmernes Ejendom. I Understøttelsesfonden indestod paa det Tidspunkt ca. 700.000 Kr., og Direktør Hauberg foreslog, at Fonden ikke skulde udbetales til Medlemmerne før den 1. Oktober 1916, men samtidig stilledes der Forslag om Oprettelse af en ny Fond, og efter mange Forhandlinger enedes man om at henlægge 1 % af Arbejdslønnen til en Strejkeforsikringsfond, der skulde vokse med 0,35 % aarlig, og samtidig skulde Kontingentet forhøjes fra 1,2 til 1,3 %. Endvidere enedes man om hurtigst muligt at gøre Ulykkesforsikringen til en selvejende Institution og af Reservefonden at udbetale det, der var Medlemmernes Ejendom, saa snart det kunde lade sig gøre efter Opsamlingen af den nye Reservefond, som man mente at kunne nøjes med at gøre lig med Præmien for et Aar, ligesom man enedes om, at de enkelte Medlemmers Konti skulde forrentes, og Rente udbetales Vedkommende.

Paa det første Medlemsmøde den 5. August 1914 talte man om en Række af de Spørgsmaal, som voldte Industrien Besvær. Det første var Spørgsmaalet om Leveringsfristen; fra visse Sider udtaltes der Ønsket om at faa udsendt Cirkulærer til Kunderne, hvori der blev taget Forbehold med Hensyn til Leveringsfristen for de Leverancer, som var i Arbejde. Herimod rejste der sig dog Indvendinger, som iøvrigt kom endnu stærkere frem paa senere

Møder, fra Medlemmer, der gjorde gældende, at naar man overhovedet var i Stand til at levere, burde man overholde sine Leveringsforpligtelser. Man fandt det iøvrigt urigtigt at vedtage nogen bestemt Udtalelse, idet Situationen i Virkeligheden forandrede sig fra Dag til Dag, ja fra Time til Time, og Resultatet blev derfor, at man fastslog, at enhver maatte handle, som han selv fandt det rigtigt. Derimod var der almindelig Enighed om, at der maatte tages Forbehold med Hensyn til Priserne, fordi Materialepriserne var stigende. Der fremsattes Forslag om at indrykke et Avertissement, der gjorde Offentligheden bekendt med en saadan Beslutning, men hertil vilde Hovedparten af Medlemmerne ikke gaa. Der var endda Enighed om, at saa længe man kunde levere uden at forhøje Priserne, vilde dette være formaalstjenligt, men paa den anden Side var man klar paa, at det kun vilde blive en stakket Frist. At Varer ikke skulde leveres uden fuldstændig Sikkerhed for Betalingen var alle enige om.

Med Hensyn til Leveringsforpligtelsen rejstes endnu det Spørgsmaal, om Kunderne, for saa vidt Leveringsfristen blev udskudt paa Grund af Forholdene, kunde annullere Ordreerne. Skulde man f. Eks. være forpligtet til at sætte sig i betydelig større Udgift for at levere til aftalt Tid for den gamle Betaling, eller havde man Lov til at udskyde Leveringen, indtil de Raavarer, der skulde bruges, atter kom i normal Pris, eller endelig, hvis man leverede til Tiden, kunde man da forlange en større Betaling? Herom var der stærk Uenighed, og der fremkom bl. a. det Forslag, at der skulde gives Kunderne Valget imellem rettidig Levering imod forhøjet Betaling eller senere Levering imod aftalt Betaling. Nogen Beslutning med Hensyn til dette Punkt blev dog ikke truffet.

Et andet Spørgsmaal, som ganske naturligt meldte sig, var, hvorvidt man kunde faa de til Virksomhedernes Fortsættelse fornødne Beløb udbetalt af Bankerne. Her var Forholdet dog i det hele og store saaledes, at naar det gjaldt om at holde Virksomhederne i Gang, udbetalte Bankerne Tilgodehavender, medens der ellers

lagdes en stærk Klausul paa Udbetalinger. Hvad der ligeledes vakte Bekymring, var Spørgsmaalet om Forsyning med Kul og Cinders. Straks da Krigen udbrød, annullerede Kulgrossererne alle Leveringskontrakter — hvad der iøvrigt vakte en stærk Harme i Industrikredse og ansaas for et betydeligt Overgreb. Der fremkom da ogsaa Forslag om, at Fabrikantforeningens Medlemmer som Modvægt herimod skulde tænke paa selv at købe Kul i Fællesskab, naar normale Tilstande igen var indtraadt. Hvad der ogsaa vakte et vist Røre var, at Kulgrossererne lod fremmede Skibe indtage Kul i Havnen, medens man nægtede Kul til Industrien eller i alt Fald forlangte 2- à 3-dobbelte Priser. Hele dette Spørgsmaal var dog af mere forbigaaende Natur, idet det viste sig, at der ret hurtigt atter blev aabnet for Tilførslen.

Men hvad der var af mindst lige saa stor Betydning som Forsyningen med Brændsel, var Spørgsmaalet om Forsyning med Raamaterialier. Der var Varer, som overhovedet ikke kunde faas, og man var under alle Omstændigheder klar paa, at Forsyningen med Raamaterialier i tilstrækkelig Udstrækning vilde blive meget vanskelig, jo længere Krigen varede. Gennem ^{A/s} Jærnkontoret fik man Tilbud om amerikansk Jern, men Tilførslen heraf blev, efter at Amerika var kommet med i Krigen, ret forsvindende.

Under disse vanskelige Forhold fik Industrien en væsentlig Støtte gennem det i 1910 paa Ingeniør Alex. Foss' Initiativ oprettede »Industriraadet« og — som foran nævnt — gennem den overordentlige Kommission.

Iøvrigt medførte Forholdene, at man ikke stod paa den aller bedste Fod med Jerngrossererne. Mellem Vogn- og Beslagsmedemesterforeningen og Klejnsmedemesterforeningen paa den ene Side og Jerngrossererne paa den anden Side opstod der en Strid, som ogsaa kom til at berøre Fabrikantforeningen. Et af Grossererfirmaerne havde købt Maskiner og paatog sig alt muligt Smedearbejde; Firmaet benyttede Smede som Straamænd og var derved altid i Stand til at underbyde de Tilbud, som de organiserede

Smedemestre gav. Man havde ved Forhandling forsøgt at faa Grossererne til at erklære ikke at ville udføre Smedearbejde, men dette havde de nægtet. De danske Jerngrosserere paadrog sig imidlertid en Konkurrence fra Sverige, fordi de ikke vilde undlade at sælge Jern i Sverige, og som Følge deraf havde det svenske Firma Brdr. Edstrand lagt et Lager over i Frihavnen for at konkurrere med Grossererne. Dette generede dem i høj Grad og førte til, at forskellige Grosserere erklærede at ville bøje sig for Kravet om ikke at udføre Smedearbejde, men det var ikke muligt at opnaa Enighed mellem dem alle derom, og heller ikke om de Erklæringer, de krævede. Paa et Møde i den københavnske Fabrikantforening den 9. Oktober 1915 vedtoges det at tilskrive Grossererne, at man ikke ønskede noget Samarbejde med dem paa det foreliggende Grundlag, men at man ønskede at kende de nærmere Betingelser, under hvilke Grossererne kunde tænke sig et Samarbejde indledet. Det gik imidlertid ikke saa let. Ved Levering af Staal, Jern og andre Materialier forlangte Grossererne meget omfattende Erklæringer, forinden de leverede Varerne, og det var et betydeligt Arbejde, hver Gang man gjorde en Forretning med Grossererne, at gennemgaa disse Erklæringer. Fabrikantforeningen ansaa det derfor for praktisk, om den udarbejdede en Generalerklæring, som kunde gives Grossererne en Gang for alle og saaledes affattet, at man ikke underkastede sig nogen Kontrol fra Grosserersocietétet, men kun fra Industriraadet. Endvidere ønskedes udarbejdet en Erklæring, som Fabrikanterne skulde tage af deres Kunder for at sikre sig, at de Varer, disse solgte, ikke blev anvendt paa en Maade, der stred imod de Forpligtelser, Fabrikanten selv havde paataget sig. — Tiden gik imidlertid, og paa Grund af Forhandlinger med Arbejderne og andre Forhold blev der ikke rørt videre ved Spørgsmaalet, og Følgen heraf var, at en stor Del af Foreningens Medlemmer underskrev Erklæringerne til Grossererne, og paa et Bestyrelsesmøde den 25. Februar 1916 enedes man om ikke at gøre mere ved

denne Side af Sagen. Derimod havde det fremdeles Interesse at faa Kundeerklæringerne bragt i den rette Form, og herom udsendtes der et Cirkulære til Medlemmerne.

I 1917 voksede Frygten for, at Jernindustrien skulde komme til at mangle Jern og Staal, og der nedsattes et Arbejdsudvalg til nærmere at overveje dette Forhold, og til at foretage de nødvendige Forarbejder engagerede Fabrikantforeningerne Dr. Engel. Paa et Fællesmøde mellem de to Fabrikantforeninger den 1. Marts 1918 oplyste Ingeniør Poul Larsen, at 74 % af Fabrikantforeningens Medlemmer i København og 36 % af Provins-Fabrikantforeningens Medlemmer havde tilsagt Tanken om Oprettelsen af et Jern- og Staalværk deres Støtte, og at de nævnte Medlemmer indenfor de to Fabrikantforeninger repræsenterede henholdsvis 89 % og 50 % af det aarlige Forbrug. Meningen havde oprindelig været, at ogsaa Burmeister & Wain skulde være med i Samarbejdet, hvorved der kun blev tilbudt Jern- og Metalindustriens Sammenlutning en Andel paa $\frac{1}{5}$ af den samlede Produktion. Dette fandt Sammenlutningen for lidt og foreslog derfor, at Burmeister & Wain, Kabelfabrikkerne plus de øvrige Skibsværfter og Sammenlutningen hver blev repræsenteret med $\frac{1}{3}$. Men dette tilfredsstillende ikke Burmeister & Wain, som trak sig tilbage.

Tanken var derefter, at Kabelfabrikkerne, de øvrige Skibsværfter og Sammenlutningen skulde realisere Sagen uden Burmeister & Wain, og af det til det ovennævnte Projekteringskontor indkomne Materiale viste det sig, at der anvendtes ca. 150.000 Tons Valsemateriale og Staalstøbegods og 50.000 Tons Raajern, saaledes at Værket maatte baseres paa en aarlig Produktion af ca. 200.000 Tons, hvilket iøvrigt var mere, end man oprindelig havde tænkt sig. Værket vilde antagelig komme til at koste 40 Mill. Kr., og det første Spørgsmaal, der meldte sig, var da, om det var nødvendigt overhovedet at oprette et saadant Værk. Industrien maatte imidlertid under alle Omstændigheder have Raamaterialier til rimelige Priser og maatte derfor se at komme ud af det

Afhængighedsforhold, hvori den stod til Udlandet. Det næste Spørgsmaal, der meldte sig, var, om det var nødvendigt at gøre Værket saa stort, som paatænkt, og dette maatte besvares bekræftende, hvis Værket skulde være rentabelt, idet det Forbrug, som var indenfor Jern- og Metalindustriens Sammenslutning, nøjagtigt svarede til Værkets Rentabilitet. Man havde tænkt sig at gøre Værket til et Andelsforetagende, hvis Opgave kun skulde være at arbejde for de interesserede, og de 40 Mill. Kr. tænktes skaffet til Veje dels ved et Partialobligationslaan paa 20 Mill. Kr. og dels ved, at de resterende Beløb fordeltes i Andele svarende til den Brug, hver enkelt Virksomhed ønskede at gøre af Værkets Produktion.

Ingeniør Poul Larsen oplyste endvidere, at Bankerne stillede sig velvilligt overfor Tanken. Værket tænktes lagt i København, der havde det største Forbrug, og for ikke at forurette Provinsbyerne skulde man sælge Varerne cif. Det var naturligvis ikke utænkeligt, at Udlandet vilde søge at løbe Værket overende, og derfor maatte Jernindustrien staa samlet om det. Muligvis kunde der gennem Staten opnaas et Laan paa 5 Mill. Kr. til Jord- og Kajarbejde paa Betingelse af Fritagelse for Renter i de første 5 Aar og derefter 4 %.

Der udtaltes en enstemmig Tilslutning til Tanken og til Fortsættelsen af det paabegyndte Arbejde. Imidlertid blev der intet ud af hele Sagen, Arbejdet dermed fortsattes en Tid endnu, og Fabrikantforeningen bevilgede et Par Gange Penge til Undersøgelser, men da Krigen sluttede, tabtes Interessen for Spørgsmaalet; man nærrede ikke længere nogen Frygt for Materiale-mangel, og den store Plan blev derefter henlagt.

Et af de aller vanskeligste Spørgsmaal var Forholdet til Funktionærerne og Arbejderne, baade i al Almindelighed og under Indkaldelser. Fra Arbejdsgiverforeningen var der til alle Virksomheder rettet en Henvendelse, hvori man tilraadede at vise Forsigtighed ved ikke at foretage alt for pludselige Afskedigelser,

og endvidere at afskedige de ugifte, før man skred til Afskedigelse af gifte Arbejdere, og denne Henstilling blev utvivlsomt fulgt ikke mindst indenfor Fabrikantforeningen, hvor Stemningen i de Møder, hvor dette Spørgsmaal drøftedes, ganske overvejende gik i samme Retning.

Indenfor Industriraadet havde man ogsaa haft Spørgsmaalet oppe og vedtog paa et Møde den 5. August 1914 enstemmigt »at opfordre de Industridrivende til under de alvorlige og vanskelige Forhold, som vi gaar i Møde, at tilrettelægge Virksomhedernes Drift med den Opgave for Øje: at holde det størst mulige Antal Arbejdere og Funktionærer længst muligt beskæftiget, selv om dette kun kan gennemføres med Ofre fra Virksomhedernes Side«.

I Forbindelse med Spørgsmaalet om at beholde Arbejderne i størst mulig Udstrækning kom man ganske naturligt til at tale om Indskrænkning af Arbejdstiden. Det siger sig selv, at hvis Arbejdsmængden indskrænkedes, og Virksomhederne dog skulde holde det samme Arbejderantal, vilde der ikke være nogen anden Udvej end den at forkorte Arbejdstiden, hvis ikke Virksomhederne skulde tage et alt for stort Tab paa den Konto. Det viste sig da ogsaa meget hurtigt, at Virksomhederne gik til en saadan Indskrænkning. En enkelt Virksomhed arbejdede kun hver anden Dag, andre Virksomheder nedsatte Arbejdstiden til $5\frac{1}{2}$, 6, $6\frac{1}{2}$ eller 7 Timer, og dette medførte bl. a., at Arbejderne visse Steder rejste Krav om at faa Overarbejdsbetaling, for saa vidt de kom til at arbejde udover den indskrænkede Arbejdstid, men indenfor den normale. Dette Krav blev dog afslaaet overalt, og Arbejderne faldt ogsaa i saa Henseende til Føje.

I Tilfælde af Indkaldelse af Arbejderne var der i al Almindelighed Enighed om ikke at yde nogen Betaling, saa længe Indkaldelsen varede.

Overfor Funktionærerne var det ganske naturligt, at Arbejdsgiverne stillede sig mere liberalt. Man drøftede bl. a. Spørgsmaalet om, hvorvidt samtlige Funktionærer skulde opsiges med 3 Maa-

neders Varsel for derefter at fortsætte deres Arbejde med 14 Dages Opsigelse, men overfor denne Tanke havde Funktionærene reageret ret kraftigt, og den fandt heller ikke stærk Tilslutning hos Medlemmerne. Funktionærene havde ogsaa stillet sig afvisende overfor en Nedsættelse af Arbejdslønnen, naar Arbejdstiden blev indskrænket; en saadan Nedsættelse vilde de kun gaa med til paa Betingelse af, at den resterende Del af Lønnen blev indestaaende i Virksomheden til senere Udbetaling, og dette vilde vedkommende Arbejdsgivere ikke gaa med til.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorledes Funktionærene skulde være stillet under Indkaldelse, indtog Medlemmerne ret forskellige Standpunkter. Fabrikantforeningen havde anmodet sin juridiske Konsulent om at afgive et Responsum i Sagen, og dette gik ud paa, at den foreliggende ekstraordinære Indkaldelse af Militær ikke ophævede de gældende Kontrakter, og at der fra Fabrikkerne Side formentlig maatte forholdes paa samme Maade som ved Sygdom. Et Firma, der havde forelagt sin juridiske Konsulent det samme Spørgsmaal, havde faaet et modsat Responsum. I det store og hele hældede man dog til den Anskuelse, at selv om der ikke forelaa en Forpligtelse, vilde man stille sig saa imødekommende som muligt overfor Funktionærene, og efter de Oplysninger, der fremkom paa Møderne herom, syntes det almindelige Standpunkt at være det, at man vilde betale Gage for August Maaned og saa tage Forbehold overfor Fremtiden.

En Lov, der havde sin store Betydning, ogsaa for Industrikredse, var Loven af 20. August om Adgang til Betalingshenstand, der fastsatte, at hvis en Skyldner, der i første Instans sagsøges for en før 1. August 1914 stiftet Gæld, bevisliggør, at han paa Grund af de foreliggende overordentlige Forhold ikke kan betale, er Domstolene indtil 10. Oktober 1914 — denne Tidsfrist blev senere ved Lov af 9. Oktober 1914 ændret til 15. Januar 1915 — bemyndiget til at indrømme ham en Betalingshenstand i det Omfang, hvori Gælden anerkendes, dog ikke udover 3 Maaneder. Denne Regel

kom ikke til Anvendelse, hvor Søgsmålet angik Renter eller Afdrag paa Prioritetsgæld, Renter af Obligationer, Lønninger, Pensioner, Aftægtsydelser, Forsikringssummer og Forsikringspræmier, Husleje, Forpagtning og faste Afgifter, Skatter til det Offentlige eller Fordringer paa Banker og Sparekasser. Lignende Love vedtoges ogsaa i Sverige og Norge.

Manglen paa Skillemønt bidrog til at gøre Forholdene besværlige. Det kneb stærkt med Udbetalingen af Lønnen til Arbejderne, fordi man ikke kunde faa den fornødne Skillemønt. Man maatte da enten gaa den Vej at betale Arbejderne det Beløb, man kunde betale med Sedler, og lade dem have Resten tilgode til næste Uge eller udbetale hele Beløbet til samtlige Arbejdere, der saa igen maatte se at faa Pengene delt.

Endelig fik man ogsaa noget at tænke paa ved Forslaget om en Toldrevision. Industriraadet opfordrede Fabrikantforeningens Medlemmer til at udtale sig, og Bølgerne gik i den Anledning ret højt; det var ikke alene Spørgsmålet om Vægttold eller Værditold, som spillede ind, men det var naturligvis ogsaa de enkelte Positioner, der interesserede Medlemmerne. Dette Arbejde førte dog ikke til nogen Ændring i de bestaaende Forhold.

Det var under de forhaandenværende Forhold ganske naturligt, at Industrien, der saa sit hjemlige Marked stærkt beskaaret og ogsaa havde mistet adskillige udenlandske Omsætningsomraader, saa sig om efter nye Markeder, og i saa Henseende faldt Blikket først og fremmest paa Rusland. Spørgsmålet blev rejst af Provins-Fabrikantforeningen, der i en Skrivelse, som forelagdes den københavnske Fabrikantforening i et Bestyrelsesmøde den 30. Marts 1915, forespurgte, om Foreningen vilde være med til at sende et Udvalg til Rusland for at undersøge Eksportmulighederne og deltage i Udgifterne derved. Den københavnske Fabrikantforening sluttede sig til Tanken, og i et Fællesmøde mellem de to Bestyrelser den 17. Marts 1915 drøftede man Spørgsmålet

videre, og der nedsattes et Eksportudvalg bestaaende af Direktør Vestesen, Direktør Fr. Hasselriis, Aarhus, og Ingeniør Aage Smith, Holbæk, for Provinsfabrikantforeningen, samt Direktør Moritz Heineke, Ingeniør v. d. Lieth og Direktør S. C. Hauberg for den københavnske Fabrikantforening. Udvalget udpegede Direktør Hasselriis, Ingeniør v. d. Lieth og Ingeniør Aage Smith til Rejseudvalg og foretog endvidere en Henvendelse til Udenrigsministeriet om at yde Udvalget fornøden Støtte.

I Eksportudvalget drøftedes Spørgsmaalet videre og navnlig om, hvorvidt man skulde oprette et russisk Handelshus, hvilket forskellige Importfirmaer havde ført Forhandlinger om. Det mentes, at et Eksportfirma i stor Stil, f. Eks. i Moskva, utvivlsomt kunde gøre mægtige Forretninger og endogsaa være i Stand til at skaffe sig Koncessioner. Det var særligt Direktør Hauberg, der gik ind for denne Tanke, og som antog, at et saadant Handelshus kunde etableres med en Aktiekapital paa 1 Mill. Kr., som indbetaltes paa den Maade, at de interesserede Virksomheder sendte Varer derover til denne Værdi. Fra anden Side mente man, at der skulde ansættes en Agent, som skulde besørge Annoncer i de russiske Blade og skaffe Oplysninger om Forbruget af de forskellige Artikler og lignende, medens Medlemmerne saa selv eller ved Repræsentanter maatte foretage det videre fornødne.

I et Møde i Eksportudvalget den 13. April 1915 vedtoges det at give Eksportudvalget følgende Opgaver:

A. Almindelige Undersøgelser.

Hvorledes er Toldforholdene for de Artikler, der er anmeldt til Eksport?

Vil der kunne opnaas Toldlettelse for dansk Jernindustri i Almindelighed eller paa enkelte Omraader?

Vil Maskinforsendelse kunne foregaa under Krigen og i saa Tilfælde, hvorledes?

B. Undersøgelse af Afsætningsforholdene.

Er der Konsum i de forskellige Artikler, som er anmeldt, eller hvilke andre Muligheder forefindes?

I hvilke Artikler er der indenlandsk Konkurrence?

Hvilke Artikler kan der særlig ventes fra Sverige, Amerika og England?
Hvilke er de almindelige Salgs- og Betalingsvilkkaar?

C. Samarbejde mellem Fabrikanterne til Lettelse af Forbindelsen med de russiske Købere.

Vil det være formaalstjenligt at etablere en fast Repræsentation i Rusland, eventuelt i Forbindelse med et Udstillingslokale?

Det ovenfor nævnte Udvalg rejste derefter til Rusland, og sammen med Udvalget rejste Direktør S. C. Hauberg.

Den 27. Maj 1915 forelaa der i et Fællesmøde mellem Bestyrelserne for de to Fabrikantforeninger og Medlemmerne af Eksportudvalget efter dettes Tilbagekomst en Beretning, som gav en tydelig Besvarelse af de Spørgsmaal, som var stillet til dem, og det blev fremhævet, at man ved en Gennemgang af Beretningen havde faaet bekræftet, at der i Rusland fandtes et stort Marked for jernindustrielle Frembringelser, men ogsaa, at der under Krigen ikke var meget at gøre, hvorfor man maatte tale om, hvad der skulde ske efter Krigen. Man drøftede i saa Henseende særlig Spørgsmaalet om Ansættelse af to Korrespondenter i Rusland, den fremtidige Forretningsgang, Leje af Udstillingslokale i København og andre dermed i Forbindelse staaende Forhold. Det vedtoges enstemmigt straks at antage to Korrespondenter, nemlig Hr. Jørgen Buch, Petrograd, og Ingeniør Hartmann, Moskva, og at udsende en Redegørelse om hele Spørgsmaalet til Medlemmerne. Korrespondancen mellem Organisationernes Medlemmer og de to Korrespondenter skulde foregaa gennem Organisationernes Kontor, Nørrevoldgade 30, paa den Maade, at Skrivelser vedrørende Sagen fremsendtes in duplo; det ene Eksemplar sendtes videre til Korrespondenten, medens det andet Eksemplar forblev hos Organisationens, og paa samme Maade skulde det gaa med Besvarelserne. Spørgsmaalene skulde naturligvis behandles fuldstændig konfidentielt, og mulige Oplysninger maatte ikke komme Uvedkommende i Hænde. Efter 3 Maaneders Forløb vilde Bestyrelserne indkalde Generalforsamlinger i de to Organisationer, paa

hvilke de vilde fremlægge de i den forløbne Tid indvundne Erfaringer og Forslag om Sagens videre Behandling samt den russiske Toldtarif vedrørende jernindustrielle Frembringelser i dansk Oversættelse.

I et Fællesmøde mellem Bestyrelserne den 26. Oktober s. A. fremhævedes det, at den Korrespondance, der havde været ført mellem Foreningens Medlemmer og de to Repræsentanter i Rusland, ikke havde været videre stor. Der var dog Udsigt til nogen Forretning i Petrograd, medens derimod Udsigterne til Forretning paa Moskva maatte siges at være lig Nul. Man var enig om, at Udgiften til Repræsentanter nu maatte afholdes af de interesserede Parter; dog mente man, at Udgiften til Repræsentanten i Petrograd vilde blive saa lille, at Foreningerne maaske kunde fortsætte en Tid lang endnu med at betale ham. Fra alle Sider var der iøvrigt Enighed om, at Resultatet af den hele Historie var meget magert.

Paa en fælles Generalforsamling mellem de to Foreninger den 20. November s. A. fremlagde man Sagen for Medlemmerne. Det oplystes, at der hidtil var afsluttet Forretninger til et Beløb af 30—40.000 Kr., og det vedtoges enstemmigt at godkende de Udgifter, der allerede var afholdt, og de Dispositioner, der var truffet, samt at fortsætte indtil videre under de gamle Forhold, dog saaledes at Korrespondancen i Fremtiden skulde foregaa direkte mellem Kontorerne og det interesserede Firma. Under Forudsætning af, at Bestyrelserne mente det rigtigt helt at ophøre med at beskæftige sig med Sagen eller at gøre principielle Forandringer i de opstaaede Forhold, maatte der indkaldes en ny Generalforsamling. Dette er aldrig sket, men som Forholdene udviklede sig, døde Sagen stille hen.

Ved Siden af disse store Problemer, som var fremkaldt af Krigsforholdene, var der jo ogsaa andre Spørgsmaal, der lagde Beslag paa Ledelsens Opmærksomhed, skønt de under de forhaandenværende Forhold naturligtvis kom i 2. Række. I et Bestyrelses-

møde den 8. Marts 1916 drøftede man Arbejdsgiverforeningens nye Strejke- og Lockoutklausul og dens Overførelse paa Fabrikantforeningens Forhold og vedtog at udsende Meddelelse til samtlige Medlemmer derom.

I samme Bestyrelsesmøde valgtes et Udvalg til at administrere Bygningen og til i Forbindelse med Kontoret at træffe fornøden Bestemmelse om, hvad der skulde foretages. Udvalget kom til at bestaa af Direktør S. C. Hauberg og Direktør Max Ballin for Industrifagene og Direktør H. V. Schwartz og Direktør Moritz Heineke for Fabrikantforeningen, og der udtaltes fra Bestyrelsens Side Ønske om, at Kontorchef Helsing toges med paa Raad.

I 1915 afløstes cand. polit. Georg Hansen som Sekretær i Fabrikantforeningen af Overretssagfører C. C. S. Jensen.

Sekretær C. C. S. Jensen.

I et Bestyrelsesmøde den 31. Maj s. A. forelaa der fra Fabrikdirektoratet Anmodning til Bestyrelsen om at udpege en Repræsentant til at deltage i en Forhandling om Revision af Fabrikloven, og det vedtoges at anmode Direktør Helweg og Direktør Vøhtz om kritisk at gennemgaa Loven og den dertil knyttede Vejledning og derefter bestemme, hvem der skulde deltage i Forhandlingen med Fabrikdirektoratet.

Paa den ordinære Generalforsamling den 29. September 1916 forelagde Direktør Moritz Heineke et Forslag til Ændring i Lovens § 3, der muliggjorde Optagelsen af Æresmedlemmer. Han udtalte, at man gentagne Gange havde været inde paa Tanken, og at Hoved-

formaalet var at knytte et Medlem til Foreningen som Tak for dygtigt udført Arbejde, saaledes at man i paakommende Tilfælde kunde gøre Brug af hans Erfaringer. Forslaget vedtoges enstemmigt. Umiddelbart derefter meddelte Direktør Moritz Heineke, at Bestyrelsen agtede straks at gøre Brug af den vedtagne Lovændring, idet den vilde foreslaa at vælge Direktør Hauberg til Æresmedlem. Hans mangeaarige Arbejde indenfor Jernindustrien saavel som hans store Arbejde for Landets Arbejdsgivere trængte ikke til nærmere Paavisning. Forslaget anbefaledes paa det varmeste fra flere Sider og vedtoges enstemmigt, og derefter bød Formanden Direktør Hauberg, der midlertidig havde forladt Generalforsamlingen, velkommen som det første Æresmedlem. Man havde ved dette Valg villet tilkendegive sin Tak til ham for det af ham allerede udførte glimrende Arbejde og Foreningens ærbødige Kærlighed til ham. Direktør Hauberg takkede for den Ære, der var vist ham ved Udnævnelsen: det havde været en af hans største Sorger, da han maatte træde ud som Medlem i Januar Maaned, og han paaskønnede i høj Grad Udnævnelsen til Æresmedlem.

Paa samme Generalforsamling vedtoges det at forhøje Tilskudet fra Arbejdsgiverne til Funktionærernes Pensionering, idet man samtidig bemyndigede Bestyrelsen til at træffe Aftale om alle Enkeltheder med Provins-Fabrikantforeningen og om den endelige Størrelse af Arbejdsgivernes Bidrag.

I et Fællesmøde mellem Bestyrelserne for de to Fabrikantforeninger enedes man om, at Arbejdsgiverne skulde forhøje deres Bidrag til Pensionskassen fra 2 til 4% for de Funktionærer, som vilde foretage en lignende Forhøjelse. Paa Grundlag af et Tilsagn fra Funktionærerne om at forhøje deres Bidrag fra 2—5% vedtog man imidlertid paa en ordinær Generalforsamling den 3. Juni 1917 at gaa med til at yde det samme Tilskud.

I et Bestyrelsesmøde den 23. Oktober 1916 vedtog man at yde et Bidrag til Industriraadets Eksportbureau paa 3.000 Kr. aarlig

eller højst 10.000 Kr. fordelt over 3 Aar. Et lignende Tilskud ydedes af Provins-Fabrikantforeningen.

Efter at der nu var gaaet 12 Aar siden Bygningens Opførelse, vedtoges det i et Bestyrelsesmøde den 3. August 1916 at foretage en Hovedreparation af Bygningen.

Fabrikantforeningens Medlemmer havde siden Foreningens Stiftelse trygt lagt alle Spørgsmaal angaaende Arbejdsforholdenes Løsning i Hænderne paa de Mænd, som stod i Spidsen for Foreningen, og derved opnaaet en ensartet Løsning af Løn- og Arbejdsforholdene. Der var derfor intet mærkeligt i, at Fabrikantforeningen og dens Medlemmer altid blev fremholdt som et Eksempel paa en helstøbt Organisation. Hertil bidrog ikke mindst de Mænd, som ledede Foreningen og ofrede hele deres Arbejde paa de faglige Spørgsmaals lykkelige Løsning.

Selv om Fabrikantforeningens Betydning som Organisation traadte noget i Baggrunden ved Oprettelsen af Sammenslutningen og Industrifagene, gjorde der sig dog stadig indenfor Fabrikantforeningens Medlemmers Kreds den Anskuelse gældende, at man skulde slutte op om Foreningens Ledelse og følge dens Parole, hvad enten det gjaldt de store organisatoriske Spørgsmaal eller Forhold, som kun omfattede Fabrikantforeningens Medlemmers egen Kreds.

Krigsaarene og de dermed følgende vanskelige Forhold for dansk Industri og for Industriens Organisationer lagde i høj Grad Beslag paa disses Ledelse. Dette gjaldt ogsaa Fabrikantforeningens ledende Mænd, hvis Arbejdskraft man anvendte til Varetagelse af de »store« Spørgsmaal, overfor hvilke Fabrikantforeningens indre Spørgsmaal kom til at staa noget i Skygge, og paa denne Maade maatte nødvendigvis det hidtidige personlige Forhold mellem Fabrikantforeningens Bestyrelse og Medlemmer i nogen Grad glide ud, idet Administrationen af de daglige Spørgsmaal gled over til Sekretariatene.

Industrifagenes Kontor, som samlede alle de tilsluttede For- eningers Sekretariatsarbejder, var ogsaa under Krigen stærkt belastet, men udførte disse vanskelige Aars Arbejde med en beundringsværdig Energi og Trofasthed trods det, at de forelig- gende Arbejder ikke alene anspændte Personalet til langt ud over den normale Ydeevne, men ofte oversteg dets Kræfter. En væsent- lig Aarsag til dette store Arbejde var de urolige Arbejdsforhold i disse Aar. Med den neutrale Stilling, som Danmark indtog under Verdenskrigen, skabtes ikke alene en hel Del nye Industrier, som blomstrede op, og som kun levede i Aarene umiddelbart efter Fredsslutningen, men de bestaaende Virksomheder udvidede hele deres Arbejdsfelt, saaledes at de hidtidige Rammer sprængtes. Med denne Udvikling og med Levnedsmidlernes Prisstigning skabtes Basis for Krav fra Arbejdernes Side om ændrede Løn- og Arbejdsvilkaar i opadgaaende Retning.

Fabrikantforeningens Medlemmer søgte ganske naturligt Støtte hos Organisationerne for at faa klaret Arbejderspørgsmaalene; men over Organisationerne væltede alle de nævnte Spørgsmaal ind netop i disse Aar paa en saadan Maade, at det var saa godt som ganske umuligt at skabe Samling om ensartede Retnings- linier og at gennemføre disses Løsning alene af den Grund, at Forholdene ændredes fra Dag til Dag, og Bestyrelsens Mænd var som før nævnt saa haardt spændt for paa andre Felter i Organi- sationernes Tjeneste, at det var umuligt at stille yderligere Krav til dem om at samle Medlemmerne. Saaledes skete det da ogsaa, at Medlemmerne, som ikke stiltiende kunde se paa, at der skabtes Kaos med Hensyn til Virksomhedernes Arbejdsforhold, tog Ini- tiativ til selv at drøfte alle disse Spørgsmaal indenfor Medlem- mernes egne Rækker og søge dem løst paa tilfredsstillende Maade.

Det var navnlig de yngre Kræfter blandt Foreningens Med- lemmer, som her gik i Spidsen, som f. Eks. Ingeniør R. G. Andersen, Ingeniør Julius Madsen, Direktør Herman Jørgensen og Direktør E. Zimsen (A/s Atlas); men selv om det paa denne

Maade ikke kunde undgaas, at man kom til at gaa udenom Bestyrelsen, skal det dog fremhæves, at Medlemmerne ikke paa noget Tidspunkt var i Modsætningsforhold til Bestyrelsen. Ved de af Medlemmerne arrangerede Møder blev saaledes behandlet Sager som Lærlingspørgsmaalet og Lønstatistikken.

Efter et Medlemsmøde den 3. Maj 1919 fremkom det af Medlemmerne nedsatte Udvalg med et Forslag til Ændring af den bestaaende Lønstatistik, idet denne med Hensyn til Betegnelsen af de forskellige Faggrupper var forældet og slet ikke svarede til den stærkt udvidede Specialisering, som de moderne Arbejdsmetoder krævede. Udvalget havde ikke alene paa dette Omraade udført et meget betydeligt Arbejde, men kom desuden med et Forslag til Ændring af Lønstatistiklisterne for herigennem at kunne gennem-

Gudfred Eickhoff.

føre hurtig paa hverandre følgende Oplysninger vedrørende Bevægelsen af Lønningerne indenfor de forskellige Faggrupper, Oplysninger, som det var meget nødvendigt at faa hurtigt gennemført som Følge af de stærkt stigende Lønkrav fra Arbejdernes Side. Et Forslag til Regulering af Lærlingelønningerne blev ligeledes forelagt paa Mødet. Efter en længere Drøftelse af disse Forslag enedes man om at indlede Samarbejde med Sammenslutningen med Hensyn til Lønstatistikken og henviser Reguleringen af Lærlingelønningerne til den forestaaende Generalforsamling. Til Forhandling med Sammenslutningen valgtes Ingeniør R. G. Andersen, Direktør Herman Jørgensen og Direktør Zimsen. Efter

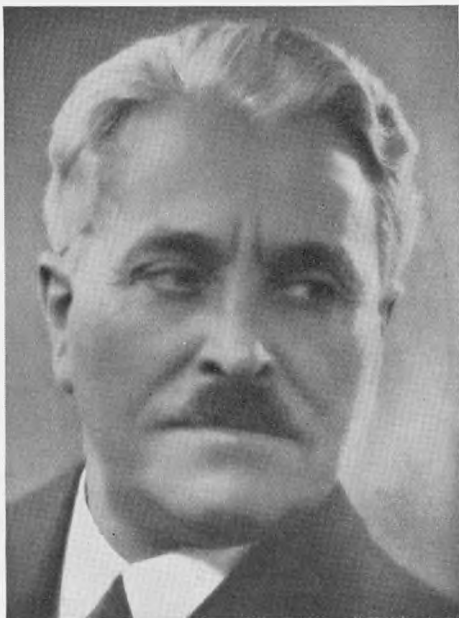
et fortsat Arbejde i flere Møder enedes man i det store og hele om den af Udvalget foreslaaede Gruppering, som efter en yderligere Supplering af de udenfor den egentlige Jernindustri staaende Fag er gældende den Dag i Dag.

Det kunde naturligvis ikke undgaas, at Bestyrelsen blev berørt af den før beskrevne Aktivitet indenfor Medlemmernes Række, og i Erkendelse af, at den hidtidige Ledelse af Foreningen burde suppleres af nye Kræfter, drøftede man hele Bestyrelsesspørgsmaalet i et Møde den 3. Maj 1919, hvor der fremkom Forslag fra Direktør R. Helweg om, at samtlige Bestyrelsens Medlemmer skulde nedlægge deres Mandater og lade de 4 nævnte Herrer tage Stilling til Bestyrelsesspørgsmaalet. Formanden Direktør Heineke, der allerede da havde bebudet sin Fratræden som Formand, havde ved tidligere Lejligheder ment, at Bestyrelsen skulde stille sine Mandater til Disposition, men fandt det dog rigtigt, at nogle af Bestyrelsens Medlemmer blev siddende, f. Eks. Direktør Hauberg og Ingeniør Otto Meyer. Bestyrelsen maatte saa søge at faa nærmere Tilknytning til Medlemmerne ved Medlemsmøder og ligeledes sørge for, at der blev den fornødne Forbindelse mellem Fabrikantforeningen og Jern- og Metalindustriens Sammenslutning.

I samme Møde drøftede man Spørgsmaalet om det kommende Bestyrelsesvalg, Direktør Helweg oplyste, at hele Bestyrelsen paa Generalforsamlingen vilde nedlægge sine Mandater, men dog anbefale at genvælge Direktør Hauberg og Ingeniør Otto Meyer, og endvidere foreslaa i den nye Bestyrelse at indvælge Ingeniør R. G. Andersen, Ingeniør Julius Madsen og Direktør E. Zimsen. Under en kort Diskussion herom udtaltes der en Beklagelse over, at Bestyrelsen vilde nedlægge sine Mandater, og at man ikke haabede, at dette skyldtes, at Medlemmerne i den senere Tid havde arrangeret Møder og nedsat Udvalg, og heroverfor udtalte Direktør Helweg, at der ikke forelaa nogen Demonstration fra Bestyrelsen, men at man maatte erkende, at man ikke havde kunnet gøre alt,

hvad der var nødvendigt, under Krigen, og at man ikke havde været i fornøden Kontakt med Medlemmerne.

Paa den ordinære Generalforsamling den 22. Maj 1919 afgik Direktør Moritz Heineke som Formand, og Bestyrelsen stillede samtlige Mandater til Disposition, idet den foreslog at genvælge Direktør S. C. Hauberg, Direktør R. Helweg og Ingeniør Otto Meyer samt at nyvælge Ingeniør R. G. Andersen, Fabrikant Gudfred Eickhoff, Ingeniør Julius Madsen og Direktør E. Zimsen, og disse 7 valgtes enstemmigt med Akklamation. Paa den Tak, der blev bragt Direktør Heineke for hans Formandsskab i de 7 Aar, svarede han, at disse Aar havde været 7 magre Aar. I de Aar, hvor Fabrikantforeningen skulde skabes, havde der fra Medlemmernes Side været stor Interesse for Organisationsarbejdet, og

E. Zimsen.

det havde været let at faa de bedste Mænd til at gaa i Spidsen for Arbejdet og for Udviklingen. Under Krigen havde Forholdene været langt vanskeligere for Organisationsarbejdet. De enkelte Medlemmer havde hver for sig haft nok at tænke paa, og Bestyrelsens Medlemmer havde været optaget dels af deres egne Virksomheder og dels af andre Spørgsmaal, der var blevet lagt paa dem, og derfor havde man paa Grund af Forholdene ikke kunnet føre saa meget igennem som de første Ledere. Til Formand for den nye Bestyrelse valgtes Direktør R. Helweg, til Næstformand Ingeniør R. G. Andersen.

Den nyvalgte Bestyrelse optog i Løbet af kort Tid til Behand-

ling Spørgsmaalet om Fabrikantforeningens Stilling til Industriefagene og Sammenslutningen. I et Bestyrelsesmøde den 11. Oktober 1919 drøftede Bestyrelsen disse Spørgsmaal. Man ankede fra de nyvalgte Bestyrelsesmedlemmers Side over forskellige Forhold vedrørende Administrationen, bl. a. fandt man Industriefagenes Leje for lav, og hos nogle af Medlemmerne var der en stærk Stemning for, at Fabrikantforeningen skulde udtræde af Industriefagene, medens man ønskede at forblive i Sammenslutningen, og navnlig udtaltes der Ønske om, at Fabrikantforeningen skulde have en særlig Sekretær for sig alene, og man kom atter og atter tilbage til, at Fabrikantforeningen ikke havde den rette Føling med Medlemmerne.

Paa en ekstraordinær Generalforsamling den 22. Oktober optog man til Behandling Spørgsmaalet om Oprettelse af en midlertidig Strejkeforsikring, som skulde gøres obligatorisk for Medlemmerne, og Generalforsamlingen vedtog en saalydende Resolution:

»Generalforsamlingen i Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i København den 22. Oktober 1919 vedtager at oprette en midlertidig Strejkeforsikring efter det af Forretningsudvalget for Sammenslutningen af Arbejdsgivere indenfor Jern- og Metalindustrien i Danmark forelagte Forslag og gøre denne obligatorisk for Medlemmerne. Det er dog en Forudsætning, at samme Forslag vedtages i Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i Provinserne, saaledes at de to Foreningers Medlemmer ved at være i fælles Forsikring kan yde hinanden gensidig Støtte under mindre Strejker.

Generalforsamlingen bemyndiger Bestyrelsen til at optage Forhandlinger med Bestyrelsen for Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i Provinserne og Forretningsudvalget for Sammenslutningen af Arbejdsgivere indenfor Jern- og Metalindustrien i Danmark for at opnaa den hurtigst mulige Gennemførelse af Sagen«.

Og dette Forslag vedtoges.

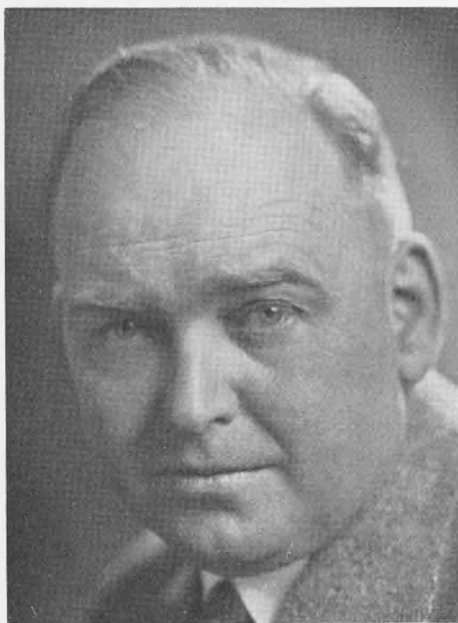
I et Møde den 31. Oktober 1919 og et Bestyrelsesmøde den 14. November s. A. fortsattes Forhandlingerne om Foreningens Administration og organisatoriske Stilling. Der forelaa i disse Møder forskellige Forslag fra Kontorchef Helsing, bl. a. i Retning af, at

Fabrikantforeningen skulde have en særlig Sekretær, som dog skulde have nogle mindre Sekretariater ved Siden af, og hertil udpegedes Sekretær Åge Schiott. Disse Forslag tilfredsstillede dog ikke alle Bestyrelsens Medlemmer, idet det jo stadig var Industrifagene, der udpegede Sekretæren og ikke Fabrikantforeningen selv.

I et Bestyrelsesmøde den 29. November 1919 drøftedes paany Spørgsmaalet om en eventuel Udmeldelse af Industrifagene, og et Mindretal af Bestyrelsen bestaaende af Ingeniør R. G. Andersen, Fabrikant Gudfred Eickhoff og Ingeniør Julius Madsen ønskede at tilstille Sammenslutningen en Forespørgsel om, hvorvidt en Udtrædelse af Industrifagene ogsaa vilde medføre en Udtrædelse af Sammenslutningen.

Gennem Forhandlingerne tilspidsedes Spørgsmaalet yderligere derhen, at det nævnte Mindretal bestemt fastholdt Kravet om en Udtrædelse af Industrifagene, medens man vedblivende ønskede at staa som Medlem af Sammenslutningen; man ønskede en selvstændig Administration af Fabrikantforeningens Sager, dog med Undtagelse af Spørgsmaal som Kortkontor, Statistik m. m., og Mindretallet stillede i Udsigt, at hvis Sammenslutningens Forretningsudvalg stillede sig afvisende overfor deres Forslag, vilde de 3 Herrer nedlægge deres Mandater i Bestyrelsen — Direktør E. Zimsen var enig med Mindretallet i Maalet, men ikke i Midlerne.

I et Bestyrelsesmøde den 30. Januar 1920, hvor Sagen paany var paa Tale, opfordrede Formanden, Direktør Helweg, Mindre-

Sekretær Åge Schiott.

tallet til at blive i Bestyrelsen til den ordinære Generalforsamling, og denne Opfordring tog Ingeniør R. G. Andersen til Efterretning, idet han dog tilføjede, at Mindretallet inden dette Tidspunkt maatte have klar Besked om, hvorvidt det i Henhold til sit en Gang tagne Standpunkt nødtes til at nedlægge Mandaterne eller ej. Det oplystes da, at der for Tiden arbejdedes paa hele dette Spørgsmaal indenfor Industrifagene og Sammenslutningen af et 9 Mands Udvalg bestaaende af 3 Repræsentanter for de Industrier, som ikke var repræsenteret i Industrifagenes Forretningsudvalg — Fabrikant E. F. Jacob, Fabrikant Knud Møller og Direktør Fr. Dalgas — 3 Repræsentanter for Sammenslutningens Forretningsudvalg — Direktør Charles Hansen, Direktør Moritz Heineke og Direktør Ove Munck — medens man endnu ikke havde valgt Repræsentanterne for Industrifagenes Forretningsudvalg. Da Ingeniør Julius Madsen gjorde opmærksom paa det underlige i, at Mindretallet indenfor Fabrikantforeningen, som oprindeligt havde rejst Spørgsmaalet om Fabrikantforeningens administrative og organisatoriske Stilling til Industrifagene, ikke var anmodet om at lade sig repræsentere i dette Udvalg, blev Direktør Moritz Heineke valgt som Repræsentant for Industrifagenes Forretningsudvalg, og i hans Sted blev Ingeniør R. G. Andersen valgt med Ingeniør Julius Madsen som Suppleant. De to andre Medlemmer for Industrifagenes Forretningsudvalg var Direktør Max Ballin og Fabrikant Hjalmar Madsen.

Den 7. Marts 1920 afgik Direktør S. C. Hauberg ved Døden ramt af et Hjerteslag. Han havde ledet Arbejdsgiverforeningens Forretningsudvalgsmøde Fredag den 5. s. M. og havde der meddelt, at han paa Grund af svigtende Helbred vilde trække sig tilbage fra sin Formandsgerning, og paa en Generalforsamling den 12. Marts skulde Formandsskiftet foregaa.

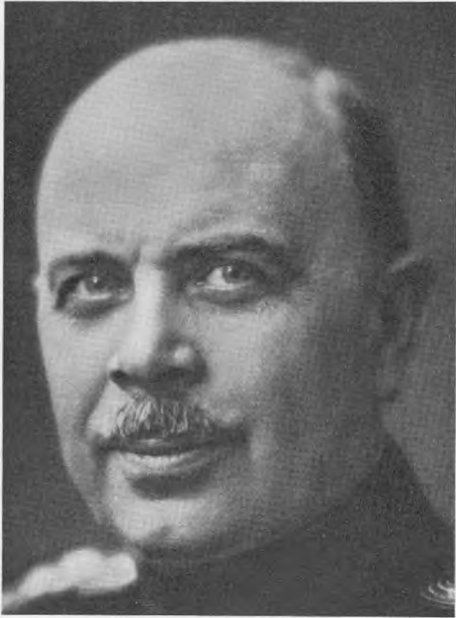
I Fabrikantforeningens Medlemsmøde den 18. Marts mindedes Formanden, Direktør R. Helweg, Direktør S. C. Hauberg med Tak for alt, hvad han havde været for Fabrikantforeningen. Det var

R. G. Andersen, Formand 1920—21.

Direktør Hauberg, der havde været den ledende Kraft ved Dan- nelsen af Fabrikantforeningen, som var gaaet i Spidsen for al Organisation af Arbejdsgivere her i Danmark, og gennem en lang Aarrække havde Direktør Hauberg ofret sine Kræfter paa at bringe Fabrikantforeningen fremad og styrke den til de Opgaver, som den havde at varetage. Direktør

J. Tørsleff.

Hauberg var en dygtig og hel- støbt Personlighed, som havde forstaaet at gøre sine Ansku- elser gældende baade overfor Arbejderne og indenfor den store Hovedorganisation, og Fabrikantforeningens Medlem- mer vilde trofast bevare hans Minde.

Bestyrelsen supplerede sig i Direktør Haubergs Sted med Direktør Herman Jørgensen.

Paa den ordinære General- forsamling den 5. Maj 1920 nedlagde Direktør Helweg sit Mandat som Formand og som

Medlem af Bestyrelsen, og i hans Sted valgtes Kaptajn Tørsleff. Til Bestyrelsens Formand valgtes Ingeniør R. G. Andersen, til Næstformand Ingeniør Julius Madsen.

Det foran omtalte 9 Mands Udvalg tog med Iver fat paa den Opgave, som var stillet det. Paa Forslag af Fabrikant Hjalmar Madsen vedtoges det, at det rejste Problem skulde deles i to Dele, først Spørgsmaalet om de Ændringer, som den nye Gruppetdeling i Arbejdsgiverforeningen naturlig medførte, og som var rejst ved en Skrivelse af 13. Januar 1920 fra Jern- og Metalindustriens Sammenslutning. Ønskerne herfra gik dels ud paa, at der skulde tilvejebringes et Samarbejde mellem samtlige Industrifagenes Or-

ganisationer med det Formaal, at disse paa bedste Maade kunde blive repræsenteret indenfor Arbejdsgiverforeningens Hovedbestyrelse, dels paa en Omdannelse af Industrifagenes Fælleskommission, saaledes at Arbejdsgiverforeningens nye Valgsystem overførtes herpaa, og at man lod de indenfor Industrifagenes Omraade valgte Medlemmer af Arbejdsgiverforeningens Hovedbestyrelse danne Industrifagenes Hovedbestyrelse. Herom opnaaedes der ret hurtigt Enighed.

Derimod var der langt større Vanskeligheder ved at komme til Rette om det andet Spørgsmaal, hvorvidt Industrifagenes administrative Enhed skulde opretholdes, eller om visse af de til Industrifagene hørende Organisationer skulde overtage deres egen Administration. Det drejede sig om Jernindustriens Sammenslutning og om Textilindustrien, og Industrifagene

bøjede sig for de saaledes fremkomne Ønsker, idet der indførtes en ny Bestemmelse i Lovene om, at disse to Organisationer selv overtog deres Administration og i den Anledning heller ikke skulde svare samme Medlemsbidrag som de Organisationer og Enkeltvirksomheder, hvis Administration besørgedes gennem Industrifagenes Kontor, medens man samtidig fastslog, at Industrifagenes Formaal omfattede en Række fælles Opgaver for hele Industrien, og i disse Opgaver var ogsaa Sammenslutningen og dermed Fabrikantforeningen interesseret. Ordningen vedtoges enstemmigt i et Hovedbestyrelsesmøde i Industrifagene den 3. Juni 1921 og derefter paa en ekstraordinær Generalforsamling den 16. s. M.

Th. E. Thomsen.

Den 7. September 1921 udtraadte Ingeniør Otto Meyer og Direktør E. Zimsen af Bestyrelsen, og i deres Sted valgtes Ingeniør Axel Møller og Professor Th. E. Thomsen. Til Formand og Næstformand genvalgtes Ingeniør R. G. Andersen og Ingeniør Julius Madsen.

Efter den med Industrifagene trufne Ordning stod endnu tilbage Spørgsmaalet om Lokaleforholdene samt Spørgsmaalet om, hvorvidt Fabrikantforeningen efter den skete Vedtagelse skulde administrere sine indre Anliggender selvstændigt.

Indenfor Sammenslutningen arbejdede man paa de nye Love, og paa Grund af det forandrede Forhold til Industrifagene blev der foretaget en Række Ændringer i Lovene, og en af disse Ændringer vedrørte Lovenes Afsnit V, § 13, som blev saalydende:

»Forretningsudvalget træffer de nødvendige Foranstaltninger til Sammenslutningens Administration. Det nødvendige Personale til Udførelse af det organisatoriske Arbejde og den hermed fornødne Ekspedition stilles til Sammenslutningens og de under samme hørende Foreningers og Enkeltvirksomheders Disposition af Industrifagene.«

Derimod havde man ikke medtaget den af den københavnske Fabrikantforening krævede Bestemmelse om, at de under Sammenslutningen hørende Foreninger kan træffe Afgørelse om, hvorvidt de selv vil foretage Administrationen af deres indre Anliggender. Et saadant Kompromis kunde Formanden Ingeniør R. G. Andersen ikke tiltræde, og han meddelte, at for saa vidt Sammenslutningens Forretningsudvalg ikke vilde tage en anden Stilling, vilde han nedlægge sit Mandat saavel i Sammenslutningens Forretningsudvalg som indenfor Fabrikantforeningens Bestyrelse, og hertil sluttede de øvrige Bestyrelsesmedlemmer sig.

Paa et Bestyrelsesmøde den 15. November 1921 udtalte Formanden imidlertid det Ønske, at det kun blev ham, der nedlagde sit Mandat, medens de øvrige Bestyrelsesmedlemmer blev tilbage, thi dersom hele Bestyrelsen nedlagde Mandaterne, maatte man indbringe Sagen for en Generalforsamling i Fabrikantforeningen,

Julius Madsen, Formand 1921—22 og 1924—32.

og han var sikker paa, at Medlemmerne her, hvor Sagen nødvendigvis maatte komme til at ligge saaledes, at et Tillidsvotum til Bestyrelsen vilde være ensbetydende med, at der skulde tages Stilling til, hvorvidt Fabrikantforeningen skulde udtræde af Jern- og Metalindustriens Sammenslutning, ikke turde følge Bestyrelsen. En samlet Mandatnedlæggelse vilde maaske ogsaa vække nogen Opsigt indenfor Arbejderkredse og let give det Skær af, at der var Splittelse indenfor Arbejdsgivernes Rækker.

Efter at forskellige af Bestyrelsens Medlemmer havde stillet Forslag om at forelægge Sagen paa et Medlemsmøde eller paa en Generalforsamling, hvad Formanden ikke ønskede at gaa med til, resulterede Mødet i, at han nedlagde sit Mandat indenfor Bestyrelsen, medens de øvrige Bestyrelsesmedlemmer erklærede sig villige til at fungere indtil videre. Til Formand valgtes Ingeniør Julius Madsen.

Industrifagenes Administration omfattede ogsaa Fabrikantforeningens Ejendom i Nørrevoldgade 30. Ikke mindst dette Forhold interesserede Fabrikantforeningens Bestyrelse, der paa Ejendoms-, Leje- og Lokalespørgsmaalets Omraade havde en Mængde Drøftelser.

Der var i Bestyrelsen nogen Forbavselse over, at Fabrikantforeningen ikke havde Indsigt med Ejendommens Administration, samt at Fabrikantforeningen ikke havde et Lokale i Bygningen, den kunde kalde sit. Bygningen, Nørrevoldgade 30, var fra Kælder til Kvist udlejet til ganske vist nærbeslægtede Institutioner og Organisationer, men det eneste i Bygningen, Fabrikantforeningen kunde kalde »sit eget«, var Forhallen paa 1. Sal samt »Adgang til at benytte Festsalen sammen med Jernstøberiejerforeningen og Jermer«. Ved disse Drøftelser kom ogsaa Spørgsmaalet om Bygningens Rentabilitet frem, og det vakte afgjort Undren, at en Ejendom som Fabrikantforeningens i flere Aar — ganske vist de vanskeligste Krigs- og Efterkrigsaar — havde givet Underskud, uden at der blev truffet Foranstaltninger til at imødegaa dette,

Axel Møller, Formand 1922—24.

f. Eks. ved en Revision af Lejerne, og det var da ogsaa et af de første Skridt, den nye Bestyrelse foretog, at faa indført hensigtsmæssige Forhold vedrørende Ejendommens Administration og Rentabilitet. Dette medførte en Forhandling med Industrifagene, og Resultatet heraf var, at Industrifagene under Ingeniør Julius Madsens Formandsskab tilbød at betale en Lejeforhøjelse af 5.000 Kr. pr. Aar for Aarene 1919, 1920 og 1921 samt Halvdelen af Brændselsudgifterne, ialt 35.952 Kr. De var endvidere villige til at betale en fremtidig Leje af 10.000 Kr., dog under Forudsætning af, at den hidtidige Ret til at benytte Festsalen og de tilstødende Lokaler efter forudgaaende Henstilling til Fabrikantforeningens Sekretariat bibeholdtes. I de fremtidige Brændselsudgifter vilde Industrifagene deltage med Halvdelen, og Lejemaalet skulde tidligst kunne opsiges med et Aars Varsel til Ophør Oktober 1925. Formanden Ingeniør Julius Madsen ønskede ikke at tage Stilling til dette Spørgsmaal, da han i Henhold til tidligere Aftale indenfor Bestyrelsen vilde nedlægge sit Mandat ved førstkommende Generalforsamling, og han ansaa det derfor for rigtigt, at det blev den nye Bestyrelse, der traf den endelige Ordning med Hensyn til Lejeforholdene.

Imidlertid ansaa man det dog for rigtigt at tage Spørgsmaalet op, og paa en ekstraordinær Generalforsamling den 26. Juni 1922 forelagde Bestyrelsen Industrifagenes Tilbud og Bestyrelsens Stilling hertil. Efter en længere Forhandling vedtoges et af Ingeniør R. G. Andersen stillet Forslag saalydende:

»Generalforsamlingen bemyndiger Bestyrelsen til at træffe alle Foranstaltninger og Beslutninger med Hensyn til Udlejning af Foreningens Bygning, saaledes som Bestyrelsen selv maatte finde det formaalstjenligt for Foreningen«.

og hertil føjedes paa Forslag af Formanden følgende:

»Festsalen paa 1. Sal holdes udenfor Lejemaalet. Bestyrelsen kan dog give Tilladelse til, at Salen benyttes af de Fabrikantforeningen nærstaaende Foreninger, naar disse i hvert enkelt Tilfælde anmoder herom«.

Paa et Bestyrelsesmøde den 20. September meddelte Ingeniør Julius Madsen, at han i sin Formandstid, der paa Grund af Flytningen af Generalforsamlingen fra April til September var blevet noget længere, end han havde tænkt sig, havde bestræbt sig for at faa sidste Stykke i § 13 (se Side 188) i Forslaget til Sammenslutningens Love, som Forretningsudvalget i sin Tid havde forkastet, genindført, men det var ikke lykkedes ham. Han havde desuden ført forskellige andre Forhandlinger dels med Sammenslutningen og dels med Ingeniør R. G. Andersen, men uden Resultat, og som Forholdene saaledes laa, agtede Ingeniør Julius Madsen at nedlægge sit Mandat som Formand og udtræde af Bestyrelsen paa den forestaaende Generalforsamling.

Paa den ordentlige Generalforsamling den 29. September 1922 nedlagde Formanden, Direktør Herman Jørgensen og Kaptajn Tørsleff deres Mandater og meddelte, at de ikke ønskede Genvalg, og da Bestyrelsen i Henhold til Lovene var forpligtet til at foreslaa andre i de afgaaendes Sted, stillede man Forslag om at vælge Direktør Aage Christensen, Ingeniør P. Danstrup, Ingeniør O. Ekman og Ingeniør A. v. d. Lieth. Der fulgte derefter en ret bevæget Forhandling om Aarsagen til, at de 3 Bestyrelsesmedlemmer — foruden Ingeniør R. G. Andersen paa et tidligere Tidspunkt — havde nedlagt deres Mandater, og ved skriftlig Afstemning valgtes de af Bestyrelsen foreslaaede Kandidater med 29 Stemmer, medens 27 Stemmesedler var blanke, og 2 var ugyldige.

Aage Christensen.

Til Formand valgtes Ingeniør Axel Møller og til Næstformand Direktør Aage Christensen.

Arbejdsforholdene 1914—1922 er præget af tiltagende Uro og Kamp, for en stor Del fremkaldt af de af Verdenskrigen skabte vanskelige Forhold ved den ved Afspærring af Grænserne følgende Varemangel, Rationering, Restriktioner m. m.

J. P. Danstrup.

Interessant er det at følge de paa Side 196 viste Kurver, hvoraf tydeligt fremgaar Lønningernes Stigning for Smede, Maskinarbejdere, Formere og Arbejdsmand; forholdsvis moderat i de første Aar for saa i 1915 at tage mere og mere Fart, indtil den kulminerer i 1920. At en saadan voldsom Stigning i Lønningerne ikke kunde ske uden svære Uoverensstemmelser og Kampe siger sig selv.

Selv om man i de første Aar 1914—1915 slap med forholdsvis faa Arbejdsstandsninger — Tallene for tabte Arbejdsdage var saaledes henholdsvis 56.000 og 32.000 — sporede man allerede nu, at de kommende Aar ikke vilde forme sig saa fredeligt.

Med en vis Ængstelse saa man hen til Aaret 1916, hvor alle Overenskomsterne udløb. Dyrtiden var stadig stigende og dermed Arbejdernes Krav. I Jernindustrien lykkedes det dog uden Kamp at forlænge Overenskomsterne til 1. Februar 1918. Men Dyrtiden medførte, at man rundt om i Virksomhederne, hvor der var god Beskæftigelse, begyndte at give Tillæg til de faste Timelønninger, saa Gennemsnitstimefortjenesten steg meget betydeligt. Pristallet

i 1917 var steget til 155. Selv om man indenfor Jernindustrien kun havde faa Arbejdsstandsninger, medførte forskellige Arbejdsstandsninger under de andre Organisationer, at Antallet af tabte Arbejdsdage var 253.000.

Da samtlige Overenskomster var afsluttet til 1917 med Ret til for Arbejdsgiverne at forlænge dem til 1918, og da disse benyttede sig heraf, var 1917 et forholdsvis roligt Aar indenfor Jernindustrien, men samtlige tabte Arbejdsdage indenfor de under Arbejdsgiverforeningen tilsluttede Organisationer androg dog ialt 161.000.

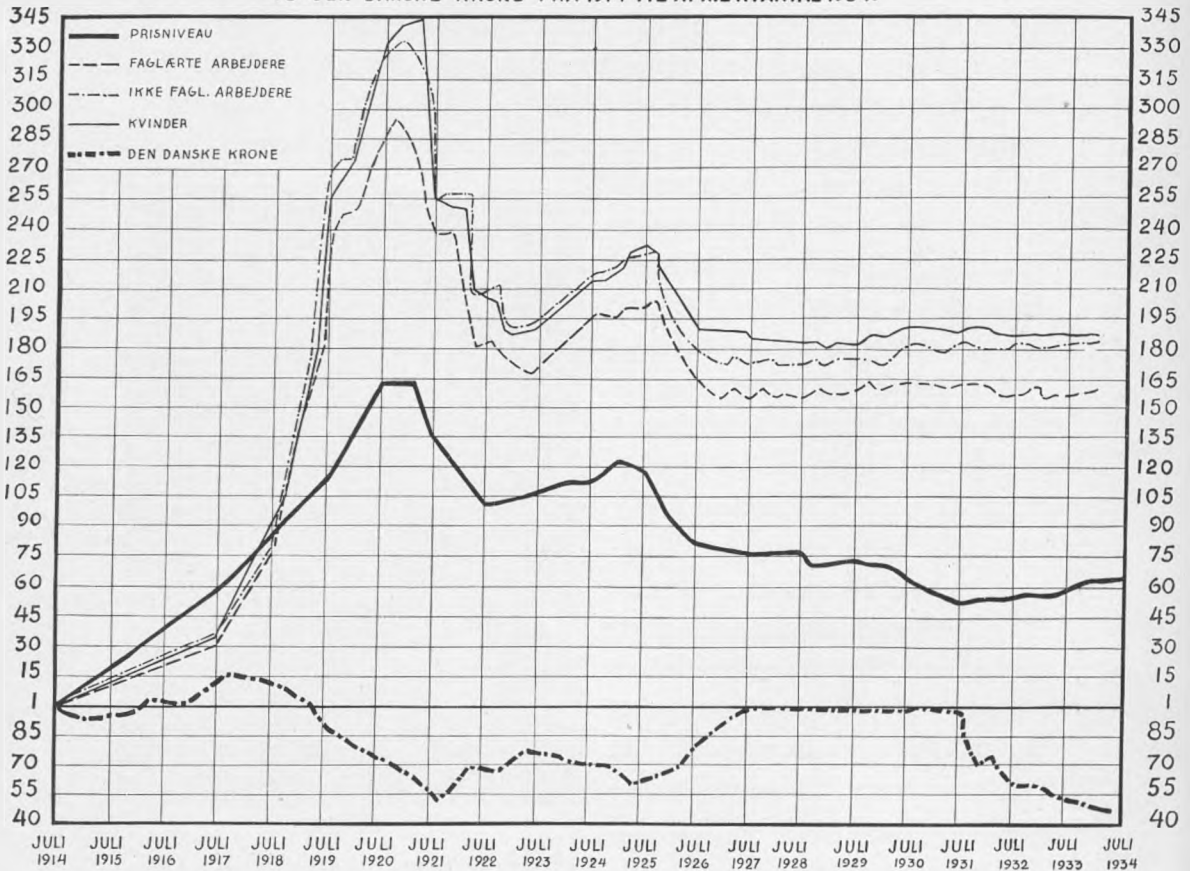
1918 indledes med et Strejkevarsel overfor Jernindustrien fra Dansk Arbejdsmandsforbund, og 2. Strejkevarsel fulgte prompte den 1. Februar, men ved et Forligsmandsforslag af 13. Februar gik Sagen i Orden med en Lønforhøjelse fra 3—5 Øre pr. Time og et Tillæg fra 4—11 Øre pr. Time til Dyrtidstillæget. Iøvrigt var Aaret ret uroligt og medførte et Tab paa ca. 160.000 Arbejdsdage.

For i nogen Grad at søge at komme udover de urolige Tendenser enedes de to Hovedorganisationer om, »at for saa vidt Dyrtidsprocenten i Juli eller August Maaned 1918, naar Statistisk Departements Meddelelse om Dyrtidsforholdene fremkommer, skulde være ændret i Sammenligning med de nuværende Forhold, træder Hovedorganisationerne sammen for at drøfte, hvad der i den Anledning skal foretages«. Det er altsaa August-Reguleringen, som her for første Gang træder frem, og ved Forhandlin-

O. Ekman.

GRAFISK FREMSTILLING AF DEN PROCENTVISE BEVÆGELSE I TIMEFORTJENESTEN
OG DEN DANSKE KRONE FRA 1914 TIL APRIL KVARTAL 1934.

ger i August fastsattes der en August-Regulering af 12 Øre pr. Time for voksne, mandlige Arbejdere og faglærte Kvinder og 8 Øre for andre Kvinder.

1919 medførte en Mængde Arbejdsstandsninger — ialt 824.000 tabte Arbejdsdage — og Arbejderne satte mere og mere den direkte Aktion i Højsædet. Midt i Overenskomstperioden stillede Arbejdsmændene under Strejketrusel Krav om Dyrtidstillæg, og efter mange besværlige Forhandlinger stillede Forligsmanden et Mæglingsforslag, som gav visse Arbejdsmænd et Dyrtidstillæg af 20—35 Øre pr. Time, dog ikke udover 160 Øre, og med til-

bagevirkende Kraft fra sidste Lønningsdag før den 1. September. Det var en bitter Pille at sluge, og Jernindustrien tog for saa vidt ogsaa Afstand derfra, som den paa Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling meddelte, at man indenfor Jern- og Metalindustrien havde vedtaget en saalydende Resolution:

»Jern- og Metalindustriens Sammenslutning ønsker at bevare fuldstændig frie Hænder overfor de indenfor vor Organisation forestaaende Dyrtidsforhandlinger og anbefaler derfor — i Tilslutning til de Forhandlinger, som i Dag har fundet Sted indenfor vor Organisation — de tilstedeværende Repræsentanter for Jern- og Metalindustrien at undlade at deltage i Afstemningen paa Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling over Forligsmandens Forslag, som vi i alle Henseender anser for saare betænkeligt.«

Forslaget blev derefter af Generalforsamlingen vedtaget med 271 Stemmer imod 80, medens 86 Medlemmer svarede: Stemmer ikke.

Iøvrigt medførte 1919 ogsaa den 8 Timers Arbejdsdag, som traadte i Kraft fra 1. Januar 1920.

1920 var Generalstrejkens Aar, hvor de politiske Forhold og de faglige Forhold i høj Grad greb ind i hinanden. Det lykkedes dog 2. Paaskedags Morgen Forligsmanden at faa stillet et Forslag, som tiltraadtes af begge Hovedorganisationer, selv om det varede nogen Tid, inden de af Generalstrejken følgende Arbejdsstandsninger blev bragt til Afslutning. Ved August-Reguleringen i 1920 var Pristallet steget fra 242 den 1. Februar til 262 i August, og i Henhold til »Paaskeforliget« fik Arbejderne et Dyrtidstillæg af 13 Øre pr. Time.

I 1921 var Pristallet endnu stigende, idet Februartallet naaede 264. Arbejdsgiverne krævede imidlertid nu en Nedsættelse af Lønningerne, og i Marts iværksattes Lockout, bl. a. i Jernindustrien, en Lockout, som ialt omfattede 70.000 Arbejdere. Konflikten endte først den 2. Maj, og Arbejdsgiverne opnaaede en Nedsættelse af 13 Øre pr. Time, ved den følgende August-Regulering yderligere 18 Øre pr. Time. Antallet af tabte Arbejdsdage var 1.317.000.

I 1922 fortsattes Kampen for Nedgangen i Arbejdslønningerne. Pristallet var nu i rivende Nedgang, idet det i Februar faldt til 212, og efter den største Arbejdsstandsning, som Arbejdsgiverforeningen endnu havde haft, opnaede Arbejdsgiverne en Nedsættelse af Lønningerne med 15 %, ved August-Reguleringen

A. v. d. Lieth.

yderligere 6 %, saaledes at man i 1921—1922 fik Arbejdslønningerne nedsat med $\frac{1}{3}$ — for Arbejdsgiverforeningens Vedkommende fra 600 til 400 Mill. Kr. — men Arbejdsstandsningen i 1922 havde ogsaa medført et Tab af 2.272.000 Arbejdsdage.

I Perioden 1914—1922 døde foruden Direktør Hauberg, som omtales andetsteds, to af Fabrikantforeningens ledende Mænd. Den 1. November 1916 døde Direktør Ludvig Christensen, som ganske vist kun i et enkelt Aar var Formand for Fabrikantfor-

eningen, men det var ogsaa i et af de mest kritiske Aar, nemlig 1899. Foruden den Betydning, han har haft indenfor Fabrikantforeningen og Jernindustrien, spillede han en stor Rolle indenfor Arbejdsgiverforeningen under Lockouten i 1899, idet han var Ordfører for Arbejdsgiverforeningens Repræsentanter i Enighedskammeret og udførte dette Hverv paa ypperlig Maade.

Den 6. April 1921 afgik Direktør Moritz Heineke ved Døden kun 45 Aar gammel. Han havde i 7 Aar fra 1912—1919 været Formand for Fabrikantforeningen, fra 1920 til sin Død Formand for Jernindustriens Sammenslutning, og han deltog til det sidste i alle de store Forhandlinger indenfor Jernindustrien, som Aaret

1921 medførte. Ved et Medlemsmøde i Fabrikantforeningen den 19. April udtalte Formanden, Ingeniør R. G. Andersen, følgende Mindeord om ham:

»Direktør Moritz Heineke var fra Naturens Haand udstyret med rige Gaver, der berettigede ham til at indtage en Førerstilling. Han havde i sjældnen Grad Evne til af en Sag at bortskære det unødvendige, at finde det centrale og at fremlægge Sagen paa en saadan Maade, at den klart og tydeligt kom til at staa for Tilhørerne. Det var derfor intet Under, at Organisationerne i ham fandt en højt skattet Arbejdskraft og forstod at benytte hans rige Evner; selv deltog han i Organisationslivet med Glæde og Interesse og ofrede sine bedste Kræfter og en omfattende Del af sin Arbejdstid i Organisationens Tjeneste. Saavel i Arbejdsgiverforeningen som i Sammenslutningen indtog Direktør Heineke derfor en fremskudt Plads, som han som faa andre vidste at udfylde. Vi skylder derfor ikke mindst indenfor Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i København Direktør Heineke en stor Tak for det Arbejde, som han har udført for os, og jeg tror at være i Overensstemmelse med de tilstedeværende, naar vi her udtaler, at vi ikke vil glemme det, Direktør Heineke har betydet for os, og dermed vil jeg udtale et: Ære være hans Minde.«

I den Periode, som her behandles, fik Jernindustriens Fabrikantforening — som iøvrigt alle andre Organisationer under Arbejdsgiverforeningen — den største Tilslutning, som Fabrikantforeningen har faaet i noget tilsvarende Tidsrum. Medlemsantallet steg fra 1914 til 1919 fra 45 til 94 for derefter at slutte med 87 i 1922. Samtidig steg Arbejderantallet meget stærkt, og var i 1920 oppe paa 7537; i 1922 var det ganske vist kun paa 4708, men dette skyldtes jo den store Arbejdsstandsning, som dette Aar medførte.

TIDSRUMMET FRA 1923 TIL 15. JANUAR 1935

I Begyndelsen af 1923 mistede Jernindustrien et af sine trofaste og virksomme Medlemmer, idet Fabrikant Aage Hassel afgik ved Døden den 5. Januar i en Alder af knapt 50 Aar. Han havde ikke været Medlem af Fabrikantforeningens Bestyrelse, men derimod overtog han efter Direktør Moritz Heinekes Død Stillingen som Formand i Sammenslutningen og beklædte denne Stilling under de store Arbejdskonflikter i 1921 og 1922. I Aaret 1922 trak han sig tilbage fra Sammenslutningens Formandsstilling, hvor han efterfulgtes af Direktør R. Helweg, og kun faa Maaneder efter afgik han ved Døden.

I et Møde, som Fabrikantforeningens Repræsentanter til Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling afholdt den 30. Januar 1923, drøftede man det Forslag, der forelaa til Behandling paa en ekstraordinær Generalforsamling den 1. Februar 1923 om Ændring af Arbejdsgiverforeningens Strejkeforsikring. Man var enig om, at det foreliggende Forslag betød en væsentlig Forringelse af den hidtidige Strejkeforsikring, men enedes dog om at stemme for Forslaget, om hvilket der efter langvarige Forhandlinger var opnaaet Enighed i det i Arbejdsgiverforeningen nedsatte Udvalg.

Den 7. Februar behandlede Bestyrelsen den af Arbejdsgiverforeningen indgaaede Overenskomst med Fællesrepræsentationen for danske Funktionærforeninger og vedtog, at Fabrikantforeningen som saadan ikke kunde tiltræde den, men at de enkelte Medlemmer stod frit, saafremt de ønskede en Aftale med deres Funktionærer paa Basis af Overenskomsten.

Ved en Aftengeneralforsamling den 8. Februar med efterføl-

gende selskabelig Sammenkomst, gav Bestyrelsen Meddelelse om sin Stilling til Funktionæroverenskomsten og til Strejkeforsikringsforslaget. Ved samme Lejlighed vedtoges en Omordning af Prioriteringsforholdene i Fabrikantforeningens Hus.

Paa den ordentlige Generalforsamling den 15. Maj 1923 afgik efter Tur Ingeniør Axel Møller, Fabrikant Gudfred Eickhoff og Professor Th. E. Thomsen. De paagældende var villige til at modtage Genvalg. Ved den stedfundne skriftlige Afstemning genvalgte Fabrikant Gudfred Eickhoff og Ingeniør Axel Møller, medens Ingeniør Julius Madsen valgtes i Stedet for Professor Th. E. Thomsen. Til Formand genvalgte Ingeniør Axel Møller, til Næstformand Direktør Aage Christensen.

Indenfor Industrifagene havde man i Anledning af Strejkeforsikringens Bortfald arbejdet med et Forslag til Love for faglige Hjælpefonds, og dette blev forelagt Fabrikantforeningens Bestyrelse den 7. Juni. Fra flere af Bestyrelsens Medlemmer ønskede man nærmere undersøgt, om Arbejdsgiverforeningen ikke vilde tage sig af Sagen, idet man iøvrigt sympatiserede med den af Industrifagene fremsatte Tanke. Det vedtoges sluttelig, at Formanden og Næstformanden i Forbindelse med Direktør Hans L. Larsen skulde konferere med Arbejdsgiverforeningens Formand, forinden man tog endelig Stilling. Iøvrigt var der Enighed om, at for saa vidt man gik med til Industrifagenes Forslag om de faglige Hjælpefonds, maatte man ogsaa drøfte Spørgsmaalet om den fremtidige Ordning af Fabrikantforeningens særlige Strejkeforsikring.

Hertil nedsattes et Udvalg bestaaende af Ingeniør Julius Madsen, Ingeniør P. Danstrup og Ingeniør A. v. d. Lieth, og til Behandling af de faglige Hjælpefonds Formanden, Ingeniør Axel Møller, Fabrikant Gudfred Eickhoff og Ingeniør Julius Madsen. Der var indenfor det første Udvalg nogen Uenighed om, hvorvidt man skulde anmode Arbejdsgiverforeningen om at administrere Fabrikantforeningens særlige Strejkeforsikring eller lade den gaa ind under Industrifagene. Sammenslutningens Forretningsudvalg

havde imod Ingeniør Axel Møller og Direktør Aage Christensens Stemmer vedtaget at tilslutte sig Industrifagenes faglige Hjælpfond, og denne Anskuelse deltes ogsaa af Provins-Fabrikantforeningen. Sagen drøftedes i et Fællesbestyrelsesmøde mellem den københavnske Fabrikantforening og Provins-Fabrikantforeningen den 10. August, og efter en længere Diskussion vilde Provins-Fabrikantforeningens Bestyrelse drøfte Sagen paany og forelægge den for en Generalforsamling, og det samme vilde man gøre indenfor den københavnske Fabrikantforening.

Sagen fandt sin endelig Afgørelse paa en ekstraordinær Generalforsamling den 17. September 1923, hvor følgende af Direktør Helweg stillede Forslag enstemmigt vedtoges:

»Idet Generalforsamlingen tiltræder Industrifagenes Forslag til fælles Hjælpfond, udtaler den sin Enighed med Bestyrelsen om det ønskelige i at faa Hjælpfonden forvaltet i Arbejdsgiverforeningen med de dertil nødvendige Ændringer af Navn og indre Styrelse. Tillige opfordrer den Bestyrelsen til fortsat Arbejde for Opnaaelsen heraf.«

Der kom imidlertid ikke noget ud af Tanken om Arbejdsgiverforeningens Administration af Fonden, men den forblev under Industrifagene.

Ved samme Lejlighed vedtoges det, at Bestyrelsen skulde udarbejde Forslag til en Ændring i Fabrikantforeningens særlige Strejkeforsikring, hvilken Ændring var nødvendiggjort ved Arbejdsgiverforeningens Ophævelse af obligatorisk Strejkeforsikring. Endelig vedtoges paa samme Generalforsamling nogle Ændringer i Pensionskassens Love, som gik ud paa, at § 9 fik følgende Ordlyd:

»Naar et Medlem af Pensionskassen, forinden han efter § 7 har erhvervet Ret til Pensionering, ophører at være Værkstedsfunktionær ved en Virksomhed under Pensionskassen, bliver hans Forhold at ordne efter følgende Regler:

a) Han kan fortsætte Indbetalingen med 10 % af den Gage, han oppebar ved Fratrædelsen af sin Stilling. De saaledes indbetalte Beløb bliver at fordele med Halvdelen paa Litra A og den anden Halvdel paa Litra B og Grundfond B.

b) Fortsættes Indbetalingen ikke, er han berettiget til at faa Litra A med paaløbne Renter udbetalt, naar der er forløbet et Aar, siden han fratraadte sin Funktionærstilling. Er der Sandsynlighed for, at Vedkommende ikke paany vil tage Stilling som Værkstedsfunktionær, kan Udbetalingen foregaa uden Hensyn til denne Ventetid.

c) Er et Medlem fratraadt sin Stilling efter at være fyldt 60 Aar, kan han, for saa vidt han i mindst 10 Aar har været Medlem af Kassen, foruden Litra A tillige kræve Litra B med paaløbne Renter udbetalt.

d) Faar et Medlem, forinden Udbetaling har fundet Sted, en Stilling som Værkstedsfunktionær ved en Virksomhed under Pensionskassen, mister han derved sin Ret til at kræve Udbetaling.

e) Ophører et Medlem inden sit fyldte 60. Aar med den i Punkt a) i nærværende Paragraf nævnte Indbetaling, og kræver han derefter Udbetaling i Henhold til Punkt b), har han Krav paa at faa den Del, han selv har indbetalt paa Litra B, udbetalt sammen med Litra A og med paaløbne Renter. Ved sit fyldte 60. Aar har han Krav paa Udbetaling efter Punkt c).

Undlader et Medlem at gøre Anvendelse af foranstaaende Bestemmelser om Udbetaling, forrentes de paa Litra A og Litra B indestaaende Beløb paa sædvanlig Maade, indtil hans fyldte 65. Aar. Fra dette Tidspunkt ophører Forrentningen, og Pensionskassen kundgør paa lovlig Maade og for hans Regning, at Beløbene er forfaldne til Udbetaling med eet Aars Varsel til ham eller hans retmæssige Arvinger. Hæves Beløbene ikke inden denne Fristis Udløb, inddrager Pensionskassen, hvad der henstaar paa hans Konti Litra A og Litra B, og overfører disse Beløb henholdsvis til Grundfond A's Legat og til Grundfond B.«

Aaret sluttede med et Fællesbestyrelsesmøde mellem Fabrikantforeningerne den 11. December, hvor Ingeniør Axel Møller udtalte Haabet om, at saadanne Fællesmøder maatte blive en permanent Institution, hvor de to Fabrikantforeningers Bestyrelser kunde drøfte Spørgsmaal af fælles Interesser.

Et Spørgsmaal, der havde vakt meget Røre, var, hvorvidt danske Maskinfabriker kan udøve Agentvirksomhed for udenlandske Firmaer af samme Fabrikata, som fremstilles her i Landet. Bestyrelsen havde ikke ønsket at tage noget Standpunkt hertil, men forelagde det for et Medlemsmøde den 26. Marts 1924, og efter

en længere Diskussion vedtoges en af Direktør Dahl og Professor Th. E. Thomsen udarbejdet saalydende Resolution:

»Medlemsmødet d. 26. Marts 1924 udtaler, at det maa anses for uheldigt, at danske Maskinfabriker modarbejder det Arbejde, der gøres fra forskellig Side, f. Eks. fra Industriraadet og Landsforeningen »Dansk Arbejde«, for at bibringe Befolkningen og Regeringen Forstaaelsen af den Nytt, som Hjemmemarkedet betyder for Industriens videre Udvikling, ved at udøve Agentvirksomhed for udenlandske Firmaer af saadanne Fabrikata, som fremstilles her i Landet.«

Fuld Enighed herom var der dog ikke, idet Resolutionen kun vedtoges med 15 Stemmer af 22.

I samme Møde rejste Ingeniør R. G. Andersen Spørgsmaalet om Lønningernes Afhængighed af Pristallet og udtalte sig stærkt derimod, og Formanden sluttede sig hertil, idet han udtalte, at efter hans Mening var hele Industrien Modstander af at lade Lønningerne følge Prisbevægelsen.

Paa den ordentlige Generalforsamling den 19. Maj 1924 forelaa der fra Bestyrelsen Forslag om at optage Ingeniør Alex. Foss som Æresmedlem i Foreningen. Ingeniør Foss var ved Udgangen af 1923 udtraadt af Firmaet F. L. Smith & Co. og kunde som Følge deraf ikke længere være tilknyttet Foreningen som aktivt Medlem. Man vilde imidlertid meget gerne bevare Tilknytningen til Ingeniør Foss, som ikke alene i en Aarrække havde været Fabrikantforeningens Formand samtidig med, at han var Formand i Sammenlutningen, men som ogsaa i en Række af vanskelige Aar havde udført et enestaaende dygtigt Arbejde i Industriens Tjeneste, og man havde derfor anmodet Ingeniør Foss om Tilladelse til at optage ham som Æresmedlem i Fabrikantforeningen. Ingeniør Foss havde i en Skrivelse til Bestyrelsen udtalt sin Tak for Bestyrelsens Tanke, og hans Optagelse som Æresmedlem vedtoges med Akklamation. Kun i kort Tid fik Ingeniør Foss Lov til at glæde sig ved at være Æresmedlem af den københavnske Fabrikantforening. Han havde jo i en Aarrække været svag, og den 24. November 1925 afgik han ved Døden.

Man gik efter Optagelsen af Ingeniør Foss som Æresmedlem til Valg af Bestyrelse, og Ingeniør Axel Møller meddelte, at han ikke længere ønskede at være Formand eller Medlem af Bestyrelsen og foreslog at genvælge Direktør Aage Christensen, Ingeniør P. Danstrup og Ingeniør A. v. d. Lieth og nyvælge Direktør Herman Jørgensen og Direktør J. Juncker. Ingeniør Julius Madsen og Fabrikant Gudfred Eickhoff var ikke paa Omvalg, og Ingeniør O. Ekman frabad sig Genvalg. Imod Bestyrelsens Liste rejste Fabrikant Klee den Indvending, at Varmefirmaerne var for stærkt repræsenteret og de egentlige Maskinfabrikker for lidt, og han foreslog i den Anledning i Stedet for Direktør Aage Christensen og Ingeniør A. v. d. Lieth at vælge Fabrikant Jul. Petersen og Direktør H. Martens og iøvrigt følge Bestyrelsens Forslag. Ved den foretagne Afstemning fik Fabrikant Klees Liste 36 Stemmer, Bestyrelsens 37, og dens Kandidater var saaledes valgt.

J. Juncker.

I et Bestyrelsesmøde samme Dag valgtes Ingeniør Julius Madsen til Formand og til Næstformand Fabrikant Gudfred Eickhoff.

Ingeniør Julius Madsen nøjedes dog ikke med at udføre Formandsgerningen i Fabrikantforeningen. Da Direktør Overgaard i 1926 blev Formand for Industriraadet, overtog Ingeniør Julius Madsen efter ham Stillingen som Formand i Sammenslutningen, og da Direktør Charles Hansen samme Aar afgik ved Døden, paatog han sig ogsaa at udføre Direktørens Arbejde, saaledes at der ikke valgtes nogen ny Direktør i Sammenslutningen.

Paa Generalforsamlingen den 19. Maj 1924, som foran er omtalt, efterlyste Fabrikant Klee de i sin Tid bebudede Medlemsmøder, som han troede vilde være en Kilde til at skabe bedre Sammenhold indenfor Foreningens Medlemmer. Bestyrelsen var enig med Fabrikant Klee i det ønskelige i Afholdelse af Medlemsmøder, og saadanne blev da ogsaa afholdt hyppigt i de derefter følgende Aar. Generalforsamlingen sluttede med, at Direktør Axel Ipsen bragte Ingeniør Axel Møller en hjertelig Tak for den lange Række Aar, han havde virket indenfor Bestyrelsen, i de sidste to Aar som Formand, og udtalte sin Anerkendelse af den Redelighed og gode Vilje, hvormed han havde udført dette Hverv.

Saavel paa denne Generalforsamling som i de efterfølgende Aar drøftede man hyppigt Funktionærspørgsmaalet. Allerede i 1922 havde Ingeniør Julius Madsen meddelt Arbejdsgiverforeningen, at han betragtede Funktionærforholdet som et privat Forhold mellem den enkelte Arbejdsgiver og den enkelte Funktionær og havde foreslaet, at Arbejdsgiverforeningen i Stedet for en Overenskomst gik over til at træffe Aftale med Fællesrepræsentationen for danske Funktionærforeninger om i Fællesskab at udarbejde en Normalkontrakt, som begge Organisationer anbefalede deres Medlemmer at tiltræde, og i denne Kontrakt skulde indeholdes en Bestemmelse om, at de af Arbejdsgiverforeningen og Fællesrepræsentationen for danske Funktionærforeninger udarbejdede Mæglings- og Voldgiftsregler var bindende for Underskriverne af Kontrakten. Generalforsamlingen vedtog derefter paa Talerens Forslag følgende Resolution:

»Generalforsamlingen fastholder det af Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i København og af Foreningens Bestyrelse ved de tidligere førte Forhandlinger angaaende Funktionærspørgsmaalet tagne Standpunkt: at Forholdet mellem den enkelte Arbejdsgiver og hans Funktionærer er et privat Forhold, i hvilket Organisationerne ikke bør indblandes, idet dog den gamle Praksis — som gaar ud paa, at man, naar der opstaar Uoverensstemmelser mellem et Firma og dets Funktionærer, optager en Forhandling mellem Foreningens Bestyrelse og et Udvalg fra Funktionærernes Side — bør bibeholdes.

Efter at Spørgsmaalet om Indførelsen af en for samtlige Medlemmer af Arbejdsgiverforeningen gældende Funktionæroverenskomst i den senere Tid paany er bragt paa Bane fra Funktionærernes Side, billiger Generalforsamlingen, at Bestyrelsen deltager i de Forhandlinger, som i den kommende Tid eventuelt maatte blive ført angaaende dette Spørgsmaal, idet den dog betinger sig, at Bestyrelsen ikke indgaar paa nogen obligatorisk Funktionæroverenskomst eller andre Aftaler om Funktionærspørgsmaalet, forinden Forslag herom har været forelagt Fabrikantforeningens Generalforsamling og vedtaget af denne med den i Lovenes § 10 fastsatte Majoritet for Vedtagelse af Lovændringer.«

Den 21. Juli 1924 afholdtes et Møde mellem de to Fabrikantforeningers Bestyrelser og Værkstedsfunktionærforeningens Bestyrelse, hvor man behandlede forskellige fra Funktionærernes Side rejste Spørgsmaal, dels om Samarbejdet i Almindelighed, dels om Forhandlingsret, Opsigelsesfrist, Ferie samt Frihed for Funktionærerne til at deltage i en i Anledning af Værkstedsfunktionærforeningens 25 Aars Jubilæum paatænkt Fest i Aarhus den 23. og 24. Februar. Det sidste Spørgsmaal imødekom man, og de øvrige Spørgsmaal vilde man behandle senere.

Man behandlede derefter de af Funktionærerne rejste Spørgsmaal om Opsigelsesfrist, Ferie og Forhandlingsret for Værkstedsfunktionærernes Kredsformænd og vedtog efter nogen Forhandling enstemmigt følgende Resolution:

1) at Fabrikantforeningens Medlemmer sympatiserer med, at der gives Værkstedsfunktionærerne en aarlig Ferie paa indtil ialt 12 Arbejdsdage, idet man dog samtidig fremhævede, at Feriedagenes Antal og Fordeling ganske naturligt maa afhænge af Virksomhedens Tarv og Værkstedsfunktionærernes Funktionstid,

2) at Fabrikantforeningens Medlemmer finder en Opsigelsesfrist af 3 Maaneder for Værkstedsfunktionærerne rimelig; dog ønsker man her udtrykkelig at fremhæve, at en saadan »normal« Opsigelsesfrist kun kan forventes opretholdt, naar Virksomheden er i normal Drift. Undtaget herfra er dog den af Virksomhederne kontraktmæssig fastsatte Prøvetid for nyantagne Funktionærer (sædv. 1 Maaned),

3) at Fabrikantforeningens Medlemmer principielt maatte hævde den gamle Praksis, hvorefter Funktionærspørgsmaalet er et internt Forhold

mellem den enkelte Arbejdsgiver og hans Funktionærer, i hvilket Organisationerne (Fabrikantforeningen og Værkstedsfunktionærforeningen) ikke har Ret til at indblande sig udover de Tilfælde, hvor der er Uoverensstemmelse mellem et Firma og dets Funktionærer, og hvor Fabrikantforeningen i sin Tid har givet Tilsagn om, at saadanne Uoverensstemmelser kan behandles paa et Fællesmøde af de to Bestyrelser. Man vil derfor ikke i Princippet kunne tiltræde, at der gives Værkstedsfunktionærforeningens Kredsformænd Forhandlingsret; dog vil Fabrikantforeningens Medlemmer ikke stille sig afvisende overfor disse Kredsformænd, saafremt de maatte ønske at drøfte forskellige Spørgsmaal vedr. Funktionærforholdet, men man maa bestemt præcisere, at en saadan Drøftelse ikke kan omfatte Løn- og Kontraktforhold.«

Den 5. Marts 1925 holdtes der et Møde mellem de to Fabrikantforeningers Bestyrelser og Bestyrelsen for Værkstedsfunktionærforeningen, hvor de sidste klagede over, at en Del store Virksomheder i Provinsen i den senere Tid havde reduceret Ferien fra 12 til 9 Dage, ligesom man betragtede Afvisning af Forhandlingsretten for Kredsformænd som et Mistillidsvotum til Funktionærerne.

Efter nogen Forhandling formuleredes følgende Udtalelse fra Fabrikantforeningernes Side:

»Det i Fabrikantforeningernes Skrivelse af 17. Februar 1925 nævnte Ord: højst 12 Arbejdsdage, ændres til »normalt 12 Arbejdsdage«. — Provinsfabrikantforeningens Bestyrelse vil anbefale sine Medlemmer at give deres Funktionærer en Ferie, der andrager normalt 9 Arbejdsdage.

De to Fabrikantforeningers Bestyrelser ønsker at fremhæve, at man ved den ovenfor nævnte Fastlæggelse af Feriedagenes Antal ikke tilsigter at animere de af Foreningernes Medlemmer, der i Øjeblikket yder deres Funktionærer en længere Ferie end ovenfor nævnt, til at foretage Nedsættelser. — Værkstedsfunktionærforeningens Repræsentanter erklærer heroverfor, at de paa deres Side ikke vil benytte nævnte Udtalelser til at fremtvinge Ferier af større Udstrækning end de ovennævnte Antal Dage.

Forhandlingsretten.

Fabrikantforeningernes Bestyrelser vil henstille til Medlemmerne — foreløbig for 1 Aar — at bifalde, at Værkstedsfunktionærforeningens Kredsformænd i Tilfælde af en med Funktionærerne opstaaet Uoverensstemmelse

søger Sagen oplyst ved en Drøftelse med vedkommende Arbejdsgiver. — Det er dog en Forudsætning, at den eller de Funktionærer, hvem Uoverensstemmelsen angaar, ikke maa overvære denne Drøftelse.«

Fra Funktionærernes Side udtaltes der en Tak til Fabrikanterne for deres velvillige Stilling.

De Tilsagn, som Fabrikantforeningen saaledes havde givet, fornyedes i 1926, 1927 og 1928 — i det sidste Aar lovede Fabrikantforeningernes Bestyrelser at ville rette Henstilling til Medlemmerne om:

1) At vise Hensyntagen ved Nedsættelser af Funktionærernes Lønninger samt at søge at forhandle sig til Rette om Lønforholdene, forinden man skrider til Opsigelse med Lønreduktion for Øje,

2) atter i et Aar at tiltræde den hidtidige Aftale angaaende Forhandlingsret for Værkstedsfunktionærforeningens Kredsformænd i det Omfang som oprindelig aftalt,

3) at tage Hensyn til de med Værkstedsfunktionærforeningen tidligere truffne Aftaler angaaende Funktionærernes Ferier, i Henhold til hvilke Fabrikantforeningernes Bestyrelser vil anbefale Foreningernes Medlemmer at yde deres Funktionærer en Ferie paa normalt 12 Arbejdsdage i København og normalt 9 Arbejdsdage i Provinsen, alt under Hensyntagen til den enkelte Virksomheds Tarv.

Man vil i denne Forbindelse gøre Medlemmerne opmærksom paa, at Udtrykket »Virksomhedens Tarv« er at forstaa saaledes, at der ved Ferielægningen maa tages Hensyn fra Funktionærernes Side til, om Tidspunktet for Ferie er belejligt for Virksomheden, samt om Ferien kan ydes samlet eller delt.«

I et Bestyrelsesmøde den 24. Marts 1930 forhandlede de to Fabrikantforeningers Bestyrelser paany med Værkstedsfunktionærforeningens Bestyrelse, der i en Skrivelse havde udtalt Ønsket om Fornyelse af Aftalen med de to Fabrikantforeninger, og disse lovede at opretholde de ovenfor givne Tilsagn.

Det oplystes ved samme Lejlighed, at Værkstedsfunktionærforeningen havde paatænkt at oprette Rejselegater for sine Medlemmer og haabede, at Fabrikantforeningerne vilde støtte Sagen,

om ikke med andet saa derved, at Firmaer, hvis Funktionær fik et saadant Rejselegat, gav Vedkommende en Uges ekstra Ferie og muligvis ogsaa et Tilskud til Rejsen. Man havde ligeledes paatænkt at oprette Værkmesterskoler. Ingeniør Julius Madsen udtalte sin Glæde over, at Værkstedsfunktionærforeningen arbejdede hen til at dygtiggøre sine Medlemmer, og til videre Behandling af Sagen nedsattes et Udvalg paa to Repræsentanter for hver af de 3 Organisationers Bestyrelser. Til den københavnske Fabrikantforenings Medlemmer i Udvalget valgtes Direktør J. Juncker og Direktør H. Martens.

Den 1. August 1933 holdt de to Fabrikantforeningers Bestyrelser nyt Møde med Værkstedsfunktionærforeningens Bestyrelse, som klagede over, at en Række Virksomheder uden Varsel og uden Forhandling havde gennemført Lønnedsættelser paa 10, 15, 20 og 25 %. Begge Fabrikantforeningers Formænd udtalte deres Beklagelse herover og kom iøvrigt ind paa den Tanke, at det vilde være rigtigt at udvide Samarbejdet til hele Sammenslutningen, selv om det hidtidige Samarbejde med Fabrikantforeningerne maaske derved vilde lide et Skaar. Der var iøvrigt stadig Misfornøjelse hos Værkstedsfunktionærerne med, at man ikke i Provinserne havde det samme Antal Feriedage som i København. Ogsaa dette Spørgsmaal henvistes til det nedsatte Udvalg.

Dette holdt den 20. September 1933 Møde angaaende Spørgsmaalet om Tilskud til Værkmesterkursus. Der var Enighed om at fortsætte med de Kursus, der var paabegyndt i København, idet den københavnske Fabrikantforening vilde stille indtil 1000 Kr. til Raadighed, dog ikke udover 25 Kr. pr. Deltager, og det vedtoges at nedsætte et Udvalg bestaaende af Direktør J. Juncker og Overværkfører Ek til at tage en Forhandling med Teknologisk Institut om Muligheden af Instituttets Medvirkning til Iværksættelse af Kursus.

I Bestyrelsesmøde den 7. November 1933 gjorde Ingeniør Julius Madsen opmærksom paa, at der i Arbejdsgiverforeningen var

oprettet en Fond til Uddeling af Stipendier til Funktionærene, og denne Fond vilde ogsaa komme Værkstedsfunktionærene til Gode til Rejsestipendier og Værkmesterkursus.

Som et smukt Eksempel paa det gode Forhold, der herskede mellem Fabrikanterne og Værkstedsfunktionærene, kan sluttelig nævnes, at de to Fabrikantforeninger og Værkstedsfunktionærforeningen den 29. April 1929 afholdt en Fest i Anledning af Fabrikant Vestesens 25 Aars Jubilæum som Formand for Pensionskassen for Værkstedsfunktionærer i Danmark.

I et Medlemsmøde den 12. September 1924 behandlede man Spørgsmaalet om Propaganda i Udlandet for Salg af danske jernindustrielle Frembringelser. Formanden sammenfattede sine Udtalelser i følgende Spørgsmaal til Forsamlingen:

1) er der Interesse for et Samarbejde mellem eksportinteresserede Firmaer indenfor Jernindustrien til Varetagelse af fælles Eksportinteresser og med det Formaal at søge at faa Oplysningsbureauet for Erhvervene til i højere Grad end nu at tage sig af Eksportsagen paa en for alle Parter tilfredsstillende Maade,

2) bør der overhovedet drives Propaganda for den danske Jernindustris Eksport, og i bekræftende Fald skal man selv tage Sagen op ved at oprette et Eksportblad, eller skal man overlade Sagen til Redaktør Heinberg (Redaktør Heinberg havde tidligere henvendt sig til ham for at faa Fabrikantforeningens Støtte til et saadant Propagandaarbejde).

Efter en længere Diskussion om Sagen vedtoges det at behandle den videre paa et nyt Møde den 20. September i Forbindelse med Provins-Fabrikantforeningen, og her blev man enig om at nedsætte et Udvalg bestaaende af Direktør A. B. C. Hansen og Direktør Herman Jørgensen for den københavnske Fabrikantforening, Direktør Fl. Lerche, Aarhus, og Direktør C. Gottlieb, Aarhus, for Provinsfabrikantforeningen, et Udvalg, som gennem Industriraaet vilde træde i nærmere Forbindelse med Repræsentanterne for Oplysningsbureauet for Erhvervene.

Spørgsmaalet om Eksportpropagandaen behandlede endnu en

Gang i et Bestyrelsesmøde den 23. September 1926. Udenrigsministeriet havde tidligere forespurgt, hvorvidt man var tilfreds med den hidtil udsendte Eksportrevue, og om man vilde være villig til at støtte den fremtidig, og hertil havde Bestyrelsen svaret bekræftende. Da Ministeriet nu stod overfor Udgivelsen af en ny Serie og i den Anledning søgte at indhente Annoncer og Tekststof, havde de to Fabrikantforeningers Formænd besluttet at udsende en Rundskrivelse derom, og hertil sluttede Bestyrelsen sig.

1925 havde Fabrikantforeningen bestaaet i 40 Aar, og i et Bestyrelsesmøde vedtoges det at fejre denne Dag i Stilhed, dog at man gennem en Rundskrivelse gjorde samtlige Medlemmer opmærksom paa Dagen, ligesom man ogsaa vilde tilsende de forhenværende Formænd en Skrivelse, i hvilken man bragte dem Foreningens Tak for deres Arbejde, samt paa de afdøde forhenværende Formænds Grave nedlægge Kranse paa Stiftelsesdagen, og de vedtagne Beslutninger bragtes til Udførelse den 15. Januar.

I et Medlemsmøde den 5. Februar s. A. blev det paa Forespørgsel af Direktør Holger S. Dahl oplyst, at Bestyrelsen paatænkte at opsigte Jernkontorets Lejemaal for at anvende Lokalerne til Indretning af Mødelokaler, eventuelt i Forbindelse med Restauration, for derved i højere Grad end hidtil at samle Medlemmerne indenfor Foreningens Bygning. Denne Beslutning blev dog ikke bragt til Udførelse. I Bestyrelsesmøde den 1. Oktober s. A. meddelte Formanden, at da Spørgsmaalet om at samle hele Jernindustrien indenfor Fabrikantforeningens Mure ikke kunde løses paa kort Tid, og da der endvidere ikke var Chance for, at man foreløbig vilde gøre Brug af Lokalerne i Stuen til Spiselokaler, vedtoges det at forlænge Lejemaal med Jernkontoret dog med forskellige Ændringer i Kontrakten, bl. a. saaledes at Lejemaal kunde opsiges med 1 Aars Varsel.

Spørgsmaalet om Ejendommen og dens Anvendelse beskæftigede i det hele Bestyrelsen stærkt. I Bestyrelsesmøde den 3.

Oktober 1928 drøftedes Spørgsmaalet om at lade Tagetagen i Fabrikantforeningens Bygning indrette til Kontorlokaler for Sammenslutningen, og dette vedtoges. Udgifterne hertil blev ca. 22.000 Kr. Efter at Ombygningen var tilendebragt, oplyste Formanden i et Bestyrelsesmøde den 22. November 1929, at Meningen var, at Jern- og Metalindustriens Sammenslutning skulde leje de nye Lokaler paa 4. Sal i Fabrikantforeningens Ejendom. Tidligere havde Industrifagene lejet 2. og 3. Sal samt Loftet og havde fremlejet 3. Sal og Loftet til Sammenslutningen. Fremtidig skulde Industrifagene kun staa som Lejer af 2. Sal, medens Sammenslutningen skulde være Lejer af 3. og 4. Sal samt Arkiv paa det nye Loft. For 2. og 3. Sal havde Industrifagene betalt ca. 9000 Kr. i Leje og Sammenslutningen til Industrifagene 4000 Kr. for 3. og 4. Sal, og for Lokalerne i Larslejstræde 19 og Nørrevoldgade 32 betalte Sammenslutningen 3300 Kr. Fremtidig vilde Lejen komme til at stille sig saaledes:

H. Jul. Petersen.

Jernkontoret	7500 Kr.
Jermer	3500 —
Industrifagene	5000 —
Sammenslutningen	7300 —
Fabrikantforeningen	1000 —

Ligeledes vedtoges en Fordeling af Brændselsudgifterne. Endelig drøftedes Spørgsmaalet om Benyttelsen af Festsalen. Efter en indgaaende Diskussion vedtog Bestyrelsen, at Organisationer, som havde Tilknytning til Fabrikantforeningen, kunde laane Fest-

salen og de øvrige Lokaler paa 1. Sal ved Henvendelse til Sekretariatet uden at erlægge Betaling derfor. Organisationer, som ingen Tilknytning havde til Fabrikantforeningen, men som dog stod under Jern- og Metalindustriens Sammenslutning, skulde kunne laane Lokalerne imod at erlægge et Beløb paa 25 Kr. for Opvarmning og Lys, alt under Forudsætning af, at Møderne egnede sig til Afholdelse i de paagældende Lokaler. Endvidere skulde Lokalerne kunne udlejes til enkelte Medlemmer af Fabrikantforeningen til private Festligheder og Sammenkomster imod at erlægge 25 Kr., hvis der dansedes dog 50 Kr.

Paa det sidste Bestyrelsesmøde i Aaret, den 4. December, gav Formanden nærmere Meddelelse om Ombygningen, Møbleringen og Montering af den i Forbindelse med Ombygningen foretagne Hovedreparation af hele Bygningen. Medlemmerne besaa derefter Bygningen og fandt alt saare godt.

I Anledning af den store Konflikt i 1925 vedtoges det i et Bestyrelsesmøde den 2. Maj at udbetale Medlemmerne 10 % af Fabrikantforeningens særlige Strejkeforsikring for hver af de to Uger, i hvilke de havde faaet Understøttelse fra Industrifagenes Hjælpefond, saaledes at den samlede Erstatning udover, hvad der allerede var udbetalt, udgjorde 20 %.

Den 22. Maj 1925 holdtes den aarlige Generalforsamling, paa hvilken Direktør Aage Christensen og Fabrikant Gudfred Eickhoff, der ikke ønskede Genvalg, erstattedes med Fabrikant H. Jul. Petersen og Direktør H. Martens. — De øvrige Medlemmer genvalgtes. Ingeniør Julius Madsen blev atter Formand, og til Næstformand valgtes enstemmigt Direktør Herman Jørgensen.

I et Bestyrelsesmøde den 18. August forelaa til Behandling en Henvendelse fra Industriraadet angaaende Valutaspørgsmaalet. Fabrikantforeningens Stilling fremgaar af følgende Skrivelse:

»Foreningen anerkender herved Modtagelsen af Deres ærede Skrivelse af 15. ds. angaaende ovennævnte Spørgsmaal og skal som Svar paa de deri stillede Forespørgsler meddele Dem følgende:

ad 1. Kronestigningen har for Industrien som Helhed og navnlig for Eksportvirksomhederne og de mange Virksomheder, der har udenlandsk Konkurrence paa Hjemmemarkedet, virket meget føleligt i Retning af svigtende Ordreindgang. Det bør i denne Forbindelse paapeges, at den nuværende større Beskæftigelsesgrad i Virksomhederne er foranlediget af ældre Ordre, hvis Færdiggørelse er blevet udskudt af Arbejdskonflikten. De ovennævnte Virkninger af Kronestigningen vil naturligvis vedvare under en fortsat Stigning, indtil Arbejdslønnen reguleres nedad til et Niveau, som muliggør, at den danske Industri bliver konkurrencedygtig med Ulandet, hvorefter vi mener, at Forholdene vil bedre sig.

ad 2. a. b. Man tiltræder Industriraadets Opfattelse af, at der ikke indenfor Industrien er noget Ønske om en Nedgang i Kronekursen, bl. a. af Hensyn til Landets Kredit i Almindelighed.

Vi vil anse det for formaalstjenligt, at Kronen gennem en naturlig Udvikling bringes op i Pari, idet der ligesaa lidt maa lægges Hindringer i Vejen for en fortsat Stigning, som der maa gribes ind til Fordel for en forceret Stigning.

ad 3. Stigningen af Kronekursen vil under alle Omstændigheder medføre mange Vanskeligheder og stor Arbejdsløshed, som kun vil kunne begrænses ved en tilsvarende Lønreduktion eller ved øjeblikkelig Indførelse af Beskyttelsesforanstaltninger. Som saadanne skal vi anføre: Ophevelse af den eksisterende af Nationalbanken iværksatte Kreditindskrænkning, Diskontoned sættelse samt Indførelse af midlertidige ekstraordinære Toldforanstaltninger og Importregulering, hvilke to sidste Foranstaltninger dog ikke vil faa nogen Betydning for de eksporterende Virksomheder. Yderligere maa man præcisere, at Stat og Kommuner i endnu større Udstrækning end hidtil bør dække deres Forbrug af Industriprodukter hos indenlandske Virksomheder.

Dette Spørgsmaal drøftedes derefter paa et Medlemsmøde den 24. August.

Den 2. November s. A. behandlede Bestyrelsen Spørgsmaalet om, hvorvidt Lærlinge efter at have gennemgaaet et bestemt Pensum paa Teknisk Skole kan fritages for yderligere Skolegang. Det overdroges Direktør H. Martens og Direktør J. Juncker at optage en Forhandling med Teknisk Skoles Direktør angaaende Spørgsmaalet, og denne Forhandling resulterede i, at Lærlingene kunde

fritages for fortsat obligatorisk Undervisning, naar de havde gennemgaaet et efter Forhandlingerne med Skolen nærmere fastsat Pensum i Maskintegning, saaledes at de kunde fortsætte med deres Undervisning enten i Tegning eller andet Fag, f. Eks. Matematik. Endvidere blev det efter Aftale med Teknisk Skole fastsat, at den samme Ordning kunde komme til at gælde for Fabrikantforeningens Medlemmer under Forudsætning af, at de holdt deres Lærlinge til at besøge Teknisk Skole i 4 Vinterhalvaar, og saaledes at det blev Teknisk Skole muligt at tilrettelægge Undervisningen paa den Maade, at Lærlingene, naar de havde gennemgaaet deres egentlige Pensum, fik en videregaaende Undervisning i beslægtede Fag. I et Bestyrelsesmøde den 1. Juli 1929 vedtog Fabrikantforeningen til Formerlærlingenes Uddannelse paa Teknisk Skole at yde et Bidrag paa 200 Kr. Det var dog ikke lutter Glæde, man havde af Forholdet til Lærlingene. I Skrivelse af 27. Oktober 1925 til Arbejdsdirektøren havde Socialministeriet udtalt, at en Kontrakt, hvori der var indført en Bestemmelse om, at en Lærling i Læretiden ikke maatte være Medlem af nogen faglig Organisation, ikke kunde forsynes med Paategning, forinden den nævnte Bestemmelse var udgaaet. Det vedtoges at lade Sammenslutningens Lærlingeudvalg tage sig af dette Spørgsmaal, men man opnaaede ikke nogen Ændring i Socialministeriets Stilling.

1926 holdtes det første Bestyrelsesmøde den 25. Januar, hvor Formanden omtalte de Bestræbelser, der i Arbejdsgiverforeningen var fremme fra Haandværkernes Side for at faa deres Repræsentation forøget. Hele dette Spørgsmaal var henvist til et Udvalg, men han havde den Opfattelse, at dette vilde bevirke, at man efterhaanden kom ind paa at realisere Tanken om en fuldstændig Firedeling af Arbejdsgiverforeningens Medlemsgrupper. Paa den ordinære Generalforsamling den 3. Maj genvalgtes Bestyrelsen, og denne genvalgte Formand og Næstformand.

I et Bestyrelsesmøde den 28. Oktober 1926 behandlede For-

manden den faglige Situation og udtalte herunder, at der i Arbejdsgiverforeningens Hovedbestyrelse syntes at være Stemning for i de fremtidige Overenskomster at bibeholde Pristalsreguleringen i Modsætning til den Anskuelse, som næredes af mange af Jern- og Metalindustriens Virksomheder. Ogsaa Centralorganisationen af Metalarbejdere havde efter det Indtryk, Bestyrelsen havde faaet, Ønske om at undgaa Pristalsreguleringer.

1927, den 21. Januar afholdtes Aarets første Bestyrelsesmøde. Formanden omtalte en Skrivelse fra Industriraadet om Foranstaltninger imod Erhvervs-krisen, hvori dette ønskede, at Fabrikantforeningen skulde søge Oplysninger indhentet blandt Foreningens Medlemmer. Saadanne Oplysninger havde man indhentet, og paa Formandens Forslag vedtoges det at tilskrive Industriraadet, at Fabrikantforeningen gerne vilde have Lejlighed til at udtale sig om Laanesager, før der fra Industriraadets Side foretoges Indstilling til Ministeriet.

Paa det første Medlemsmøde den 4. April gav Formanden Meddelelse om de faglige Forhold og om de forskellige Overenskomster, der var afsluttet i Foraarets Løb. Der havde været en Række Spørgsmaal fremme angaaende Overenskomsternes Forstaaelse og som Følge deraf et Utal af Mæglingsmøder. Fra Forbundenes Side brugte man den Taktik at søge at modvirke de Nedslag, som Arbejdslønningerne havde faaet ved Overenskomsten, og paa den anden Side var der lige saa mange Mæglingsbegæring fremme

H. Martens.

fra de under Fabrikantforeningen hørende Virksomheder for at faa Lønningerne og Akkordpriserne nedsat. Ogsaa med Hensyn til Tillidsmandsspørgsmaalet havde der været forskellige Vanskeligheder.

I samme Møde blev der fremlagt en af et Udvalg udarbejdet Redegørelse for det hensigtsmæssige i, at Fabrikantforeningen foretog Bedømmelsen af Svendepøver og opfordrede Medlemmerne til i videst muligt Omfang at lade aflægge Svendepøver ved Læretidens Afslutning. Efter nogen Diskussion meddelte Formanden, at Sagen vilde blive forelagt paa den forestaaende Generalforsamling eller eventuelt senere.

Det vedtoges endvidere fortsat at yde et Bidrag af 800 Kr. til Standardiseringsudvalget for et Aar.

I et Medlemsmøde den 6. Maj behandlede man som saa ofte før Priserne for Arbejdere paa Udearbejde og vedtog at udsende en Skrivelse herom til Medlemmerne.

Paa den ordentlige Generalforsamling den 9. Maj berørte Formanden udenfor Beretningen den Udstilling, som Industriraadet paatænkte at arrangere i 1928 af de Virksomheders Fabrikata, som havde Tilknytning til Landbruget. Fra alle Sider udtalte man sig imod en saadan Udstilling.

Under eventuelt henstillede Ingeniør R. G. Andersen, at Bestyrelsen tog under Overvejelse at nedsætte Kontingentet — nu var Strejkeforsikringen oppe paa en Sum af 300.000 Kr. — og det var et Spørgsmaal, om man vedblivende skulde forøge denne Kapital. Dette Ønske blev hurtigt imødekommet, idet Formanden i et Bestyrelsesmøde den 15. August meddelte, at han paa Basis af de paa den ordentlige Generalforsamling faldne Udtalelser om Nedsættelse af Kontingentet havde ladet udsende en Skrivelse om, at Kontingentet fra 1. Juli 1927 vilde være at nedsætte fra 1,7 til 1,5%, dog under Forbehold af den kommende Generalforsamlings Efterbevilling.

Paa samme Generalforsamling genvalgtes samtlige afgaaende

Bestyrelsesmedlemmer, og i et Forretningsudvalgsmøde efter Generalforsamlingen genvalgte Ingeniør Julius Madsen til Formand og Direktør Herman Jørgensen til Næstformand.

I et Fællesmøde mellem Bestyrelserne for de to Fabrikantforeninger den 27. Maj 1927 forelaa der en Henvendelse fra Teknisk Landsforbund, hvori anmodedes om at faa en Aftale i Lighed med den, Fabrikantforeningen havde med Foreningen af Værstedsfunktionærer i Jernindustrien. Det vedtoges at overdrage de to Formænd at konferere med Teknisk Landsforbunds Formand. Denne Konference fandt Sted den 12. November mellem Ingeniør Julius Madsen og Direktør Hans L. Larsen og Formanden for Teknisk Landsforbund Ingeniør Schlanbusch og 3 Medlemmer af Forbundets Bestyrelse. Ingeniør Julius Madsen gjorde herunder opmærksom paa, at naar Teknisk Landsforbund havde rettet Henvendelse om at faa en Aftale i Lighed med den, Værkstedsfunktionærforeningen havde, beroede dette paa en Misforstaaelse, thi der forelaa ikke nogen Overenskomst eller Aftale, hvorved Fabrikantforeningernes Medlemmer var bundet. Ingeniør Schlanbusch ønskede ikke nogen Overenskomst om Lønforhold, men kun Ret til at forhandle om de Tvistigheder, der kunde opstaa mellem en Funktionær og en Arbejdsgiver. Efter en yderligere Forhandling resulterede Mødet i, at Fabrikantforeningernes Formænd lovede at fremdrage Teknisk Landsforbunds Ønske for de forestaaende Generalforsamlinger i de to Foreninger. Disse tog det Standpunkt, at man ikke mente, at Tidspunktet for Oprettelsen af en saadan Aftale for de omhandlede Funktionærer var inde, fordi man havde Indtrykket af, at deres Forhold til Virksomhederne var mindre fæstnet end Værkstedsfunktionærernes. Men efter den Udvikling, der har fundet Sted, og efter de Erfaringer, man har gjort, kom man dog efterhaanden til at se noget anderledes paa Sagen, og i et Bestyrelsesmøde den 20. November 1934 vedtoges det, at Fabrikantforeningens Bestyrelse skulde tage Spørgsmaalet om med det tekniske Tegnestuepersonale at oprette tilsva-

rende Aftaler som med Værkstedsfunktionærene op til nærmere Drøftelse med Provins-Fabrikantforeningens Bestyrelse.

I det næste Medlemsmøde i de to Fabrikantforeninger indledede Fuldmægtig i Handelsministeriet cand. jur. N. J. Ehrenreich-Hansen en Diskussion om Eksportkrediten og gav herunder Oplysninger om, hvorledes Risikoen faldt paa de forskellige Lande. Foredraget affødte en livlig Diskussion.

I 1928 afholdtes den ordentlige Generalforsamling den 12. Maj, hvor Formanden aflagde Beretning. Han nævnede herunder, at Smedenes Lønninger i Aaret 1927 var dalet med 2,7%, Formernes med 6%, medens Arbejdsmændene havde faaet en Fortjeneste, der laa 4 Øre højere end i Foraaret 1927.

I den københavnske Fabrikantforening beskæftigedes den 1. April 1928 ca. 5500 Mand imod 4900 Mand paa samme Tidspunkt Aaret forud. Efter Formandens Beretning udspandt der sig en Diskussion, der væsentlig drejede sig om Tilskud til Standardiseringskommissionen — man enedes om 800 Kr.

Den afgaaende Bestyrelse, Formand og Næstformand genvalgte.

Paa en ekstraordinær Generalforsamling den 28. Juli 1928 vedtoges det efter Bestyrelsens Forslag at foretage en Ændring i Foreningens Loves § 4 a, saaledes at Bestyrelsen kan dispensere fra Reglen om Betaling af Indskud paa den Betingelse, at saadanne optagne Medlemmer ikke participerer i Strejkeforsikringsfonden eller modtager Erstatninger fra denne Fond. Et Medlem, der optages uden Indskud, kan imod senere at betale det ellers pr. Optagelsesdagen pligtige Indskud med Tillæg af 5% Renter og Rentesrente erholde Ret til Deltagelse i Strejkeforsikringen i Lighed med de øvrige Medlemmer.

Paa den ordinære Generalforsamling den 8. Maj 1929 aflagde Formanden Beretning og gennemgik Overenskomstforhandlingerne og de øvrige Sager af generel Interesse, som forelaa. De

afgaaende Bestyrelsesmedlemmer genvalgtes. Til Standardiseringskommissionen vedtog man foreløbig, d. v. s. indtil anden Bestemmelse blev truffet ved en Generalforsamling, aarlig at yde 800 Kr. Dernæst vedtoges det paa Forslag af Ingeniør Neergaard at bevilge et Beløb af 5000 Kr. til Polyteknisk Lærestalts Fond til yderligere Uddannelse af Professorer og Lærere.

Bestyrelsen konstituerede sig den 8. Maj med Ingeniør Julius Madsen som Formand og Direktør Herman Jørgensen som Næstformand.

Man havde længe overvejet Udsmykningen af Forhallen, og i et Bestyrelsesmøde den 2. September 1929 vedtoges det at løse dette Spørgsmaal ved at ophænge Portrætter af Foreningens Formænd gennem de forløbne Aar i Forhallen paa dennes Længdevæg. Samtidig besluttede man at flytte Direktør Haubergs Billede, der i Øjeblikket var anbragt i Festsalen, ud i Forhallen paa den ene Væg i Nichen, og at man ved første Lejlighed skulde søge at faa en Kopi af Maleriet af Ingeniør Alex. Foss, som var ophængt i Arbejdsgiverforeningens Lokaler.

Fra ^{A/s} Vølund havde Bestyrelsen modtaget en Skrivelse med Meddelelse om, at dette Gang paa Gang havde været ude for at give Tilbud i Provinsbyer, men at det havde vist sig, at de forskellige Byraad gav Beskyttelse til de indenbys Firmaer for kommunale Arbejders Vedkommende, selv om de københavnske Virksomheder havde været billigere i deres Tilbud. I København laa Forholdene derimod ganske anderledes, idet Københavns Magistrat ikke tog Hensyn til, om det bydende Firma var bosat i København eller i Provinsen. Det vedtoges at afsende en Skrivelse til Københavns Magistrat om Sagen, og i et Bestyrelsesmøde den 31. Maj forelaa et Svar fra Københavns Magistrat, hvori den ganske sluttede sig til den af Fabrikantforeningen fremførte Beklagelse og Misbilligelse og meddelte, at Københavns Kommune ikke selv benytter en tilsvarende Fremgangsmaade og ikke mener det rigtigt at komme ind derpaa.

Ved den ordinære Generalforsamling den 8. Maj 1930 genvalgtes de afgaaende Bestyrelsesmedlemmer, ligesom Ingeniør Julius Madsen og Direktør Herman Jørgensen genvalgtes til henholdsvis Formand og Næstformand.

I Sommeren 1930 fik Bestyrelsen Foreningens Ejendom omprioriteret paa tilfredsstillende Maade. I samme Møde, hvori dette meddeltes, den 15. Juli, fremlagde Formanden en Skrivelse fra Borgmesteren for Københavns Magistrats 4. Afdeling, hvori udtaltes, at den havde imødekommet forskellige af Foreningen fremsatte Ønsker vedrørende Fremgangsmaaden ved Udbydelsen af Centralvarmeanlæg. De Indrømmelser, man havde faaet, var imidlertid ikke udtømmende, og Foreningen havde derfor konciperet en ny Skrivelse til Magistraten, hvori man gjorde opmærksom paa, at Bestemmelsen i Betingelserne om, at Entreprenøren ogsaa skulde afholde Udgifterne til eventuelle Bygningsarbejder, foranlediget ved Ombytning af Ovnene, maatte man tage Afstand fra, ligesom ogsaa Bestemmelsen om, at Entreprenøren ved Assurance eller lignende i et Aar skulde overtage Garantien for de ved Brud paa Elementer og lignende foraarsagede eventuelle Skader paa Beboernes Ejendele, maatte være Entreprenøren uvedkommende.

Den faglige Situation var i Aarets Løb blevet højst utilfredsstillende, og Formanden gav i et Medlemsmøde den 4. September en udførlig Oversigt over Forholdene og meddelte, at Sammenlutningens Forretningsudvalg i de sidste Maaneder havde drøftet den kommende Overenskomstsituation og ønskede nu Medlemmernes Udtalelser herom. Han beklagede den Ordning, der var truffet med Hensyn til Jord- og Betonarbejderne, hvorved ikke blot Timelønnen var hævet fra 98 til 105 Øre, men at der samtidig var indført Akkord eller Akkordafsavnstillæg paa saa godt som alt Arbejde, og dette havde selvfølgelig virket paa alle senere Overenskomster. Han sammenfattede til Slut sine Bemærkninger deri, at endskønt en-gros-Pristallet, Detailpriserne og Beskæftigelsesgraden er nedadgaaende, endskønt Lønningerne i Nabo-

landene nedsættes, og der er en økonomisk Depression i disse Lande og derigennem en forøget Konkurrence overfor dansk Industri, kræver Arbejderne alligevel Lønforhøjelser. Der var to Veje at gaa, enten at undlade at sige op, modtage Forbundenes Opsigelser, afvise deres Krav, lade dem varsle Strejke og saa komme til Forligsmanden eller selv sige op, stille vore Krav, og hvis de ikke imødekommes, varsle Lockout, og saa vil Forligsmanden jo komme. Efter en længere Forhandling lod Formanden foretage en Prøveafstemning med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt Overenskomsterne burde siges op eller ej, og ved denne Afstemning stemte 26 for Opsigelse og en imod.

I et Bestyrelsesmøde den 8. December gav Formanden Meddelelse om, at »Jermer« kunde tænke sig at erhverve Ejendommen, Nørrevoldgade 28, til Foreningens Brug. Han gav nærmere Oplysninger om de med Københavns Magistrats 2. Afdeling førte Forhandlinger og foreslog, at man skulde afholde en ekstraordinær Generalforsamling med dette Punkt paa Dagsordenen.

Paa den ekstraordinære Generalforsamling den 15. December stillede Formanden følgende Forslag:

»Generalforsamlingen bemyndiger Bestyrelsen til for det Tilfælde, at »Jermer« maatte ønske at erhverve Ejendommen, Nørrevoldgade 28, at lade Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i København optræde som nominel Køber af den paagældende Ejendom under Forudsætning af, at »Jermer« bærer alle de med Købet, Driften, Vedligeholdelsen og eventuelt Salg af Ejendommen forbundne Udgifter«.

Efter en kort Forhandling vedtoges dette enstemmigt.

1931, den 15. April afholdtes et Møde mellem Fabrikantforeningens og »Jermer«s Bestyrelser til Drøftelse af Køb af Ejendommen, Nørrevoldgade 28. Det oplystes her, at Forhandlingerne endnu ikke var ført til Ende, og man vedtog at tilskrive Magistraten, at for saa vidt der skulde melde sig en anden Køber, vilde man gerne have Adgang til at tage endelig Stilling til Køb af

Ejendommen. I et Bestyrelsesmøde den 29. Februar 1932 kom man tilbage til Spørgsmaalet om »Jermer«s Køb af Ejendommen. Fra »Jermer« forelaa en Skrivelse, som indeholdt saadanne Betingelser, at Fabrikantforeningen ikke paa Basis af den paa Generalforsamlingen den 15. December 1930 vedtagne Beslutning vilde kunne medvirke til Køb af Ejendommen. Sagen behandlede paany i et Bestyrelsesmøde den 16. Marts 1932. Ved denne Lejlighed oplyste Formanden, at Spørgsmaalet om at udvide Lokalerne paany var aktuelt indenfor Sammenslutningen bl. a. havde Ingeniør R. G. Andersen og flere andre beklaget sig over, at der ikke fandtes et Konferenceværelse. Indenfor Sammenslutningens Forretningsudvalg var der nedsat et Udvalg, hvoraf bl. a. Formanden var Medlem, og man var i Virkeligheden inde paa Tanken om at købe Ejendommen, Nørrevoldgade 28, med det Formaal for Øje eventuelt ved en Nybygning at indrette de fornødne Lokaler. Ingeniør Julius Madsen henstillede, at det blev den københavnske Fabrikantforening eller Provins-Fabrikantforeningen, der kom til at staa som Ejer af en eventuel Nybygning, saaledes at den hidtidige Tradition paa dette Omraade kunde blive bevaret, fremfor at Sammenslutningen skulde staa som Ejer. Der var imidlertid visse Vanskeligheder i Forbindelse med dette Køb, bl. a. at man tillige ønskede at erhverve 60 m² Skolegaard, og det vedtoges sluttelig at anmode Ingeniør R. G. Andersen paa Basis af de allerede skitserede Bygningsplaner og de opstillede Beregninger vedrørende hele Byggesagen at forelægge denne i Jern- og Metalindustriens Sammenslutning. Hele Sagen gik imidlertid i Stykker derved, at der i Bestyrelsesmødet den 7. November forelaa Meddelelse fra Direktoratet for Stadens faste Ejendomme om, at »Skoledirektionen i en i Sagens Anledning indhentet Erklæring har udtalt, at Arealet ved Skolen er saa begrænset, at en Udvidelse af dette er ønskelig, og at det derfor er umuligt at afstaa nogen Del af Skolens Areal«. Der vilde paa Grundlag heraf ikke være nogen Mulighed for at gennemføre den opstillede Byggeplan.

Paa Generalforsamlingen den 15. December 1930 rejste Formanden Spørgsmaalet om Oprettelsen af en Understøttelsesfond for Medlemmer af Fabrikantforeningen. Provins-Fabrikantforeningen var allerede i Besiddelse af en saadan Fond, der da var oppe paa 100.000 Kr.

Paa den ordinære Generalforsamling den 9. Maj 1931 genvalgtes de afgaaende Bestyrelsesmedlemmer, og til Formand og Næstformand genvalgtes som hidtil henholdsvis Ingeniør Julius Madsen og Direktør Herman Jørgensen.

Paa samme Generalforsamling vedtoges enstemmigt følgende Tilføjelse til Lovenes § 2:

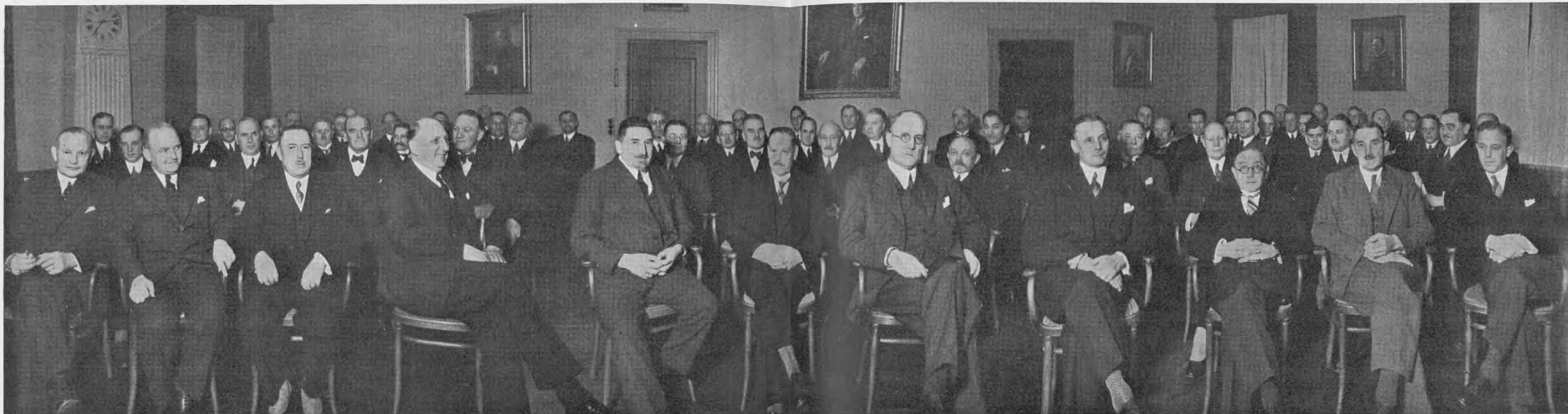
. . . . »for udover Varetagelsen af de fælles faglige Interesser at kunne yde saavel nuværende som forhenværende Medlemmer Vejledning, Raad og Støtte i Forhold, som efter Bestyrelsens Skøn falder ind under Begrebet Foreningsanliggender«.

Endvidere vedtoges paa Bestyrelsens Forslag følgende Resolution:

»Generalforsamlingen bemyndiger den til enhver Tid siddende Bestyrelse for Fabrikantforeningen til af Foreningens Midler (Administrationskontoen) at yde økonomisk Hjælp til nuværende eller forhenværende Medlemmer af Foreningen, eventuelt disses Efterladte, der er kommet i Nød. Hjælpen kan kun ydes, naar 5 af Bestyrelsens 7 Medlemmer har stemt derfor, og Hjælpen kan kun ydes for et Aar ad Gangen. Beløbet, som stilles til Bestyrelsens Raadighed, maa ikke overstige 5000 Kr. pr. Aar.«

I Fortsættelse heraf nedsatte man paa et Bestyrelsesmøde den 23. September til Overvejelse af denne Sag et Udvalg bestaaende af Ingeniør J. P. Danstrup og Direktør H. Martens. Et Medlem, der ikke ønskede sit Navn nævnt, havde tilstillet Fabrikantforeningen et Beløb paa 5000 Kr. til den paatænkte Understøttelsesfond. Udvalget udarbejdede et Forslag til en Understøttelsesfond, og foruden den anonyme Gave blev der paa Fabrikantforeningens Regnskab opført 5000 Kr., saaledes at Fonden havde en Kapital paa 10.000 Kr.

Medlemsmøde i Fabrikantforeningen Efteråret 1934.

I 1932, den 15. Februar, holdtes umiddelbart før Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling samme Dag et Møde, hvor Direktør Herman Jørgensen gjorde nærmere Rede for det af Forligsmanden stillede Mæglingsforslag, der ikke indeholdt nogen Lønreduktion, men derimod en Bestemmelse om, at der mellem Hovedorganisationerne ved et Udvalg paany under Ledelse af Forligsinstitutionen skulde optages Forhandling om de Spørgsmaal, som i Henhold til tidligere Overenskomster af 1928 og 1931 var henvist til Behandling mellem Hovedorganisationerne. Hovedparten af de Tilstedeværende var enige om at stemme for det forelagte Forslag.

Den 26. Marts 1932 afgik Direktør R. Helweg ved Døden. Han var en af de sidste af Veteranerne og blev allerede i 1893 Formand for Fabrikantforeningen, hvilken Stilling han beklædte til 1898 for igen at træde til som Formand i det bevægede Aar 1919. For Jernindustriens Sammenslutning var han Formand i Aarene 1923—25. Paa den derefter følgende Generalforsamling den 18.

Maj mindedes Formanden Direktør Helweg saaledes: Direktør Helweg var et meget trofast Medlem indenfor Fabrikantforeningen, hvilken han havde viet sine Kræfter og sit Arbejde lige fra Foreningens Begyndelse. Ogsaa i det store Arbejde, der var fulgt med Organisationernes Udvikling gennem Aarene, havde Direktør Helweg taget Del, og han havde i det hele haft stor Betydning indenfor den danske Jernindustri.

I Medlemsmødet den 13. April drøftedes Gennemførelsen af Arbejdernes Ferier i 1932. Ved Forligsmandens Mæglingsforslag af 26. Marts 1931 havde Arbejderne faaet en Ferie i 1932 paa 6 Dage, og hele dette Spørgsmaal, der iøvrigt havde voldet adskillige Vanskeligheder, var nu klarlagt, saaledes at Sammenslutningen havde kunnet give Medlemmerne nøjagtige Direktiver for, hvorledes Ferien skulde gennemføres, gennem de udsendte Rundskrivelser.

Ved samme Lejlighed drøftedes Indførelsen af fælles Salgs- og

Leveringsbetingelser for Virksomheder under Fabrikantforeningen, og Formanden fremlagde det af et Udvalg med Assistance af Overretssagfører Povl Thomsen udarbejdede Forslag. Det vedtoges at tage Spørgsmaalet op paa Generalforsamlingen.

Den 19. Maj 1932 valgtes Ingeniør Julius Madsen til Formand for Arbejdsgiverforeningen, men allerede i et Bestyrelsesmøde den 13. Maj havde han meddelt, at han ikke længere kunde være Formand for Fabrikantforeningen. I den Anledning vedtoges det at forære ham et Par Sølvkandelabre, som med Tak for hans udmærkede Arbejde som Formand for Fabrikantforeningen blev overrakt ham ved Foreningens Middag den 8. Juni.

Efter Aflæggelse af Beretning og Regnskab paa Generalforsamlingen den 18. Maj 1932 gik man til Valg af Bestyrelse. Den afgaaende Bestyrelse genvalgtes, og til Formand valgtes i Bestyrelsesmøde samme Dag paa Forslag af Ingeniør Julius Madsen Direktør Herman Jørgensen og til Næstformand Ingeniør J. P. Danstrup. Til Formand for Kontroludvalget i Jernindustriens Ulykkesforsikring valgtes Direktør Herman Jørgensen og til Næstformand Direktør Hans L. Larsen.

Den 17. Oktober 1932 holdtes Medlemsmøde, hvor den nye Formand takkede Ingeniør Julius Madsen, der efter at være blevet Formand i Arbejdsgiverforeningen havde nedlagt sit Hverv i Fabrikantforeningen, men dog blev siddende i Bestyrelsen, for hans udmærkede Ledelse af Foreningen og for hans store Arbejde indenfor de forskellige Organisationsomraader, først i Rørudvalget, senere i Fabrikantforeningens Bestyrelse og i Sammenslutningens Forretningsudvalg og atter senere som Sammenslutningens Formand og Direktør, endvidere udenfor Organisationerne i Invalideretten og i Borgerrepræsentationens borgerlige Gruppe. Fabrikantforeningen og Jernindustrien var kede af, at Ingeniør Julius Madsen paa en vis Maade havde forladt dem i det daglige Arbejde, men var ganske klar over, at han altid, selv i den høje Stilling han nu indtog, vilde bevare Jernindustrien som sit Hjertebarn. Inge-

Herman Jørgensen, Formand fra 1932.

niør Julius Madsen takkede for den Tillid, han altid havde mødt, og udtalte Haabet om, at Tillidsforholdet maatte fortsættes. De bedste Aar i hans Organisationsarbejde var dem, han havde haft indenfor Fabrikantforeningen og Jernindustrien. Han udtalte derefter sin Glæde over, at Fabrikantforeningens Bestyrelse havde valgt Direktør Herman Jørgensen til Formand, idet denne havde været med i det organisationsmæssige Arbejde saa at sige fra første Begyndelse og ikke alene indenfor Fabrikantforeningens Bestyrelse, men ogsaa som Medlem af Industriraadets staaende Udvalg havde udvist megen diplomatisk Kløgt og Forstaaelse.

Allerede Aaret efter fik Fabrikantforeningen Lejlighed til paany at vise sin mangeaarige Formand en Opmærksomhed, idet den i Anledning af Ingeniør Julius Madsens 60 Aars Fødselsdag den 20. Juni 1933 overrakte ham en Gave.

I et Bestyrelsesmøde den 16. Marts 1933 meddelte Formanden, Direktør Herman Jørgensen, at man i Industriraadet foruden Formandsstillingen vilde søge indført 2 Næstformandsstillinger, og at han vilde blive opstillet som 2. Næstformand, hvortil han ogsaa blev valgt.

Paa den ordinære Generalforsamling den 16. Marts 1933 valgtes til Medlemmer af Bestyrelsen i Stedet for Direktør H. Martens og Ingeniør J. P. Danstrup, der ikke ønskede Genvalg, Ingeniør R. G. Andersen og Ingeniør E. B. Cruse, hvorefter Bestyrelsen kom til at bestaa af Direktør Herman Jørgensen, Formand, Ingeniør R. G. Andersen, Næstformand, Ingeniør E. B. Cruse, Direktør J. Juncker, Ingeniør A. v. d. Lieth, Ingeniør Julius Madsen og Fabrikant H. Jul. Petersen.

En Sag, der ikke viste sig helt let at ordne, var Lærlingspørgsmaalet indenfor forskellige Brancher. Saaledes havde Arbejdsdirektoratet nægtet at godkende Lærebrev, hvori der var anført, at af de kontraktmæssige Timelønninger kunde der tilbageholdes et vist Beløb, som indsattes paa en Sparekassebog og først udle-

veredes Lærningen ved Læretidens Ophør. Endvidere havde man fra Arbejdsdirektoratet modtaget Meddelelse om, at Paategning paa Lærebrevne ikke kunde gives ved Lærekontrakter bl. a. i Rørlæggerfaget, fordi Direktoratet efter de forelagte Oplysninger ikke kunde betragte det som et selvstændigt Fag, indenfor hvilket en egentlig Oplæring kunde finde Sted i Overensstemmelse med Lærningelovens Indhold og Forudsætninger. Bestyrelsen var enig om, at Rørlæggerfaget efterhaanden var saa omfattende, at man maatte kunne betragte det som et egentligt Fag, i hvilket Lærninge kunde oplæres. Fabrikantforeningen rettede paa Forslag af Ingeniør R. G. Andersen Henvendelse til Sammenslutningen om at tage hele Spørgsmaalet om Uddannelse af Lærninge indenfor Rørlæggerfaget op til nærmere Behandling.

Endvidere sluttede man sig til et Forslag fra Formanden om at anbefale Sammenslutningen at tilraade Virksomheder, der udelukkende beskæftiger sig med Centralvarmeinstallationer, kun at oplære Lærninge, for saa vidt det i Lærekontrakten fastslaas, at Lærningen i Læretidens Løb, f. Eks. et Aar, skulde have en almen Uddannelse paa Maskinfabrik eller lignende.

Den ordinære Generalforsamling holdtes den 26. Maj 1934. Det vedtoges her til Understøttelsesfonden at overføre 10.000 Kr. i Stedet for 5.000 Kr. som vedtaget paa Generalforsamlingen i 1931. De afgaaende Bestyrelsesmedlemmer genvalgtes, ligesom Formanden, Direktør Herman Jørgensen, og Næstformanden, Ingeniør R. G. Andersen genvalgtes.

E. B. Cruse.

I et Bestyrelsesmøde den 13. August behandlede man paany Lokalespørgsmaalet, som man fra forskellig Side fandt utilfredsstillende. Der var almindelig Enighed om, at Fabrikantforeningen vilde beholde Ejendommen, Nørrevoldgade 30, medens der ikke var Enighed om, hvorledes hele Sagen iøvrigt skulde løses. Det vedtoges at lade den komme til Behandling i Jernindustriens Sammenslutning.

Efter den store Styrkeprøve i 1921 og 1922 var det ganske naturligt, at Arbejdsforholdene i de nærmeste Aar var forholdsvis rolige. Tabte Arbejdsdage i 1923 og 1924 henholdsvis 19.700 og 175.000.

Hurtigere, end man havde ventet, kom dog en ny stor Konflikt, nemlig Arbejdsstriden i 1925, den største Konflikt, som Arbejdsgiverforeningen endnu har haft, og som medførte flere tabte Arbejdsdage end 1921 og 1922 tilsammen, nemlig over 4 Mill.

Der var sikkert efter Konfliktens Afslutning fra alle Sider Enighed om, at den aldrig burde have fundet Sted, men det var Dansk Arbejdsmandsforbund med sin temperamentsfulde Formand i Spidsen, som forcerede Konflikten frem, sikkert ikke saa meget for at ramme Dansk Arbejdsgiverforening som for at slaa til den siddende socialdemokratiske Regering og De samvirkende Fagforbund.

De følgende Aar, 1926, 1927, 1928 og 1929, mødte med forholdsvis ringe Antal tabte Arbejdsdage paa Grund af Konflikter, nemlig henholdsvis 23.000, 119.000, 11.000 og 41.000. Det mest bemærkelsesværdige var foruden en længere Murerstrejke i 1927, at Jernindustrien samme Aar gik bort fra Pristallet imod at faa en Nedsættelse i Lønningerne.

Først i 1930 blusser der igen en alvorlig Arbejdskamp op fra Arbejdsmandenes Side overfor Entreprenørforeningen og Centralforeningerne af Murermestre i Provinserne, og da man paa Grund af den stærke Beskæftigelse ikke fra de øvrige Fag indenfor Ar-

bejdsgiverforeningen viste sig særlig villig til at støtte de ovennævnte Fag, blev der indgaaet en Landsoverenskomst for Entreprenørfaget, som har været til Skade for mange Fag, deriblandt ogsaa for Jernindustrien.

I 1931 førtes der som i saa mange tidligere Aar omfattende Overenskomstforhandlinger, der bl. a. førte til Indførelse af Ferie med Løn indenfor Jernindustrien og en Række andre Industrier. I 1932, 1933 og 1934 var der, naar undtages Sømands- og Søfyrbøderkonflikten i 1934, ingen nævneværdige Konflikter — i 1933 kom, som det vil erindres, Loven om Forbud imod Strejker og Lockouter.

Da Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i København dannedes, bestod den udelukkende af Maskinfabrikker og Jernstøberier, men siden den Tid er der sket en overordentlig stærk Udvikling, der har ført til, at Foreningen foruden Maskinfabrikker og Jernstøberier nu omfatter en Række Virksomheder, der er skabt af hele den moderne tekniske Udvikling. Dette fremgaar allerklest af nedenstaaende Tabel:

Aar	Maskinfabrikker	(derunder Jernstøberier)	Elektrotekn. Virksomheder	Centralvarme- firmaer
1885.....	25	20	0	3
1904.....	35	21	1	6
1914.....	37	15	2	9
1922.....	63	16	11	14
1934.....	53	14	25	17

Det af Foreningens Medlemmer, 93 Virksomheder, beskæftigede Antal Arbejdere var pr. 30. November 1934 ialt 7963.

SAMARBEJDET MELLEM ORGANISATIONERNE

I Beskrivelsen af Fabrikantforeningens Historie er det gentagne Gange nævnt, at Dannelsen af Arbejdsgiverforeningen og Sammenslutningen medførte, at Fabrikantforeningens Medlemsforhold til disse som faglig Arbejdsgiverorganisation ikke kom til at spille saa fremtrædende en Rolle som tidligere, idet de mere vidtrækkende Organisationsspørgsmaal og Forhandlingerne med Arbejderorganisationerne nu blev varetaget af de førnævnte Organisationer.

For nye Medlemmer, som slutter sig til Fabrikantforeningen, er Forstaaelsen af Oplygningen af disse Organisationer saavel som Samarbejdet mellem dem og Arbejderne, saaledes som dette former sig paa Grundlag af hele den faglige Retsordning, ret kompliceret.

For at lette Forstaaelsen heraf er medtaget en kortfattet Beskrivelse af disse Forhold støttet til to grafiske Planer.

ARBEJDSGIVERNES ORGANISATIONSFORHOLD

SPECIELT VEDRØRENDE JERN- OG METALINDUSTRIEN

Dansk Arbejdsgiverforening er de organiserede Arbejdsgiveres Hovedorganisation. Enhver Arbejdsgiver bliver Medlem af Arbejdsgiverforeningen gennem den Forening (faglige Arbejdsgiverorganisation) han ifølge sin Virksomheds Art tilhører. Enkelte Arbejdsgivere, som efter Virksomhedens Art ikke kan tilsluttes en Forening, kan staa som Enkeltvirksomhed under Arbejdsgiverforeningen.

Arbejdsgiverforeningen omfattede i Aaret 1933: 221 Foreninger med ialt 12,413 Medlemmer samt 167 Enkeltvirksomheder.

Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling bestaar af Repræsentanter for Foreningernes Medlemmer samt Enkeltvirksomhederne, valgt

dels i Forhold til Medlemstallet og dels i Forhold til den i det foregaaende Kalenderaar udbetalte Arbejdsløn indenfor følgende fire Valggrupper:

Haandværk,
 Handel og Søfart,
 Industri,
 Land- og Skovbrug.

Industrigruppen er den største af Arbejdsgiverforeningens Valggrupper. Under Haandværkets Valggruppe findes dog en Række faglige Arbejdsgiverorganisationer, som i overenskomstmæssig og administrativ Henseende er tilknyttet Industriens Organisationer, f. Eks. Elektroinstallatørforeningerne, Foreningerne vedrørende Guld-, Sølv- og Elektropletfagene, Gørtlerlaugene, Smedemesterforeningerne med flere.

Industrifagene. En meget stor Del af Industrigruppens faglige Arbejdsgiverorganisationer og Enkeltvirksomheder samt de førnævnte Organisationer under Haandværksgruppen har »for at overvaage, at den faglige Udvikling foregaar efter de Retningslinier og paa en saadan Maade, som er bedst forenelig med Industriens Tarv«, samt for at tilvejebringe den størst mulige Ensartethed særlig ved Afgørelse af alle Arbejderspørgsmaal, sluttet sig sammen i een Organisation under Navn: Industrifagene.

Under Industrigruppen henhører desuden nogle større Industriorganisationer og -virksomheder, der imidlertid ikke er tilsluttet Industrifagene, saasom Bryggeriforeningen, Cigarindustriens- og Konfektionsindustriens Organisationer, Sukkerfabrikkerne o. fl.

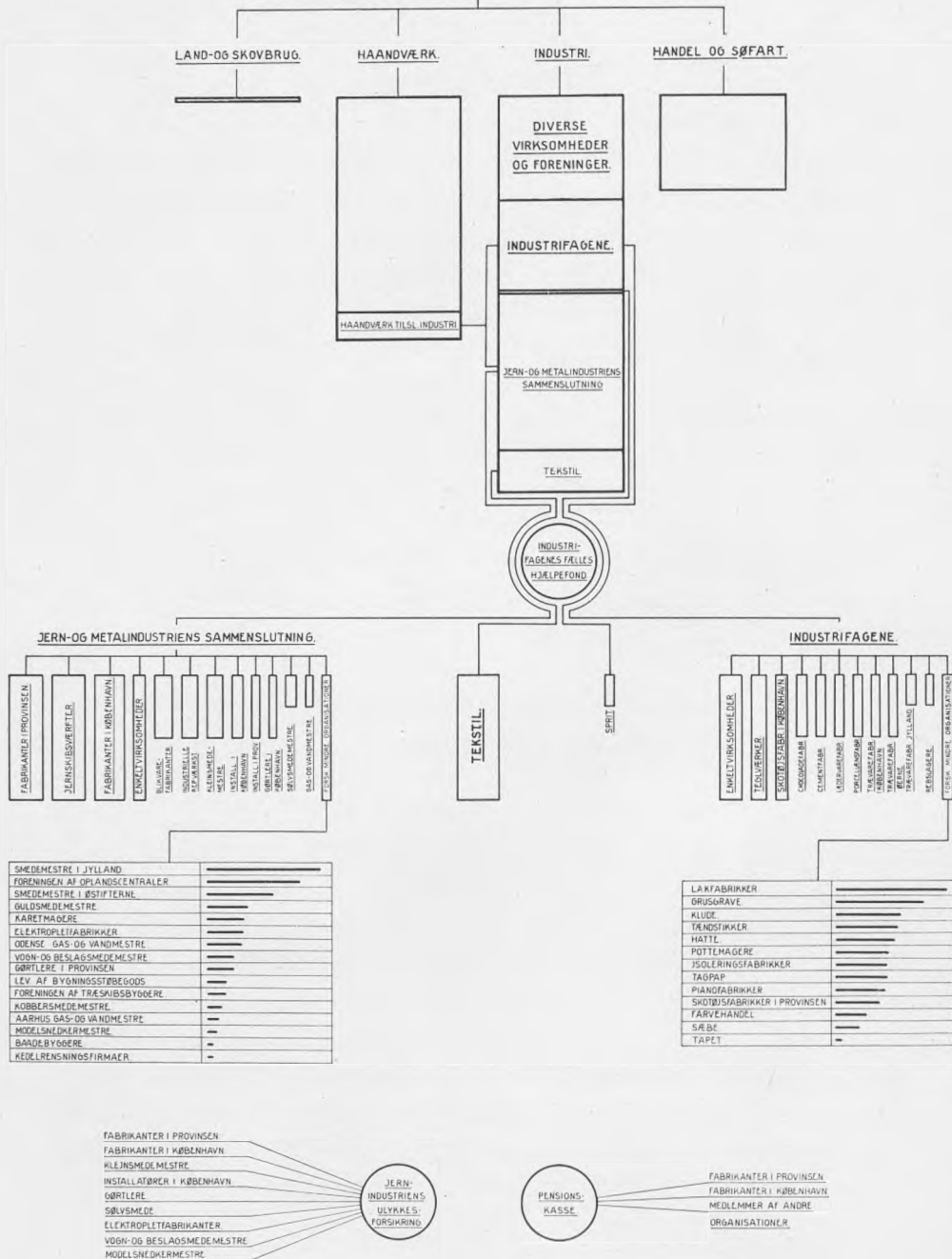
Destørste faglige Arbejdsgiverorganisationer, tilknyttet Industrifagene, er Jern- og Metalindustriens Sammenslutning og Textilfabrikantforeningen. Disse Organisationer har deres egen Administration; de øvrige under Industrifagene hørende Organisationers Administration varetages af Industrifagene.

INDUSTRIFAGENES FÆLLES HJÆLPEFOND

Industrifagenes fælles Hjælpefond, hvis Formaal er at understøtte Medlemmerne under Arbejdsstandsninger, er oprettet til Fyldestgørelse af de faglige Arbejdsgiverorganisationers Forpligtelser i Henhold til

STØRRELSEN AF REKTANGLERNE
ANGIVER FORHOLDSMÆSSIGT DE I
1933 UDBETALTE ARBEJDSLØNNINGER

DANSK ARBEJDSGIVERFORENING.

Kap. IV a i Arbejdsgiverforeningens Love. Hjælpefonden omfatter samtlige de Industrifagene tilknyttede faglige Arbejdsgiverorganisationer og Enkeltvirksomheder.

JERN- OG METALINDUSTRIENS SAMMENSLUTNING,

der omfatter 27 Foreninger og 7 Enkeltvirksomheder, har til Formaal »at samle de Foreninger og Enkeltvirksomheder under Jern- og Metalindustrien, som henhører under Dansk Arbejdsgiverforening og Industrifagene.«

Jern- og Metalindustriens Sammenslutning varetager de tilsluttede Foreningers Administration. Den afslutter Overenskomster og Værkstedesregler (Fælles Værkstedesregler) med Arbejderorganisationerne, indsamler Oplysninger til Udarbejdelse af Arbejdsgiverforeningens Lønstatistik og medvirker til Bilæggelse af faglige Uoverensstemmelser mellem de tilsluttede Foreningers Medlemmer og deres Arbejdere.

Jern- og Metalindustriens Sammenslutnings Generalforsamling bestaar af de Personer (Repræsentanter), som de under Jern- og Metalindustriens Sammenslutning hørende Foreninger og Enkeltvirksomheder har valgt som Repræsentanter paa Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling.

Sammenslutningens Forretningsudvalg bestaar af indtil 25 valgte Medlemmer (1 Formand, 2 Næstformænd). 20 af Forretningsudvalgets Medlemmer vælges af og blandt Repræsentanterne paa Generalforsamlingen. Forretningsudvalget kan i Løbet af Aaret supplere sig med indtil 5 Medlemmer, hvoraf indtil 3 ikke behøver at være Repræsentanter, herunder eventuelt Direktøren for Jern- og Metalindustriens Sammenslutning. Forretningsudvalget danner indenfor sin Midte et Arbejdsudvalg paa 7 Medlemmer.

JERNINDUSTRIENS ULYKKESFORSIKRING.

De to Fabrikantforeninger indenfor Jernindustrien oprettede den 5. Januar 1899 deres egen Ulykkesforsikring under Navn: Jernindustriens Ulykkesforsikring, hvor Størsteparten af de til Sammenslutningen knyttede Virksomheder har tegnet den loypligtige Ulykkesforsikring. En Række Foreninger har vedtaget obligatorisk Tilslutning til Jernindustriens Ulykkesforsikring.

Ulykkesforsikringen ledes af et Kontrol-Udvalg valgt blandt de to Fabrikantforeningers Medlemmer med Repræsentation for de øvrige Foreninger under Jernindustrien.

PENSIONS KASSEN FOR
VÆRKSTEDSFUNKTIONÆRER I JERNINDUSTRIEN I DANMARK

Ligesom de to Fabrikantforeninger i Fællesskab har oprettet Jernindustriens Ulykkesforsikring, har de i Forbindelse med Værkstedsfunktionærforeningen stiftet en Pensionskasse for Værkstedsfunktionærer. Ogsaa denne er obligatorisk saavel for Værkstedsfunktionærer som for Fabrikantforeningernes Medlemmer. Pensionskassen har desuden Tilslutning fra en Del Virksomheder indenfor Jern- og Metalindustriens Sammenslutning.

ORGANISATIONERNES FAGLIGE RETSORDNING

SPECIELT VEDRØRENDE JERN- OG METALINDUSTRIEN

Det faste Retsgrundlag for Arbejdsforholdene i Danmark »*Organisationsretten*« og den »*kollektive Overenskomst*« hviler paa »*Septemberforliget af 1899*«, sluttet den 5. September 1899 mellem Hovedorganisationerne: Dansk Arbejdsgiverforening og De samvirkende Fagforbund.

Af Septemberforligets 13 Punkter danner følgende Kernen:

Punkt 2, omhandlende Regler for Varsler af Arbejdsstandsninger (Lockouter og Strejker).

Punkt 4, omhandlende Arbejdsdsgiverens Ret til at lede og fordele Arbejdet og anvende den Arbejdskraft, han skønner passende.

Punkt 5, omhandlende Formandsstillinger.

Punkt 10 og Slutningsbestemmelsen, omhandlende Afgørelsen af faglige Uoverensstemmelser mellem Hovedorganisationerne: Dansk Arbejdsgiverforening og De samvirkende Fagforbund, eventuelt andre Arbejderorganisationer, som ikke er tilsluttet De samvirkende Fagforbund.

Punkt 13, omhandlende Septemberforligets Gyldighed ved Udtrædelse af en Hovedorganisation.

Retsgrundlaget mellem de faglige Underorganisationer paa saavel Arbejdsgiver- som Arbejderside er:

1) *Overenskomsterne*.

2) *Regler for Behandling af faglig Strid (Voldgiftsreglerne)*.

Overenskomsterne afsluttes og opsiges mellem de kontraherende Underorganisationer; for de under Jern- og Metalindustriens Sammenslutning hørende faglige Arbejdsgiverorganisationer og Enkeltvirksomheder afslutter og opsiges Sammenslutningen *Overenskomsterne*.

Størsteparten af de mellem Jern- og Metalindustriens Sammenslutning og de forskellige Arbejderorganisationer nugældende *Overenskomster* er bygget op paa et ensartet Grundlag, der hidrører fra de *Over-*

enskomster, Organisationerne afsluttede omkring Aarhundredeskiftet. Overenskomsternes Indhold kan i det store og hele inddeles i følgende Hovedpunkter:

- a) Samarbejdet paa Værkstederne, herunder Tillidsmandsbestemmelser, Akkordforhandlinger (eventuelt overenskomstmæssige Priskurranter), Overarbejdsregler (Omfanget af Overarbejdet).
- b) Formændenes Forhold til Arbejdernes Fagorganisationer.
- c) Lærlingeuddannelsen.
- d) Spørgsmaalet om faglærte eller ikke faglærte Arbejdere.
- e) Normal Arbejdstid, Minimallønsbestemmelser samt Lønforhold i Forbindelse hermed.
- f) Ferie, Begravelser og Fridage.
- g) Fælles Værkstedesregler.
- h) Regler for Behandling af faglig Strid.

Fælles Værkstedesregler, oprindeligt oprettet i 1902, indeholder Bestemmelser om

- a) Den normale Arbejdstids Lægning.
- b) Tillægsbetaling for Overarbejde, ved Dag- og Nathold, Skiftehold samt ved forskudt Arbejdstid.
- c) Betaling for Udearbejde og Rejsearbejde.
- d) Afregningen af Akkordarbejde.

REGLER FOR BEHANDLING AF FAGLIG STRID (VOLDGIFTSREGLERNE).

De fleste Overenskomster indenfor Sammenslutningens Omraade indeholder Bestemmelse om, at »*Norm for Regler for Behandling af faglig Strid*« (almindelig kaldet »Normen«), vedtaget af Fællesudvalget af 17. August 1908, er gældende som Voldgiftsregler. Dog gælder i Overenskomstforholdet til Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund, Formerforbundet, Blikkenslagerforbundet, Malerforbundet og enkelte andre Arbejderorganisationer »*Regler for Behandling af faglig Strid indenfor Jernindustrien*« af September 1902 som Voldgiftsregler.

I det store og hele er der ingen væsentlig Forskel paa disse Voldgiftsregler; det skal blot fremhæves, at i Henhold til »Regler for Behandling af faglig Strid indenfor Jernindustrien« kan en Sag kun afgøres

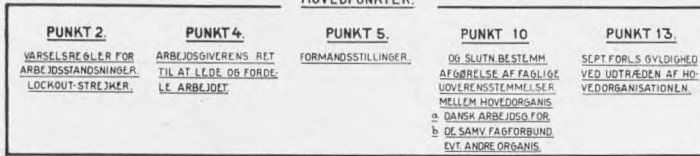
ORGANISATIONERNES FAGLIGE RETSORDNING.

SPECIELT VEDRØRENDE JERN- OG METALINDUSTRIEN.

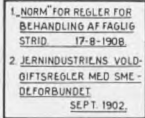
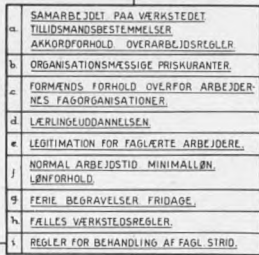
SEPTEMBERFORLIGET AF 5/9 1899.

DE FAGLIGE ORGANISATIONERS GRUNDLOV

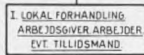
HOVEDPUNKTER.

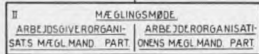
DE FAGLIGE UNDERORGANISATS OVERENKØMSTFORHOLD (OVERENKØMSTENS HOVEDPUNKTER)

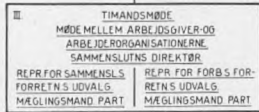
FAGLIG STRID OPSTAAR

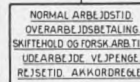
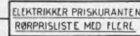
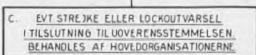
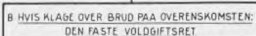
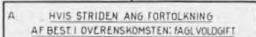
IKKE ENIGHED.

IKKE ENIGHED.

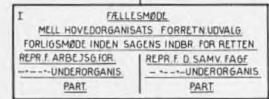

IKKE ENIGHED.

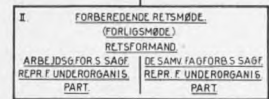
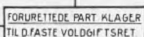

KENDELSE.

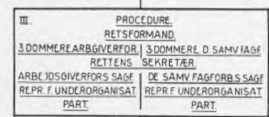
FAGLIG STRID OPSTAAR.

IKKE ENIGHED.

IKKE ENIGHED.

KENDELSE.

ved en faglig Voldgiftsret, naar begge Organisationer er enige herom, herfra dog undtaget Tillidsmandsspørgsmaal, som een af Parterne kan kræve Voldgift paa; hvorimod een af Organisationerne efter »Normen« kan kræve en opstaaet Strid afgjort ved en faglig Voldgiftsret.

Naar en faglig Strid opstaar mellem Arbejdsgiver og Arbejder, skal Uoverensstemmelsen først behandles *«lokalt»*, det vil sige mellem Arbejdsgiveren og den eller de Arbejdere, hvem Spørgsmaalet angaar, uden at Organisationerne medvirker til Løsning heraf. Opnaas ikke Enighed, kan Arbejderne tilkalde deres paa Virksomheden valgte Tillidsmand. Opnaas stadig ikke Enighed, maa »den forurettede Part« for at faa sit Krav gennemført, rejse Sagen gennem Organisationerne i Henhold til de gældende Regler for Behandling af faglig Strid og begære *Mægling*.

Anm. Hvis den faglige Uoverensstemmelse angaar Brud paa selve Overenskomsten eller Septemberforliget, f. Eks. uvarslet Blokade, Strejke eller lignende, behandles Spørgsmaalet som Regel ikke ved Mægling, men den forurettede Part indberetter straks Sagen til sin Organisation, som derefter lader Klage gaa videre til sin Hovedorganisation; og denne kræver Spørgsmaalet indbragt for Den faste Voldgiftsret (se nedenfor).

Den paagældende Organisation retter sin Mæglingsbegæring til den modstaaende Organisation, og Mæglingsmødet kan i Henhold til Voldgiftsreglerne kræves afholdt indenfor 3 Hverdage i København, indenfor 5 Hverdage i Provinsen.

I *Mæglingsmødet*, der kan forlanges afholdt paa Aastedet, deltager:

1. Arbejdsgiverorganisationens Mæglingsmand (i Reglen et Bestyrelsesmedlem).	} Mæglings- udvalget.	{ 1. Forbundets Mæglingsmand (i Reglen en af Forbundets Sekretærer).
2. Arbejdsgiver, eventuelt ogsaa Funktionær.		

Resultatet af Mæglingen protokolleres og underskrives af Organisationernes Mæglingsmænd.

Opnaas ikke Enighed ved Mæglingsmødet, kan den »forurettede« Part kræve Sagen ført videre til Behandling mellem Organisationernes Bestyrelser (Det saakaldte *«Timandsmøde»*).

Anm. Udtrykket »Timands« stammer fra, at Organisationernes »Bestyrelser«, saavel paa Arbejdsgiver- som Arbejderside oprindelig bestod af 5 Medlemmer.

I *Timandsmødet* deltager:

1. Sammenslutningens <i>Direktør</i> (der leder Mødet), i hans For- fald et Medlem af Sammenslut- ningens Forretningsudvalg.	} Timands- udvalget.	1. Forbundets Formand eller et andet Medlem af Forbundets Ledelse.
2. Medlemmer af Jern- og Metal- industriens Sammenslutnings Forretningsudvalg (evt. speci- elt kyndige vedr. Spørgsmaalet.)		2. Medlemmer af Forbundets Hovedbestyrelse.
3. Sammenslutningens Mæglingmand.		3. Forbundets Mæglingmand.
4. Den paagældende Arbejds- giver, evt. ogsaa Funktionær.		4. De paagældende Arbejdere, evt. ogsaa Tillidsmanden.

Opnaas ved *Timandsmødet* ikke Enighed, kan Uoverensstemmelsen,

- a) hvis Striden angaar Fortolkning af en Bestemmelse i Overenskom-
sten eller Værkstedsreglerne, forelægges en *faglig Voldgiftsret* til
Afgørelse,
- b) hvis Klagen vedrører et Brud paa Overenskomsten indbringes for
Den faste Voldgiftsret.
- c) Hvis Uoverensstemmelsen afføder Strejke eller Lockoutvarsel, ind-
bringes Sagen til videre Behandling og Afgørelse af Hovedorganisa-
tionerne.

Faglig Voldgift. Saafremt Uoverensstemmelsen dejer sig om Fortolk-
ningen af en Overenskomst — eller Priskurantbestemmelse, forelægges
Sagen til Afgørelse af en *faglig Voldgiftsret*.

Den faglige Voldgiftsret bestaar af:

2 (3) Repræsentanter for Jern- og Metalindustriens Sammenslutning.	} Voldgiftsmænd.
2 (3) Repræsentanter for Arbejderorganisationen.	
1 Opmand (der tillige er Voldgiftsrettens Formand).	
(2 Voldgiftsmænd efter »Normen« — 3 Voldgiftsmænd efter »Smedefor- bundets Regler«).	

Organisationerne vælger selv deres Voldgiftsmænd og samles om Valg
af Opmand, (i »juridiske« Spørgsmaal er Opmanden som Regel en Jurist,
i »tekniske« Spørgsmaal, f. Eks. Priskurantspørgsmaal, ofte en Tekniker).

Kan Enighed om Opmand ikke opnaas, udpeges han af Den faste Voldgiftsret.

Dersom Smedeforbundet (eller en anden Organisation, som har Smedeforbundets Voldgiftsregler) vægrer sig ved at lade en Sag afgøre ved faglig Voldgift, kan Spørgsmaalet om Berettigelsen heraf indbringes til Afgørelse af Den faste Voldgiftsret.

Ved den faglige Voldgiftsrets Møder har saavel de i Sagen interesserede Parter Lejlighed til at udtale sig, som Voldgiftsmændene har Lejlighed til at søge Oplysninger angaaende Striden.

Efter Parternes Udtalelser voterer Voldgiftsmændene, og saafremt en Flertalsbeslutning derved ikke opnaas, afgøres Sagen ved Opmandens skriftlige Kendelse.

Kendelsen er inappellabel og skal efterkommes (jfr. Arbejdsgiverforeningens Loves § 19). Saafremt Voldgiftskendelsen ikke efterkommes, kan Klage indgives til Den faste Voldgiftsret.

Den faste Voldgiftsret. I Henhold til Lov af 4. Oktober 1919 kan Overtrædelser af Septemberforliget af 5. September 1899 og Overtrædelser af en Overenskomst mellem en Arbejdsgiver- og en Arbejderorganisation indklages for Den faste Voldgiftsret.

(Andre Tvistpunkter mellem Organisationerne kan, naar Den faste Voldgiftsret med en Majoritet af mindst 5 billiger det, indbringes til Paadømmelse.)

Den faste Voldgiftsret, hvis Sæde er København, bestaar af 6 ordinære Dommere og 16 Suppleanter, en Formand og sædvanligvis 2 Næstformænd samt en Sekretær.

Arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund vælger paa 2 Aar hver 3 af de ordinære Dommere og 8 Suppleanter.

Rettens Medlemmer vælger Formand og Næstformænd (paa 1 Aar). Rettens Formand og Næstformænd samt en af Dommerne fra hver Side (og et tilsvarende Antal Suppleanter) maa opfylde Betingelserne for Beskikkelse til fast Dommer i en ordinær Ret. Hvis Valg af Formand og Næstformænd ikke kommer i Stand, foretages Valget af Præsidenten i Højesteret i Forening med Præsidenten for de øvrige københavnske kollegiale Retter.

Rettens Sekretær udnævnes af Indenrigsministeriet.

Hvis en Arbejdsgiver eller Arbejder mener, at hans Rettigheder i Henhold til Septemberforliget og Overenskomsterne er traadt for nær, lader han gennem sin Underorganisation rette Henvendelse til Hovedorganisationen (Dansk Arbejdsgiverforening og De samvirkende Fagforbund) om at faa Sagen afgjort ved Den faste Voldgiftsret. For at søge Sagen forligt, inden den indbringes for Retten, afholdes Møde mellem Hovedorganisationerne (»Fællesmøde i Arbejdsgiverforeningen«.)

Lykkes det ikke her at forlige Sagen, indsender den klagende Part Klageskrift til Den faste Voldgiftsret. Den indklagede Part indgiver Tilsvar, og Retten indkalder derefter til »Forberedende Retsmøde« paa Københavns Raadhus. Ved det »Forberedende Møde« er Den faste Voldgiftsrets Formand, Parterne og Parternes Sagførere (en Sagfører, repræsenterende Dansk Arbejdsgiverforening, og en, repræsenterende De samvirkende Fagforbund) samt Repræsentanter for Underorganisationerne til Stede, og en forligsmæssig Ordning af Uoverensstemmelsen søges opnaaet.

Lykkes det ikke at faa et Forlig i Stand, gaar Sagen til Procedure i Retten.

Under Proceduren bestaar Retten af 3 af Arbejdsgiverforeningen og 3 af de samvirkende Fagforbund valgte Dommere samt Retsformanden (eventuelt en af Næstformændene). Endvidere er Parternes og Underorganisationernes Repræsentanter og Sagførere til Stede.

Sagen procederes paa sædvanlig Maade ved Arbejdsgiverforeningens og De samvirkende Fagforbunds Sagførere og optages derefter til Rettens Kendelse.

Kendelsen er inappellabel og skal uvægerlig efterkommes.

FABRIKANTFORENINGENS MEDLEMMER GENNEM AARENE

(De med Stjerne be tegnede Firmaer staar endnu som Medlemmer).

P. Andersen, »Svanholm«, optaget 1885, udtraadt 1911.

**Bonnesen & Danstrup*, optaget 1885.

Borch & Henriksen, optaget 1885, udtraadt 1885, genoptaget 1891, udtraadt 1909.

Dahlstrøm & Lohmann, optaget 1885, udtraadt 1895.

Dall & Lund, optaget 1885, overgaaet til F. A. H. Petersen, Ludv. Christensen, udtraadt 1894.

M. C. Dreyer, optaget 1885, udtraadt 1925.

**I. G. A. Eickhoff*, optaget 1885.

**Frederiksberg Jernstøberi & Maskinfabrik*, ^{A/s} (Frederiksberg Jernstøberi, optaget 1885).

Hassel & Teudt, optaget 1885, udtraadt 1891.

*»Titan«, ^{A/s} (S. C. Hauberg, optaget 1885, i 1888 overgaaet til Koefoed & Hauberg, ^{A/s}, i 1898 overgaaet til »Titan«, ^{A/s}).

Anker Heegaard, optaget 1885, udtraadt 1914.

I. H. Hellerung, H. Gamst & H. C. Lunds Eftf., optaget 1885, udtraadt 1918.

**Brdr. Henze*, optaget 1885.

**Smith, Mygind og Hüttemeier*, ^{A/s} (Th. Hüttemeier, optaget i 1885, i 1893 overgaaet til Hüttemeiers Eftf. Caroc & Schiemann, i 1895 overgaaet til Smith, Mygind & Hüttemeier, ^{A/s}).

P. W. Høst, optaget 1885, udtraadt 1896.

H. Rudolph Koefoed & Co., optaget 1885, udtraadt 1885.

**Ludvigsen og Hermann*, optaget 1885.

**De forenede Jernstøberier*, ^{A/s} (Löwener & Co., optaget 1885, i 1891 overgaaet til Christianshavns Jernstøberi & Maskinværksteder, i 1906 overgaaet til Christianshavns Jernstøberi & Maskinværksteder, Ludv. Brønnum, i 1907 overgaaet til De forenede Jernstøberier, ^{A/s}).

- I. F. Mogensen, optaget 1885, udtraadt 1927.
 Nielsen & Winther, optaget 1885, udtraadt 1932.
 *C. F. Riedel og Lindegaard, optaget 1885.
 Schmith & Marstrand, optaget 1885, udtraadt 1898, i 1898 overgaaet til
 »Titan«, ^{A/s}.
 Smith & Mygind, i 1895 overgaaet til Smith, Mygind og Hüttemeier, ^{A/s}.
 *Einar Holms Eftf. (Jernstøberiet Tagensvej, Einar Holms Jernstøberi,
 optaget 1885, senere Einar Holms Eftf.).
 Julius Winther, optaget 1885, udtraadt 1885.
 Ferdinand Wienberg, optaget 1887, udtraadt 1912.
 *Vølund, ^{A/s} (F. A. H. Petersen & Ludvig Christensen, optaget 1892, i
 1898 overgaaet til Vølund, ^{A/s}).
 Jernstøberiet »Godthaab«, optaget 1893, udtraadt 1908, i 1908 overgaaet
 til De forenede Jernstøberier ^{A/s}.
 C. Wendts Jernstøberi og Maskinfabrik, optaget 1894, udtraadt 1909.
 Fred. Drost, optaget 1896, senere Fred. Drost & H. Sohl, udtraadt 1903.
 *Atlas, ^{A/s} (Tuxen & Hammerich, optaget 1896, i 1899 overgaaet til
 Atlas, ^{A/s}).
 *I. Krüger, ^{A/s} (Julius Bruun, optaget 1897, i 1911 overgaaet til Bruun-
 Krüger, ^{A/s}, i 1924 overgaaet til I. Krüger, ^{A/s}).
 *Københavns Bolte- & Møttrikfabrik, ^{A/s} (Holm & Jensen, Bolte- & Møttrik-
 fabrik, optaget 1897, senere Københavns Bolte- og Møttrikfabrik, ^{A/s}).
 Hornum & Co., optaget 1897, udtraadt 1909.
 Hellerup Skibsværft & Maskinbyggeri, Holm & Collerup, ^{A/s}, optaget
 1898, udtraadt 1899.
 Københavns Flydedok & Skibsværft, ^{A/s}, optaget 1898, udtraadt 1899.
 *Monies & Andersen, optaget 1898.
 *F. L. Smidth & Co. ^{A/s} (F. L. Smidth & Co. optaget 1898, senere ^{A/s}).
 *Recks Opvarmnings Comp., ^{A/s}, optaget 1899.
 *Weilbach & Cohns Fabrikker, ^{A/s}, optaget 1899.
 H. J. Hein & Møller Holst, Københavns Kedelsmedie & Maskinværk-
 steder, optaget 1899, udtraadt 1906.
 *Thorbrøgger & Co. H., optaget 1899.
 *Scania-Vabis og Raadvaddam, ^{A/s} (Raadvaddams Fabrikker, optaget
 1899, i 1921 overgaaet til Scania-Vabis og Raadvaddam, ^{A/s}).

- C. Muxolls Efff., S. Falck, optaget 1899, udtraadt 1904.
 Th. Marstrands Efff., optaget 1899, senere Berg & Th. Marstrands Efff.,
 udtraadt 1929.
 Albert F. Hammel, optaget 1899, udtraadt 1900.
 **Kastrup Maskinfabrik* (Fr. Johannsen og J. Saabye, optaget 1900, i
 1903 overgaaet til J. Saabye & Lerche, i 1909 overgaaet til Kastrup
 Maskinfabrik).
 P. Andersen, optaget 1901, udtraadt 1904.
 **Københavns Cyclefabrik »Hamlet«*, A/s, optaget 1902, udtraadt 1909,
 genoptaget 1922.
 Frederiksberg Metalvarefabrik, optaget 1903, udtraadt 1905, overgaaet
 til Burmeister & Wain A/s.
 Ludv. Lund, elektrotekn. & mek. Etablissement, optaget 1903, udtraadt
 1904.
 Chr. Nielsen, J. Andersens Efff., optaget 1903, udtraadt 1911.
 **Siemens Elektricitets A/s* (Dansk A/s Siemens Schuckert, optaget 1904, i
 1930 Siemens Elektricitets A/s).
 Københavns Pavillonbyggeri og Havemøbelfabrik, A/s, optaget 1904,
 udtraadt 1916.
 Heinholst, A/s, optaget 1905, udtraadt 1918.
 Einar Jespersen, optaget 1905, udtraadt 1908.
 Skandinavisk Filefabrik, A/s, optaget 1905, udtraadt 1929.
 Professor Jürgensens Elektricitets, A/s, optaget 1906, udtraadt 1907.
 **Sundby Jern- og Metalstøberi*, optaget 1906.
 Maskinfabrikken »Valby«, A/s, optaget 1906, udtraadt 1908.
 Bruun & Sørensen, optaget 1907, udtraadt 1921.
 **De danske Mejeriers Maskinfabrik* (De danske Mejeriers Fællesindkøb &
 Maskinfabrik, optaget 1907, senere De danske Mejeriers Maskinfabrik).
 Alfr. Andersens Maskinfabrik, optaget 1908, udtraadt 1910.
 I. Krüger, optaget 1908, i 1911 overgaaet til Bruun-Krüger, A/s.
 **Albrechtsen & Madsen*, optaget 1909.
 **J. Bang*, optaget 1909.
 *»*Tuxham«*, Maskinfabrikken, A/s (»Tuxham« Maskinfabrik og Inge-
 niørforretning, optaget 1909, senere »Tuxham«, Maskinfabrikken, A/s).
 P. Jørgensen, Motorfabrikken »Dan«, optaget 1910, udtraadt 1933.

Andersen & Meyer, optaget 1911, udtraadt 1929.

**Laur. Knudsen, Mek. Etablissement* ^{A/s} (Laur. Knudsen, Mek. Etablissement, optaget 1911, senere ^{A/s}).

*Nordisk Simplex, ^{A/s}, optaget 1911.

**Nyeboe & Nissen* ^{A/s} (Nyeboe & Nissen, optaget 1911, senere ^{A/s}).

Skandinavisk Staalremskivefabrik, optaget 1911, udtraadt 1921, genoptaget 1926, udtraadt 1927.

**A. Lassens Maskinfabrik*, optaget 1912.

**A. von der Lieth*, optaget 1913.

Scania-Vabis, Dansk ^{A/s}, optaget 1914, i 1921 sammensluttet med Raadvaddams Fabrikker.

**Henning Klee's Maskinfabrik & mek. Værksteder*, optaget 1914.

Anglo Dane, optaget 1915, udtraadt 1919.

Bartz & Otto, optaget 1915, udtraadt 1919.

Eriksen & Plum, optaget 1915, udtraadt 1916.

Jensen & Wulff, optaget 1915, udtraadt 1925.

Klestrup & Alsleben, optaget 1915, udtraadt 1918.

*Maskinkompagniet ^{A/s}, optaget 1915.

**Marius Mulvad, Mek. Etablissement* ^{A/s} (Marius Mulvad, Mek. Etablissement, optaget i 1915, udtraadt 1925, genoptaget 1927, senere ^{A/s}).

**Nordisk Elektrisk Apparatfabrik*, optaget 1915.

Perfection, Elektromek. Etablissement, ^{A/s}, optaget 1915, udtraadt 1923.

»Jan« Automobilfabrikken, optaget 1916, udtraadt 1919.

Nordiske mek. Værksteder, optaget 1916, udtraadt 1925.

**Brdr. Simonsgaard*, optaget 1916.

Maskinfabrikken »Bliss«, optaget 1917, overgaar i 1920 til Asan Savfabrik, udtraadt 1928.

T. Christoffersen, optaget 1917, udtraadt 1918.

M. B. Cohn, Maskin- og Værktøjsfabrik, optaget 1917, udtraadt 1920.

Dansk Staalvarefabrik, ^{A/s}, optaget 1917, overgaar til Dansk Staalindustri, ^{A/s}, udtraadt 1933.

**Fisker & Nielsen* ^{A/s}, optaget 1917.

Motorfabrikken »Hera«, ^{A/s}, optaget 1917, udtraadt 1926.

**Maskinfabrikken »Iron«*, ^{A/s}, optaget 1917.

A. F. P. Jensen, Fabrik for elek. Artikler, optaget 1917, udtraadt 1919.

- Harald Nielsen, optaget 1917, udtraadt 1921.
- **Nordisk Maskinfabrik*, A/s, optaget 1917.
- **Petersen & Wraae*, A/s, optaget 1917.
- *David Unmack (J. W. Unmack, optaget 1917, overgaar i 1930 til David Unmack).
- **Amager Jernstøberi* (Amager Jernstøberi, A/s, optaget 1918, udtraadt 1921, i 1928 genoptaget under Navn Amager Jernstøberi.
- **Andreasen & Henningsen*, optaget 1918.
- Isidor Bernstein, optaget 1918, udtraadt 1921.
- Gleerup-Møller & Co., A/s, optaget 1918, udtraadt 1921.
- **Jensen & Andersen, Mejerimaskinfabrik*, optaget 1918.
- Jørgensen & Mathiasen, optaget 1918, udtraadt 1927.
- Leif, A/s, optaget 1918, udtraadt 1925.
- *Felix Lucas A/s (Felix Lucas optaget 1918, senere A/s).
- **Nordisk Elektricitets Selskab*, optaget 1918.
- Nordiske Skrivemaskinefabrikker, A/s, optaget 1918, udtraadt 1921.
- Præcision, Værktøjsmaskinfabrik, A/s, optaget 1918, udtraadt 1928.
- Hans Sommer, optaget 1918, udtraadt 1927.
- Sterling Machine Co., A/s, optaget 1918, udtraadt 1919.
- Einar Svenssons Motor- & Maskinfabrik, optaget 1918, udtraadt 1921.
- »Turbinia« Maskinfabrikken, optaget 1918, udtraadt 1921.
- Breit & Co., optaget 1919, udtraadt 1921.
- Cyclone, A/s, optaget 1919, udtraadt 1920.
- **Dansk Pressefabrik*, A/s, optaget 1919.
- Elektro-Staal, optaget 1919, overgaar i 1920 til Buddinge Værk, udtraadt 1925.
- **De forenede Automobilfabrikker*, A/s, optaget 1919.
- F. J. Frederiksen, optaget 1919, udtraadt 1926.
- Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger (Cyclefabrikken), optaget 1919, udtraadt 1923.
- Brdr. Hartmann, A/s, optaget 1919, udtraadt 1926.
- Københavns Værktøjsfabrik, optaget 1919, udtraadt 1925.
- **Andersen & Heegaards Ingeniørforretning*, A/s (Lange & Heegaards Ingeniøraftdeling, optaget 1919, overgaar i 1927 til Andersen & Heegaards Ingeniørforretning, A/s).

- **Georg E. Mathiasen*, optaget 1919.
 »Mekano«, optaget 1919, udtraadt 1921.
 Monarch, ^{A/s}, optaget 1919, udtraadt 1927.
 Nordan Motorfabrikker, optaget 1919, udtraadt 1920.
 Nordhavnsværftet, optaget 1919, udtraadt 1920.
 C. Th. Rom, optaget 1919, udtraadt 1920.
 Tekno-Værket, ^{A/s}, optaget 1919, udtraadt 1924.
 *Vesta, ^{A/s}, optaget 1919.
 **Søren Wistoft & Co.s Fabrikker*, ^{A/s}, optaget 1919.
 Skandinavisk Elektricitets ^{A/s}, optaget 1919, udtraadt 1921.
 **Dansk Rekylriffel-Syndikat*, ^{A/s}, optaget 1920.
 Lundbeck & Co., optaget 1920, udtraadt 1921.
 **F. C. Thürmer og Co.s Værktøjsfabrik*, optaget 1921.
 **Chr. Olsen & Meilgaard Mortensen*, optaget 1922.
 **Mark Poulsen & Rønne*, optaget 1922.
 **Thomas B. Thriges Filial*, ^{A/s}, optaget 1922.
 **Glostrup Jern- og Metalstøberi*, optaget 1924.
 Stuhr og Co.s mek. Værksteder, optaget 1924, udtraadt 1925.
 **Maskinfabrikken »Dano«*, optaget 1925.
 **Accumulator-Fabrikken*, ^{A/s}, optaget 1925.
 Taagerup & Kristiansen, ^{A/s}, optaget 1925, udtraadt 1926.
 **Chr. Bandholtz*, optaget 1926.
 K. W. Christensen, optaget 1926, udtraadt 1931.
 Højendahl & Co., ^{A/s}, optaget 1926, overgaar i 1929 til Kubus, ^{A/s}, udtraadt 1934.
 Nordholm & Rixen, optaget 1926, udtraadt 1929.
 Emil Schiemann, optaget 1926, udtraadt 1927.
 **Kemp & Lauritzen*, optaget 1927.
 *Generator ^{A/s} (Viggo Jensens elektromek. Etablissement, optaget 1928, overgaar i 1930 til Generator ^{A/s}).
 *Erik Levison, optaget 1928.
 **Automobiles Citroën* ^{A/s}, optaget 1929.
 **Trium Ingeniørforretning*, optaget 1929.
 Skandinavisk Vaaben- og Ammunitionskomp., optaget 1929, udtraadt 1930.

- **H. Hollesen*, optaget 1930.
  - **Tobias Jensen, Mek. Etablissement*, A/s, optaget 1930.
  - *Rasmus Rudholt A/s (Rasmus Rudholt optaget 1930, overgaar i 1934 til A/s).
  - **Phønix Mejerimaskinfabrik*, optaget 1931.
  - **Brønnums Maskinfabrik*, A/s, optaget 1932.
  - *Dansk Alfa-Laval, A/s, optaget 1932.
  - **Emil Chr. Hertz*, A/s (Ingvarsdens & Co., A/s, optaget 1932, overgaar i 1934 til Emil Chr. Hertz, A/s).
  - **Jørgen Jensens Maskinværksted*, optaget 1932.
  - **Johannessen & Lund*, A/s, optaget 1932.
  - **Ulrichs Metalstøberi*, A/s, optaget 1932.
  - **Dansk Skrivemaskinefabrik*, A/s, optaget 1933.
  - *»*Evercold*«, *Dansk Køleindustri*, A/s, optaget 1933.
  - **Fischer & Ravn*, optaget 1933.
  - *Deif, A/s, optaget 1934.
  - *Esab, A/s, optaget 1934.
  - **Højgaard & Schultz*, A/s, optaget 1934.
  - *Ideal Kaminovnen, A/s, optaget 1934.
  - **Myhrwold & Rasmussen*, optaget 1934.
  - **Nordisk Glødelampe Industri*, A/s, optaget 1934.
  - *Poul Petersen, optaget 1934.
  - *Philips, A/s, optaget 1934.
  - *Torotor, optaget 1934.
  - **Skiold-Petersen & Co.*, optaget 1934.
  - **Wilh. Johnsen*, optaget 1934.
  - **Vilh. Nellemann*, optaget 1934.
-